

West Virginia University Libraries
3 0802 102289812 7

ARTIS MEDICÆ

PRINCIPES.

TOMUS QUINTUS.

ARTIS MEDICÆ PRINCIPES

HIPPOCRATES, ARETÆUS, ALEXANDER, AURELIANUS, CELSUS, RHAZEUS.

RECENSUIT, PRÆFATUS EST

ALBERTUS DE HALLER,

Præses Societ. Reg. Scient. Götting. Sodalis Acadd. Reg. Scient. Parif. Chir. Reg. Gall. Imp. Berol. Suec. Bon. Arcad. Bavar. Soc. Scient. Britan. Edimb. Upfal. Bat. Botan. Flor. Helvet. In Senatu Supremo Bernenfi Ducentumvir.

TOMUS QUINTUS.

LAUSANNÆ,

Sumptibus FRANC. GRASSET & SOCIOR.

M. D. CC. LXXII.

CLARISSIMI VIRI,

D. WIGGAN

PRÆFATIO,

QUA RECENSETUR

IN VARIAS ARETÆI

EDITIONES,

ET QUID IN EJUS EDITIONE PRÆSTITUM SIT.

ARETÆI ſcripta hæc, priuſquam Græce lucem vidiſſent, Latine prodierunt Junio Paulo Craſſo, Profeſſore Patavino, interprete, Venetiis impreſſa, A. D. 1552 in-4°. In præfatione interpretationi ſuæ annexa habet Craſſus; forte liber quidam græce manuſcriptus, veterrimus & carioſus, in manus meas incidit. In fronte libri nomen auctoris inſcriptum erat, ARETÆI videlicet Cappadocis. De morbis agebat, qui ſingulatim humani corporis membra corripiunt. Ipſum avide, ut mihi moris eſt, & ter & quater perlegi. Perlectus liber, cum gaudio, tum mœrore, animum perfudit meum; quippe gaviſus ſum tam egregii autoris librum, qui vetuſtatis injuria, hominumque ſocordia, in tenebris tot ſecula jacuiſſet, in lucem Dei beneficio fuiſſe vindicatum: indolui vero non mediocriter,

ipſum non ſanum, non integrum, ſed multis mendis inquinatum, multis magniſque vulneribus conciſum & laceratum, ad manus noſtras delatum eſſe. Cæterum hæc fragmenta colligere, utque pluribus uſui forent, latina facere ac publicare ſatius eſſe judicavi, quam ea in totum carie, tineis, ſituque deleri permittere. Poſt ARETÆI laudem hæc deinde adjicit. Quam multos in eo transferendo labores tulerim, quantum temporis atque olei abſumſerim, vix queam dicere, quam plurimis undique vulneribus confoſſus eſſet. Ex tribus tamen collatis exemplaribus, multa quæ deficiebant reſtitui: quæ erant depravata, caſtigavi: quæ confuſa erant, in ordinem redegi: per conjecturas etiam certiſſimas ab artis medicæ peritiâ deſumtas, non paucos locos librariorum incuria vitiatos, antiquæ & ſanæ lectioni reſtitui. De quibus autem ambigebam, neque ſinceram veritatem eruere, mihique penitus ſatisfacere poteram, eos aſteriſco notavi, aliorumque judiciis penſitandos caſtigandoſque reliqui; utque in ſumma dicam, quantum huic libro opis attulerim, qui candida mente & livore purgata ipſum curioſe lectitabunt, & cum græcis exemplaribus conferent, facile deprehendent. In margine libri variantes pauculæ lectiones inveniuntur, non græce, ſed latine tantum con-

ſcriptæ, cæterum in hac CRASSI editione, libri de diuturnorum morborum curatione ſecundi capita quinque, ſecundum ſcilicet, tertium, quintum, ſextum, atque ſeptimum deſiderantur; quæ poſtea in aliis editionibus, tam græce, quam latine, loco ſuo reſtituta ſunt.

Utinam & aliæ hujus operis, quæ deſunt, partes è tenebris erui, & cum his quæ ſuperſunt, in corpus unum atque perfectum reſarciri poſſent; cum manca hæc & miſeris modis lacera membra perito cuique arbitro tam exquiſita arte elaborata, tamvè in hac mutilatione pulchra videantur, ut ea nulli etiam integro antiquitatis monumento poſthabeant. Nam in libris omnibus Manuſcriptis, quos vel ego vidi, vel Editores cæteri, non occurrunt de cauſis & ſignis acutorum morborum libri primi capita prima quatuor, neque principium quinti; in libro de diuturnorum curatione primo deſunt prorſus caput ſextum, atque ſeptimum, principium etiam & finis octavi; dehinc autem novum, decimum, undecimum, ac duodecimum, item decimi tertii principium & finis, decimi quarti finis, penitus denique decimum quintum & decimum ſextum; in libro ſecundo de diuturnorum curatione, deficit caput primum, quartum, ſeptimi finis, octavum, nonum, decimum, undecimum, cum principio duodecimi.

In variis autem totius operis partibus videntur deficere non modo verba quædam, ſed & plurime quandoque lineæ. Porro in libro de acutorum curatione primo, caput ſeptimum, de angina ſcilicet medenda, in fine mancum eſſe, in aliqua vero parte ſaucium caput ſecundum libri ſecundi de diuturnorum curatione, ubi de diabete agitur, quod ab aliis editoribus haud annotatum eſt, probavi ex AETIO, qui ARETÆUM, non niſi in duorum iſtorum affectuum tractatione, nominat, & ex eodem quædam ſe depromere teſtatur, quæ in his jam reperiri nequeunt. Caput etiam ſextum libri de curatione diuturnorum ſecundi, uti conjicio, minime integrum eſt, ſed potius maxima ex parte mutilum:

ARETÆUM græce primum edidit Jacobus Goupylus, adjectis iis libri poſtremi capitibus quinque, quæ in CRASSI verſione deſiderabantur. Græca e Mſc. in Galliarum Regis bibliotheca ſe expreſſiſſe teſtatur, duorum aliorum Codicum ope, quorum unum ſuis ſumptibus comparaverat, alterum e Capelli Muſeo depromſerat. Exemplar hoc Pariſiis nitidiſſime excuſum eſt, A. D, 1554, in-8°. apud Adrianum Turnebum, Typographum Regium. Quin & maximam in hac editione curam impendit Goupylus, utpote cum perpauca hic Typographorum errata occurrant, & trium

iſtorum Codicum collatione ſententiæ plurimæ depravatæ caſtigentur, & in fine libri variantes adjiciantur manuſcriptorum lectiones, cum conjecturis aliquot non contemnendis.

Eodem anno, ſcilicet 1554, poſt græca tamen publici juris facta, CRASSI interpretatio Pariſiis edita eſt, apud Guilielmum Morelium, & Jacobum Puteanum, in-8°. Huic annotationes locorum ſubjiciuntur, qui in ARETÆI Codice græco ab interpretatione CRASSI diſcrepant; autore G. M. T. quæ notis noſtris ad varias lectiones intermixtæ reperientur. Hic item capita illa quinque, quæ CNASSUS non verterat, jam primum latine traducta ſunt. Anonymum hunc fuiſſe Goupylum vix dubitari poteſt.

Juxta proxime memoratam editionem, latinam ARETÆI verſionem, inter medicæ artis principes impreſſit Henricus Stephanus, anno 1567, in-fol. omiſſis tamen notulis, quæ ſub fine anonymus iſte editor adjecerat.

CRASSI verſio ab ipſo recognita traductis etiam ab eodem capitibus quinque, quæ in priore ejus editione deerant, Baſileæ, apud Petrum Pernam, anno 1581, in-4°. primum impreſſa eſt; licet a CRASSO, ut ex epiſtola ejus ad lectores data patet, anno 1555: abſoluta fuerit. Verum hæc in publicum non prodiiſſe ante annum 1581, mortuo jam Paulo CRASSO,

conſtat ex Typographi ad lectorem Epiſtola, ubi hæc leguntur; ediderat jam ante Junius Paulus CRASSUS ARETÆUM à ſe è græco in latinum verſum, Venetiis: nunc vero, ab ipſo ante obitum recognitum, & multis capitibus ex græco exemplari auctum, (ut in præfatione ſcribit) filius ejus Celſus ad nos miſit.

Omnium poſtrema eſt editio, quæ græco-latine prodiit, Auguſtæ Vindelicorum, anno 1603, in-fol. In prima libri pagina hæc ARETÆI ſcripta prædicantur eſſe græce & latine conjunctim edita, tribus Mſſ. Codicibus, Veneto, Bavarico, Auguſtano, collatis; cum commentario, quo obſcura doctrina de nominibus, & parte affecta morborum ſingulorum, cum ſuis ſignis, perſpicua methodo illuſtratur, autore Georgio Heniſchio B. medico Auguſtano. In præfatione ſua dicit hæc Heniſchius; tria inſpexi manuſcripta, Venetum, Bavaricum, & Auguſtanum. Idem eſt initium in Auguſtano, quod in Lutetiano exemplari: deficiunt autem in illo ſex capita, quæ deſiderata in prima editione; Venetum, & Bavaricum contractius eſt, utrumque à ſexto capite περὶ τετάνȣ demum incipiens, & ſex illis capitibus ſimiliter carens. Hæc vero capita, quæ non alibi, quam in regio Codice, reperiuntur, genuina eſſe non ſine cauſa ambigo; AETIUS enim ſermone 11. cap. 1. de diabete agens, optima,

inquit, (ut ait ARETÆUS), eſt in dolio facta evaporatio ad exſudandum, eo modo ut caput extra dolium promineat, frigidumque aërem adtrahat, reliquum vero corpus omne calefiat. Id autem in capite de diabete, quo ARETÆUS auctior redditur, non continetur: contineri deberet, ſi legitimum eſſet. Idem de reliquis judicium. Quinam autem hic eſt argumentandi modus? Annon in ARETÆO partes capitum paſſim, perinde ac capita integra, deſunt? Annon etiam in curanda angina, prout ſupra monuimus, verba ARETÆI ab AETIO proferuntur, quæ in hoc libro nuſquam legimus? Eodem itaque jure caput illud de angina, tanquam ſpurium, repudiare potuit. Verum in iſtis capitibus ſcriptionis ſimilitudo, & medendi norma eadem, quæ in cæteris uſurpatur hujus libri partibus, minimum dubitandi locum relinquunt, quin eidem quoque auctori adſcribi debeant. Quid quod ea, ut in Regio, ita & in HARLEYANO codice (de quo infra loquemur) inveniamus. De editione ſua hæc amplius Heniſchius, addidi autem converſionem Junii Pauli CRASSI, Medici & Profeſſoris Patavini. Pauca quædam inſerta textui latino, & diverſo charactere impreſſa ſunt, ex notis Anonymi Galli. In margine variæ ſunt lectiones, partim annotatæ a Jacobo Goupylo, partim ex Codice Auguſtano. Item ne

imperfectus eſſet (inquit) ARETÆUS, & ad uſum minus accommodatus, colores illius obliteratos purpuriſſo GALENI, & ALEXANDRI TRALLIANI, imprimis vero Pauli ÆGINETÆ, reconcinnare, & mancum ſuis partibus abſolvere volui, nec temere; multa enim ſunt apud ÆGINETAM locis aliis, quæ ex ARETÆO deſumta eſſe conſtat. Hoc negotii ſane & inaniter ſuſcepit, neque feliciter exſecutus eſt: cum auctores ab eo memorati in manibus doctorum vulgo haberentur, neque ARETÆO ullo modo eſſent, vel in medendi, vel in ſcribendi genere, ſimiles; Paulum vero, licet ARETÆI mentionem faciat, vix quicquam ex eo hauſiſſe deprehendo, plurima certe & ea magni momenti, tum in deſcribendis, tum in curandis morbis, dialecto tantum immutata, in libros ſuos tranſcripſit AETIUS; quæ loca ad imum latinæ noſtræ verſionis paſſim annotavimus. Cæterum Heniſchius opus hoc Typis quidem ſatis nitidis (etenim græci his, quibus in hac editione utimur, haud diſſimiles ſunt) excuſum publico dari curavit: verum in obeundo ſuo munere ita ſe geſſit, ut ſummæ poſſit, vel incuriæ, vel inſcitiæ, vel utriuſque, merito accuſari. Nam præterquam quod elegantiſſimo huic autori commentarios non niſi jejunos ad modum atque futiles attexuerit, textum ipſum, tribus licet Mſſ. inſtructus, vix uno, ni fallor, emendavit loco.

Tria hæc MSS. in fronte Libri ab eo collata dicuntur; ſed Editorem ea tantum, ut in Præfatione inquit, inſpexiſſe crediderim. Quod ad Venetum & Bavaricum attinet, nullæ annotatæ ſunt ex iis Variæ Lectiones, cum ſe eas, quæ in margine ſunt, excerpſiſſe dicat, partim ex Goupyli Editione, partim ex Codice Auguſtano. In hoc quidem conferendo, non modo ingenti illum accuratione, ſed & fide & velut religione quadam uſum eſſe facile crederes, cum quæ librariorum manifeſtiſſima ſunt errata, & vel accentuum differentias, pro variis Lectionibus apponat. Verum hæ omnes non ita magno in numero ſunt, ut mihi, qui duos Codices MSS. cum Libris editis contulerim, & animadverterim, quot quantæque in his occurrant diſcrepantiæ, magnam is in hac re videatur adhibuiſſe diligentiam. Porro, neſcio qua animi perverſitate, verba quædam e textu expulit, quæ & Autoris ſenſui optime congruunt, & intellectu ſunt facillima; in eorum vero locum quasdam inanes literas ſubſtituit (nam voces quidem Græcæ, nedum legitimæ Lectiones, neutiquam vocandæ ſunt) & quanquam in Auguſtano Codice Lectiones aliquot reperiantur haud quaquam rejiciendæ, quarum pars in textum admitti poſſit, pars etiam debeat, tamen harum nullam, quaſi malo

quodam fato, illuc inseruit. Imo Textum adeo non illustravit, ut leviuscula omnia, sive in Litteris, sive in Accentibus, errata ex Goupyli Editione in suam fideliter transferri, & alia insuper incredibili numero, per solitam Typographorum negligentiam, irrepere sit passus. Latinam quidem versionem sine minima emendatione reliquit.

Petri PETITI, Medici Parisiensis, in ARETÆUM observationes brevi proditura, sibi inscriptas testatus est Menagius ad Laërtium, 1692. editum, p. 253. sed necdum prodiisse illas intellexisse se dicit Fabricius. De PETITI hujus hæredibus curavi ut quæreretur Parisiis, ex consilio ut aliquid de his observationibus amplius cognoscerem; sed quinam fuerint illi, certior fieri non potui. Nusquam vero, cum Fabricio, puto exstare Editionem Parisiensem ARETÆI Græco-Latinam, in-4to. quam auctam Petri PETITI Annotationibus memorat Merklini Lindenius renovatus, a. 1686. editus.

Quod ad hanc Editionem attinet, id equidem oneris suscepi, impulsu solo Viri Clarissimi Johannis FREIND, qui Autorem hunc, licet in doctorum manibus rariorem, inter Græcos tamen & ingenio & arte præstantissimum, in Re Medica ipse scriptis exornanda non minus eloquens & accuratus, quam in ea exercenda experiens atque felix, publi-

candum mihi emaculandumque commendavit. Id profecto tres circiter abhinc annos aggressus sum, & quid in hac re præstiturus essem Literatis exposui; multo autem maturius e Typographeo exiisset ARETÆUS, nisi proposito meo obstitisset valetudo perquam infirma. Nam in hujusmodi negotiis labor haudquaquam tenuis est, utut tenuis sit gloria. Græcum ARETÆI Exemplar cum apud Bibliopolas ne quidem unum reperiri posset, & pauca ea, quæ in privatis Bibliothecis erant, a Viris doctis pariter & curiosis maximo in pretio haberentur, Græca hæc omnia manu mea exscripta prælo commisi. Ea ut pristino suo nitori, si ita fieri posset, quadantenus restituerentur, studium curamque haud mediocrem impendi. Etenim haud modo Libros duos editos inter se, sed eos etiam cum Codicibus MSS. duobus contuli. Horum alterum mihi suppeditavit è ditissima sua Bibliotheca Dominus HARLEY, Comitis Oxoniensis Filius unicus, qui, Literarum cultor fautorque eximius, ut libros quosque optimos rarioresque undique summo studio colligit, ita eos in literatorum usum pervolutandos summa cum facilitate impertit. Alter ut, juxta Exemplar MS. in Vaticana Romæ Bibliotheca asservatum, exscriberetur procuravi: quod non sine magna, ut videtur, accuratione præstitit

Dominicus Regoletti, Græcus, ut ipſe ait, in eadem Bibliotheca ſcriptor.

Cæterum, in Harleyano Codice, deeſt pars illa Capitis de Cauſis & ſignis Epilepſiæ, unde oriuntur libri editi; alia tamen quæ in his leguntur, in eo itidem continentur omnia. Verum Capita illa poſtremi Libri quinque, quæ in prima Craſſi Verſione deerant, non in ſuo hic loco, ſed in primis MS. paginis reperiuntur, aliquo inter iſta, & illud ubi de cauſis tetani agitur, vacuo relicto ſpatio. Capita etiam mutila in omnibus tria, de curatione nempe Phthiſeos, Jecoris, & Lienis, extra ordinem in hoc MS. poſita ſunt: utpote cum hoc de Liene illud de Phthiſi præcedat; quæ autem de Jecore ſcribuntur in fine totius Codicis adjecta ſint, poſt curationem Elephantiaſis. Hoc ideo accidiſſe exiſtimo, quod non ex uno exemplari aut eodem tempore omnia exſcripſerit librarius; ſed, tranſpoſitis iſtis capitibus poſt reliqui totius Libri exarationem in lucem alicunde protractis, ea illic deſcripſerit: cum in ſuis quidem locis aliquid intervalli relictum foret, ſed quod minus ad iſta recipienda eſſet amplum. Codex enim integer una & eadem manu ſcriptus eſt.

Hic autem, licet trecentis annis parum antiquior eſſe videatur, plurimiſque paſſim men-

dis

dis laborans, eas tamen ex boni potius Exemplaris, quam Librarii, defectu contraxit. Nam alioqui scriptura, pro istis temporibus, satis nitida & accurata est; & gravissima in hoc errata aliis etiam MSS. communia sunt: & in eo monstra ista turpia verborum, quæ ubique occurrunt, punctulis, tanquam stigmate quodam, inuruntur. Porro ex eo plus adjumenti, in emendando ARETÆO, habui, quam sperare ausus sum: cum omnes hujus Authoris MSS. de quibus ad me notitia pervenit, & parum veteres sint, & maculis etiam fœdissimis inquinati; siquidem hujus ope non modo verbis Jonicæ suæ terminationes passim redditæ sunt, sed & proba ac sana sententiarum quarundam lectione nitido tersoque huic Authori sensus proprius atque elegans restitutus. Quare Codicem ARETÆI, HARLEYANO emendatiorem, haud ullibi exstare crediderim.

Codex Vaticanus, ut ex Amico intelligo, qui hunc rogatu meo inspexit exscribendumque curavit, valde recens est. Ex eo vix quicquam suppetiarum hausi, nisi quod Dialectum quandoque, hujus authoritate, ubi cæteri MSS. in hac re deficerent, emendaverim. Hic ut cæteri, perquam vitiosus est. Aliis item, ut credo, magis mutilus; nam licet ista in principio, de Causis & signis Epi-

lepſiæ, contineat, omnia in eo deſunt, quæ poſt ſtellulas in hac editione Capiti de Curatione Melancholiæ interpoſitas habentur.

Haud inutiles etiam, licet numero paucæ, Variæ Lectiones fuerunt, quas in ſuo utriuſque ARETÆO Margini adſcriptas mecum communicarunt, Viri in Libris Græcis Latinisque verſatiſſimi, deque Re Literaria optime meriti, JOANNES ALBERTUS FABRICIUS HAMBURGENSIS, & MICHAEL MAITTAIRE. Lectiones has non fuiſſe docti cujuspiam conjecturas, verum ex aliquo MS. decerptas, ex hoc liquet, quod inter eas reperiantur aliquæ ſenſus plane expertes, quæque in iis quibus nos utimur MSS. ſimiliter legantur. Latinam verſionem de novo dare libuit, quia Craſſi Traductio, licet haud prorſus aſpernanda, tamen ſæpiſſime, quoniam paucis vitioſisque MSS. inſtructus id operis ſuſceperit, obſcura, ut fatetur ipſe, ac dubia ſit; mihi quidem inſuper duriuſcula ac parum elegans videtur, ita ut neque Græca legentibus multa planius explicet, & ipſa, ſine Græcorum auxilio, haud raro vix intelligi queat. Num in hac plus, quam in iſta, operæ adhibitum ſit, neſcio; noſtra non dubito quin Lectoribus futura ſit commodior; cum rerum, quibus ille deſtitutus eſt, ſupra dictarum ope, & ARETÆI cum aliis

Medicis antiquis, cum Aëtio præsertim, qui multa ex eo, nulla ejus facta mentione, evidentissime hausit, ARETÆI denique cum ARETÆO ipso comparatione, sententias haud paucas, minime antea comprehensu faciles, clare saltem hic expressas invenient. Ubicunque Græca ita corrupta sunt, ut iis mederi prorsus desperaverim, ea non sine sensu aliquo, uti arbitror, probabili, Authorisque de iis rebus tractationi haud incongruo, adumbrare tentavi. Hoc quicquid est, in Versione licitum esse existimavi; quoniam, re sic instituta, Authori nulla fieri potest injuria; nam in Textu Græco nihil vel in melius, conjecturis tantum ac divinationibus meis, sed omnia aliqua authoritate fretus, immutavi. Quoniam vero Crassum, verbo verbum nimis fide reddentem, sententias ipsas aliquando nec Latine satis nec dilucide efferre percepi, id potius mihi cura fuit, ut integra orationis membra, quam ut voces quasvis, plene & aperte, cum ea simul quo licuit brevitate, exponerem; Celsique, qui, Tiberii temporibus, non modo de Medicina, sed & de Rhetorica, optime purissimeque scriptitavit, Phrasibus & loquendi formulis, quam sæpissime potui, sum usus. Imis Latinæ Versionis paginis Notulas quasdam subjeci; ubi HIPPOCRATIS effata indicantur, quæ sine ulla

ſæpe mutatione ſcriptis ſuis immiſcuit ARETÆUS, ea ut plurimum ex germaniſſimis ejus libris hauriens, uti ex Aphoriſmis, Prognoſticis, & libro de victu Acutorum. Ibidem locos etiam ſubnotavi, unde plurima clam in commentarios ſuos intruſiſſe deprendi AETIUM; eos item, qui aliis omnino ſimiles ſunt, quos AËTIUS ex Archigene ſeſe petere teſtatur, quod quidem, ſi quem unquam ARETÆI ulterius emendandi cupido ceperit, ſtudiis ſuis haud incommodum reperiet. Quodque Morborum ſæpe, quorum ſigna Cauſaſque explicaverat ARETAEUS. Curationes temporis injuria perierint, non abſurdum fore judicavi, ſi Lectiones ad medendi rationem in iiſdem affectibus à Medicis ejuſdem ſectæ uſurpatam remitterem: præſertim cum ex his ARCHIGENES & ARETAEUS vix quicquam de aliqua re ſcripſerint, quod non & in inſtituenda Medicina plane conveniat, & iiſdem fere verbis præcipiatur. Alia quoque, diverſæ Materiæ, notis interpoſui, quorum præcipua ſunt quædam ad hiſtoriam Medicam ſpectantia.

Variantium lectionum congeriem, e libris Editis & Mſſ. ante memoratis collectam, ad Editionis hujus Paginas Lineaſque accommodavi. Haud multa ex iis, ut opinor, quispiam eruet, quod faciliorem reddet ARETAEI

lectionem; nam quicquid ad eam rem facere videbatur, textui ipsi haud dubitanter inserui; inter varias lectiones iis, quæ ejecta sunt, detrusis vocabulis; notato simul, quænam in unoquoque libro voces sint receptæ. Dialecticas vero vocularum formationes, quæ in Editis aliter se haberent, sive has in Harleyano sive in Vaticano Codice repererim, in textum itidem admisi, quibus in locis id factum sit aut utrius Codicis authoritate, declarare supervacaneum existimans. Nimis multa, nimis gravia quoque & aperta Librariorum errata metuo ne inter has lectiones posuerim; sed vel ex his alia emendandi occasionem aliquando arripui: & ex iis lector intelliget, quam turpiter depravata ad nos pervenerint ARETÆI scripta, quanta ideo in conjectando licentia indulgeri debeat, quamque nulla spes omnia corrigendi affulgeat. In Notis has lectiones sequentibus, cur quasdam receperim, quasdam rejecerim, rationem reddidi, aliæ ita manifeste se tuentur, aliæque sese ipsas coarguunt, ut de iis nihil ultra dici possit. Quas feci in emendando, conjecturæ, ut plurimum similibus, vel Hippocratis, vel AËTII, vel ARETII ipsius loquendi modis stabiliuntur.

Tractatum de ARETAEI Dialecto componere decreveram, quæ res ideo prorsus negligi

non debuit, quoniam adeo parvo in numero ad nos pervenerunt ſcriptores Jonici. Hoc quod longe accuratius doctiuſque quam ego id exſequi potuiſſem, immo quod conſummatiſſime præſtitum ſit humanitati debetur viri eruditiſſimi Michaelis Maittaire, qui cum librum ſuum inſignem de dialectis græcis edidit, nondum in ARETÆI ſcripta inciderat: verum ubi poſtea Authorem hunc evolviſſet & quædam de ejus Dialecto collegiſſet, ea rogatu Viri Cl. Johannis Freind diligentiſſime recenſuit; & una cum ARETÆI libris imprimi benevole permiſit.

ARETÆUS, ubi mendæ non ſubſunt, ſcriptor utcunque perſpicuus, tamen quia verbis antiquis, & Poeticis, & Jonicis, Hippocratis ſcilicet & Homeri ſtylum imitatus, frequentiſſime utatur, iis qui in Authorum iſtorum lectione non ſint plurimum verſati, haud raro intellectu difficilis videbitur. Habet etiam ipſe verba quædam ſibi propria ac peculiaria; in vocibus quoque novo more componendis, Poetarum ritu, uber, facilis, peritus. Quare lexicon huic operi attexere neceſſarium duxi, quod quidem minus doctis difficiliora explanaret ARETÆI verba; Criticis autem novarum vocularum meſſem, vetereſque novo ſenſu uſurpatas, uno quaſi intuitu oſtenderet. Igitur quaſdam, & per ſe ſatis cognitas, & licet

cum aliis vocibus haud communi more connexas, tamen ex orationis ſerie haud difficulter comprehendendas; eas item quæ dubiæ eſſent, variiſque ſenſibus in hoc Authore adhibitæ, alphabetico ordine digeſſi: ita ut etiam Indicis loco, quoad verba notatu digniora (nam Rerum memorabilium in libri totius fine ſubjicietur index) hoc eſſe poſſit Lexicon. Medicamenta frequenter adhiberi præcipit Aretæus, quorum conpoſitio in his ejus libris haud explicata eſt, (horum præparationem eum deſcripſiſſe veriſimile eſt in iis quæ de re Pharmaceutica ſe confeciſſe per hibet commentariis) quapropter in Lexico locos in Antiquorum ſcriptis ſubnotare, unde Medicamentorum iſtorum formulæ peti poſſent, non inutile futurum putavi.

Præfationem hanc ſubſequentur Diſſertationes aliquot de Aretæi Ætate, ſecta, opinionibus, ſcientia Anatomica, & Praxi Medica; ubi quæ de his rebus memoratu digna reperire potui in unum redacta ordine exponentur.

Cæterum ut hæc omnia, accurate emendata, nitideque impreſſa, in publicum prodirent, nec operæ nec ſumtibus parcere volui. Textus præſertim Græcus unius tantum & alterius literulæ menda laborat, Typis Oxonienſibus maximis atque optimis excuſus. Utinam & alii aliquando, qui in eadem lingua

de his Rebus digné tractarunt, e magnifico nostro Typographeo edantur. Nam cum, intra quinquaginta annos proxime elapsos, in celeberrima hac Academia plures, iique optimæ notæ, & omnis fere generis, authores græci, magis emaculate, magis sumptuose, quam in ulla alia Europæ Urbe, impressi sint, jure aliquo miremur, quod nihil quicquam Medice cujusvis græci, ne Galeni, ne Hippocratis quidem opusculum ullum prelo fuerit unquam Oxoniensi subjectum. Primum itaque inde prodeuntem, inter antiquos mole, non pretio exiguum, lectores eruditi, benigne accipite ARETÆUM; & quicquid in hoc opere peccatum sit, studiis his jam languescentibus faventes ignoscite.

DE ARETÆI ÆTATE.

Quonam tempore floruerit ARETÆUS, haud ita facile suspicari licet, eo quod nullius omnino scriptoris, qui quidem ad nos pervenit, nisi Homeri & Hippocratis meminerit: neque vicissim ipse, nisi à tribus scriptoribus antiquis, authore scilicet librorum quorundam qui sub Dioscoridis nomine feruntur, AËTIO, & Paulo denique, idque strictim & quasi fortuito, memoretur. Ex his AETIUS quinto

faltem fæculo non vetuftior eft, fiquidem ex Oribafio, Juliani Imperatoris Medico, qui fub finem quarti inclaruit, multa paffim fe haurire teftetur. Immo fi Aëtium ipfum confulamus, invenietur adhuc recentior; nam & Cyrillum, Archiepifcopum Alexandrinum, qui A. C. 444 mortuus eft; & Petrum Archiatrum, Theodorici fcilicet Gothi, qui circa 500 imperavit, diferte nominat. Aëtio ætate inferior eft Paulus; (fi Arabibus fides, fæculo ineunte feptimo clarus:) quippe qui quædam ex Alexandro Tralliano defumit: Alexander autem, qui Romæ (tefte Agathia) circa Juftiniani tempora floruit, nonnulla mutuatur ex Aëtio. Diofcorides vero Anazarbæus fine dubio libros de Materia Medica compofuit intra Neronis Titique imperia; is enim τȣ̃ κρατίϛȣ Licinii (vel Lecanii) Baffi, quafi tum viventis, mentionem facit: Lecanius autem Baffus Confulatum geffit anno Neronis XI; eodemque anno, quo Plinius Naturalem fuam hiftoriam Tito Vefpafiano (fic enim cum Cigalino arbitror) dicavit, e vita deceffit.

Ab hac itaque parte nihil contra Voffium dici poteft, qui Aretaeum diu ante Cæfares vixiffe fcribit, hoc innixus argumento, quod linguâ ufus fuerit Jonica; quam quidem Voffius aliquot ante hæc tempora fæculis à nemine ufurpatam fuiffe affirmat. Illud tamem à

Voſſio perperam aſſeri probat Menagius, qui ut alia omittam, Ariani Indica, Adriano Imperatori dicata, Jonice ſcripta eſſe monet. Cæterum, quod poſt initia Cæſarum exſtiterit ARETÆUS, ex hoc ipſius opere luculenter evinci poteſt: etenim non modo Antidoti â Rege Mithridate confectæ, ſed etiam (uti animadvertit vir Doctiſſimus Clericus) illius, quæ quoniam ei immiſcerentur carnes Viperinæ, ab ARETAEO ἡ δὶ Εχιδνῶν, ἡ διὰ Θηρίων, a cæteris vero græcis Θηριακὴ vocata eſt, mentionem facit. Hujus autem Author fuit Neronis Archiater, Andromachus: ejuſque componendi rationem Verſibus Elegiacis, qui apud Galenum etiamnum exſtant, conſcriptam ad eundem Imperatorem miſit. Quin & medicamentum Διὰ Βησασᾶ, quod item, AETIO teſte, ab Andromacho excogitatum eſt, adhiberi præcipit ARETAEUS. Ita minime dubium eſt, quin poſt initum a Nerone regnum Medica hæc ille Monumenta literis mandaverit.

Neque minus certo affirmari poteſt, eundem Dioſcoridi fuiſſe ætate æqualem, ſi libros de Euporiſtis, ubi occurrit ARETÆI nomen recte illi aſcriptos judicemus. Hoc quidem negant nonnulli: audiamus autem, quid de hac re ſentiat Dioſcoridis Editor, Saracenus. Duos hoſce libros, qui quidem omnium prope Morborum per Ευπόριϛα remedia, eaque ſimplicia

aut certe ex paucioribus compoſita, complectuntur, plerique Dioſcoridi Anazarbæo aſcriptos falſo fuiſſe ſuſpicantur: nec immerito. Enim vero vix quiſquam reperietur, cui vel prima inſpectione non videantur partim ex illius libris de materia medica, partim ex aliorum quorundam Autorum ſcriptis, non quidem ipſius Dioſcoridis, ſed alius potius cujuspiam operâ, collecti & quaſi conſarcinati: quippe cum hic ſimplicibus nonnullis prorſus aliæ tribuantur appellationes, quam quæ apud illum exſtant, ac ſolœciſmi etiam compluſculi, in quos vix alibi autor ille impegiſſe deprehenditur, paſſim occurrant. Attamen cum alioqui dicendi genus unum idemque conſtet eſſe, aut certe non ita ei diſſimile, quo Dioſcorides noſter ἐν τοῖς Ὑλικοῖς uſus eſt, prætereaque ſæpenumero ab Aetio ad hunc eundem Autorem remedia varia referantur; quæ non aliunde quam ex his ipſis Parabilium ad Andromachum libris deprompta nemo non judicet: unà cum piæ memoriæ doctiſſimis viris Moibano & Geſnero eo facile adducor, ut credam & hoſce libros, æque ac priores illos, Dioſcoridi Anazarbæo attribui oportere. Neque vero cum ſint, fuerintque ſemper unius ejuſdemque ſtirpis diverſa ſynonyma, quorum eſſent aliis alia ſignificantiora, cuiquam alienum videri debet, unum & eundem ſcrip-

torem, prout ſuccurrit, modo hoc, modo illud nomen ad arbitrium uſurpaſſe. Quin & pro diverſorum temporum ratione, quibus hæc ipſa ſcribi potuerunt, apud vulgum, quem penes arbitrium eſt & jus & norma loquendi, diverſa quoque nomina invaluiſſe mihi fit veriſimile. Quod ad ſolœciſmos attinet, minime dubium eſt; quin plerique librariorum ſeu incuria ſeu etiam inſcitia obrepſerint. Sed & nonnullos interdum ipſi Dioſcoridi per imprudentiam excidiſſe haudquaquam negaverim, quum & ad res magis quam ad ipſa verba attenderet, & eſſet illi ſermo græcus inſolitus, ac inuſitatus, uti vel ipſe Galenus, lib. XI. ſimplicium abunde teſtatus eſt. Nihilominus ut quæcumque Dioſcoridis nomine circumferebantur opera uno volumine comprehenderentur, hos etiam libros prioribus adjiciendos exiſtimavimus. De eadem hac re quoque dubitatum eſt, ideo quod nihil de hoc Dioſcoridis opere dixerit Galenus. Atqui, præterquam quod ſilentium nulla in re teſtimonii loco haberi debeat, hi Euporiſtorum libri, in quibus Remedia tantum paratu facilia nude ac ſimpliciter exponuntur, neque ita diligenter elaborati, neque adeo Medicinæ uſibus accommodati videntur, ut ab iis in medendi arte magnopere juvari potuerit, vir in omnium Medicorum ſcriptis,

& in morborum curatione verſatiſſimus, Galenus. Etiam Oribaſius, qui omnia ſua volumina ex aliorum ſcriptis contexuit, Dioſcoridem, licet ex his ejus libris plurima depromat, tamen haud quatenus ſatis ſit, de hac re tractaſſe pronunciat. Quid? an non videmus Galenum, & Plinii, & Erotiani, ſemel tantum, idque leviter, feciſſe mentionem? licet Hiſtoriæ Naturalis ab illo collecte haud mediocris pars e Rebus Medicis conſtet; hic autem vocum Hippocraticarum interpretationem ita diligenter conſcripſerit, ut Galenus, idem ipſe agens, permulta ſit ex eo mutuatus. Adeo liquet minime hos eum latuiſſe Authores, & tamen parum abfuiſſe, quin utrumque ſilentio prætermiſerit. Porro Galeni ſcripta, in quibus ſolis idoneam is inveniſſet de hoc Dioſcoridis opere loquendi occaſionem, ad manus noſtras minime pervenerunt. Nam libri de Euporiſtis, quos inter Galeni ſcripta reperimus, pro ſubdititiis vulgo habentur. Id profecto non injuria; cum quæ de hac re compoſuit Galenus, ea ſuo tempore non ſuperfuiſſe tradat Oribaſius, qui collectiones Juliano dicatas de omni re Medica ex optimorum authorum ſcriptis in unum redegit, ita ut nihil omiſerit eorum quæ Galenus dixerit. Certe Oribaſius, qui Dioſcoridis Euporiſta diſerte nominat, his ipſis, de-

quibus agimus, libris usus est: cum ex iis uti cuivis utrumque Authorem conferenti statim patebit, magnam partem tertii quartique ad Eunapium libri plane exscripserit. Neque alios ab his vidit, Oribasii ætate non ita multo inferior, AËTIUS: quoniam ex Dioscoridis Euporistis aliqua se haurire profitetur, quæ & in his quoque expressa invenimus. Itaque si cui minus placuerit hos Dioscoridi libros attribuere (qui cur ei tribui non debeant, haud quaquam percipio,) quisquis tamen eorum fuerit Author, hunc, adeoque ARETÆUM, Oribasio vetustiorem esse omnino statuendum est. Cæterum, ut ante Oribasii ætatem libri isti, nisi ad Dioscoridem revera pertinuissent, ascripto ejus nomine venditarentur (præterquam quod id ita evenisse nulla a vetere quoquam injecta sit suspicio) videtur facta fuisse difficillimum, Etenim haud unquam Medicæ magis viguere literæ, quam in sæculis Dioscoridi Oribasioque interjectis: uti constat ex magna illa insignium Medicorum copia, quos hæc tempora profudere, quorumque nomina, & etiam scripta quædam adhuc in Galeno, Oribasio, & AETIO repeniunttur.

Fuerunt quidem, præter Dioscoridem Anazarbæum, alii duo, qui de rebus ad Medicinam pertinentibus scripserunt, eodem nomi-

ne appellati. Horum alter, cognomento Phacas, Antonii & Cleopatræ familiaritate clarus: alterum, quem & Alexandrinum & Juniorem vocat, paulo ante ſua tempora vixiſſe tradit Galenus. Is autem qui Euporiſta compoſuit, hæc Andromacho inſcribit: cujus nominis duo itidem exſtiterunt, Neronis Archiater, & Archiatri Filius. Horum ne ſenioris quidem ad ætatem Phacas iſte pervenire potuit; Andromachi, ſaltem Junioris, temporibus (neque enim certi quid de alterutrius Andromachorum morte novimus) florere poterat Junior ille Dioſcorides. Sed cum AETIUS Pauluſque, ſive quid ex libris de Materia Medica, ſive ex Euporiſtis deſumant, nihil adjiciant, niſi ſe id ex Dioſcoride hauſiſſe: neque ſimul indicent, utro ex opere, aut quo ex Dioſcoride, idem depromant, (quia in Medicamentorum explicatione Anazarbæum operam navaſſe erat omnibus notiſſimum) ambos hos eundem Dioſcoridem pro utriuſque operis Authore habuiſſe cenſendum eſt. Quod ſi Euporiſta Anazarbæo demum adjudicemus; hæc ab illo, Archiatro potius, quam ejus filio; inſcripta fuiſſe probabile eſt. Nam Erotianus in vocum Hippocraticarum Collectione, quam Andromacho dicat Archiatro, quædam ex Dioſcoridis libris de materia medica profert: qui, cum ab omnibus magnopere celebrentur

& Euporiſtis longe ſint accuratius perfectiusque compoſiti, aliquo etiam poſt ea tempore conſcripti fuiſſe videntur. Itaque ſi hæc vera eſſe credamus, quæ certe ſunt maxime veriſimilia, ARETÆUM, non modo poſt ſuſceptum à Nerone principatum (de quo dubitandi non eſt locus) ſed & ante exactum Titi imperium, vixiſſe ſtatuendum eſt. Sin quis adhuc fieri poſſe affirmet, ut hæc de Euporiſtis filio Andromachi fuerint dicata, vel etiam a Dioſcoride illo Juniore compoſita, ne tumquidem quicquam, niſi hoc, evinceret; ſcilicet id tantum ex hoc ſcriptore certo colligi poſſe, quod ſaltem vel Trajani vel Adriani temporibus haud inferior fuerit ARETÆUS. Sed & ad opinionem noſtram confirmandam id etiam facit, quod, non niſi intra determinatum illud, a Neronis ad Adriani uſque imperium, annorum intervallum, ARETÆI ſatis commode collocari poſſit ætas. Neque enim diutius ſecta viguit Pneumatica, quorum opinionibus hunc ſeſe addixiſſe mox docebimus. Nam ex his, medicorum ſuæ ætatis princeps, Trajano & etiam Adriano rerum potiente (uti ex Juvenale conſtat) inclaruit Archigenes; cujus præceptor fuit Agathinus, Agathini vero, ſectæ iſtus Author, Athenæus. Quare omnino neceſſe eſt, ut non procul a Neronis imperio ſecta hæc initium ceperit. Præter eos, de

quibus

quibus ſumus jam locuti, non niſi alii tres à Galeno memorantur Pneumatici, Herodotus, Magnus, & Leonides; quorum Herodotus, Agathino etiam magiſtro uſus, Romæ magna cum laude artem ſuam exercuit. Ante hunc, uti è Cœlio Aureliano diſcimus, ſcriptis ſuis innotuit Magnus: Leonides autem ARCHIGENI ſaltem æqualis fuit, quippe cujus mentionem faciat idem Cœlius, qui Sorani ſcripta ſe in latinum ſermonem convertiſſe agnoſcit: Soranus autem iſte, Trajano Adrianoque imperantibus, medicinam excoluit. Contra Sectam hanc, tanquam jam demortuam & in virorum illorum libris duntaxat ſuperſtitem, diſputat Antonini Imperatoris medicus, Galenus. Itaque non alio tempore ARETAEUM exſtitiſſe credibile eſt, quam eo, intra quod aliqui ſaltem ejuſdem Sectæ viguere Medici.

At hic ſcrupulus quidam injici poteſt; Galenum ſcilicet, qui innumera Medicorum nomina & opiniones ſcriptis ſuis ubique immiſcuit, ſi ARETAEUM ſubſequutus eſſet, non fuiſſe commiſſurum, quin aliquam ejus alicubi feciſſet mentionem. Profecto fatendum eſt, hujuſmodi argumento multo facilius quemvis eo adduci poſſe, ut ARETAEUM Galeno fuiſſe Juniorem, quam ut Euporiſta illa ad Dioſcoridem non pertinere, exiſtimet. Ne-

que enim omnino verisimile est, ut Galenus HIPPOCRATICAE, si quis alius, Artis Eloquentiæque admirator, si in ARETAEI scripta unquam incidisset, hunc, Medicinæ Parenti ita similem ac pene æmulum, memoratu dignum non judicasset. Neque vero, cum idem hic multa de morborum tam causis, quam remediis, doceat minime vulgaria, ejus scripta sine aliqua vel honoris, vel reprehensionis nota, prætermisisset Galenus; præsertim cum Pneumaticorum cæteros frequenter collaudet, frequenter etiam coarguat. Causam vero, cur à Galeno Author noster parum esse cognitus posset, invenio perquam probabilem. ARCHIGENIS (circa cujus ætatem vixisse ARETAEUM, & quocum Sectam habuisse communem docuimus) fragmenta, sparsim apud AETIUM restantia, ARETAEI scriptis ita omnino similia sunt, ut non modo curandi rationem, quæ & ipsa sæpe singularis & duobus hisce Authoribus quasi propria est, sed & easdem descriptiones, observationesque, iisdem sententiis, iisdem fere verbis expressas, ab utrumque frequentissime legamus. Quare minime mirum videri debet, si ARCHIGENES, qui eadem, quæ in ARETÆI scriptis leguntur, libris suis comprehendit, quique in urbe Roma, terrarum orbis Imperatrice, Medicinam exercuit, hu-

jus famam nominis sui celebritate præstrinxerit. Quid quod verbis HIPPOCRATICIS quidem, sed obsoletis, sæpissime utatur ARETÆUS; &, cum his temporibus fusum illud & Asiaticum dicendi genus invalesceret, in desuetudinem jam abierant, quæ HIPPOCRATEM secutus eleganter hic usurpat, tum dialectus Jonica, tum subtilis quædam ac venusta orationis brevitas. Contra, ARCHIGENES, licet in eo eadem sit alioqui forma & quasi color sermonis, minimè tamen (quod ex illius scriptis apud Galenum restantibus patet) aut verbis, quæ Jonibus propria sunt, utitur, aut communes, eorundem more voculas unquam immutat: sed Atticam, id est, vulgarem, sequitur loquendi normam. Atqui ARETÆI quidem Libros, si ad ipsius manus unquam pervenissent, magni æstimasset Galenus, qui, in HIPPOCRATIS scriptis ipse versatissimus, ea jam tum vel à Græcis minus intellecta amplis doctisque illustravit commentariis: iidem vero ARETÆI Libri à cæteris Medicis, utpote qui eadem, magis populari sermone, docentem in manibus haberent ARCHIGENEM, negligi prorsus poterant, ideoque ne Galeno quidem ipsi innotescere.

Cæterum, quod ad hos duos Pneumaticos attinet, nullo modo dubitari potest, quin alter alterius vestigiis nimis presse institerit.

Facilius tamen adducor, ut credam ARCHIGENEM ex ARETÆO, quam hunc sua ex illo sumpsisse. Quippe ARETÆUM ARCHIGENE, uti jam monuimus, magis verisimile est ætate aliquanto priorem, quam eo vel posteriorem, vel etiam ei æqualem fuisse. Porro ARCHIGENES, Syria licet oriundus, Romæ, in luce atque conspectu omnium, artem suam profitebatur; & ejusdem libri in manibus atque ore hominum versabantur, non modo Galeni, sed & eorum, qui ARETÆI meminerunt, AETII scilicet Paulique temporibus.

Cappadox noster ubinam locorum vitam egerit, incertum; procul dubio tamen in aliqua regione hæc literis consignavit, cui liberum cum Roma intercedebat commercium: quippe qui vina ægrotantibus Italica dari præcipiat, Fundanum, Falernum Signinum; quod cum ita fuerit, quanam spe, quonam consilio notissimi illius Authoris lucubrationes pro suis venditare potuit ARETÆUS? Præsertim cum nihil fere in rebus, nihil in rerum explicatione immutarit, nisi quod sententias omnino similes nitida quidem & eleganti, sed antiqua & insueta, orationis forma vestierit. Certe de rebus tantum, ab ipso visis atque cognitis sese loqui profitetur: opinionem suam de rebus dubiis ubique profert: de reliquis duabus Medicinæ partibus, Chi-

rurgia ſcilicet & Pharmacia, ſeſe ſcripſiſſe teſtatur: & medicamentum à ſe inventum prædicat: propriaque experientia præcepta ſua confirmat, ſingularis idem medendi artifex & Magiſter. An non longe facilius hominis obſcuri ſcripta, qui tamen cum eo ſectam haberet communem, & cujus neque patria ab illius gente, neque ætas ab illius ævo multum erat remota, Romæ nondum inclaruiſſe comperiens, ſibi aſcribere potuit ARCHIGENES?

Huic rei profecto ſimile quiddam admiſit AETIUS, qui ARETÆI, quidem in duorum affectuum tractatione mentionem fecit, multo tamen plura ex eodem, ſuppreſſo ejus nomine, paſſim traduxit: cum iſte cæteroqui, tam in deſcriptionibus, quam in curationibus morborum, vix quicquam, niſi alicujus authoritate præcipiat. Præter AETIUM non niſi pauci admodum ſunt Græci Medici, Galeno juniores, quorum ſcripta ad hæc tempora pervenerunt, ORIBASIUS, ALEXANDER, PAULUS, ACTUARIUS, THEOPHILUS, &c. Hos ARETÆO recentiores eſſe ſatis manifeſtum eſt. Ex his PAULUS duntaxat ARETÆUM nominat: atqui nec ipſe PAULUS, nec reliquorum aliquis quicquam ex eo, quantum ex horum lectione comperio, hauſerunt. Hoc quidem eo magis mirum eſt, quod, cum Libros ſuos

ex aliorum ſcriptis maximam partem confecerint, vix medicamentum quodvis præcipiant, cujus uſum ii non inventoris nomine inſigniant, nec ullam curandi rationem imperent, quam non alicujus authoritate commendent. Ita vel inter Græcos ARETÆI nomen parum inclaruiſſe percipimus. Immo neque, poſtquam in Occidentalibus his plagis Græcæ excoli cœperunt Literæ, ita multos ejus ſcripta lectitaſſe animadvertimus; ex quibus etiam doctiſſimos, uti Henricum Stephanum, Mercurialem, & Foëſium, Critica hæc magis, quam Medicæ ſcientiæ gratia, evolviſſe manifeſtum eſt. Quare utcunque Author hic poſt initia quidem Neronis, nondum cœpto tamen (uti videtur) Domitiani imperio, Medicinis ſcriptis jam illuſtraſſet, hunc tamen à Galeno haud memorari res neutiquam mira eſt; cum ab omnibus retro ſæculis neque ad hunc diem ea ſemper fuerit illius fortuna, ut nonniſi paucis admodum innoteſceret.

DE ARETÆI SECTA.

De ARETÆI Secta altum eſt apud Authores ſilentium: primus & unicus, quod ſciam, ex ipſius ARETÆI ſcriptis probat, Vir multæ

reconditæque eruditionis, Cl. Clericus, eam fuiſſe, quam vocant Pneumaticam. Hujus autem diſciplinæ princeps fuit Athenæus; patria Cilix, Attalia natus (unde Cœlio dictus Tharſenſis) cum Plinio fere ætate conjunctus. De cujus quidem in rebus medicis philoſophandi ratione hæc ex Galeno accipimus. Secundum Athenæi ſententiam, Elementa non ſunt quatuor illa prima corpora, ſc. Ignis, Aer, Aqua, Terra, ſed eorum qualitates, Calidum, Frigidum, Humidum, & Siccum, ex quibus duo cauſarum efficientium munere fungi putat, Calidum & Frigidum; duo materialium, Siccum & Humidum ſupponit. Quintum vero ex Stoicorum opinione introducit, ſpiritum cuncta penetrantem, à quo omnia contineantur & gubernentur. —— Et paulo poſt —— Athenæus vero & ARCHIGENES ſpiritu ſolo ea penetrante, tum naturalia conſiſtere, tum morbos univerſos hoc prius offenſo creari dixerunt. Unde & Pneumatici, veluti qui omnia Spiritibus attribuant, nuncupantur.

Sed quanquam nemo eorum, qui paulo ante floruerant, medicorum, Galeno teſte, ita accurate ut Athenæus univerſam rei Medicæ rationem literis mandaverit, ejus tamen opera, quæ fuerant plurima, penitus interciderunt, præter reliquias quaſdam, eaſque

perpaucas, quas ſparſim hodie apud Oribaſium invenimus. Sed neque in his litera ulla occurrit, quæ vel illius opinionem uberius exponat, vel doceat quidnam per ſpiritum iſtum deſignare voluerit, quonam modo pati aut offendi iſtum putaverit, aut qua ratione denique Spiritus iſtius vis ad morbos vel creandos vel tollendos pertinere cenſenda ſit. Nam quod de pulſu ſcribit Athenæus, quod ſcilicet ſit motus per diſtentionem naturalem & involuntarium Spiritus, qui in arteriis eſt & in corde, quique ex ſeipſo & in ſeipſum movetur, unaque cor moveat & arterias, id perperam Cl. Clericus vel intelligere vel interpretari videtur. Nam in hoc ipſo Galeni loco, non Spiritus legitur, ſed Calidi. Atqui ſpiritum a calido quid eſſe diſtinctum volunt Pneumatici.

Idem dicendum eſt de Agathino, Magno, Herodoto, atque ARCHIGENE, qui Athenæo & ſecta, & ætate ſucceſſerunt: quorum etſi ſatis multa Galeni, etiam & Oribaſii temporibus exſtiterunt, perpauca tamen, eaque momenti ſane exigui, ad manus noſtras pervenerunt. Ita ut ſi quid de hac Medicorum ſecta ſcire volumus, id nuſpiam niſi ab ARETÆO, ex hac itidem diſciplina profecto, petendum ſit.

Spiritum igitur ARETÆUS à corde per pul-

mones trahi dicit, eumque tertium quoddam & ab humoribus & a ſolidis partibus diverſum ponit, quorum omnium convenienti ordine & modo vitam hominis adminiſtrat Natura: in hoc HIPPOCRATEM haud dubie ſecutus, qui corpus dividit in ſolidas partes, humores, & ea quæ impetum faciunt. Spiritus adeo hic, cum vim obtineat maximam, quaſi principium motus eſt habitus; idemque in humana fabrica præſtat, quod in mundi membris Virgilianus iſte,

------ intus alit; totosque infuſa per artus
Mens agitat molem, & magno ſe corpore miſcet.

Quæ quidem Philoſophia e Stoicorum ſcholis manavit, qui animam mundi ubique diffuſam eſſe docuerunt, ita ut omnia, Cicerone interprete, uno divino & continuato ſpiritu continerentur. Unde & GALENUS CHRYSIPPUM, Stoicorum principem, Pneumaticæ etiam ſectæ patrem appellat.

Itaque ſpiritus hic, ſi rectam agendi normam ſine ullo impedimento ſequatur, univerſam machinam animat, alit, conſervat: eodem penitus compreſſo, homo non diu permanet, ſed repente moritur. Sin aliquo vitio laboret ſpiritus, aut vi aliqua labefactetur, quod idem eſt ac cum eum pati & of-

fendi dicunt Pneumatici, varia morborum genera oriuntur, pro caufarum varietate diverfa.

Spiritum quippe multifariam affici poffe docet ARETÆUS. Si enim in cafu Epileptico, intra pectus ferveat & inclufus omnia commoveat, facit ut ad refpirationis exitus, os fcilicet atque nares, humorum inundatio prorumpat. Si intus nafcitur, frigidus ac iners, qui nec per fuperiora nec inferiora facile transmitti poteft, fed per inteftinorum finus convolutus inhæret, Ileon parit. Refrigeratum & humiditate oppreffum, confequitur afthma; cui igitur mulieres magis patent, quam viri, quia humidæ frigidæque funt: eodem in morbo, ex inflatione fpiritus, colon intumefcit. Spiffus, humidus, nebulofus fpiritus Lienis fcirrhum; fubtilis & refolutus, tenuis & ficcus Phrenitin; congelatus apoplexiam creat. Idem in tympania licet locum non mutet, fed maneat undique æqualis, tamen fi in nebulam quandam & aquam immutetur, tum etiam locum mutat, & Afciten adeffe haud obfcure prænuntiat. Quod fi in imbecillo corpore parum firmus fit, cum orbe quovis facile convolvitur; quare fi quidvis in circulo rotatum, aut circumvolutum, turbinem infpiciat vertigini obnoxius, metus eft ne fpi-

ritu etiam circumvoluto in morbum recidat. Eſt, ubi torpentem ſpiritum excitari; eſt, ubi, curcubitularum ope, ex oppreſſis pulmonibus foras protrahi jubet Aretæus. Sed ſuam de ſpiritu ſententiam nullibi ita clare aperit, ac cum anginæ ſynanches dictæ naturam explicat. Mihi autem, inquit, videtur ipſius tantum ſpiritus id eſſe vitium, qui prava quadam mutatione in calidiſſimum ſicciſſimumque convertitur, ſine ulla membri cujusvis inflammatione. Neque ſane id ita fieri valde mirum videri debet; ſiquidem, in Charoneis ſpecubus, homines non affectu quopiam corporis acutiſſime ſtrangulantur, ſed vel unico ſpiritus hauſtu interimuntur, priusquam corpus ullo modo ſit affectum; quinetiam, ſine morſu quovis, ſed a lingua canis recepto tantum ſpiritu, in rabiem homo agitur. Eadem itaque ſpiritus mutatio intra hominem fieri poteſt: quoniam in homine aliæ res innumeræ cum exterioribus cauſis ſimilitudinem habent. Succi ſunt, qui extra atque intra corpus mortem inferunt; morbi venenis ſimiles ſunt, & ab epoto medicamento eadem, quæ in febribus, evomuntur. Quam ob cauſam factum eſſe veriſimile eſt, ut in Peſtilentia, quæ Athenas afflixit, nonnulli Peloponneſios venena in puteos, qui in Piræo erant, conjeciſſe

cenſerent; etenim peſtilenti morbo magnam eſſe cum venenis affinitatem homines non intelligebant.

Hæc fere de ſpiritu, quinto ſectæ Pneumaticæ principio habet ARETÆUS: an recte, an ſecus, ſenſerit, judicent alii: quod vero ad reliqua quatuor, calidum ſcilicet atque frigidum, ſiccum ac humidum ſpectat, ea in ſingulis fere paginis ad explicandas, tum morborum cauſas, tum curandi rationes, adhibet.

Hunc in quam pluribus cum Methodicis convenire mihi utique non liquet; eumque qui illius ſcripta paulo diligentius expenderit, ad hanc opinor ſententiam acceſſurum. Sane a Methodicorum charactere nihil fere eo remotius, qui quidem nec locum affectum, nec cauſam, nec ætatem, nec tempeſtatem, nec regionem nec ægri vim aut naturam aut habitum curant, a ſolo affectu indicationem ſumere ſatis habentes, deque eo non ſpeciatim ſed communiter & univerſe ſtatuunt i. e. Κοινότητας quasdam, quæ particularia comprehendant, ſequuntur: hasque dicunt eſſe duas, præter aliam mixtam, quibus nomina ϛέγνωσις & ῥύσις, omnemque morbum vel ϛεγνὸν, vel ῥοῶδες, viz. aſtrictum, vel fluentem, vel ex utroque compoſitum. Indicia vero curationis eſſe, in aſtrictis relaxationem, in fluentibus aſtrictio-

nem; in mixto, ei quod urget reſiſtendum.

Ad hunc morbum perſpicue & luculenter ſectæ methodicæ de re Medica opinionem aperit Galenus. Quid autem huic ſimile effert ARETÆUS? qui de hoc aſtrictionis fluorisque commento ne verbum quidem prodidit: qui cum de morbis tractaret, id ſibi tanquam perpetuam ſcribendi regulam præſcripſit, ut eorum cauſas præcipue ſedesque erueret, ſignorum varietatem & implicationes omni qua poſſet ſubtilitate explicaret: quique cætera ita minute & exquiſite perſecutus eſt, ut quod ad Aëris conſtitutionem, ad cœli oras, ad naturæ vires, ad corporis temperiem, ad ætatum denique rationes ſpectaret, ne minimum quidem prætermiſerit: exemplum liceat proferre. In Phthiſi deſcribenda, quo judicio, qua accuratione formam morbi & lineamenta adumbrat? ita ad naturam exprimitur facies iſta HIPPOCRATICA, ut etiam in conſpectu noſtro quaſi ſpectrum aliquod verſari videatur. Multa ibi de mali ipſius vario genere, multa de ſymptomatum gradibus, nonnulla de præſagii notis diſſerit; quæ demum ætas, qui habitus, quæ regio huic labi ſuſcipiendæ maxime idonea ſit, haud vulgari acumine recenſet. Horum fere ſingula apud methodicos, ut unum pro omnibus adducam Cœ-

lium Aurelianum, fruſtra quæſiveris. Ita parum cum methodicis congruere videmus ARETAEUM. Quod ſi in curandi ratione cum iis ſæpe conveniat, idem de cæteris quibuscunque ſectis ſtatuendum: nam quod ad remediorum delectum attinet, etiam dogmatici atque Empirici, quorum, de morborum rationibus opiniones diſſitiſſimæ ſunt, ne dicam contrariæ, haud valde inter ſe diſſentiunt.

Sed de ſecta ARETÆI ſatis; ad alia properandum eſt. Hoc unicum ſubjicere liceat, nihil eſſe hoc ſcriptore ad naturæ veritatem efformatius, nihil diſtinctius nihil enucleatius, cujus ſane ingenium, ut Phidiæ ſignum, nequit ſimul non & aſpici & probari. Iis quippe coloribus, tanquam exquiſitus artifex, morborum imagines effingit, ut eos inter legendum oculis uſurpare videamur.

Varia maniacorum ſpecimina, eaque fere ab aliis intacta, tanquam in tabulâ depicta, contemplari libeat: ut, quibuscunque cum hilaritate inſania eſt, noctes diesque rideant, ludant, ſaltent, ut in libidinem palam ferantur: & tanquam ex certamine aliquo victoriam adepti, cum coronis incedant: ſpecies hæc aſtantibus innoxia eſt. Alii vero, qui cum iracundia furunt, etiam veſtes ſuas aliquando diſcindunt, & miniſtros ob-

truncant, & ſibimet ipſis mortem conſciſcunt; & hæc quidem ſpecies non ſine periculo etiam eſt eorum, qui interſunt. Species autem ſunt innumeræ. Qui ingenioſi, & eruditi ſunt, Aſtronomiam ſine præceptore, Philoſophiam per ſe ipſos callent, Poetices tanquam ex afflatu Muſarum periti ſunt; ita vel in morbis aliquid emolumenti habet liberalis inſtitutio. Rudes autem & indocti homines, vel pondera circumferunt, aut lutum in fictilia efformant, aut fabrilem artem exercent, aut lapides dolant. Vanis etiam opinionibus addicti ſunt; etenim homo fuit, qui ne ampullæ quædam deciderent metuebat, quoniam ex iis unam ſe eſſe arbitraretur; & alius quidem laterem eſſe ſe exiſtimans, bibere prorſus noluit, ne humore iffluеret.

Hæc etiam hiſtoria fama divulgata eſt: faber erat quidam, qui, cum eſſet domi, prudens omnino fuit artifex, ligna perite metiebatur, ſcindebat, complanabat, clavis connectebat, aptabatque, domum ſolerter exſtruebat: cum iis, qui opera locabant, colloqui, paciſci, juſtamque poterat laboris mercedem exigere. Is adeo, intra locum, ubi artem exercebat ſuam, mente plane conſtabat, at ſi vel ad forum, vel ad balneum, vel alio, quavis de cauſa, eſſet

egreſſurus, inſtrumenta deponens primo ingemiscebat, deinde in ipſo exitu conſtringebat humeros; poſtquam autem e domeſticorum conſpectu, & ab opere ſuo, ejusque limitibus proceſſiſſet, homo prorſus inſaniebat: & ſi reverteretur illico, redibat etiam ad ſe; ita mens ejus & artis locus iisdem erant circumſcripta limitibus.

Epilepticum vero, totis artubus contortum atque convulſum; Tetano laborantem, quaſi fidiculis diſtractum diſcerptumque, quis eſt qui, cum ſemel perlegerit, non ſtatim ſe præſentem adeſſe & coram intueri quodammodo ſentiat: ita ut a malo victus (cum ARETÆO loquor) nullam ultra medicinam adhibere conatus, una cum iis dolere tantum condiſcat. Quæ ſane illius atque omnium, uti arbitror, judicio, magna eſt Medici infelicitas.

DE ARETÆI

In rebus Anatomicis ſcientia.

ARETÆUS rei Anatomicæ ſcientiam, tum ad morborum cauſas, tum ad medendi rationes inveſtigandas, ita neceſſariam eſſe judicavit, ut in ipſo ſingulorum fere capitum initio

initio quædam de fabrica partis affectæ perstrinxerit. In quo quidem Erasistrati atque Herophili vestigiis institisse videtur, qui sectæ dogmaticæ principes habiti, neminem, nisi in hac arte versatum, Medici munere, uti decebat, fungi posse voluerunt. Itaque, scriptor utcunque brevis atque concisus, hunc locum fusius atque distinctius, quam ii, qui inter veteres de morbis tractarunt, explicuit ARETÆUS. Quam vero ille rerum anatomicarum notitiam habuerit, ipsius ARETÆI interpres fidus, paucis persequar. Cor igitur ex illius sententia, vitæ atque roboris principium est; in eo anima, & natura ejus locatur. Quod & HIPPOCRATES, & CHRYSIPPUS stoicus docuit. Quare, Syncope, cum cordis vitæque morbus sit, humanæ constitutioni plane adversaria est, & vinculorum quædam dissolutio est, quibus facultas continetur vitalis. Cor vero, viscus calidum, in medio pulmonum jacet, quod respirationis vitæque principium est: illud etiam frigidi aëris attrahendi desiderium pulmoni injicit, siquidem eum incendit: cor autem est id quod attrahit.

Pulmo autem naturaliter doloris est expers, quoniam illius substantiæ raritas quædam inest, lanæ assimilis; Arteriæ vero per eum disseminantur, asperæ, cartilaginosæ,

cæque etiam doloris immunes: musculos nusquam, nervos tantum exiguos habet & tenues, qui motui ipsius inserviunt. Et hæc vera causa est, cur in Peripneumonia, quæ pulmonis inflammatio est, dolorem pulmo non percipiat, sed adsit pectoris quædam gravitas, quæ tamen dolore vacet. Membranæ vero omnes, per quas pulmo pectori adnectitur, sensu acutissimo præditæ sunt: quæ si cum eo inflammentur, accedit etiam dolor: veluti cum Pleuritis comitem habeat Peripneumoniam.

Eadem ratio est in sanguinis rejectione, quod in eo tantum casu, ubi sanguis ex pulmone fertur, qui affectus omnium est gravissimus, ægri, etiam cum ad ultima ventum est, de se non desperent, quia scilicet pulmo dolorem non sentiat. Nam, vel in exiguo dolore, laborantes mortem horrescunt, & plerique magis exterrentur quam læduntur: contra, cum in maximis affectibus dolor abest, nullus etiam mortis subest timor; & id mali magis perniciosum est, quam terrificum.

Arteriarum pulsus sanguinem propellunt, quare si vulnerentur eæ, ob frequentem earum motum oræ vulneris non facile committuntur. ARTERIA Crassa, quæ secundum dorsi spinam juxta Venam Cavam protendi-

tur, Aorta scilicet (ab ARETAEO post Praxagoram Αρτηρία Παχεῖη dicta) una cum Vena Cava Inflammationem patitur: quæ quidem inflammatio à Veteribus Causi species vocata est. In ea enim notæ similes iis, qui in Causo, oriuntur; Febris etiam, sicut in Causis, ad Syncopen tendit: etenim venæ radix est Jecur, Arteriæ vero principium cor. Haud abs re igitur existimes superiores horum viscerum partes præcipue laborare; cor enim Arteriæ calorem impertit, venæ autem Jecur sanguineum: & cum utraque magna sit, magnæ item sunt quæ his innascuntur inflammationes. Eadem vero Arteria in venæ cavæ inflammationibus, juxta spinam, palpitat; quod a pulsu in altera præcordiorum parte significatur. Nam arteria, juxta venam ad sinistrum latus posita, cum illa consentit, utpote quæ in omne corpus diducatur. De hoc Arteriæ venæque hujus affectu vix ulla apud antiquos, quorum scripta in manibus nostris versantur, reperiri potest mentio. Quicunque autem de eo tractaverint, Praxagoræ opinionem in hac re secuti sunt; qui uti e Ruffo Ephesio discimus, in ea vena, quæ a Jecore in renes mittit propagines, initium esse Febrium affirmavit: solamque eam, Κοίλην, ipse nominavit: quanquam alii illam itidem, quæ sursum in cor per septum

transversum evadit, ita appellaverint. Ita quoque eandem vocat, ambasque has ejusdem venæ continuationem esse docet ARETÆUS.

Venæ a Jecore, tanquam radice, oriuntur, ab eoque sanguinem accipiunt. A Portis Jecoris, inter ejus extrema, vena lata procedit, quæ in tenues ac plures usque divisa, in totum denique Jecur per venas adeo minutas distribuitur, ut eæ visum effugiant. Harum summis osculis aliarum venarum extremitates committuntur, quæ ex tenuibus pluribusque majores paucioresque fiunt, & in medio tandem Jecore in venam unicam atque grandem coalescunt. Inde per divisionem duæ factæ ultra Jecur pertinent. Harum altera primam Jecoris fibram sursum penetrans, in gibba ejus parte iterum emergit: & postea septo transverso perforato, intra pectus protensa, nulli rei adhærescens, sed ibidem suspensa, cordi inseritur; Vena Cava hæc vocatur. ALTERA, quinta & inferiore Jecoris fibra usque ad gibbam ejus partem trajecta, juxta spinam exit, eique usque ad coxas prætenditur: hæc etiam Vena Cava est: idem enim nomen obtinet, quoniam una atque eadem Vena est, initium sumens a Jecore. Nam si quis velit, lamellam possit, a superiore Vena Cava, quæ ad cor pertingit, in eam, quæ juxta spi-

nam ſerpit, rurſusque a ſpina per Jecur intra cor, tranſmittere; eadem enim via eſt.

In Vena hac præter inflammationem ſupra memoratam, oriuntur affectus, qui vocantur κέδματα: in quo caſu ſanguinis, ex iſtius ruptione, profuſio citiſſime interimit.

In Cavam autem in Cubito Venam ex omnibus præcipuis viſceribus eſt ſanguinis via: hæc autem quæque hac ſuperior Vena eſt, unius Venæ in brachio ſunt propagines, quo fit ut nihilo magis juvet, ſuperiorem, quam hanc, incidere: nam propaginum ignari ſunt, quotquot ſuperiorem ſtomacho & Jecinori annectunt. At ſi a Liene fiat ſanguinis profuſio, ſiniſtræ manus Venam illam, quæ inter minimum digitum atque annularem jacet, medicorum nonnulli incidere jubent, quoniam ad Lienem uſque pertinere arbitrantur: ſed ipſa etiam inferioris Venæ Cubiti propago eſt: cur itaque hanc prope digitos potius, & non in Cubito quis inciderit? Etenim in Cubito major eſt, & ſanguinem facilius effluere permittit.

Opus procreandi ſanguinis ad Jecur, quod eſt Venarum radicatio, pertinet; unde & illius maxima pars ſanguinis quædam concretio eſt. Etenim, ut alimento in Jecur ſemper patet introitus, necalia via eſt, per

quam cibus in omne corpus a ventriculis & inteſtinis diducatur; ita & ex hoc viſcere in univerſum corpus ſanguinis emanatio eſt. Quæ & Eraſiſtrati fuit ſententia. Portæ Jecoris ex membranis, nervisque tenuibus quidem illis, maximi tamen ad vitam momenti, atque ex Venis grandibus contexuntur. Itaque exiguæ inflammationes ſæpiſſime ibidem oriuntur. Præterea, ut Philoſophi quidam prodiderunt, huic loco animæ appetitus inſidet. Bilis autem in Jecore creatur, quæ per Veſicam in hoc viſcere ſitam ſecernitur, & per vias quasdam in inteſtina defertur. Quæ viæ ſi vel inflammatione vel ſcirrho obſtruantur, & iſta exundet Veſica, bilis retro fluit; itaque ſanguini commiſcetur, qui per omne corpus dimanans, bilem quoque in omnia membra ſecum trahit; inde in ictero corporis ſpecies bile tingitur. Stercus autem album eſt, argillæque ſimile, neque bilis colore tinctum, quoniam humoris iſtius affluxu caret: unde alvus etiam ſicca eſt, quia bile neque madeſcit neque ſtimulatur.

Lienis alimentum nigrum eſt, iſque ſanguinem atrum quaſi deterget & elaborat. Lien eſt viſcus rarum, & naturæ diſſolubilis; itaque vitiis, vomicæ puta aut abſceſſui, facile obnoxius.

Stomachus voluptatis ac moleſtiæ dux eſt; &, eo quod cordi facultatum omnium principio, ſit vicinus (ſiquidem cordis pulmonumque medio annectitur, & una cum illis ſpinæ adhæreſcit,) ad robur animique ſive firmitatem, ſive demiſſionem, per conſenſum cum anima multum valet. Hæc ſtomachi præcipua eſt facultas Ex voluptate naſcitur bona concoctio, carnoſus corporis habitus, colorque vividus; ex moleſtia his contraria, & interdum animi dejectio, ſtomacho alimenti indigente. Stomachi vero affectus proprii ſunt nauſea, vomitus, cibi faſtidium, ſingultus, eructatio, & ea nonnunquam acida. Licet vero Stomachi conſtitutio in ſtomachicis plerumque ſiti vacet, in eo tamen ſitis origo & fons eſt.

Colon enim, pariter ac ventriculus, concoctioni inſervit; ab eoque ad Jecur deducitur alimentum. Neque vero alimentum omne per canales tantum ſenſibus expoſitos, ſed vel multo majorem ejus partem univerſo corpori natura per vapores ſubminiſtrat, qui ab omni in omnem partem facile tranſeunt, a natura, etiam per ſolida atque denſa, diducti. Colon autem inteſtinum eſt prægrande, & undequaque fuſum atque ſinuatum: tenuibus inteſtinis & carnoſius, & craſſius, & noxæ tolerantius; itaque cum hic inſede-

rit dolor colicus, levius eſt periculum. Adfectis quippe tenuibus inteſtinis, tenuis & acutus ſubeſt dolor; ubi vero Colon laborat, plurima eſt humoris abundantia & gravitas ei inhæret.

Porro propter illius ſitum atque connexionem, dolor modo ad coſtas pertingit, ac pleuritidis opinionem facit, ſiquidem in his etiam oritur febris; modo hic aut illic ſub iis costis, quæ nothæ vocantur, percipitur; ita ut Jecur, aut Lienis dolere videatur, rurſusque ad ilia deſcendit. Quibusdam etiam ob eandem cauſam oſſi ſacro infigitur, & femoribus, muſculisque teſticulorum qui cremaſteres appellantur; cujus quidem rei rationem ipſe non ignorans Medicorum quorundam inſcientiam perſtringit, qui in hoc caſu Cremaſteras exciderant, quaſi propriam mali cauſam in ſe continuiſſent. Quid recentiores anatomici afferunt ad veritatem propius adductum?

Inteſtinorum, uti ventriculi, ſunt tunicæ duæ, quarum altera alteri oblique ſuperincumbit: quando igitur harum connexio diſſolvitur, uti nonnunquam fit in dyſenteria, interior tunica ſecundum longitudinem abſiſtens foras exit, multisque veritatem ignorantibus excreti ipſius inteſtini metum injicit, & exterior tantum intus remanet, carnem-

que contrahit, & ad cicatricem perducitur, homoque ſaneſcit; id inferius inteſtinum tantummodo patitur, quippe cujus tunicæ carnoſæ ſint.

Renes natura glanduloſi ſunt, ſed colore rubicundiores, jocinori potius ſimiles quam mammis teſticulisque; hi enim glandes ſunt, ſed albidiores. Renes autem teſticulorum figuram referunt, magis lati tamen & incurvi. His ſinus inſunt exigui, collo anguſtiori, percolandæ urinæ inſervientes: ex quibus nervoſi duo exeunt, fiſtularum inſtar, canaliculi, ſive ureteres, qui veſicæ humeris utrinque inſeruntur; & ab utroque Rene æqualis eſt ad veſicam urinæ via. Natura ſinus renum oblongos, & ureteribus, qui anguſtiores ſunt, æquales fabricavit.

Veſica craſſitudinis eſt admodum exiguæ, nervuſque natura exiſtit; quapropter neque carnem contrahit, neque ad cicatricem facile perducitur. In repletione diſtenditur, & cum inanis eſt, conſidit; itaque idem in ulcere, quod articulus, in extenſione & contractione, patitur: atqui in articulo omnia difficulter ſaneſcunt ulcera: ad hæc urina biliosa & acris ulcus, ſi veſicam occupaverit, erodit.

Prope ſe invicem jacent Anus & Veſica, quamobrem in Recti inflammatione, Veſica

urinæ difficultate afficitur; & in Veficæ adfectibus, fedes nihil dejicit, quamquam haud fit alvus ficca.

Membranæ funt ilibus affixæ, quæ Uteri ligamenta funt nervofa: harum illæ, quæ Uteri fundo inferuntur juxta lumbos, tenues funt: alteræ juxta cervicem ejus hinc atque hinc Ilibus adhærefcentes, valde nervofæ exiftunt, latæque tanquam navigii vela. Itaque fi omnes hæ membranæ relaxentur, fede fua foras exit Uterus. Apparet aliquando ex duabus Uterum fuccingentibus Membranis interior, & ab alterius continuitate divellitur: etenim duæ tantum membranæ iftius divifuræ funt: quarum hæc ob humoris fluxionem abfcedit, ficut etiam ex abortu & partu violento: tum vero chorio adhærefcit; nam fi illud vi adtrahitur, fimul prodit uteri tunica: at fi fœmina mortem evaferit, in fedem fuam regreffa, ei ad amuffim connectitur, vel paululum extra propendet. Uteri aliquando ofculum, usque ad cervicem duntaxat, prolabitur; fed ultro fe recipit, fi fuffimenta adhibeantur, vel obftetricis manu fenfim placideque reponatur.

Caput fenfuum Nervorumque originis locus eft, fanguinemque à corde potius attrahit, quam aliis membris impertit. Itaque cum morbi caufa Nervis infit, fenfus noxa haud

vacant. Nervi licet illinc undiquaque oriantur, tamen finciput locus omnium fenfuum communis: ab eoque omnia adjumenta, omnesque noxæ derivantur. Quare in fomentis adhibendis, usque ad verticem tantum, neque ulterius procedere oportet. Neque folum fenfus initium effe à Nervis, fed membrorum actionem & motum omnem ab iis ortum habere, Erafiftrati fequax, voluit ARETAEUS. Proinde fi infra caput principium aliquod afficiatur, uti Medullæ fpinalis membrana, partes, quæ eodem nomine vocantur, & etiam continuæ funt, refolvuntur; dextræ, fi nervi dextri læfi fuerint; fi finiftræ, lævæ. At fi mali principium fit in capite, nervis affectis dextris, finiftræ refolvuntur partes: lævis itidem patientibus, dextræ. Hujus rei caufa eft, quod nervorum fitus juxta originem invertitur; etenim dextri non in directum ad dextras partes, ufque ad finem, pertingunt; fed utrique origini fuæ inferti, continuò fe invicem tranfeunt in figuram literæ Græcæ, ad oppofitam partem tendentes. Utque in fumma dicam, five totum fimul corpus, five aliqua membra, vel ab alterutra, vel ab utraque parte refolvuntur: nervi interdum, qui a capite oriuntur, laborant, qui, ut paucis dicam, fenfu facile privantur, fed per feipfos,

motum haud ita facile amittunt: iidem, si per consensum, ab his qui motui inserviunt, aliquid vitii contraxerint, motus quoque paululum deperdunt: aliquid enim motus, quanquam haud ita multum, naturaliter habent per se. Interdum vero læduntur nervi, qui ex aliis musculis exeuntes in aliis terminantur: & hi sunt, qui præcipuam motus partem continent, eumque capitis nervis impertiunt; ab istis enim plurimum motus hi derivant, licet per se habeant paululum; isti igitur motus defectionem præcipue patiuntur: raro autem, aut, ut ego arbitror, nunquam, per se sensum amittunt. Et si forte fasciculus quispiam nervorum, qui ex osse quovis proficiscentes in alio finiuntur fiunt, vel exsolutus fuerit, vel disruptus, impotentes & trahuntur partes, sensu tamen non privantur.

Nervis autem morbus proprius est, juxta ARETÆUM, Tetanus: iisque præcipuam inesse melancholiæ causam docet: eos in phrenitide laborare, ac sæpe contrahi: omnium autem nervorum affectum esse Arthritidem.

Hæc fere ad rem Anatomicam spectantia exposuit ARETAEUS; non ut humani corporis fabricam quasi dissector doceret, sed ut, quod Medici est, illius notitiam ad morborum rationes explicandas accommodaret:

dogmaticorum morem ſecutus, qui, cum interioribus partibus & dolores & morborum varia genera naſcantur, neminem putant his adhibere poſſe remedia, quæ ipſe ignorat. Itaque in nullius magiſtri verba juratus, licet modo ad Hippocratis, modo ad Eraſiſtrati, modo ad Herophili ſententiam accedat, ſuam tamen interea opinionem libere interponit.

DE CURANDI RATIONE,

QUAM TENUIT ARETÆUS.

Uti ex proprio, non ex alieno penu hæc de Medendi arte monumenta depromſit ARETÆUS, ita in eadem natura ductum, & magiſtram, quam ipſe vocat optimam, ſecutus eſt experientiam; nec quidem ille magis in ſtylo efformando, quam in remediis adhibendis, peritus artifex & concinnus. Eo ordine, eo judicio, ita diſtinctè pleneque traduntur curandi rationes, ut vix quicquam in hoc genere ex ſummi ſcriptoris manibus exierit abſolutius. Quæ ab antiquioribus dicta, eorum alia, utpote optima, ſelegit, alia limavit & expolivit: quædam ipſe primus haud infeliciter tentavit. Sed hæc alias:

nunc quod hujus loci eſt, varia medendi genera, quibus ille eſt uſus, perbreviter recolamus.

De vomitione. Vomitum cieri, tam in acutis, quam diuturnis morbis, Hippocratis veſtigiis inſiſtens, præcipit ARETÆUS. Quippe ſi bilis aut pituita exundet, ſi cibi corrupti, aut humorum, ſive cruditas ſubſit, ſive copia, ſi accedat nauſea, ſi porro ſtimulo quodam aut corporis contentione uti oporteat; ſi denique altas radices egerit morbus, ita ut cætera in caſſum fuerint remedia, hæc curandi via optimo conſilio adhibetur. Vomitio autem interdum aqua tepida aut oleo, interdum mulſâ aut radiculis, idque modo jejuno ſtomacho, modo à cœna & à radicularum eſu commode effici poteſt, ſiquidem leniter agendum ſit. Sin efficacius quid requiratur, Helleborum utrumque commendat, ſed maxime album; ultimum valentiſſimumque omnium evacuantium auxilium. Hoc autem dari jubet cum alica aut lente inciſum ad duas drachmas; vel imbecillioribus cum melle decoctum ad cochlearia duo vel tria. Quod itidem factitavit, ejuſdem diſciplinæ ſequax, Herodotus. Sed alias eaſque haud mediocres virtutes habet Helleborus albus; neque enim vomitum modo provocat, ſed eſt medicamentorum etiam omnium ad humores pur-

gandos efficaciſſimum: non excretorum varietate & copia, id enim cholera morbus potentius facit; neque vero intentionibus & violentia inter vomendum, id enim nauſea in mari validius præſtat. Cæterum neque vim neque qualitatem malam habet; quo fit ut laborantibus ſalutem reddat, & per exiguam purgationem, & cum intentione parva. Porro vetuſtorum omnium morborum, qui radices jam altas egerint, cum reliqua auxilia nihil quicquam opis præſtiterint, id unicum remedium eſt: ſiquidem igni facultate par eſt Helleborus albus, & quicquid ignis uſtione facit, illo plus Helleborus albus per interiora diſcurrens operatur: ſpirationem nempe facilem ex difficili, ex malo colore bonum, & ex macie habitum corporis pinguem efficit. Et hanc fortaſſe medicinam libentius adhibuit Aretæus, claro ductus Herophili præconio, qui Helleborum fortiſſimo duci ſimilitudine æquabat; concitatis enim intus omnibus, ipſum in primis exire. Id obiter notandum, ab Aretæo præcipi vomentia, non modo ut primæ viæ expurgentur, aut quicquid crudi ventriculo inhæſerit, ſurſum ejiciatur, quod quidem unice veteres attendiſſe videntur; ſed ut motu illo vehementi & contentione qua inter vomendum ventriculus cæteraque viſcera cientur, tum ſoli-

dæ partes ſuccuti ac ſtimulari, tum humores aut reſolvi aut revelli poſſint. Itaque omnibus fere in capitis morbis vomitum excitari jubet. Et recentior experientia nos abunde docuit, quam vim in morbis chronicis, ubi altas radices egerint, exerceat hæc medendi via, præſertim in iſchiade, in tumoribus œdematoſis, in ictero.

De purgatione. Purgantia, in morbis pleriſque chronicis, vel ad educendos humores, vel ad revellendos, vel ubi quid ſtimulo cieri oporteat, paſſim adhibet ARETÆUS. Horum alia ex media materia, uti thymus atticus, coccus cnidius, aloë, hiera, quam quidem ad drachmas duas dari præcipit: alia ex valentiore conſtant, ut cneorum puta, elaterium, æs combuſtum, & Helleborus niger. Efficaciſſimum vero omnium vel ſurſum vel deorſum purgantium, helleborus albus eſt. Et his quidem vel per ſe vel cum ptiſana & mulſa uti convenit.

De clyſteribus. Alvus itidem ducitur ope enematis, idque commode, ſiquid in inteſtinis emolliendum aut excernendum ſit, vel ſi quid à viſceribus aut à capite revellendum. Itaque in omnibus fere morbis, quos comitatur inflammatio, perpetui ſunt uſus. Enematum materia pro varietate morbi multiplex eſt: ſal, nitrum, hyſſopus, ruta, centaureum,

taureum, terebinthina, caſtoreum, ex oleo vel aqua decocta. Quod ſi ſtimulo opus fuerit, injicienda ſunt acriora, quæ pituitam & bilem educant, veluti euphorbium ac colocynthis.

De ſanguinis miſſione. Sanguinem in morbis quibuscunque, ſive diuturnis ſive acutis, utut in his frequentius, mitti jubet ARETÆUS. Etenim cum acuti ſint, perſæpe ita in præcipiti ſtat vita, ut niſi hæc medendi via malum abegerit, illico moriendum ſit: igitur ille, cunctatione omni abjecta, hoc auxilii genus præ cæteris eſſe tentandum judicat. Quare cum ſanguis incenſus fuerit, ut in peracutis morbis plerumque accidit, venam mature atque fidenter aperit. In renum inflammatione v. gr. expedite & copioſe. In angina ſanguinem educit, latiori inciſione, ut cum impetu & confertim exeat, quoniam ita fluens erit & ad calorem quam citiſſime mitigandum, & ad ſtrangulationem ſolvendam, & ad reliqua omnia mala imminuenda efficax: in pleuritide primo die & iterum eodem die extrahit: in peripneumonia & Jecoris & venæ cavæ inflammatione, duarum ſimul venarum ſectionem præcipit: in omni denique hæmorrhagia, actutum, eo judice, ſecanda eſt vena, & aſſidue, poſtquam paululum ſanguinis detractum ſit, ite-

rum detrahendum eſt, & eodem die, & poſtridie, & die perendino. Ita in venæ cavæ inflammatione idem opus ſæpius repetit. Sed ſanguinem mittere uti frequenter eſt res admodum delicata & nonnunquam periculi ſatis plena, ita acerrimo judicio utendum eſſe monet: quo fit, ut in angina, pleuritide, peripneumonia, qui morbi ſunt maxime præcipites, utcunque quoad anima deficere incipiat, continuari debeat ſanguinis detractio, non tamen quoad omnino defecerit, eum fluere ſinendum ſit. Etiam in apoplexia præſtat, inquit, debito minus mittendo delinquere: nam ſi largiori detractione opus eſſe videatur, & bonæ aliquæ appareant notæ, vena poteſt iterum incidi. Ad eundem modum in Jecoris & venæ cavæ inflammatione, in cephalæa, in melancholia, multus ſed non confertim, bis nempe ac ter, idque alio die, mittendus eſt ſanguis, ut vires interim confirmentur. Idem in omnibus diuturnis morbis præſtare convenit.

Venas autem in diverſis corporis partibus, præcipue quidem in cubito, & in talo, quandoque autem ſub lingua, in fronte, in naribus, in pube, incidere jubet. Primus autem ex ſcriptoribus, quorum opera his diebus ſuperſunt, venæ ſectionis in manu, mentionem facit ARETAEUS: in eo loco, ubi con-

tra medicos quoſdam diſputat, qui ſiniſtræ manus venam illam, quæ inter minimum digitum atque annularem jacet, in rejectione ſanguinis, incidi voluerunt: primus itidem menſuram ſanguinis, quæ aliquando emitti debeat, ad heminam ſcilicet, aut ad heminæ dimidium, præſcripſit: quod quidem accuratiſſimi ſcriptoris, Cl. Danielis Clerici, diligentiam fugit, cum ARETAEUM de hac re nihil prodidiſſe affirmet.

Hæc de venarum ſectione. Secuit etiam, nullo quod ſciam authore inductus, in cephalæa, vertigine atque epilepſia, arterias: easque ad verticem, ad oculi angulos, juxta naſum, eas tum ante, tum pone aurem ſitas, earumque majores quidem ramuſculos aperiri commode poſſe ſcribit: quanquam harum utique, quæ anterius ad aurem jacent, nullam apud ſcriptores mentionem fieri perperam affirmet Severinus.

De Cucurbitulis. Cucurbitularum uſus apud ARETÆUM uti & apud Hippocratem frequentiſſimus, in omnibus fere morbis, ubi ſanguinem mitti oporteat: idque tam in lentis quam in ſubitis caſibus; in lethargo, cephalæa, melancholia, epilepſia, cœliaca atque iliaca paſſione, ac etiam hyſterica, perinde ut in apoplexia, tetano, phrenitide, ſyncope, peripneumonia, cholera, jecoris,

aliarumque partium, inflammationibus. Et hoc quidem ille factitavit, pro morbi natura, diversimode, & in variis locis. In melancholicis, cucurbitas jecinori & ventriculo, aut hujus ori admovet; dorso item aut inter scapulas, qua parte adhæreſcit illi stomachus. In phreniticis, atque lethargicis, vertici potius; in apoplecticis, & tetano correptis, occipiti imprimendas esse censet. Et in hoc ultimo quidem affectu eæ ab utroque spinæ latere applicandæ: sed parum admodum flammæ adhibendum: nam arcta cucurbitulæ labiorum impressio dolores convulsionesque excitat: oportet ergo diu trahere, ac leniter potius, quam brevi tempore festinantes id efficere. Contra in pleuritide, cucurbitula debet esse magna, undequaque lata, & ad dolentem locum ambiendum capax: multaque sub ea flamma succendenda est; non modo ut carnem attrahat, verum etiam, ut ante ignis extinctionem calefaciat. Extincto igne, si scarificando tantum sanguinis detraxeris, quantum vires permiserint, evidentissimum est in pleuriticis auxilium.

Cucurbitulas etiam siccas, sine ferro, quas κεφας vocant, adhibet, aut coxis easque dorso aut inter scapulas, aut abdomini infra umbilicum affigi præcipit.

De sanguisugis. Restat & alia sanguinis

mittendi via, ab Hippocrate & veteris ævi medicis haudquaquam memorata: eam primus, hirudinum ope, inſtituiſſe vel ſaltem ſcriptis mandaſſe, videtur Themiſon, Aſclepiadis auditor, qui ætate paulo ARETAEUM præcurrit. Sed utcunque hoc fuerit Themiſonis inventum, nulla ejus apud Celſum nec etiam apud Galenum occurrit mentio. ARETÆUS autem hirudines tribus in locis admoveri jubet: in ſatyriaſi nempe ad ſanguinem ex intimis locis educendum; in cœliaco affectu, eas poſt cucurbitulas apponit: in jecoris denique inflammatione, nonnullis hirudines magis quam ſcarificationem prodeſſe ſcribit: ſiquidem beſtiolæ morſus interius deſcendit, & majores eroſiones facit: unde ſanguinis profluvium, ab his concitatum, ægrius ſupprimitur. Poſtquam autem animal ſaturatum exciderit, cucurbitulam affigit, quæ ex intimis partibus ſanguinem jam attrahat.

De medicamentis: ut in ſignis morborum explicandis, ea præcipue quæ ad prognoſin pertinent, ARETÆUS Hippocratis authoritate ſtabilivit, (quem Celſo teſte, recentiores quoque medici, quamvis quædam in curationibus mutarint, tamen hæc optime præſagiſſe faſſi ſunt); ita in acutorum curatione ejuſdem veſtigia preſſe ſecutus eſt, præſertim quoad victus inſtitutionem, ac miſſionem ſanguinis.

Medicamenta, in peracutis affectibus; præter vomitoria & purgantia, per os ſumenda, aliquando præcipit: ſed ea neque varia admodum, neque multiplicia.

Horum quippe ægrotantium optimam medelam, eodem duce, ab alimento peti judicavit; neque raro ea, quæ ægrotantibus offert, medicamenta eorum cibo, quaſi furtim, immiſcet. Cibum vero cunctis febricitantibus humidum eſſe aptiſſimum poſt medicinæ parentem docet: ptiſanæ præſertim varias præparationes exhibens, ejuſque virtutes magiſtri ſui verbis prædicans; ita ut ad febrilem æſtum temperandum ſorbitionibus potiſſimum confidat. Itaque ſive urinam cieri, ſive humores attenuari, & incidi, ſive ſputa educi, ſive alvum liquari cupit, cum ptiſanis atque juſculis modo ſimplicibus, modo in quibus medicamenta ad id idonea diſſolvuntur, id exſequitur. Utcumque autem victu tenui in febribus utatur, in iis tamen, ubi vires jam deficiunt, ſicut in morbo cardiaco, ſive is per ſe, ſive ex alio, ut phrenitide, oriatur, a paulo largiori cibo, vinique præſertim potione, nullis adhibitis medicamentis, ſubſidium unicum petit. Vinum enim, inquit, in ſubſtantia celeriter alit, uſque ad extrema ubique permeat, robori robur adjicit, ſpiritum torpentem excitat, frigus calore temperat,

humorum redundantiam comprimit, extrorſum erumpentia atque diffluentia coërcet: ad hæc odore ſuave ac jucundum eſt, ad confirmandas vires vitamque reſtaurandam valens, & ad mentem in furore mitigandam efficaciſſimum. Eo itaque uti præcipue cardiaco utitur, ſed cum ea cautione, ut neque in inflammationibus propinetur (quoniam in his dolores auget) ſed ubi hæ abſunt, naturam inſtauret, neque ita meracum, ut hominem inebriet nervosque offendat. Id ideo cum cibo aquaque mixtum alias dari præcipit, eam mediocritatem interim ſecutus, ut neque æger inedia conſumatur, neque cibi copia opprimatur. Hac præcipue via in curatione acutorum, quibus febres conjunguntur, nititur: vix niſi in pleuritide quidem & peripneumonia medicamenta paulo largius adhibens, ea ſcilicet quæ humores extenuent & ad tranſpirationem idoneos reddant, quæque eoſdem lubricos fluxosque ita ut per ſuperiora educi poſſint, efficiant. In his itidem duobus morbis medicamenta ſomnifera devorari jubet, quæ ut antiqui omnes perraro præceperunt, ita ſub mortem, quanquam hanc ab iis acceleratam minime ſenſiſſe videatur, communi autem præjudicio deterritus, uſurpari vetat. Nam ſi, inquit, in ipſo ſtrangulatus impetu & morbo appropinquante, id genus

medicamenti exhibeas, te necis authorem vulgus eſſe arbitrabitur. Siquidem & anodynis in ileo uti haud dubitat, theriaca puta, &c. licet in eodem morbo ſomnifera medicamenta medico vix adhibere licere dixiſſet, niſi ita ut, cum præſentia mala haud evitari poſſe manifeſte prævideat, ægrum aliquando gravitate capitis torpida ſopiat.

Ex omnibus autem, quotquot adhibet, tam ad acutos quam diuturnos morbos, medicamentis, præcipue caſtoreo utitur: utpote quod nervorum morbis mederi cenſeat, in lethargo ſcilicet, apoplexia, tetano, ſuffocatione hyſterica, ſatyriaſi, epilepſia, gonorrhæa. Id itaque cum inter omnia concoctionem promoventia excellat, modo potui dat, modo in inteſtina infrà injicit, modo in nares, utpote omnium ſternutamenta excitantium optimum, inſpirat: externis denique applicationibus, perfuſionibus ſcilicet, illitionibus, & cataplaſmatis immiſcet. In curandis autem morbis diuturnis paulo frequentius medicamenta præcipit, quorum præcipua ſunt quæ ad concoctionem faciunt, uti abſinthii ſuccus, theriaca, mithridatium, Beſtini antidotus, caſtoreum,&c.

Præcipit etiam ea quæ urinam movent, uti in jecoris abſceſſu & renum affectibus: aliquando & ſudorem moventia quæque perſpirationis vias fluxiliores efficiunt,

præſcribit. Sed nuſpiam ita prolixus eſt in remediis adhibendis, ac in morbo illo omnium contumaciſſimo, elephantiaſi. Id quidem obiter notandum, quod Hippocratem ſecutus uti quiete in acutis multum utitur, ita ad diuturnos exercitia maxime commendat. Horum ille varia genera perſcribit: quæ non modo in diuturnis morbis adhiberi vult, ſed etiam poſt acutorum deceſſum, ubi ii in longos tranſiverint. In ordinanda victus ratione valde accuratus eſt: præſertim omnia quæ ad lactis aſinini, caprini, equini, ovilli, etiam muliebris uſum pertinent, multis in locis fuſius exponit.

Quod ad externa remedia ſpectat, ea tam in acutis quam diuturnis morbis frequentiſſime uſurpat. In hoc quidem cum Methodicis maxime congruens, uti etiam in evidentium ſignorum deſcriptione; cum alioqui tam in cauſis ſubtilioribus enarrandis, ex anatomia ſcilicet petitis, quam in magnorum remediorum indicationibus, ab iis ut plurimum diſſentiat. Itaque perfuſiones, epithemata, fomenta, illitiones, cataplaſmata, ſuffimigia, embregmata, balnea, &c. omnis fere pagina deſcribit, ad refrigerandum & calefaciendum, ad humectandum & ſiccandum, ad relaxandum & aſtringendum, ad emolliendas partes & roborandas, ut humores per habitum digeran-

tur, ut corpora fluxa & ad perſpirationem apta reddantur. Horum materia modusque quo adhiberi debeant ubique occurrit. De ſinapiſmis itidem & phœnigmis frequens eſt mentio: in quo auxilii genere ſæpius cum ARCHIGENE convenit, qui, docente AETIO, de his multa ſcriptitavit.

Quædam denique ex Chirurgia petit; in epilepſia terebram cranio adhibet; in capitis dolore, uſtionem; ferramentum igne candens in abſceſſu jecoris ſuadet; de aſpera arteria ſecanda loquitur, quamvis ſectionem ipſam improbat. In calculoſis veſicam incidi jubet, locumque inciſionis deſignat: ad urinam eliciendam cathetere, niſi inflammatio adſit, utitur. Hæc fere habet Chirurgica: & ſane dolendum eſt periiſſe ea, non modo quæ de hoc ipſo argumento ſcripſit, ſed quæ de omni genere febrium, quæ de morbis mulierum, quæ de Pharmacia ſeorſim expoſuit. Ingens ſane hoc rei Medicæ diſpendium, quod vel minima ſcriptoris elegantiſſimi monumenta interciderint.

ALB. VON HALLER

AD

ARETÆUM PRÆFATIO.

DOctam J. WIGGANI præfationem nolui premere. Sunt tamen aliqua, quæ merito addas, tum quod nonnulla Cl. Viri placita recipere nequeamus, tum quod memorabilia aliqua ARETÆI merita prætermiserit, qui a medicina fuerit alienus.

Et primum conjecturam illam, qua ARETÆI opera putantur cum ARCHIGENIS nomine ad posteros descendisse, nihil firmi habere videtur. ARCHIGENES ut pneumaticus fuerit, tamen scripsit ad empiricorum morem, toties a GALENO (*a*) reprehensus, quod neque causas morborum, neque discrimina temporum adnotaverit: quod demum nullo delectu insecura sæpe & infida medica-

(*a*) Comp. med. sec. loc. L. VIII. L. III. L. VI. &c.

menta alia aliis ſine fine ſubſtituerit, quod quidem vitium in omnibus ARCHIGENIS locis reperias, qui a GALENO conſervati ſuperſunt. Sed ARETÆUS & cauſas & ſigna & tempora morborum ſollicite adnotavit: in ſerie etiam medicamentorum, utut aliquanto fuit uberior, nullo modo tamen ad vitioſam illam ARCHIGENIS abundantiam ſe dimiſit. Ingenioſe etiam magis quam ARCHIGENEM, & quaſi poetice ſcripſiſſe vulgo notum eſt, & demum Jonice, quod non reperias in ARCHIGENIS locis.

Si peculiaria Viri merita requiſiveris, multa certe ſunt. Quare addo iis quidem, quæ WIGGANUS anatomici & phyſiologici argumenti citat, hæc fragmenta.

Columella nervus eſt humidus, eſtque bipartita (*b*).

Eadem producta fiſtulæ fit ſimilis (*c*).

Uteri mira mobilitas (*d*).

Lien ſenſu caret (*e*).

Renes glandulæ ſunt candidiores, ſinus habent exiguos, ad lotium excolandum cribrorum inſtar foraminibus pervios. Ex utroque nervoſi tamquam fiſtulæ canaliculi ex-

(*b*) Cauſ. Acut. I. c. 8.
(*c*) Diut. I. c. 7.
(*d*) Cauſ. Acut. II. c. 11. Cur. II. c. 10.
(*e*) Cauſ. Diut. II. c. 4.

pullulant, qui in veficæ terga fe inmittunt (*f*).

In Jecinore fanguinis eft creatio & in totum fanguinis a jecore emanatio, atque omnino jecur eft quafi fanguis gelatus (*g*). Ab hepate ὀχετοὶ five ductus ad renes tendunt, & opportunus ex fede tranfitus eft; poteft ergo de hepate humor per renes revelli (*h*). Hic omnino putes, vafa lymphatica ab hepate ad cifternam tendentia auctori hujus adnotationis in animo fuiffe.

Venæ valde latæ renes de hepate fufpendunt, & utrumque vifcus una inflammatur (*i*). De vena cava fermo eft ab hepate ad fpinam dorfi tendente.

Sanguis arteriofus floridus à nigro venofo differt (*k*).

Videtur nonnunquam diploes uteri intus fuccingens tunica, quando a contingente altera divellitur, foras procedere. Hæc etiam decedit in abortu & violento partu, quando ipfa fecundis adhærefcit, nam quando ipfæ vi extrahuntur, fimul & uteri tunica extrahitur (*l*). Locum habet WIGGANUS,

---

(*f*) Cauf. Diut. II. c. 3.
(*g*) Cur. Acut. II. c. 6.
(*h*) ib.
(*i*) ib. c. 8.
(*k*) Acut. cauf. II. c. 2.
(*l*) Diut. cauf. II. c. 11.

ſed monendum videtur, ARETÆUM de membrana iſta decidua omnino cogitaſſe, ut nuper HUNTERUM.

Quinta fibra hepatis (lobulus) (*m*).

Ligamenta denſa, inſenſilia ſunt, ſentiunt vero quando incaluerunt (*n*). Quæ omnino nupera WHYTTII eſt theoria.

Ad morborum hiſtoria. In epileptico paroxyſmo ſemen profluit (*o*).

In tetano lotium vidit ſupprimi (*p*). Rarus eventus, cum vitalia viſcera in convulſionem animalis organi vix convellantur.

Canis rabidus ſolo halitu rabiem communicat (*q*).

Ulcera tonſillarum, gangrænoſa nempe angina (*r*).

Ex lateris morbo malum in veſicam decubuit (*s*).

Bubon peſtilens (*t*).

In Cauſo ægri ante mortem vaticinantur (*u*).

Veſicæ pareſis (*x*).

(*m*) Acut. cauſ. c. 8.
(*n*) Diut. cauſ. II. c. 12.
(*o*) Acut. cauſ. I. c. 5.
(*p*) ib. c. 6.
(*q*) ib. c. 7.
(*r*) ib. c. 9. & curat. I. c. 9.
(*s*) Cauſ. Acut. II. c. 2.
(*t*) c. 3.
(*u*) c. 4.
(*x*) Diut cauſ. I. c. 7.

Hydatides, hydropis genus, quod nunquam vidi per inteſtinum exiviſſe, alii viderunt (*y*).

Calculos vidi hamatos (*z*).

Ad curandos morſos.

Ipſe abſceſſum laxioris inteſtini aperui (*aa*).

Calculus major curari non poteſt (*bb*).

Mors a venæ ſectione nimia (*cc*).

In renum inflammatione optimum lac aſinæ aut equæ (*dd*).

Cicadæ ad morbos veſicæ urinariæ (*ee*).

In cephalea penna anſerina ſanguinem de naribus trahit (*ff*).

Cantharides ad frictiones adhibitæ in epilepſia, quod primum verum exemplum eſt admoti medicamenti veſicas trahentis. Non tamen undique novam rem eſſe putes, cum moneat uctor, ut lacte æger muniatur, cum cantharides veſicæ moleſtæ ſint (*gg*).

Ad lienis ſcirrhos igne utitur (*hh*).

Non dedignabatur vir magnus arcana pro-

(*y*) ib. Lib. II. c. 1.
(*z*) c. 3.
(*aa*) Diut. cauſ. I. c. 9.
(*bb*) ib. L. II. c. 4.
(*cc*) Cur. acut. I. c. 7.
(*dd*) ib. Lib. II. c. 8.
(*ee*) ib. c. 9.
(*ff*) Diut. cur. I. c. 2.
(*gg*) ib. c. 4.
(*hh*) Diut. cur. II. c. 11.

pria. Malagma enim ad ventriculi mala ſuum citat quod ſit (*ii*).

Pauca hæc ex multis excerpſi, qui malim diligentem hujus eximii ſcriptoris lectionem juvenibus commendare.

Cæterum in hac noſtra editione curavi, ut capita reſtituerentur, quæ in ſecundo libro curationum morborum diuturnorum poſt J. PAULI CRASSI editiones acceſſerunt. Neſcio quomodo & in Patavina anni 1700, & in nupera Argentoratenſi editione omiſſa fuerunt. Verſionem, quæ quidem paſſim valde mihi diſpliceret, hinc inde tacitus emendavi. Indicem operi utilem adjecit, diligenter ſcriptum, PHIL. RUD. VICAT M. D. filius docti J. C. & feminæ ob induſtrium apum cultum merito celebris, noſtræque Societati œconomicæ adſcriptæ. Vale LECTOR BENEVOLE, & TRALLIANI editionem exſpecta, in qua nunc occupamur, & quem ultimum Græcorum uſibus publicis deſtino.

BERNÆ die 1. Aug. 1771.

(*ii*) ib. c. 7.

INDEX

INDEX CAPITUM.

LIBER PRIMUS sine principio.

De causis & signis acutorum Morborum.

Hæc sunt reliqua hujus Libri Capita. prima enim quatuor perierunt.

LIBER SECUNDUS.

De Causis & Signis acutorum Morborum.

LIBER PRIMUS.

De causis & Notis diuturnorum Affectuum.

LIBER SECUNDUS.

De signis & causis diuturnorum morborum.

LIBER PRIMUS.

De Morborum acutorum Curatione

LIBER SECUNDUS.

De acutis Morbis curandis.

LIBER PRIMUS.

De Diuturnorum Morborum Curatione.

LIBER SECUNDUS.

De Curatione tardarum ægritudinum.

Prima undecim Capita perierunt.

ARETÆI

ARETÆI CAPPADOCIS
MEDICI INSIGNIS
DE
CAUSIS ET SIGNIS
ACUTORUM MORBORUM
LIBER PRIMUS
ſine principio,

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO

INTERPRETE.

Hæc ſunt integri Libri Capita, ex quibus prima quatuor perierunt.

De Cauſis, & Signis acceſſionis morbi comitialis. Cap. V. ſine principio.

. . . .

hebetudines, vertigines, tendonum gravitates, venarum colli repletiones, & diſtentiones: nauſea frequentius quidem a cibis; non minime

tamen, & ab inedia pusilla quædam nausea sequitur: & uberior pituitæ fit vomitus; paucis assumptis cibis fastidiunt, & crudi sunt: flatibus replentur: præcordia elata habent. Hæc sane perpetuo comitantur.

Cum vero accessio appropinquat, splendores quidam purpurei, aut nigri, aut omnes una permixti, ob oculos in orbem versantur, ac discurrunt: ut in cælo Iris prætenta esse videatur: fœdum odorem sentiunt: aures sonant, iracundi fiunt: bilis præter rationem accenditur. Quidam igitur levi de causa, utpote ob animi angorem, ciciderunt: aliqui intente fluminis decursum, aut rotam, quæ circumvolvitur, aut turbinem, qui in orbem agitur, conspicati: alios autem rerum graveolentia, ut gagatis lapidis odoratus prostravit. His utique in capite vitium inhæsit, atque inde noxam inferens ortum habet. Nonnullos vero, & corripit a nervis procul a capite positis incipiens, quicunque principium in consensum affectus inducunt. Itaque magni manuum, aut pedum digiti convelluntur: unde & dolor, & stupor, & tremor sequuntur: atque hæc in caput impetum faciunt, si & malum surrepens caput invasit. His porro fragor quidam redditur perinde, ac si ab ligno, aut lapide verberentur: cumque ab humo surrexerunt, quædam tanquam si ex insidiis vapulassent, commemorant: hoc sane pacto illi, quibus primo id malum incidit, decipiuntur. Quibus vero familiare, & consuetum est, simul atque morbus in digitum impetum dedit, aut inde exortus est, usitatos, qui adsunt, adjutores inclament, futuramque ab experimento calamitatem prospiciunt: obsecrant quoque ut membra, unde oritur, constringant, reflectant, dirigant: quin etiam ipsimet sibi ipsis affecta membra, tan-

quam inde morbum eximentes trahunt, velluntque, atque ita fibimet auxiliantes, nonnunquam & nos ad ægritudinis notitiam impulerunt. Nonnullos utique ceu invadente fera pavor corripuit, aut adumbrationis opinio inceffit, atque ita prociderunt. At in ipfo morbi infultu fenfibus captus homo jacet: manus ipfi nervorum diftentione convelluntur: crura vero non folum diftracta funt, fed etiam huc atque illuc a tendonibus projiciuntur. Id genus calamitas jugulatis tauris haud abfimilis eft: cervix incurvatur, caput, varie diftorquetur: fi quidem nonnunquam pronum, ceu arcus inflectitur, quando pectori maxilla adhærefcit: nonnunquam vero in fcapulas refringitur: veluti his, qui per vim crinibus trahuntur, ufuvenit: quando modo in hanc, modo in illam partem ad humeros admovetur. Sic laborantes magno hiatu os aperiunt: id ficcum habent, linguam prælongam, ut periculum fit, ne aut magno vulnere faucietur, aut penitus abfcindatur. Interdum convulfione dentes inter fe colliduntur: oculi inverfi funt: palpebræ cum palpitatione frequenter dehifcunt: quod fi quando connivere velint, palpebræ non committuntur, fed alba oculorum cernuntur, ac fubapparent. Supercilia nonnunquam, ut his, qui ad iram concitantur, in glabellam attrahuntur: nonnunquam ad tempora vehementer admodum revelluntur: ut cutis circa frontem valde prætenta fit, atque in fuperciliorum medio rugæ evanuerint. Malæ rubentes palpitant. Labia interdum quidem in acutum clauduntur: interdum vero ad obliqua dilatantur: quando in ridentis fpeciem dentibus circumtenduntur. Malæ rubent quidem, fed cum morbus increvit, & faciei livor accedit; cervicis vafa diftenduntur;

vox, ut in ſtrangulatu, aufertur: etiam ſi vehementer inclames, non ſentiunt: eorum vox nihil niſi gemitus, & ſuſpirium eſt: reſpiratio vero ſuffocatio quædam eſt, veluti in his, qui laqueo ſtrangulantur. Inter initia arteriarum motus vehementes ſunt, & celeres, & parvi: in fine vero magni, tardi, & languentes: in univerſum autem ordine carentes. Penis quoque arrectio ſequitur. Hæc utique circa acceſſionis finem patiuntur. Ubi ad mali remiſſionem perveniunt, tunc ſponte urinam reddunt, alvus fluit: nonnullis etiam adſtrictis compreſſisque vaſculis genitura excernitur: id vero, & dolore irritante, & humiditate erumpente accidere poteſt: ſiquidem & iſtis nervorum dolores fiunt. Ad hæc os vehementer humidum habent: pituitam multam, craſſam, & frigidam: eam ſi trahas, in longum, veluti filum, ipſius multitudinem deduces. Porro temporis longitudine, & laboris vehementia, quæ intra pectus ſunt, fervent: ſpiritus vero intus coercitus omnia concutiet: eorundem quoque & convulſio, & perturbatio ſequitur: inter reſpirandum præterea humores, & os, & nares inundant: ſpiritus cum humore effertur. Cum præcedens vero ſtrangulatio remittit, omnia item remittere videntur. Quin etiam, ut magnis procellis concitatum mare, ſpumam ore profundunt: quando, & tanquam jamdudum expulſo morbo reſipiſcunt, & reſurgunt. Cæterum cum a morbo quieſcunt, ab initio membris ſegnes ſunt: capitis gravitate premuntur: diſſoluti ſunt, languidi, pallentes: conſternati animo ob laſſitudinem morbique verecundiam contriſtantur.

De Tetano, seu Rigore. Cap. VI.

TETANI musculorum, qui in maxillis sunt, & tendonum distentiones sunt, dolorem quidem magnum inferentes, celerrime vero necantes, haud facile quoque sanabiles. At noxæ ab hoc malo cum omni corpore communicantur: omnia enim cum principiorum vitiis consentiunt. Species vero convulsionis tres sunt, cum rectum corpus riget, aut retrorsum flectitur, aut prorsus versus incurvatur. Recto quidem corpore Tetanus dicitur, cum neutram in partem detortus homo, atque inflexilis contentus est. At convulsiones, quæ retrorsum, aut in priorem partem fiunt, a tentione, & loco nomenclaturam accipiunt. Nam in aversam partem ægrôtantis reclinationem Opisthotonon vocamus, nervis, qui eo loci sunt, male affectis. Emprostotonon autem, si in priorem partem homo deflectitur, nervis anterius positis laborantibus. Tonus enim nervorum, tentionisque vocabulum est. Causæ autem istorum infinitæ sunt: nam ob vulnera fieri solent, membrana, aut musculis, aut nervis punctis, ex quo plerumque moriuntur. A vulnere enim convulsio lethalis est. Convellitur autem, & ex abortu mulier: verum, & hæc raro admodum evadit, & ab aliquo vehementi cervicis ictu nonnulli convelluntur. Et frigus longe excellens horum vitiorum causa esse potest. Quapropter hiems omnium maxime horum vitiorum ferax est, secundo loco ver & autumnus, æstas autem minime, nisi vulnus præcesserit; aut peregrini morbi grassentur in vulgus. Mulieres sane magis, quam viri, nervorum distentione tentantur: frigidæ enim sunt: verum ipsæ

frequentius liberantur, quoniam humidæ sunt. Quantum ad ætates attinet, pueri assidue hoc morbo vexantur: sed non admodum pereunt quod illis usitatum, & familiare id vitium sit. Juvenes autem rarius, quam pueri id patiuntur: sed crebrius intereunt: viri minime. At senes inter omnes magis, & eo vitio corripiuntur, & eo necantur. In causa est frigiditas, & ariditas senectæ, & mortis natura. Cæterum si frigiditas cum humido conjungatur, minus noxiæ sunt convulsiones, minusque ab ipsis discrimen impendet.

Affectum hunc ista comitantur, omnes subito atque affatim corripit, labor, & intentio tendonum adest, & dorsi, & musculorum, qui in maxillis, & pectore sunt. Inferiorem enim maxillam superiori annectunt adeo, ut neque vectibus, aut cuneis per Jovem facile diduci possint. Quod si quis videntes abducens humore instillaverit, non demittunt, sed effundunt, aut ore continent, in naresve retrudunt. Isthmus enim simul inhærescit, ac tonsillæ duræ atque intentæ ejus, quod devoratur, impressioni non cedunt. Facies est rubida, variegata, oculi ferme rigentes, qui vix circumvolvantur, strangulatio vehemens, spiratio vitiosa, manuum crurumque distentio, musculi palpitantes, facies variis modis distorta, buccæ & labia tremunt, maxillæ quatiuntur, dentes strident. In alio vero quodam, & aures movebantur. Ego sane vidi, & miratus fui, lotium supprimi usque ad insignem mejendi difficultatem, aut sponte effundi, cum vesica premeretur. Hæc utique omnibus convulsionis generibus communia: propria vero cujusque hæc sunt, Tetani quidem in rectum totius distentio, nullam prorsus in partem detorta, neque declinans: recta quoque sunt

crura, & manus. Opiſthotonus vero retrorſum incurvat hominem, ut reflexum caput inter ſcapulas locetur; guttur exſtat; maxilla inferior plerumque dehiſcit, & raro cum ſuperiore committitur: in reſpirando ſtertunt, venter, & pectus prominent, lotium his minus contineri poteſt: abdomen intentum eſt, & ſi percutias, reſonans: manus retrorſum extenſione detorquentur, crura inflectuntur: e contrario poplites vitioſe curvantur. At ſi in priorem partem contrahuntur, convexa quidem his terga ſunt æqualiter cum parte pectori oppoſita, quam Metaphrenon Græci appellant: coxendicibus extra pulſis, dorſum totum rectum eſt: vertex, caputque in pectus vergunt: mentum oſſibus pectoris affigitur: manus conſertæ ſunt, & cohærentes; crura extenta. Dolores omnium atroces, vox omnium flebilis: ſuſpirant autem muſſantes profundius. Si pectus, & ſpiritum morbus occupaverit, facile migrant e vita. Bonum quidem ægrotanti, quod laboribus, diſtortione, turpitudineque liberatur: præſentibus quoque hominibus minus triſte, ſeu filius, ſeu pater ſit. Verum ſi in vita adhuc perdurent, ſpiritu licet vitiato, nihilominus permanente, prorſum verſus non arcus modo inſtar, verum & orbis incurvantur: ut caput genibus adnexum habeant, cruraque ac terga in priorem partem refracta ſint adeo, ut genu articulus in poplitem depulſus eſſe videatur. Inhumana calamitas, injucundus aſpectus, triſte intuenti ſpectaculum, & malum inſanabile: ob inverſionem autem vel ab amiciſſimis hominibus non adgnoſcuntur. Votum quoque illis, qui adſunt, prius impium, nunc honeſtum efficitur, ægrum vita defungi, quo una cum vita doloribus, & acerbis malis liberetur. Quin etiam neque medicus

præſens atque adſpiciens, ad vitam, aut ad doloris levamen, aut ad figuræ emendationem quidque opis afferre poteſt. Nam ſi membra dirigere velit, viventem ſane hominem diſtraxerit diſcerpſeritque. Igitur victis a morbo nihil ultra ſubveniens contriſtatur duntaxat. Hæc vero eſt medici magna infelicitas.

De Angina. Cap. VII.

ANGINA peracutus affectus eſt: ſpiritus enim compreſſio eſt. Duæ vero ejus ſpecies ſunt; aut enim inſtrumentorum ſpirandi phlegmone eſt, aut ſolius ſpiritus in ſeipſo cauſam habentis affectus. Inſtrumentorum quidem tonſillarum, epiglottidis, faucium, columellæ, ſummæ arteriæ. Quod ſi depaſcitur phlegmone, etiam linguæ, & maxillarum interius: cum ob phlegmones excellentem magnitudinem linguam extra dentes proferunt: oris enim cavernam implet, & ipſius quod abundat, extra dentes exeritur. Hoc malum Synanche græce, Angina latine, & Cynanche, id eſt, Canina Angina nominatur: aut quoniam hujusmodi animalia aſſidue hoc malo vexantur, aut quod etiam ſana linguam exerere conſueverunt. Alteri autem generi contraria eveniunt, inſtrumentorum collapſio, & ſingulorum nature inſignis macies, & ſtrangulatio vehemens: ut ipſismet in pectore, latentioribusque partibus, circum cor atque pulmones abdita eſſe inflammatio videatur. Anginam hanc appellamus, quaſi interius urgentem, atque angentem. Ego vero exiſtimo ipſius ſolius ſpiritus id vitium eſſe, prava converſione ad calidiſſimum ſicciſſimumque converſi, nulla corporis

parte inflammatione laborante. Id autem mirandum non eſt: nam in (*) Charonæis ſtrangulatus citra ullum corporis affectum acutiſſimi contingunt: immo vel unica inſpiratione prius, quam corpus aliquod maleficium contrahat, homines moriuntur. Quin etiam, & a rabido cane, qui in faciem, dum ſpiritus adducitur, tantummodo inſpiraverit, & nullo pacto momorderit, in rabiem homo agitur. Talem igitur reſpirationis mutationem interius fieri haud eſt ex his, quæ fieri nequeant: quando quidem, & alia infinita eorum, quæ in homine ſunt, eandem ſpeciem cum exterioribus cauſis obtinent, ſucci perdentes intra corpus ſunt, & exterius: morbi quoque medicamentis pernicioſis aſſimiles, & a medicamentis talia vomunt, qualia ob febres vomere ſolent. Quocirca neque a ratione alienum eſt in peſtilentia, quæ Athenas afflixit, nonnullos exiſtimaſſe in puteos Pireæi a Peloponenſibus venena fuiſſe conjecta: homines enim peſtilentis morbi cum lethalibus medicamentis ſimilitudinem ignorabant.

Adeſt ſane Canis angina laborantibus tonſillarum, faucium, totius oris inflammatio; lingua extra dentes, & labia prominens: ſaliva effunditur: pituita craſſiſſima ac frigida defluit: facies rubicunda, & inflata eſt: oculi exerti, patentes, valde rubent: potus in nares refunditur: dolores acerbi ſunt, ſed ſtrangulatione vexati eos obſcurius ſentiunt: pectus, & cor ardent: frigidi aëris deſiderium adeſt, & admodum exiguum inſpirant eousque, donec demum intercluſo ad pectus aëris tranſitu ſtrangulentur. Nempe quibusdam cum pulmone vitium

(*) *Aliter coronæis.*

facile communicatur: hi vero permutatione moriuntur: febres ignavæ oriuntur, molles, nihil proficientes. At si alicui in bonum res vertitur, abscessus secundum aurem hinc atque inde exterius, aut interius in tonsillis fiunt. Quod si cum corpore non admodum tarde fiant, evadunt quidem, sed cum dolore atque discrimine. Sin autem morbo in abscessum mutato tumor major subest, in acutum abscessu insurgente repente strangulantur. Hæ sunt plane caninæ anginæ species.

Anginam autem collapsio, gracilitas, pallor, comitantur; oculi cavi, interius demersi; fauces, & gurgulio retracti; tonsillæ multo magis subsidentes, vocisque privatio. Hujusce speciei strangulatus longe, quam prioris, violentior: quippe cum in pectore malum sit, ubi spirandi initium ponitur, eodem die moriuntur, qui celerrime, nonnunquam, & ante quam medicum accersiverint: nonnulli, & accersito medico nihil profecerunt; mortuus est enim æger ante quam medicus arte uteretur. Quod autem in melius vertitur, inflammat omnia, quæcumque extrorsum phlegmone impulerit: quare ex synanche, id est, angina, fit cynanche, id est, canis angina. Bonum quoque est, si in pectore magnum œdema oriatur; aut insigne erysipelas.

Egregius vero medicus aut cucurbitula in pectus malum detrahit, aut sinapim ossibus pectoris, aut partibus, juxta maxillas imponens extrinsecus (*) ulcerat, difflationemque molitur. Quibusdam sane brevi tempore vitium his auxiliis exterius tractum fuit, absolutum vero subito recurrit, & (**) ad interiora reversum est. Causæ

(*) *Alia lectio attrahit.* (**) *Alia suffocavit.*

utique infinitæ ſunt, refrigerationes magis, exuſtiones minus, plagæ, ab oſſibus piſcium penetrationes in tonſillas, frigidæ potus, ebrietates, ſaturitates, & mala a reſpiratione prodeuntia.

De affectibus Columellæ. Cap. VIII.

CORPUS ſolidum ex palato pendens, inter tonſillas poſitum, Columna, & Gurgulio nominatur. Uva enim affectionis nomen eſt. Columella natura nervus eſt, ſed humidus: nam in humido loco ſitus eſt. Iſte itaque Gurgulio pluribus incommodis afficitur. Etenim phlegmone craſſeſcit, æqualisque a baſi uſque ad extremum terminum efficitur in longum protentus, ac rubore ſuffuſus. Columna hujuſce vitii appellatio eſt. Si in extrema tantum parte rotundatur, & increſcit, atque ſubnigricat, Uva hujuſmodi affectus cognominatur: omnia enim uvæ ſimilia ſunt, & figura, & color, & magnitudo. Tertius affectus eſt membranarum ab utraque parte jacentium, quæ veluti ſquamæ latæ, aut veſpertilionum alæ conſpiciuntur: id genus morbi Lorum vocatur; loris enim ſimiles ſunt membranarum in latum explicationes. At ſi in tenuem, & oblongam membranam Columella deſinat, veluti urinaculum in extremis habens, Craſpedon Græci hunc affectum nominant: quod montis radicem vel pedem ſignificat: latino caremus vocabulo. Provenit autem, & id ex fluore, quemadmodum, & alia vitia. Fit vero, & per abſciſſionem oblique factam ab uno tantum latere membranam relinquente medico. Sin autem bicornis Columella reddatur, geminis membranis hinc atque inde pendentibus, nomen

quidem nullum obtinuit, verum affectus ipſe perſpicuus eſt: omnia vero hæc facile fuerit introſpicientem dignoſcere. Omnibus ipſis ſtrangulatus accidit, & ægre cibum potumque devorant: tuſſis quoque omnibus adeſt, ſed præcipue Loro vexatis, & Craſpedo; quædam enim arteriæ titillatio a membranis oritur: nonnunquam vero, & aliquid humoris in arteriam clanculum inſtillatur, unde ad tuſſim provocantur. Uvam autem, & Columnam major ſpiritus difficultas ſequitur, & magis impedita devoratio: in his enim humor in nares repellitur, quoniam tonſillæ una male habentur. Senibus Columna accidere conſuevit. Juvenibus autem ac viris Uva: ſi quidem hi ſanguine referti ſunt, & inflammationi magis obnoxii. Pubeſcentes, & pueros membranarum vitia ſæpius infeſtant. Secari autem omnia citra noxam queunt: ſed in Uva adhuc rubentibus locis ſanguinis effluvium, & dolores, & phlegmones incrementum ſuperveniunt.

De Tonſillarum ulceribus. Cap. IX.

ULCERA in Tonſillis fiunt aliqua mitia, familiaria, non lædentia. Aliqua aliena, peſtifera, necantia. Mitia quidem ſunt munda, exigua, non alte deſcendentia, non inflammata, dolorem non excitantia. Peſtifera ſunt lata, cava, pinguia, quodam humore albo, aut livido, aut nigro ſordentia. Id genus ulcera Aphthæ nuncupantur. Quod ſi concreta illa ſordes altius deſcenderit, affectus ille Eſchara eſt, atque ita græce vocatur, latine Cruſta. Cruſtam vero circumveniunt rubor excellens, & in-

flammatio, & venarum dolor, quemadmodum in carbunculo, & exiguæ raræque puſtulæ, quas Græci Exanthemata vocant, orientes, hisque aliæ ſupervenientes in unum coaleſcunt: atque inde latum ulcus efficitur. Id ſi (*) interius in os depaſcendo ſerpit, ad Columellam uſque pervenit, ipſamque exedit, & linguam etiam occupat, & gingivas, & frena, id eſt, dentium alveolos, dentesque inde labefactantur, & denigreſcunt.. In collum etiam phlegmone erumpit: atque iſti haud ita multis diebus poſt phlegmone, febribus, fœtore, inediaque conſumpti intereunt. At ſi in pectus per arteriam id malum invadat, illo eodem die ſtrangulat: pulmo enim, & cor neque talem odoris fœditatem, neque ulcera, neque ſanioſos humores ſuſtinent: ſed tuſſis ſpirandique difficultas enaſcitur. Cauſa maleficii tonſillarum eſt frigidorum, aſperorum, calidorum, acidorum, adſtringentiumque devoratio: quandoquidem hæ partes pectori ad vocem ſpiritumque edendum inſerviunt, & ventri ad alimenti transmiſſionem, & gulæ ad ejusdem devorationem obſequio ſunt. Internis vero partibus ſi quod contingat incommodum, ventri videlicet, gulæ, & pectori, ad iſthmum, & tonſillas, & loca ibi poſita mali conſenſus, & eructationes perveniunt. Quapropter pueri uſque ad pubertatem maxime hoc morbo tentantur: peæcipue namque pueri multum frigidumque aerem inſpirant: quoniam in his plurimum caloris ineſt, & ad cibos intemperantes ſunt, & varia concupiſcunt, & frigidam potant, & excandeſcentes ac ludentes altius vociferantur. Puellis quoque uſque ad menſtruæ purgationis tempora hæc vitia uſitata

(*) *Aliter exterius.*

ſunt. Regio Ægypti horum affectuum plane fœcunda eſt: aer enim ſpirando ſiccus adducitur: varios præterea cibos ſuggerit: radices enim, herbæ, atque olera ibi large proveniunt, & acria ſemina, & potio craſſa, utpote Nili aqua ſibi vero Ægyptii ex hordeo, & ex flocibus ſeu vinaceis potiones acres conficiunt. Syria quoque, maxime illa, quæ Cœle, ideſt cava nominatur, hujuſmodi morbos procreat: unde ægyptia, & ſyriaca ulcera id genus appellant. Modus vero mortis quam miſerrimus accidit. Dolor quidem acer, & calidus, qualis in carbunculo, ſpiritus vitiatus: exhalant enim maximæ putredinis odorem, eumdemque vehementer in pectus ſpirando adducunt. Immundi adeo ſunt, ut neque ſuum ipſorum odorem ferre queant. Pallida his ſeu livida facies, febres acutæ, ſitis, ut igne accenſi videantur. Potum, veriti dolores, non admittunt: triſtantur enim, cum tonſillæ comprimuntur, aut potus in nares reſilit: cumque decumbunt, ſurgunt, ut ſedeant, decubitum non ferentes: quod ſi ſedent, quiete carentes, iterum decumbere coguntur; plerumque autem recti ſtantes obambulant: nam quieſcere nequeunt: ſolitudinem fugiunt, dolorem tollere tentantes. Inſpiratio magna eſt, frigidum enim aerem ad refrigerationem deſiderant: exſpiratio vero parva. Nam veluti igne exuſta ulcera cum ſint, a calido præterea ſpiritu incenduntur: raucitas adeſt: vox nihil ſignificat. Atque hæc in pejus ruunt, cum ſubito in terram collapſis anima deficit.

De Pleuritide, id est, morbo lateris. *Cap. X.*

SUB coſtis, dorſo, & internis pectoris ad jugula uſque tenuis membrana robuſtaque oſſibus inhærens ſubſtrata eſt, cui nomen ſuccingens inditum eſt. In hac cum phlegmone ſuborta fuerit, ignis adeſt cum tuſſi, & ſputis variis. Pleuritis morbus iſte a Græcis appellatur. Opus eſt autem omnia hæc inter ſe conſonare, atque conſpirare ab una cauſa pendentia. Quotquot enim ex his ſparſim alia ab alia cauſa proveniunt, & ſi omnia ſimul ingruunt, Pleuritis non vocatur. Hunc affectum comitatur dolor acutus ad jugula aſcendens, ignis acer. Decubitus in latus inflammatum facilis eſt; in ſua enim ipſius ſede collocatur: in oppoſitam vero partem decubitus dolorem concitat: a pondere enim, a phlegmone, & ſuſpenſione in omnes membranæ continuas partes ad humeros uſque, jugula, quibuſdam vero, & in terga, & in dorſi ſcapulas dolor protenditur. Pleuritida veteres Græci appellarunt, Latini morbum lateris, vel coſtarum. Eam vero ſequitur difficilis ſpiritus, vigilia, ciborum faſtidium, malarum rubor hilaris: tuſſis arida: ſputa ægre exeuntia, pituitoſa, aut bilioſa, aut abunde cruenta, aut ſubflava, & hæc ordinem non ſervantia, ſed alias alia advenientia ac recedentia. Ex omnibus vero pejus eſt ſi cruentum ſputem deſit. Delirant autem, & nonnunquam comate occupantur: atque in ſoporem gravem inclinantes mentis alienationem patiuntur. Itaque ſi in malum vertatur morbus omnibus in pejus vergentibus, intra ſeptimam iſti in ſyncopam lapſi conſumuntur. At ſi in ſecunda

hebdomada educi ſputa incipiant, & mala augeſcant, decimo quarto die pereunt. Nonnunquam ſane intra hujus temporis ſpatium omnium in pulmonem tranſitus eſt. Trahit enim in ſeipſum pulmo rarus, & calidus, & ad proxima trahenda ſeſe commovens. Tuncque morbi transpoſitione repente homo ſtrangulatur. Cæterum ſi diem hunc ægrotus tranſierit, atque intra viceſimum non moriatur, in empycum, hoc eſt, pectore ſuppuratus evadit. Hæc profecto, ſi morbus ad perniciem tendat, eveniunt.

At ſi in melius vergat, ſanguinis e naribus large profuſio cum impetu ſuccedit: tuncque repente morbus diſcutitur: quandoquidem, & ſomnus oritur, & pituitæ rejectio advenit, poſtea bilioſorum tenuium, deinde multo tenuiorum, rurſum vero cruentorum, craſſorum, carnis formam referentium. Quod ſi poſt cruenta iterum exeat bilis, poſt ipſam pituita, ſecura eſt hæc in priſtinum reſtitutio. Hæc ſi tertio die incipiunt, & ægri facile extuſſiunt, lævia, æqualia, humida, rotunda, ſeptimo die liberantur, quando & venter bilioſa exturbat, ſpiratio conquieſcit, mens ad ſe redit, febres decreſcunt, ciborum appetentes ſunt. Si ſecunda vero hebdomade hæc inchoantur, decimo quarto die ſanantur: ſin minus, in empyema, hoc eſt, pectoris ſuppurationem morbus vertitur. Id vero rigores indicant, doloreſque punctorii: ſedere cupiunt, ſpiritus deterius ducitur: tunc metus major eſt, ne pulmo pus multum ſubito attrahens hominem ſuffocet: qui prima & majora mala evaſerat. Verum enim vero ſi inter coſtas morbus irrepſerit; caſque disjunxerit, & phlegmones faſtigium extrorſum deprompſerit, aut verſus inteſtina eruperit, plerum-

rumque homo ad ſanitatem redit. Inter anni tempora hiems maxime hujus morbi ferax eſt: ſecundo autumnus, ver minus, niſi interdum frigidum ſit: æſtas vero minime. Quantum ad ætates attinet, in primis ſenes pleuritidi ſunt obnoxii: qui etiam ſæpius quam alii liberantur: neque enim magna phlegmone in arido corpore excitari poteſt, neque in pulmonem tranſitus facilis eſt: quippe qui eſt in ſenecta, quam in alia ætate frigidior: quando & ſpiratio parva eſt, & omnium attractio imbecilla. Juvenes autem, & viri haud ita frequenter in hunc morbum incidunt: verum neque admodum frequenter evadunt: nam neque ab exigua cauſa, neque ob exiguam phlegmonem ægrotant. In magnis autem majus ineſt periculum, & pueri minime pleuritide corripiuntur, minusque ab ea periclitantur: quando quidem puerilia corpora rara, humida, fluxaque ſunt, ac multa eſt in eis difflatio atque digeſtio: quo circa neque magna contrahitur phlegmone: ea eſt hujus ætatis in hoc morbo felicitas.

ARETÆI CAPPADOCIS
DE
CAUSIS ET SIGNIS
ACUTORUM MORBORUM.

LIBER SECUNDUS.

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO
INTERPRETE.

Hæc insunt in secundo Libro.

De Pulmonaria. Cap. I.

OB duo potissimum vivunt animalia, escam videlicet, & spiritum: ex his multo magis vitæ conducit spiratio: hunc enim si quispiam supprimat, non diu feret incolumis: sed

protinus interibit. Hujus inſtrumenta multa parata ſunt. Initium ſunt Nares, via eſt Arteria: locus continens Pulmo. Pectus autem pulmonis eſt vallum, & conceptaculum. Verum cætera ut inſtrumenta ſolum animali ſubſerviunt, pulmo vero attrahendi cauſam in ſe continet. Namque in ipſo medio calidum viſcus ſedet, cor vitæ ſpirandique principium. Id pulmoni quoque attrahendi frigidi aëris cupiditatem injicit: ſiquidem ipſum incendit, verum cor eſt, quod attrahit. In primis igitur ſi cor affectum eſt, non diuturna eſt mortis dilatio. Si pulmo male habet, puſillam quidem ob cauſam difficulter ſpirat, male vitam agit, mors tardiſſime advenit, ſi quis medelam adhibet. Si vitium inſigne fuerit, qualis eſt phlegmone, ſtrangulatus ſequitur, vocis ſpiritusque ſublatio ſubitanea pernicies imminet. Hæc eſt ægritudo ea, quam Græci Peripneumoniam, Latini Pulmoniam dicunt: vomica ſcilicet pulmonis. Eam febris acuta comitatur, doloris carentia, ſi ſolus pulmo inflammatur. Quippe qui naturaliter dolore immunis ſit, ob corporis raritatem lanis aſſimilis. Aſperæ arteriæ in ipſo inſertæ ſunt, cartilaginoſæ, & ipſæ dolorem non ſentientes. Muſculorum pulmo expers eſt: nervos habet exiguos, graciles, ad motum ciendum opportunos: his de cauſis pulmo dolorem non percipit. At ſi quæpiam ex membranis eum ambientibus, & ad pectus deligantibus inflammatur: adeſt tunc, & dolor: ſpiritus eſt depravatus, calidus: ſedere volunt laborantes: ad ſpiritum ducendum corpus rectum ſtatuitur: ad id enim hic eſt ſitus aptiſſimus: rubeſcit facies, ſed malæ præcipue: oculorum album nitidiſſimum ac pingue eſt: ſummæ nares ſimæ ſunt: venæ temporum, vel

etiam colli elatæ apparent, cibos averſantur, arteriarum pulſatus initio magnos habent, inanes, creberrimos perinde, ac ſi feſtinare coacti ſint: calor in exterioribus membris modicus humectusque eſt, in interioribus ingens & aridus. Inde fit ſpiritus calidus, ſitis, linguæ ſiccitas, frigidi aëris aviditas; mentis ambiguitas ſupervenit: tuſſis adeſt plerumque ſicca: ſin aliquod ſputum movet, id vel ſpumans pituita eſt, aut aliquid exquiſite bilioſum, aut cruentum, floreo colore valde perfuſum: id vero cruentum aliis pernicioſius eſt. Quod ſi mortifera magis ægritudo redditur, vigiliæ augeſcunt, ſomnus paucus, torpidus, haud abſimilis ſopori, qui a Græcis Coma nominatur: cogitationes vanæ inſurgunt; mens alienatur; non admodum ecſtaſi corripiuntur: præſentia mala ignorant: nam eos ſi de morbo interroges, nihil periculi inſtare reſpondent, eorum algent extrema: liveſcunt ungues (*) curvanturque: motus arteriarum parvi, frequentiſſimique ſunt: deficientes, quando ipſis proxima mors eſt; nam ſeptimo die plerumque moriuntur. Porro ſi nonnunquam morbus ſubſiſtit, & aliquantulum in melius vergit, vehemens de naribus ſanguinis eruptio conſpicitur: aut per alvum cum perturbatione multorum bilioſorum, & ſpumantium ſuccorum dejectio, qui ex pulmone in ſacrum ventrem depulſi fuiſſe videri poſſunt, ſi multi liquidiores, facile dejiciuntur. Nonnunquam vero, & per urinarias ſemitas evocantur. Cæterum quibuscunque hæc ſimul eveniunt, hi quamprimum ægritudine ſublevantur. Quidam utique ſunt, quibus magna vis puris in pulmone procreatur: aut ex pleuritide fit permutatio, ſi majus bonum ſuboritur.

(*) *Alias vigilant.*

Quod ſi ad inteſtina aut veſicam ex lateris morbo ſanies derivata ſit, tunc quidem continuo pulmonis vomica liberantur: ſed diuturnum ulcus, quod demum ſaneſcet, in latere patiuntur. Quibus vero in pulmonem pus irrumpit: nonnulli ob ſubitaneam, & copioſam effuſionem, & rejiciendi infirmitatem ſuffocantur. At quicunque ſuffocationis periculum ex tumoris eruptione ſubterfugiunt, hi longo tempore pulmonis ulcere cruciantur, & in phthiſim prolabuntur. Verum ex abſceſſu, & phthiſi, pauci admodum ſenes liberantur; ſicut neque a pulmonia juvenes, & florentem ætatem agentes.

De Sanguinis exitu ab ore. Cap. II.

SANGUIS ab ore duobus modis emittitur, primo ex ipſo ore, capite, & vaſculis, quæ ibi ſunt: via eſt palatum, & fauces ubi eſt gulæ, & arteriæ principium: ſcreantes vero, cum parva tuſſi, vel etiam citatiore, in os ſanguinem eructant; nam cum ab ore fertur, neque ſcreatu opus eſt, tum exſpuere dicimur; cum vero pauciſſimus, & guttatim ſanguis exit, aut etiam ſi copioſus de capite, vel ab ore eruperit; nondum rejectio eſt appellanda; ſed idem vel ſputum, vel ſanguinis eruptio, græce hæmorrhagia dicitur: ſin ab inferioribus adſcendat a pectore viſceribuſque ibi latentibus, pulmone, aſpera arteria, lociſque ſpinæ finitimis: hujuſmodi non ſputum, ſed rejectio latine, græce anagoge vocitatur adſcenſionis, ac viæ, per quam fertur, nomen habens. Signa vero utriuſque communia exigua, & pauca ſunt, quantum, & locus permittit, in quem rejectio, & ſputum conveniunt. Singulorum autem propria, magna, & multa, & periculoſa ſunt: quibus utramque effuſionis

ſanguinis ſpeciem internoſſe leve eſt.

Igitur ſi a capite ſanguis decurrit, ubi multus eſt, plura majoraque aderunt: pauca minoraque, ubi raro paucuſque exſpuitur: caput grave eſt, dolet: ſonant aures, facies rubet, venæ diſtentæ ſunt, vertigo infeſtat. Et ante hæc cauſa evidens fuit, percuſſus, frigora, calores ingentes, vinum largius epotum. Quippe id ſubito ac valde caput implet, repenteque multum ſanguinis effracta vena profundit: modica ebrietas rarefacta vena ſanguineum ſputum movet. Interdum per nares ſanguinis conſuetum profluvium ſiſtitur, ad palatum vero converſum rejectionis imaginem præbet. Igitur ſi de capite profluit, titillatio in palato gignitur: creber ſcreatus fit, poſt quem ſputum erumpit; inde iraſcuntur, tuſſique magnopere agitantur. Si ex palato in arteriam defluit, tum per tuſſim ſanguinem extrudunt: idque multos fefellit ex profundis viſceribus rejectionem fieri ſuſpicantes. Nonnunquam & ex capite decurrit in gulam, ſicque cum nauſea evomitur: falſoque multis ita perſuaſit, ut ex gula ferri ſanguinem crederent. Qui exſpuitur ſanguis, haud ita craſſus eſt, colore ater, levis, æquabilis, alienæ materiæ non permixtus: ſcreantibus enim confeſtim in linguam cadit rotundus, avulſionique obediens. Tu vero ſi palatum etiam introſpicias, id ſordidum, ulceroſum, & ſæpius cruentum videbis. Huic ſimplex curatio breviſque ſuffecerit, adſtringentia videlicet medicamenta palato adhibita, & ea frigida: ſiquidem calefacientia, & quæ rara faciunt corpora, & quæ dilatant, fluxum majorem citant. Eaque ſit a capite cadentis ſanguinis conjectura. At caput quoque vel per venæ ſectionem, vel per nares, vel per aliam diflationem evacuandum eſt, &

hæc mature facienda ſunt: nam ſi diutius ſanguis feratur, quædam erit ejus curſui exercitatio, ejuſque loci membra ſuſcipiendo ſanguini aſſueſcent: ulceratur autem & arteria: unde tuſſis, non ſcreatus exoritur; atque inde fit eruptionis initium.

Si vero a pectore inferioribuſque viſceribus ſanguis effluxerit: rejectio latine, græce anagoge nuncupatur. Utique valde mortifera eſt, ſi ab aliquo principe membro effracto ſanguis manaverit, aut a concava cordis vena ſanguinem ab jecore illi ſuggerente, aut a magna arteria ſecundum dorſi ſpinam diſcurrente: nam erumpente ſanguine, perinde ac ſi juguletur homo ac ſtranguletur, mors inſtat celerrima. Quibus autem ex pulmone, aut coſta, aut aſpera arteria profunditur, non æque cito intereunt; veruntamen in ſuppurationem pectoris, quæ græce empyema dicitur, & in phthiſim incidunt. Minus periculi ab aſpera arteria portenditur. Si gula aut ventriculus ſanguinem vomunt, non ita terribile eſt, & ſi valde copioſi ſanguinis vomitus eſt, neque longa duratio eſt, neque varia. Si a jecore aut liene ſanguis prodeat, non facile id fit neque continenter, namque in ventriculum, & inteſtina expeditius hæc viſcera ſanguinem propellunt, haud ita tamen, quin credendum ſit, hæc eadem ad ſuperiora, videlicet, pulmonem, & arteriam poſſe retrudere. Siquidem in febribus a liene, & jecinore per narem illam ſanguis erumpit, quæ a regione patienti viſceri opponitur. Locos, unde fit exitus, jam recenſuimus, eorumque periculi vel mortis diſcrimina. Effuſionis autem ſanguinis tres ſunt modi, vel rupta vena aliqua, vel exeſa, vel rareſacta. Rumpitur quidem repente vel ictu, vel ferendo onere, aut tollendo, vel ab edito loco deſiliendo, vel clamo-

re, vel magna excandefcentia, aliave id genus caufa: cum fubito in arteriam copiofus fanguis effunditur. Si ab erofa parte, hominem interrogare opus eft, num prius tuffierit, difficulter fpiraverit, naufea vomitufve antea infeftaverint? in his enim diuturnis affectibus copiofa, & acri fluxione perfeverante vafcula exeduntur. Ubi igitur detritæ, & attenuatæ, ad extremum confumptæ fuerint ambientes membranulæ, hac atque illac fanguine perfluunt.

At rarefactio citra rupturam eft proinde non fubitanea, neque cum multi aut craffi fanguinis exitu: nam cum rarefcunt venarum corpora, tenuis pars excernitur. Quod fi multus in aliquo inani fpatio fanguis collectus rurfus emittitur, craffior feipfo redditur: non tamen multo craffior, neque ater, quale concrementum, aut grumus eft: fed copiofior: utpote qui unum in locum prius confluxerit. Id genus autem repentini exitus plerumque feminis, quibus menftrua non refpondent, evenire folet: idque fingulis menfibus evenit: iifdemque menftruæ purgationis circuitibus apparet: nec non iifdem ftatis ceffationis diebus fupprimitur: ac nifi mulieri laboranti fuccurratur per multos circuitus fanguinis emiffio revertetur. Nempe quibufdam vafa rupta funt, fed multitudine rejectio evariat. Et ab arteria, an a vena feratur, intereft. Quoniam ater eft fanguis, craffus, & facile fpiffefcens, qui a vena mittitur: præterea minus difcriminis affert, celeriufque compefcitur. Ab arteria flavus tenuifque prolabitur, haud ita cogitur, citius hominem perimit, & majori negotio fupprimitur: nam arteriæ agitatio fanguinis fluorem movet, vulnufque frequenti concuffione dehifcit. Erofionis autem curatio magnam diligentiam poftu-

lat, cum ſit longa, difficilis, & periculoſa. Etenim parte membri deficiente, ad ſolidationem ulcus non ducitur: ulcus enim, non vulnus efficitur. Rupturæ vero facilior ſolidatio, quia vulneris oræ ſe contingunt; & hæc ſecundo periculi ordine conſiſtit. Minimus in rarefactione metus ſubeſt: ſponte enim ſanguis conquieſcit, & adſtrictio refrigeratioque in medendo ſatis eſt. Cæterum & ſedes, unde ſanguis proficiſcitur, obſervandæ ſunt. Siquidem multa ſunt communia indicia, & erroris occaſio in promptu eſt, curatioque diverſa. A gula igitur haud ita ſæpe per rarefactionem ſolet ſanguis effluere, cum ob cibos potioneſque refrigeratio, & adſtrictio ejus partes condenſet. Quin etiam eroſiones haud frequenter fiunt, ac minus, quam rarefactio, gulam infeſtant, quippe fluxiones erodentes non multum temporis in ea ſubſiſtunt: ſed aut exſpuuntur, aut ad inferiora pelluntur. Frequentius gulæ incidit ruptio: itaque ſi interdum rupta eſt, non tam magnæ, ſicuti a pectore, ſanguinis profuſiones fiunt: in cauſa eſt venularum, quæ ibi ſunt arteriarumque tenuitas; ſanguis vero exiens non magnopere nigricat, ſubflavus eſt, non exacte, lævorem habet, aut ſalivæ permixtus eſt, cum nauſea, & vomitu rejicitur: levis tuſſicula citatur, modo humidum quippiam movens, modo arida: id evenit quoniam gulæ affectum arteria quoque participat, ſecundum illam extenta, & adhæreſcens: morſus vel adſtrictio ulceris inter devorandum percipitur: idque præſertim, ſi bene frigida, aut calida, aut acerba ſint, quæ deglutias: nonnullos autem, & gulæ ipſius dolor invadit ad interſcapulum uſque interdum pertinens: vomunt pituitoſa: nonnunquam, ſi morbus producitur, & invaleſcit, ci-

bum rejiciunt, cibos ſummopere faſtidiunt: febres haud ita multum continuæ, ſed erraticæ ſunt. E ventriculo niger concretuſque ſanguis evomitur, etiamſi ab arteria fluxerit. Si a vena, multo nigrior, compactiorque eſt: nauſea multa adeſt: pituitoſus biliofuſque vomitus: ſi prius homo comedit, cum cibis mixtus ſanguis ejicitur: in eodem enim loco cibus ſanguiſque colligitur: ructus crebri fiunt, & virus olentes: quod ſi multa materia collecta eſt, angor animi vertigoque ſequitur: cum materiam vomuerunt, ſublevantur: reſolvuntur tamen, penitus exæſtuant, aſſidueque dolet ventriculus. Ab aſpera autem arteria paucus ſanguis, vehementer flavus, per tuſſimque expellitur; qui niſi expellitur, continens tuſſis inhæret; ſenſus vero, & dolor in gutture eſt, paulum ſupra aut infra vox rauca, & obſcura fit. Si a pulmone, repente uberiorque ſanguis emanat: idque magis, ſi eroſio in cauſa ſit: tuſſis permoleſta eſt: ſanguis vero exacte flavus, ſpumans, rotundus ſic, ut pars ejecta a parte diſtincta ſit.

Cæterum, & in communi vaſe corruptio eorum, quæ de pectore exeunt, alia eſt; comparatione autem permixta diſcernas: alioqui pectoris partes ſpecie carnoſas pulmonis eſſe partes cenſueris: verum pectoris gravitas, indolentia, ruborque in facie multo magis in pulmonis vitio reperitur. Si in pectore noxa ſit, in parte priori, ſecundum os pectorale, quod vocant, dolor laceratam partem oſtendit: ingens tuſſis adeſt, vix aliquid extrudens: ſanguis non multum flavus eſt, modice craſſus, ſpuma carens. Quod ſi & pulmonis in tranſitu noxam impertiat, aliquid etiam ſpumæ conſequitur: quandoquidem ex pectore in arteriam pulmone iter datur. Si a membrana coſtas ve-

ſtiente, per tuſſim quidem ſanguis funditur: ſed niger, levis, tetri odoris viroſique qualis ex putridis rebus exhalat: dolor ſuccingentis membranæ acutus vexat: multi ex his cum febre, ut pleuritici ſolent, intereunt.

Tempus anni humidum, calidumque ſanguinis emiſſionem maxime procreat: tale eſt humidum, & calidum. Ver, ſecundo loco Aeſtas, Autumnus minus, Hiems minime. Aeſtate maxime moriuntur ob ſanguinis effluvium: quo tempore haud ita magnæ phlegmonæ oriuntur. Vere ſecundo phlegmonis, & urentibus febribus conſumuntur. Autumno plurimum Tabes, quas Græci Phthoas dicunt, eveniunt. Ut ſemel autem dictum ſit, omnem ſanguinem rejectionem quantumvis modicam, quamvis jam rupta vaſa coiverint, comitatur mœror, diffidentia, vitæ deſperatio. Quis enim eſt adeo firmo, & conſtanti animo, qui ſe jugulationi ſimile quoddam paſſum eſſe conſpiciens, non futuram mortem vereatur, & perhorreſcat? grandiora namque animalia, & robuſtiora, quales tauri ſunt, ſanguinis profuſione celerrime perduntur. Verum hoc haud magnopere mirandum eſt. Illud ſumma admiratione dignum, quod in ſola ex pulmone rejectione, quæ omnium ſæviſſima eſt, homines animum non deſpondent, cum tamen in extremo diſcrimine verſentur. Pulmonis indolentiam hujuſce rei cauſam ego ſtatuo: quilibet enim dolor, quamvis exiguus, interitus metum injicit, & plerumque terribilior eſt, quam periculoſior: contra indolentia in plurimis vel magnis morbis a morte ſecuritatem præſtat: damnoſiorque eſt, quam terribilior.

De Syncope. Cap. III.

RECTE plane medicus, & vulgus, recte, inquam, huic affectui nomen indiderunt. O Cyphon, cujus mali est nomen? Ecquid enim majus, ecquid celerius syncopæ facultate? ecquodnam aliud nomen ad hanc rem appellandam significantius? quid vero corde ad mortem vitamve potentius? Neque syncopen cordis ægritudinem esse, aut vitalis in eo potestatis detrimentum, non credendum est: tanta est mortis celeritas, & talis morbi species. Quippe is affectus vinculorum potestati vitam foventis dissolutio est, hominis constitutionis adversarius: hanc enim tenaciter corripiens non dimittit, sed dissolvit ac dissipat. Neque id magnum est miraculum. Nam & alii affectus quorundam membrorum, quibus inhærescunt indeque accenduntur, proprii sunt, & periculosi. Inguinum quidem tumores pestiferi, & permaligni (Bubonas Græci nuncupant,) jecoris soboles sunt, nullaque alia ex parte prodeunt. Tetanus autem nervorum labes est. Comitialis morbus caput obsidet. Pari igitur ratione, & syncope cordis, & vitæ ægritudo est. Quicunque vero stomachi affectum syncopen esse opinantur; quoniam cibis vinoque in nonnullis, & frigida vires refectæ sunt, & ægritudo sublata: iidem mihi videntur capillorum capitis, & cutis affectum esse phrenitin suspicari; quoniam capillorum detonsione, & cutis irrigatione phrenitici relevantur. Verum cordi stomachus vicinus perniciosus est: unde in cor tam noxia, quam utilia derivantur. Etenim per pulmonem etiam, ut spiret, aërem cor accersit: verum ta-

men pulmo haud ex æquo ſpirandi facultatis particeps eſt, cum facultates non in inſtrumentis, ſed ubi eſt vitæ fons atque roboris, ſtatuantur. At ſtomachus vitæ neque principium, neque ſedes eſt; aliquis tamen ab ejus imbecillitate lædi poteſt. Nam, & cibi cordi nocentes non ſtomacho officiunt, ſed cordi per eum noxam infligunt. Si quidem, & ab illis morientes cordis affecti notas repræſentant, arteriarum motus parvos debileſque, cordis concuſſionem cum vehementi palpitatione, vertiginem, animi deliquium, torporem membrorum, reſolutionemque in copioſum ſudorem, qui ſupprimi nequeat, refrigerationem in toto corpore, ſenſus vociſque privationem: dicendum ne eſt hæc ſtomachum perpeti? Sed quænam ei propria? Nauſea, vomitus, cibi faſtidium, ſingultus, eructatio ſimplex, vel acida. Illi præterea, quibus cor laborat, ſenſus aciem exquiſitiorem habent; ut videant, & exaudiant plus, quam antea: mente etiam ſunt firmiore, & animo puriore; proinde non tantum præſentia declarant, verum etiam futura veriſſima divinatione prædicunt. Num ne igitur, & hæ ſtomachi poteſtates ſunt? hercule minime, ſed cordis, ubi, & anima, & ejus natura inhabitat, ad quod, & virtutum ibi ſitarum calamitas pertinet. Hujus vero morbi eſt tenoris naturæ deſtructio auctore frigido humidoque, quippe hoc oppreſſi intus, & in cute refrigeſcunt; non ſitiunt: frigidum ſpirant; quamvis magnis ac perurentibus febribus, unde ipſa ſyncope dependet, affligantur. Natura enim robuſta, & probe temperata omnia ſuperat, omnibus dominatur, ac per humorem, & ſpiritum, & ſolida, horumque omnium convenientem ordinem, & modum hominis vitam adminiſtrat.

Quod ſi naturæ nexus, id eſt, Tenor diſſolutus ſit: tunc affectus oritur, cujus prægrediens cauſa eſt comburens febris, quæ græce Cauſus dicitur: ea vero hujuſmodi eſt.

De Cauſo, id eſt febre uſtoria. *Cap. IV.*

IGNIS paſſim, & acer, & tenuis eſt: ſed intus maxime. Spiritus tanquam ab igne, calidus. Aëris vehemens attractio. Frigidi cupiditas. Lingua arida. In labiis, & cute ſquallor. Algent extrema. Lotium quam bilioſiſſimum. Inſomnietas. Arteriarum motus crebri, parvi, imbecilli. Oculi puri, (*a*) lucentes, ſubrubri. Facies bene colorata. Si morbus ulterius creſcit, omnia majora, & ſæviora fiunt. Arteriæ minimis motibus, & creberrimis agitantur. Ignis aridiſſimus, & acerrimus. Mens delirat; omnia ignorat. Siticuloſi fiunt. Omnia frigida attrectare cupiunt, parietem, veſtem, pavimentum, humorem. Manus frigent, ſed palmæ perquam calidæ, Ungues livent. Spiratio crebra eſt. Roſcidus humor circa frontem, & jugula. Cum ad ſummam ariditatem caloremque corporis natura pervenerit; tum calidum in frigidum, ſquallor in imbrem convertitur. Rerum namque ad maximam molem incrementa in contrarium ſtatum prolabuntur. Ubi ergo naturæ nexus ſoluti fuerint, ea ſyncope eſt: Tunc ſudor ingens toto corpore funditur, & nullo pacto compeſcitur. Spiratio frigida eſt. Vapor e naribus multus exhalat. Siti non vexantur: cætera enim exarue-

---

(*a*) *Alias mobiles.*

runt: quin etiam alia inſtrumenta ſitiunt os, & gula. Urina tenuis, & aquea redditur. Alvus plurimum adſtricta eſt: nonnunquam tamen pauca quædam biliofa deſcendunt. Copioſa, & aliena humiditas redundat. Oſſa quoque tabeſcentia diffluunt, & undique, ut in flumine, ad exteriora omnia dilabuntur. Animus ſtabilis, & conſtans eſt: ſenſus omnis purus, & integer: ſubtile ingenium. Mens vaticinando idonea. Primum quidem ſeipſos de vita migraturos præſentiunt, deinde præſentibus futura denuntiant. Nonnulli vero interdum eorum dictis fidem non habendam putant, ſed dictorum eventus homines in eorum admirationem concitat. Aliqui præterea ex his cum quibuſdam vita defunctis ſermonem habent: fortaſſe quidem ipſi ſoli præ ſenſus acumine, & puritate eos adeſſe cernentes: aut forte ipſorum animo viros, cum quibus verſaturi ſunt, prænoſcente, atque enarrante. Quippe antea in lutulentis humoribus, & caligine demerſus erat: quos ubi morbus exhauſit, & ab oculis tenebras deterſit, quæ in aëre fiunt, prædicant, exutoque ſordibus animo veraciſſimi vates efficiuntur. Sed quorum ſucci, & ingenium adeo extenuati ſunt, hi non diu admodum ſolent eſſe ſuperſtites: cum eorum vitalis potentia jam in aërem ceſſerit, atque abierit.

De Cholera. Cap. V.

CHOLERA eſt materiæ a toto corpore in gulam, ventriculum, & inteſtina retro fluens motio, vitium acutiſſimum. Supra enim per vomitum erumpunt, quæ in ore ventriculi, & gula congeſta fuerant. Infra dejiciuntur hu-

mores in ventriculo inteſtiniſque natantes. In primis quæ evomuntur, aquæ ſimilia ſunt: quæ anus effundit, ſtercorea, liquida, tetrique odoris ſentiuntur. Siquidem longa cruditas id malum excitavit, quo ſi per clyſterem eluantur, primo pituitoſa, mox bilioſa feruntur. Initio quidem facilis morbus eſt, dolore vacans: poſtea vero tentiones in ore ventriculi, & gula: tormina in ventre naſcuntur. Si magis ſæviat morbus, & tormina augeſcunt, anima deficit, membra reſolvuntur, cibos exhorrent, animus conſternatur. Si quid acceperint, cum magno tumultu nauſea, & vomitus invadit, tum ſincere flava bilis expellitur: dejectiones quoque ſimiles ſunt. Nervi tenduntur, tibiarum brachiorumque muſculi convelluntur, digiti incurvantur: vertigo oboritur: ſingultiunt: ungues livent: algent extrema: totum corpus rigore concutitur. Si malum ad ultimum venit, tum vero ægrotus ſudore profunditur, bilis atra ſupra infraque prorumpit, convulſione impedita veſica lotium cohibetur; quod tamen, cum in inteſtina humores deriventur, abundare non poteſt: voce privantur: arteriarum pulſatus minimi ſunt ac frequentiſſimi: cujuſmodi in Syncope propoſuimus, conatus ad vomendum perpetui ac inanes fiunt: inclinatio ad dejiciendum prompta, quam Teneſmon Græci vocant: ſicca tamen, nihilque ſucci egerens: mors demum ſequitur doloribus plena, & miſeranda, per convulſionem, ſtrangulatum, & inanem vomitum. Id genus maxime æſtate graſſari conſuevit, ſecundo per autumnum, minus vere, hiberno tempore minime. Inter ætates autem juventa, & ea, quæ robuſtior eſt, hoc fere corripiuntur: ſenecta rariſſime: pueri magis, quam ſenes, ſed non mortifere.

De Ileo græce vocato, latine volvulo. Cap. VI.

PHLEGMONE in inteſtinis gignitur perniciofum dolorem movens: quippe innumeri torminibus acerbiſſimis necantur. In hiſce, & frigidus flatus, & lentus colligitur, nec infra, nec ſupra facile penetrans. Commoratur autem diu, perque ſuperiorum inteſtinorum anguſtos anfractus revolvitur: unde & affectus Ilei græce, latine Volvuli nomen accepit. Quod ſi ad tormina compreſſio & remollitio inteſtinorum acceſſerit, id vero jam Chordapſus eſt: quod nomen ultima parte elixationem, remollitionemve ſignificat. Chorde autem inteſtinorum vocabulum eſt. Lactes enim Epicordida Græci veteres nominarunt nervos ſcilicet interjacentes, & vaſcula, & membranas: quæ inteſtinorum ſtabilimenta, & fulcimina ſunt. Volvuli cauſa eſt perpetua ciborum multorum, diverſorum, inuſitatorumque corruptio, & alia ſuper aliam cruditas, præcipue ab eſu ciborum, qui Volvulum excitare conſueverunt: quale eſt Sepiæ atramentum in ferculis ſumptum: idem exiſtimandum de plaga eſt, de frigore, de frigidæ potione: ſi, dum quis ſudat, eam large abundeque ingurgitaverit. Ad hæc his Volvulus accidit, quibus inteſtinum cum ſtercore in ſcrotum procidit: neque in ventrem repulſum, ſed per vim retentum fuit, his inferiora inteſtina, phlegmone vexari ſolita ſunt. Pueros hic affectus crebro male habet: utpote quos ſæpe cruditas infeſtat: hi tamen ſæpius etiam ſaneſcunt, cum ob conſuetudinem, tum ob humiditatem

inteſtinorum; lubrica enim ſunt. Senes raro afficiuntur, ſed multo pernicioſius. Æſtas magis, quam Ver hujus mali referta eſt: Autumnus, quam Hyems. Æſtas utrumque ſuperat. Multi quidem vi torminum repente intereunt: aliis inteſtinum ſuppurat, deinde nigricans tunc, & putrefactum excidit, atque ita deficiunt. Mediocrem Volvulum hæc ſymptomata comitantur, dolor oberrans in ſtomacho, humiditas ſuperans, exſolutio, mollitia, ructus inanes, nihil proficientes, alvus flatibus perſtrepens, qui ad podicem uſque properant, ſed ibi exitus intercluditur. Sin autem ex toto Volvulus occupet: omnia ſurſum petunt flatus, pituita, bilis, hæcque vomitu prodeunt: fiunt perpallidi; frigent toto corpore; acerbo dolore cruciantur; male ſpirant: ſitiunt. Quibus vero jam mors inſtat, gelidus ſudor emanat; urina difficulter exit: anus tam arcte clauſus eſt, ut neque vel tenuem acum poſſis adigere: ſtercus per os redditur: vox aboletur: arteriæ raro inter initia, & parum micant: inſtante morte minime, creberrime; tandem micare deſinunt. Hæc ſunt, quæ tenuibus inteſtinis affectis incidunt. Verum, & in pleniore inteſtino, quod Græci Colon vocant, eidem affectus oriuntur, eademque ſymptomata eandem formam retinentia. Sed nonnulli, quibus colon ſuppurat, hujuſce morbi diſcrimen effugiunt; Cauſa eſt hujuſmodi affectus carnoſa inteſtini craſſitudo. Dolor autem in gracilibus quidem inteſtinis tenuis eſt, & acutus: in pleniore vero inteſtino eſt redundans humiditas, & incumbens gravitas: dolorque modo ad coſtas uſque ſuperiores adſcendit, quando & ſpeciem lateralis morbi præ ſe fert; ſiquidem & iſti febricitant: modo ſub ſpurias coſtas in dex-

tram aut in lævam partem deſcendit, ſic ut jecur aut lien dolere videantur; item & illa nonnunquam dolere torquentur. Colon namque prægrande eſt, & quoquoverſum ſe circumvolvens. Quidam ſunt etiam, quibus & in ſacro eſſe dolor inhæreſcit, & in femoribus, & illis in locis, quibus teſtes appenduntur, Græci Cremaſteras appellant. Qui hoc genere tentantur, vomitione plerumque inani laborant: quod ſi quid rejecerint, id eſt ſubtile, biliosum, olei ſimile. In hoc malo periculum tanto levius eſt, quanto laxum inteſtinum tenuibus corpulentius, pinguius, &, noxæ tolerantius eſt.

De acutis Jecoris affectibus. Cap. VII.

QUIBUS jecur male habet, hi non celerius, quam qui corde ægrotant, ſed majore cruciatu perimuntur: maxima enim jecoris pars ſanguinis concrementum eſt. Si in hujus autem viſceris portis aliqua incidat cauſa mortifera; æque, ac ſi ex corde laborarent, celeriter conſumuntur. Ratio in promptu eſt, quia videlicet hæ partes membranis, nervis gracilibus, & magni ad vitam momenti, grandioribuſque venis contexuntur: præterea, ut ſapientum quidam prodiderunt, hoc loco appetitricis animæ domicilium eſt. Sanguinis utique profluvia e jecore omnium maxima fiunt: neque abs re; venarum enim radicatio jecur eſt. Itaque in ipſo magna vomica haud ita frequenter, neque in particulis magis præcipuis oritur: homo enim vita excedens prævenit. At ſi exiguæ frequentius eveniunt, fit ut mortem quidem evadant, ſed longinquo morbo impliciti crucientur. Ipſius

C 2

enim functionis, qua sanguinem condit, cessatio non conceditur, neque dilatio: atque hinc ad cor, & ad viscera intra septum sanguis diffunditur. At si qua magna injuria, ut puta verbere, longa ciborum multorum vitiosorumque corruptione, ebrietate, vehementi refrigeratione, phlegmone in portis jecoris excitatur, tunc ægrotus celerrime jugulatur. Ignis enim in profundo corpore depascitur, obscurus, acer. Venarum motus torpent. Doloris species variæ, & diversæ sunt. Nonnunquam enim dextra in parte defigitur adeo, ut acutum telum adactum esse videatur: interdum torminibus similis est, rursum vero interdum dolor cum summa gravitate conjungitur: atque inter dolendum virium debilitas vocisque casus incidit. Transversum septum, & interna costarum tunica inferius detrahuntur: quoniam inde jecur suspensum onere suo degravat. Proinde ad jugulum e regione oppositum vehemens dolor pervenit. Tussicula quædam imperfecta, seu potius tantum ad tussim inclinatio est: si quando vero tussiunt, nihil reddunt: vitiose spirant: neque enim pulmoni transversum septum opitulatur, ei ad constringendum ac dilatandum morem gerens: paulum aëris adducunt, plus exspirant: colore ex atro viridique permixto infecti sunt, plumbea scilicet specie, cibos oderunt, quorum si quid sumpserint, eis inflantur præcordia, ructus biliosi, acidi, greveolentes exeunt, nauseant, vomere frustra conantur, venter solutus multa biliosa excernit, viscida pauca: sed perpetuo augescunt mala; mens haud ita multum delirat; torpida, suspensa, & adtonita est; magna est in corpore segnities, extrema frigent; tremor adest, horrores, singultus inanis, convulsioni similis,

morbus regius; pura bilis totumque corpus biliofo colore fuffunditur. Quin morbus regius: ante feptimum diem fi apparuerit, plurimos fuftulit. Quibus autem vel fanguinis profufio, vel per alvum multorum bilioforum exturbatio, vel urina fincera plurima effluens mortem depulit, poft tres feptimanas jecur his fuppurat. Quod fi multum temporis citra abfceffum prætereat, in hydropem inevitabilem terminatur: hi fiticulofi funt, parum tamen bibunt; eorum corpus fquallet, pinguedine carens; appetunt acida, fed guftatus fapores non percipit. Autumnus hoc malum fert, multorum variorumque fructuum efum fequente cruditate. Inter ætates florens ei magis obnoxia eft.

De Venæ Concavæ acuto morbo. *Cap. VIII.*

Ab jecoris portis inter ejus extrema magna vena ingreditur; quæ femper in tenues plurefque dum fcinditur, denique in tenuiffimas vifumque latentes toto jecore difpergitur. Iftarum fummis ofculis aliæ venarum extremitates committuntur; quæ & gracilibus & pluribus majores amplitudine, fed numero pauciores conftituuntur. Demum in medio jecore in venam unicam grandem coalefcunt. Inde hæc in duas partitur, quæ jecoris extrema petunt. Harum altera fuperius primam fibram penetrans, in ejus convexa egreditur: mox tranfverfum feptum perforans, in cor inferitur. Hæc vena concava nominatur. Altera vero quintam fibram, quæ inferius jacet, trajiciens ufque in jecoris gibba

(*a*) ad ſpinam pervenit: & eo loco ad coxendices uſque porrigitur. Ea quoque eodem nomine Concava nuncupatur: quoniam una, & eadem vena eſt ab initio de jecore exoriens. Si quis enim aliquid de ſuperiore vena Cava cordi infixa in eam, quæ juxta ſpinam protenditur, aut a ſpina per jecur ad cor velit impellere, eundem deſcenſum adſcenſumque invenit. Hæc igitur vena, (ut arbitror,) univerſa ægritudines, & acutas, & validas patitur: nam tota una eſt atque continua: a nonnullis autem medicis ea pars duntaxat, quæ ſecundum dorſum diſcurrit, ægrotare creditur: quoniam ejus, quæ cor intrat, notæ obſcuræ ſunt: intra pectus enim rei nulli adhærens, ſed in pectore ſublevata protenditur, donec tranſverſum ſeptum egreſſa cordi inſeritur. Igitur ſi quod ingens malum hanc venam corripiat, pectore ambiente deliteſcit. In hac itaque vena Cedmata oriuntur; (Sunt autem Cedmata diuturni affectus ex defluxu materiæ provenientes), quando ſanguis copioſius erumpens citiſſime vitam delet: Per ſuperiora quidem, per pulmones, & arteriam effluens, ſi in pectore fiet effractio. Si juxta principium, in imum ventrem deſcendens in inteſtinis continetur, atque adeo inteſtina replentur; tum priusquam dejectus ſanguis in conſpectum detur, homines intereunt: & ventriculus ſanguine redundat. Naſcitur & circa venam phlegmone, quæ & ipſa, ſi magna ſint; celeriter hominem tollit: ignis enim acer mordaxque in ambabus cavitatibus incluſus accenditur, paucuſque duntaxat foris apparet, ut tangenti flamma tenuis eſſe vi-

(*a*) *Alias concava.*

deatur; æger vero ſeſe comburi exiſtimat; pulſatus arteriarum exigui ſunt, creberrimi, ac veluti oppreſſi atque repulſi: frigus adeſt extremorum, ſitis aſpera, oris ſiccitas; facies decolor rubet: omne corpus ſubrubidum eſt: præcordia dura ſunt atque revulſa: dolor in dextra parte major, & cum eo palpitatio in longitudinem ad ilia uſque perveniens: quibuſdam, & arteria ſecundum dorſum inflammatur: quod pulſatio in alteris præcordiis manifeſtat: nam & ipſa venæ cavæ morborum particeps efficitur juxta illam in ſiniſtro latere poſita, utpote ea, quæ in omne corpus diducitur, nihil levaminis afferente, neque cutim emolliente: cutis autem ſic affectorum ſquallida, rugoſa, atque aſpera eſt: ſed in partibus prominentibus atque oſſeis, ut in cubitis, genubus, digitorumque articulis magis talis conſpicitur: ſomni tumultuoſi fiunt: alvus quibuſdam nihil reddit, quibuſdam exiguum, acre, bilioſum: lotium (*a*) acre mordaxque eſt; mens utique his conſtat, ſed quadam ſegnitie torpet, & corpus tabe conſumitur: tum quotquot hunc habitum viderunt, eum Cauſi, id eſt, ardoris ſpeciem appellarunt, quando quidem quæ adſunt, ſub ardoris genere collocantur. Per Autumnum hæc labes exoritur, cum ferum quiddam, & immane ſapit. Viros ac juvenes occupat, quibus mala vivendi ratio, laboreſque tenuem corporis habitum compararunt. Decimo quarto die hi plerumque moriuntur: quibus morbus diutius trahitur, duplo longiori tempore pereunt. Quotcunque autem aut ab initio puſillam phlegmonem habent, aut magnam paulatim remitten-

---

(*a*) *Alias flavum.*

tem; mortem quidem evadunt, ſed nondum morbo liberantur. Hi longo ſane tempore cauſo laborant, verum omnia periculoſa jam deſinunt, dolores, præcordiorum diſtentiones, & pulſuum malitia, & mentis ignavia: adhuc tamen faſtidioſi ſunt, languentes, conſilii inopes, ſimulque & ardor, & ſitis, & linguæ oriſque ſiccitas ægrum diſcruciant: multum diuque trahentes ſpirant, & ſubito totum aërem una ſpiratione refrigerandi cauſa adducunt. Verum ſi frigidam quampluriman affatim bibunt, brevi intervallo moleſtia levantur: poſtmodum ipſis ſitis accenditur: rurſumque uberrime aquam ingurgitant, & hæc eſt mali ſucceſſio, & reciprocatio. At egregius medicus, frigidam liberaliter citra noxam propinare poteſt: ut in aliis ardoribus adſolet: ſed longe tutius ardore a vena cava oriente laborantibus eam concefferit. Quod ſi ventriculus aut veſica potam aquam expellant, neque vomitione opus eſt: ſin id facere nequeant, a multa frigida epota multum vomendum eſt; homo enim diſrumperetur, ſi tanto bibito humore nihil aut per ſudores, aut per urinam, aut per ventrem effunderet.

De renum acutis affectibus. Cap. IX.

RENES quantum ad corporis ſpeciem attinet, haud ita multum periculis patent; tametſi in aliquod acutum vitium incidant: glanduloſa enim ipſorum natura eſt: ad mortem vero inferendam bene habiles ſunt: ipſorum enim actio peropportuna eſt, urinæ videlicet a ſanguine ſecretio, ejuſdemque expulſio: ſed eam cohibet aut calculus, aut ingenita phlegmone, aut ſan-

guineum concrementum, aut id genus: quandoquidem ex confenfu affectionis ob formam corporis provenientis nulla creatur offenfio. Urinæ autem interclufio omnia fæva, & acerba facit, ignem acrem, & faftidium inferentem, dolorem gravem fecundum lumbos in dorfo, partium diftentionem, fed magis circa præcordia. Suppreffio autem lotii non ex toto fit, fed ftillatim quidem mejunt, multum vero effundere cupiunt, redundantiam enim fentiunt. Quod fi & acre mordaxque lotium ineft, frigent, tremunt, convelluntur, diftenduuntur præcordia, & replentur. Hæc morbi forma perceptioque doloris alvi inflationi a ciborum multitudine corruptioneque provenienti fimilis eft. Pulfus initio rari funt ac fegnes: fi malum plus urgeat, parvi fiunt, crebri, turbulenti, inordinati: fomni tenues dolore vexati, non continui: fed repente a fomno perinde ac fi quis pupugerit, profiliunt: poftea in foporem tanquam laffitudine oppreffi delabuntur; mentis alienatio haud ita magna eft: nugantur, facies livet. At fi quando rurfum mejendi aviditas redeat, cum diftentionibus magnisque doloribus modicum quiddam, idque ftillatim ejiciunt: tum paulum cruciatibus levantur, poftmodum in eam relabuntur, Inter hos illi celerrime pereunt, qui nihil prorfus emittunt. Quicunque vero non moriuntur, (plures enim liberantur), hi aut calculo in veficam per urinæ femitas delapfo, aut phlegmone fuppurante, paulatimve per difflationem exhalante difcrimen evadunt: quamquam enim paulatim, & avare effundatur urina, mortem tamen facile effugiunt: at longo temporis curriculo eorum habitus contabefcit, atque jure ifta ægrotantes patiuntur, in pejufque labentes ad colliquationem devolvuntur.

Anni vero tempora, loca, ætates hunc morbum ferunt, quæ & in vena cava laborante ferebant. Nonnunquam e renibus ſanguis multus ſubitaneus erupit, multiſque diebus continenter effluxit, verum nemo ex hujuſmodi profluvio moritur: ſed phlegmones ratione, quæ ſimul cum profluvio naſcitur, & ſanguinem coërcet: plerumque autem ex retentione, quam ingens phlegmone facit, moriuntur.

De Acutis in Veſica ægritudinibus. Cap. X.

VESICA difficiles in acutis morbis dolores patitur, & ſi ab aliis vitium participet difficiliores, magiſque mortiferos, ſi per ſe laborare inceperit; quandoquidem omni corpori, & nervis, & menti labem communicare valentiſſime poteſt. Quippe veſica nervus frigidus albusque eſt, & ab innato calido quam longiſſime, quam proxime vero externo frigori poſita. Nam in imo ſacro ventre ad aures thoracis ſita eſt: nobili quoque munere fungitur, urinæ videlicet emiſſione. Hæc porro ſi tantum calculis aut ſanguinis grummis, aut qua propria, peregrinave calamitate interclusa fuerit, perniciosum eſt. In mulieribus enim ipſis, & uteri phlegmonas comprimit, in viris autem extremum rectum prælongumque inteſtinum. In pleriſque vero ob involuntariam præ verecundia retentionem in cœtibus hominum, aut in conviviis repleta diſtenditur, conſtringereque non valens nihil amplius excernit. Igitur ubi urina ſupprimitur, ſuperiores quoque partes, renes videlicet, replentur: urinæ ductus, (græci Ureteras appellant,) diſtenduntur: ilia dolor ponderoſus infe-

ſtat: nervi convelluntur: tremunt: horrent: deſipiunt. Verum ſi ad hæc & ulcus accedat, & inflammatio, multa ſane damna eveniunt. Sed mors ab ulceribus ſane quam celerrime invadit. Cæterum de ulceribus, abſceſſu, ſuppuratione, & id genus aliis, quæcunque non acutiſſima ſunt, in libro de longinquis morbis tractabitur. Quæcunque vero peracuta ſunt, & intra quatuordecim dies, aut paulo citius ſeriuſve hominem perimunt, qualis phlegmone eſt, aut grumi ſanguinei, aut calculus in cervicem delapſus; de iſtis in præſentia ſermonem faciam. Quapropter ſi quid horum inciderit, urina retinetur: abdomen intumeſcit: dolor acutus totum ventrem occupat: veſica turget: decimo die luteus ſudor exit: pituita vomitur primo, deinde bilis: univerſum corpus friget, ſed pedes vehementius. Si malum vires majores acquirat, tum febres cum ſingultu hominem corripiunt: micant arteriæ inordinatis, frequentibus, ac puſillis motibus: rubida facies eſt: ſitiunt, animo ancipites ſunt: mens non conſtat: nervi contrahuntur. Medicamentis præterea venenoſis, & cantharidibus, aut bupreſte, & pneumatibus veſica deuritur, & tota alvus majorem vim patitur: ac prorſus in pejorem ſtatum delabitur: neque longa mortis mora interponitur. Nonnunquam & ſanguinem veſica effundit: flavus autem ac tenuis veſicæ ſanguis eſt. Sed perraro hac de cauſa homines pereunt, quamvis haud facile ſanguis ſupprimitur. Grumi vero, & phlegmonæ minantur interitum; refrigeratio enim, & extinctio caloris ingeniti ſequitur, quæ Necroſis græce dicitur, gangræna, & quæ eam comitantur mala. Id genus facile hominem tollit. Hæc vitia hieme, & Autumno graſſantur. In ætate virili,

magis etiam in ſenecta viget. Reliqua anni tempora, & ætates, neque aſſidue hos morbos ferunt, minimeque mortiferi ſunt. Pueri omnium maxime his calamitatibus vacant.

De Vulvæ ſtrangulatu. Cap. XI.

IN mediis ilibus mulierum Vulva poſita eſt, muliebre viſcus animalis ferme naturam adeptum. Siquidem per ſe huc atque illuc verſus ilia movetur; quin etiam ad ſuperiora e regione pectoris cartilaginem ſubit; in latera quoque in dextram videlicet, aut lævam partem, aut ad jecur, aliave inteſtina movetur: & ad inferiora natura proclivior eſt: utque paucis abſolvam, penitus errabunda eſt, & jucundis odoribus delectatur, ad ipſoſque ſe recipit: contra fœde olentibus contriſtatur, & ab ipſis longius ſe proripit: ac prorſus eſt in homine vulva perinde, atque in animali quoddam animal. Hæc itaque ſi repente ſuperiora petierit, ac diutius ibi commoretur, viſceribuſque violenter incumbat: interdum homo veluti comitiali morbo correpta citra nervorum diſtentiones ſtrangulatur; anguſtiis namque jecur, tranſverſum ſeptum, pulmones, cor celeriter opprimuntur. Qua de cauſa ſpiritus privatio, imbecillitaſque adeſſe videntur. Præterea, & venæ ſomniferæ, (Carotidas græci vocant) cordis vitium participantes, affliguntur: unde capitis gravitates, ſenſuum abolitio cum novo quodam ſopore adveniunt. Incidit etiam ipſis aliud vitium proxime dicto non abſimile: in quo ſpiritus, & vox auferuntur: ſed a vulva non provenit; quippe, & viros infeſtat inſtar morbi, quem Catochon nominant. At mulieribus a vulva

male habentibus tetra odoramenta naribus ſubjecta; jucunda vero naturalibus oppoſita opitulantur: altero autem affectu laborantibus hæc fruſtra adhibentur: nihilque opis afferunt. Præterea membra in vulvæ morbo agitantur, in altero affectu quieſcunt. Amplius tremores ſpontana, & non ſpontenі, ſed ex ambrothriæi ſubjectione (ab ortivo ſubdititio) excitantur: vulvæ refrigerationes vehementes, copioſæ ſanguinis profuſionis retentio, & id genus alia in cauſa ſunt. Itaque ſi in ſuperiora ſubeunte vulva vexari mulier inceperit, ad obeunda negotia pigrior redditur: exſolvitur, infirmatur: genua labant: vertigo infeſtat: extrema debilitantur: caput dolet, graveſcitque; in venis ab utroque naſi latere jacentibus dolorem mulier percipit; quod ſi ceciderit, ſtomacho mordetur: juxta præcordia, ilia, ubi vulvæ domicilium eſt, inania ſunt: motus arteriarum intermittunt, ordine carent, deficiunt, ſpiritus magnopere angitur, vox intercipitur, ſentiendi facultas impeditur, ſpiratio ignota obſcuraque eſt, celerrima nec opinato mors advenit: nihil enim adeſt, quod mortem inſtare ſignificet, color namque vividus eſt, ac multo poſt mortem tempore magis rubent; oculi parum admodum extantes fulgent, haud ita multum intenti, neque tamen valde remiſſi, & conniventes. Cæterum ſi priuſquam malum ad extremum venerit, aliquando vulva in ſedem propriam migret; a ſtrungulatione liberantur: quando alvus ſubmurmurat: humiditas adeſt locorum muliebrium: ſpiritus aſperior manifeſtiorque redditur; nequaquam tamen ab affectu excitantur, aut ſublevantur; immo quam celerrime interitus advenit: nam facile ſuperiora vulva petit: facile quoque inde recedit. Quippe vulva ſuapte natura ſu-

perfluat; membranæ vero eam ſuſtinentes humidæ ſunt: humidus eſt, & locus ubi reconditur. Amplius fuga & apparentia triſtium jucundorumque movetur: quo circa labaſcit facile, ac veluti arboris ramus huc, & illuc, ſuſque deque impellitur. Propterea, & juvenes feminæ id vitii patiuntur, ſeniores immunes ſunt. Quibus enim ætas, & vita, & mens vaga magis, & erratica eſt; his vulva quoque errabunda inſtabiliſque ſit neceſſe eſt. Quibus vero firma ac ſtabilis ætas, & vita, & mens fuerit, his & vulva ſimiliter afficitur. Hæc utique a vulva proveniens ægritudo (ſtrangulatus videlicet) mulieribus duntaxat infeſta eſſe poteſt. Verum tamen communes quoque viris ægritudines in vulva oriri conſuerunt, phlegmone videlicet, & ſanguinis profuſio; communes etiam ſunt, quæ comitantur, notæ; utpote febres, pulſus abolitio, refrigeratio, vocis amiſſio. In ſanguinis autem profuſione, & maturius mors ingruit, quemadmodum cum quis animal jugulat.

De Satyriaſi. Cap. XII.

SATYRI Dionyſio ſacri, qui pictura, quique ſtatuis exprimuntur, arrecto pene figurantur: quod divinæ rei ſignum eſt. Eſt vero, & affectus ſpecies, qui laborantis penem excitat erigitque ob Dei figuræ ſimilitudinem Satyriaſis nuncupatur. Eſt autem inexplebilis coëundi appetitus. Verum neque ſi ad veneris opus accedant, quidquam juvantur, neque multo aſſiduoque concubitu ſedatur arrectio. Convulſiones autem omnium nervorum fiunt, & tendonum diſtentio, & inguinum, partiſque ejus, quæ in-

ter inguina, & ſemen eſt, Plechada græci nominant, genitalium præterea inflammatio, & dolor: in facie rubor ineſt, & vapor quidam roſcidæ humiditati ſimilis: porro ipſi ægri ſeſe incurvant, comprimunt: quieſcunt triſtes, demiſſi, utpote calamitatem ſuam gravatim ferentes. Quod ſi hominis verecundiam id malum ſuperet, turpiter admodum lingua intemperantes efficiuntur. Intemperantes quoque in alvo exoneranda, in venerem laſcivientes, menteque indecenter titubantes, nam ſe continere nequeunt: ſiti laborant, pituitam largius evomunt quam labris ſpuma, quemadmodum hircis in libidinem ruentibus, inſidet, quin etiam haud abſimilis odor eſt: lotium poſt longam retentionem effunditur album, craſſum, geniturae ſimile; alvus reſolvitur, coſtæ, & axillæ ſponte pruriunt ac titillantur; convelluntur: a cibis abhorrent, ſed cum eos aſſumunt, rapaciter aſſumunt: conturbantur. Sin ad interitum ægritudo ſpectat, inflammatur, venterque in tumorem effertur: tendones, & lacerti omnes contenduntur: ægre admodum corpus movetur: membra contrahuntur, arteriæ parvo motu, debili, inordinatoque agitantur. Hæc omnia quandoque diſcutiuntur, ſi alvus perturbata multas pituitoſas bilioſaſque humiditates ejecerit: eaſdem quoque vomitus non abſque diſcrimine effuderit. Nempe medela non vacat diſcrimine, ea per ſomnum profundum longiſſimumque præſtatur. Si quidem refrigeratio, & reſolutio ſtuporque nervorum multus ſomnus eſt: ſtupor vero ac refrigeratio ſatyriaſi medetur. Id morbi genus vere potiſſimum atque æſtate ſævire conſuevit. Inter ætates autem adoleſcentia juventuſque ei maxime patet: præcipueque illi omnes, quorum natura

in venerem propenſior eſt. Acutiſſimum id malum triſte fœdumque eſt: nam plerumque in ſeptima die hominem conſumit. Memoriæ proditum eſt, mulieres etiam in hanc labem incidere, & eundem in libidinem impetum, ac cætera omnia ſimilia perpeti. Verum ergo impudicum quendam libidinis ardorem mulieres invadere mihi perſuadeo, mulieres inquam humiditate affluentes, ut ipſius redundantia profundatur: ſed ſatyriaſim id eſſe minime conceſſerim. Neque enim ipſarum natura atque temperies, cum frigida ſit, huic vitio habilis atque expoſita eſt: præterea neque partes ad arrectionem idoneas, quemadmodum Satyrus, unde affectui nomen eſt inditum, mulier obtinet. Quandoquidem neque viri ſtrangulatione ab utero vexantur: quoniam viro uterus datus non eſt.

ARETÆI CAPPADOCIS
DE
CAUSIS ET NOTIS DIUTURNORUM AFFECTUUM.

LIBER PRIMUS.

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO
INTERPRETE.

De Diuturnis affectibus, Proœmium. Cap. I.

DIUTURNARUM ægritudinum dolor multus est, tempus colliquationis longum, &

medicatio inſtabilis: vel enim haud ex toto deleti ſunt, vel ex qualibet levi offenſa morbi deleti revertuntur. Nam laborantes æquo animo ferre uſque in finem non audent; quin etiam ſi æquo animo fuerunt, in victus ratione nimis longa delinquunt. Si vero & dolor adeſt, laborioſa curatione per ſitim, famem, amara medicamina, & dolorem excitantia, aut per ſectionem, aut uſtionem, quibus in diuturnis morbis egemus, miſeri ægroti cruciantur, ut mortem quam jam pridem appetebant, effugiant: ubi me hercule in magna animi conſtantia diu præſtanda, auxiliis variandis, jucundis citra noxam ægro concedendis, ipſoque decipiendo medici virtus atque excellentiā dignoſcitur. Cæterum, & æger fortis ſit, & cum medico adverſus morbum conſpiret, neceſſe eſt: qui non ſolum corpus tenaciter arripiens ipſum celeriter tabefacit, & exedit: verum etiam ſenſum magnopere ſubvertit, animamque inſanam reddit. Namque ab intemperie corporis id genus furorem, atque inſaniam, quam græci Melancholiam vocant, proficiſci novimus: de quibus in ſequentibus dicam: in præſentia de Cephalæa, id eſt, de vetere capitis dolore ſermonem inſtituam.

De Cephalæa. Cap. II.

SI caput repente obvia quaque de cauſa, per plures etiam dies dolorem patitur; hic affectus Cephalalgia græce nominatur: ſi multo tempore dolor infeſtare aſſuevit, & per longos, frequenteſque circuitus, ac in dies major violentiorque inſultat difficulter ſanationem admittens; id genus

Cephalæam græco vocabulo appellamus. Ejus formæ infinitæ ſunt: quibuſdam enim perpetuus dolor inhæret exiguus quidem, ſed non intermittens: nonnullis per circuitus revertitur, ut iis, qui quotidiana intermittente febricitant: nonnullis ab occaſu ſolis uſque in meridiem, & tunc ex toto remittitur: vel a meridie in veſperam, aut etiam ulterius uſque in noctem permanet, ſed non multum hæc durat circuitio. Præterea dolor modo eſt in toto capite, modo in dextra magis, modo in ſiniſtra, modo circa frontem, aut ſinciput: hæcque eodem die incerte, & erratice fieri ſolent. Quidam dextra tantum parte dolent, quidam læva: qua tempus, vel auris, vel ſupercilium unum, vel oculus ad medium uſque terminatur, vel qua naſus in æquas partes dividit: ultra quem terminum dolor non progreditur, dimidium tantum capitis occupans. Id vitium ſolum Heterocrania dicitur, haud leve malum: quamvis intermittit, quamvis exiguum eſſe prima ſpecie videtur: nam ſi acute interdum impetum faciat, fœda atque atrocia detrimenta affert: nervi diſtenduntur, facies obtorquetur; oculi vel contenti inſtar cornu rigidi ſunt: vel huc, atque illuc interius convelluntur, ac vertiginoſe agitantur: in ipſiſque dolor profundus uſque ad intimas tunicas deſcendit; ſudor ex tendonibus inmodicus effluit repente: neque cohiberi poteſt: neque ulla cauſa præceſſit, perinde ac ſi quis ligno plagam inflixerit: nauſea, & vomitus bilioſus comitantur: homo conſiſtere nequit, ſed in terram delabitur. Quod ſi vitium quandoque increſcit, de hominis vita actum eſt. At ſi debilius eſt, & citra vitæ periculum, diutius permanet: pigritia multa adeſt, & capitis gravitas: animi pendent, vitam ægre ferunt; fugiunt enim quodam modo lucem, tene-

bræque his ægritudinem ſolentur, neque quicquam jucundi, aut intueri, aut audire ſuſtinent; olfactorius in his ſenſus infectus eſt, neque quicquam eos bene olens oblectat; pariter quoque graveolentia deteſtentur: vita ipſis inviſa eſt, mortemque diſcupiunt. Harum calamitatum fons, & origo eſt cum ariditate frigiditas. Si diu teneat, magiſque invaleſcat ægritudo, poſt id genus dolores vertigo ſubſequitur.

De Vertigine. Cap. III.

SI tenebræ oculis prætenduntur, & caput in turbinis modum circumduci videtur, & auribus murmur veluti delabentis cum ſtrepitu fluminis inſonat, aut tanquam ventus flatu vela percutiens aut tibiarum fiſtularumque cantus, aut veluti ſtridor plauſtri currentis obſtrepit; vertigo huic vitio vocabulum eſt: malum quidem, ſi capitis ſymptoma eſt: malum quoque ſi cephalææ ſucceſſit, aut ex ea vetuſta ægritudine ortum eſt. Nam ſi priora vitia non receſſerunt, ſed remanet Scotodine, id eſt, tenebræ oculorum, & apparens motus in orbem, aut longiori tempore cum propriis ſymptomatibus nulla adhibita curatione ad ſummum pervenit, vitium, quod a græcis Scotoma dicitur, a latinis Vertigo, procreatur. Cauſam habet frigidam, & humidam: aliorumque ſæpe morborum, cum inſanabilis evaſit, initium eſt, ut furoris, melancholiæ, morbi comitialis cuique ſuis ſymptomatibus accedentibus. Vertiginibus autem forma ita ſe habet: gravitas adeſt capitis: ſplendida quædam oculis inter multas tenebras ſeſe offerunt: ſuimet æger propinquorum-

que ignarus eſt. Cumque morbus augeſcit, tunc tibiæ ſolvuntur, atque humi repunt. Nauſea fit, atque vomitus pituitæ, biliſve tam atræ, quam flavæ: quando flava per vomitum rejecta, furor enaſcitur: atra vero, melancholia; ac pituita exeunte, morbus comitialis efficitur. Omnium quippe morborum talis converſio eſt.

De Morbo Comitiali. Cap. IV.

VARIUM ac portentoſum morbi genus eſt quæ a græcis, Epilepſia dicitur, latine Comitialis morbus: terribilis utique in acceſſionibus, & peracutus, & pernicioſus: quandoquidem nonnunquam acceſſio una hominem rapuit. At ſi diligenti cura vim morbi ſuſtinet laborans; ægre tamen vitam ducit inter fœditates, ignominias atque dolores. Morbus autem non facile recedit, ſed ætatibus melioribus, & pulchriori tempore viget; vexat etim pueros, & adoleſcentes: interdum ſecunda fortuna evenit, ut per ſuccedentem provectiorem ætatem abigatur, quando ſimul cum ætatis flore evaneſcit. Sed & tum quoſdam abiens deformes efficit, pueros quoque pulchritudinis invidia perdit, aut manum inutilem reddens, aut faciem torquens, aut ſenſum aliquem prorſus auferens. Quod ſi malum hoc penitus inſederit, atque radices altius egerit; neque ipſum medicus, neque ætatis mutatio ſummovent, ſed cum ægrotante vivit atque commoritur. Interdum morbus iſte membra oculoſqne convellens ac diſtorquens, dolores ciet: interdum & memtem in furorem adegit. Triſte medius fidius eſt ipſius invaſionis ſpectaculum: turpis & ejus de-

ſinentia cum ſtercore, & lotio, & ſpontanea ventris ſolutione. Ipſius quoque morbi origo mirabilis, & præter hominum opinionem eſt. Quippe nonnulli flagitioſis hominibus a luna immitti exiſtimant: cujus rei cauſa & ſacrum morbum hunc nominant. Verum & aliis rationibus id nomen ei fuit impoſitum: aut ob magnitudinem, omne enim magnum, ſacrum dici conſuevit: aut quod non humana ope tollit queat, ſed divina: aut quoniam dæmone correptus eſſe homo videatur: aut ob hæc ſimul omnia ſacer morbus appellatus eſt. Quæcunque ſane huic tanquam acuto morbo ſymptomata eveniunt, ſuperius memoravimus. At ſi diu permanet; neque per intermiſſiones citra noxam degunt torpentes, abjecti animo, mœſti, hominum aſpectum conſuetudinemque vitantes: neque ætate procedente mitiores fiunt, vigilant, per quietem multis formidoloſis imaginibus terrentur, cibum ſumere faſtidiunt, ſumptum male conficiunt, decolores, facieque plumbea ſunt, ob ingenii ſenſuſque tarditatem ægre diſcunt: auditus hebes, aures tinniunt: capiti bombi veluti quidam inſonant. Lingua in ſermone perplexa eſt ac titubat, aut ex vi morbi, aut ob vulnera, quæ tempore exacerbationis accepit: tunc enim ob convulſionis nervorum motum lingua in ore variis modis torquetur. Rationem quoque uſque eo morbus conturbat ac dejicit, ut prorſus denique infatuentur. Atque horum omnium cauſa eſt cum humiditate frigiditas.

De Melancholia. Cap. V.

ATRA bilis in acutis ægritudinibus: ſi in ſuperioribus apparet, oppido quam mortifera eſt, ſi ad inferiora deſcendens exiit, non valde vacat diſcrimine. In tardis autem longisque morbis, ſi ad alvum bilis atra decurrit, in tormina jecoriſque dolorem finitur. Mulieribus vero purgatio vice menſium advenit, ſi in cæteris abeſt mortis periculum. At ſi ſuperius, ut puta ſtomachum, ſeptumve tranſverſum petit; inſaniam parit, quam Græci melancholiam nominant; flatum namque gignit, & ructus fœtidos piſcium odorem exhalantes; infra vero, & flatus cum crepitu tranſmittit: nec non, & mentem ſimul alienat; proinde melancholicos juxta, & flatuoſos medici veteres ſic affectos appellarunt. Porro quidam reperiuntur, in quibus neque flatus, neque bilis atra colligitur: ſed ira immoderata, & mœror, & ingens animi conſternatio; hos quoque nihilominus Melancholicos nuncupamus. Bilem quidem in iſtis redundare iracundia ſignificat; atram vero bilem, iracundiæ vehementia ac feritas; teſtis autem Homerus eſt, ubi inquit: Inter hos autem ſurrexit heros Atrides late imperans Agamemnon triſtis, furore autem valde præcordia atra circum oppleta erant; ejuſque oculi igni fulgenti ſimiles erant. Tales evadunt Melancholici, cum ab hoc malo interimuntur. Eſt autem animi angor in una cogitatione defixus atque inhærens abſque febre. Mihi profecto Melancholia Maniæ (quæ latine Furor dicitur,) initium atque pars eſſe videtur,

Siquidem furentibus animus modo ad excandescentiam, modo ad voluptatem convertitur. At melancholici in tristitia, & animi angore duntaxat versantur. Furentes etiam plurimum vitæ sic transeunt desipientes, & fœda atrociaque committentes. Melancholici vero non una tantum insaniæ specie laborant: sed aut venenum ne sibi detur, suspicantur: aut hominum consuetudinem perosi, in solitudinem aufugiunt: aut ad superstitiosam religionem convertuntur: aut lucem hanc vitamque odio prosequuntur. Verum si quid interdum ex animi angore laxamenti habeant, exhilaratio voluptasque plurimis advenit. Hi vero in furorem præcipitant.

Sed quomodo quibusque sedibus affectis id vitium plerumque contrahatur, subjiciam. Porro si in præcordiis residet causa, circa septum transversum immoratur, bilisque supra infrave melancholicis prorumpit. Si caput etiam per consensum afficitur, & (*a*) excandescentiæ delirium in risum hilaritatemque per longum vitæ spatium commutatur: hi vero morbi potius magnitudine, quam affectus dolore in furorem prolabuntur. In utrisque nimirum ariditas accusanda. Viri sane, & furore, & melancholia corripiuntur: rarius autem, quam viri, sed deterius mulieres furiis agitantur. Aetas, quæ prope statum est, & ipse status huic malo subjiciuntur. Æstatis tempus, & autumni hunc morbum procreant, ver autem judicat. Inter notas evidentiores hæ sunt, quod videlicet, quieti aut tristes, abjecti, torpentesque sunt absque ratione; nullaque de-

---

(*a*) *Alias tristitiæ.*

caufa melancholia initium fumit: præterea in iram facile incidunt, male funt animati, vigilant, ex fomnis tumultuofe excitantur: ingenti quoque pavore trepidant, cum morbus cremen-tum fufcipit: quando & infomnia vera funt, terribilia atque evidentia: quotquot enim a naturali ftatu valde aliena funt, ea non protinus huic malo infunt, fed per quietem fefe offerunt: cum in aliquid impetu rapti funt, poftea facile eos pœnitet: mutabiles funt, turpes, de minimis quibufque folliciti, avari, fed non ita multo poft fimplices, prodigi, multa largientes non virtute animi, fed morbi varietate. Quod fi malum exafperatur, homines oderunt, ab iisque fugiunt: de inanibus conqueruntur, vitæ maledicentes, mortem expetunt. Atque iftorum multis fenfus ac mens ufque eo ftupore fatuitateque capiuntur, ut omnium ignari, fuiquemet immemores in morem beftiarum vitam degant: corporis quoque habitus in pejus labitur: colore fœdo, & ex atro viridique commixto tinguntur: nifi inferius bilis defcendat atque exeat, fed quoquoverfum per corpus cum fanguine diffundatur; multi cibi capaces nihilominus tamen extenuati funt: quoniam fomnus in iis neque potu, neque cibo membra confirmat, fed vigilia ad exterius movet, ac diffipat: proinde, & alvus arida eft, nihil dejiciens, nonnunquam vero dejicit ficca, rotunda, atro quodam biliofoque circumfufa: urina pauca redditur, acris, biliofa; multum flatuofi fpiritus in præcordiis eft: ructus putidi feruntur, graveolentes perinde, ac fi ex maris lacuna exhalarent: nonnunquam, & humidum quoddam acre cum bile rejiciunt: arteriarum motus fere parvi funt, pi-

gri, invalidi, crebri, (*a*) frigori ſimiles. Fama eſt, ex his quempiam inſanabiliter ſe habentem, cum puellam deperiret, medicis nihil proficientibus, ab amore fuiſſe ſanatum. Ego vero ſuſpicor, eum ab initio in puellam exarſiſſe, inde triſtem, & languenti animo, quod ea non potiretur, evaſiſſe, ſuiſque popularibus melancholicum viſum eſſe: at iſte ubi puellæ amatæ ſe conjunxit, mœſtitia receſſit: ira, & animi languor diſcuſſus eſt, gaudium triſtitiam delevit, & mens amore medico prorſum ſanata eſt.

De Furore. Cap. VI.

FURORIS modi ſpecie permulti ſunt, genere tantum unus, eſt enim ex toto mentis alienatio diuturna, vacans febri. Etenim ſi febris quandoque conjungitur, id non ratione furoris proprie, ſed alio quovis cauſa incidit. Quippe & vinum mentem inflammat, & per ebrietatem delirare cogit: præterea quædam eſculenta amentiam pariunt, ut mandragora, & altercus: ſed neutiquam hi inter furentes numerandi ſunt: nam repente hæc adveniunt, & celeriter conquieſcunt: furor autem ſtabilis ac permanens eſt. Furori autem nihil ſimile delirium habet, quod ſenectæ calamitas eſt. Eſt enim ſenſus, mentis, rationiſque marcor, & ignavia ex refrigeratione proveniens. At furor ex calida ſiccaque cauſa exoritur, functioneſque tumultuoſas præſtat. Deliramentum autem a ſenectu-

---

(*a*) *Aliter affectui.*

te incipiens, nunquam per intervalla desinit, simulque commoritur. Furor vero, & intermittit, & diligenti curatione radicitus vellitur. Sed intermissio non sincera est, quando per se furor desinit; cum non congruenter aut medela, aut temporis anni clementia curatur. Nonnullos namque, qui penitus soluti morbo videbantur, aut veris tempus, aut error in victu, aut ira casu aliquo proritata denuo ad furorem revocavit. Porro illi huic vitio facile patent, qui natura sunt iracundi, acriter excandescentes, negotiosi, faciles, hilares: qui jocosis, puerilibusque delectantur. Illi etiam, qui contrario his sunt ingenio, quicunque videlicet stupidi sunt, tristes, tardi in discendo, in laboribus perseverantes, & qui cum demum quid didicerunt, facile oblivioni tradunt, hi & melancholia promptius capiuntur, qui & antea in furorem procidunt. Verum & in ætatibus, quibus calor, & sanguis multus est, hi furore exagitantur, ut puberes, juvenes, & viri. In quibus autem calor ex atra bile accenditur, corporisque habitus ad ariditatem vergit, his in melancholiam cadere facillimum est. Item victus ratio, multi cibi assumptio, saturitas immodica, ebrietas, luxuria, veneris appetentia hanc ægritudinem concitant. Nonnunquam & mulieres, nisi mundetur corpus, furor infestat; cum ipsarum uteri ad virilem congressum apti evaserunt: aliæ vero haud ita facile, sed admodum acerbe in furorem aguntur. Causæ tales sunt, vir nimium furiosus fit, si consuetus sanguinis exitus, aut bilis, aut sudoris, aliqua de causa repressus est. E quibus furor voluptatis est, rident, ludunt, saltant die noctuque: irascuntur palam: nonnunquam coronati incedunt, ac si ex aliquo certa-

mine victores redeant; quibus obviam fiunt, non sunt infesti: ita se habet hujusmodi furoris species. Alii vero ab ira furentes nonnunquam sibi vestes prosciderunt, & servos interfecerunt, & sibi ipsis manus intulerunt, & obvios quosque male habuerunt. Species utique infinitæ sunt. Ingeniosi namque ac dociles Astronomiam callent sine doctore, Philosophiamque possident a nemine traditam, Poeticam quoque veluti a musis infusam norunt. Aliquid enim, & in morbis emolumenti præbet docilitas. Rudes autem atque indocti homines hoc malo circumventi gravia pondera ferunt: figulinam exercent, aut fabrilem: aut lapides cælant. Præterea & monstrosa quædam cogitant. Timebat enim quispiam, ne vasa olearia prociderent: Alius non bibebat, se laterem existimans, ne humore dissolveretur, pertimescens. Id etiam fama divulgat, carpentarius quidam olim fuit, cum domi esset, prudens operator: ligna bene metiebatur, scindebat, complanabat, clavis jungebat, aptabatque, in domo exstruenda sobrius cum exactoribus operum versabatur, paciscebatur, pro laboribus justam mercedem poscebat: porro iste in loco, ubi arte sua fungebatur, mente constabat: at si in forum quandoque discederet, ad balneum, aut ad aliud quippiam necessarium; instrumenta deponens primo suspirabat, deinde egrediens humeros constringebat: postea cum e servorum fabricæ, locique illius conspectu abiisset, tum penitus insaniebat, & furore rapiebatur: quod si ad eundem locum celeriter recurrisset, iterum ad se redibat. Hæc erat inter locum illum, & viri mentem cognatio. Causa morbi hujus in capite præcordiisque continetur: modo utroque membro pariter laborare incipiente, mo-

do alterum altero invicem lædente. Verum præcipua furoris, & melancholiæ ſedes viſcera ſunt: quemadmodum caput, & ſenſus in phreneticis plerumque laborant; in quibus vis ſenſoria oblæſa eſt; & quæ non adſunt, tanquam jam præſentia conſpiciunt; & aliis non conſpicua, ipſorum ſeſe oculis repræſentant.

At furentes tantummodo vident, quæ videre oportet; ſed de illis non ſentiunt,ut ſentiendum eſt. Itaque ſi magnum eſt malum, promptiore ingenio ſunt, ſenſibus acutiores fiunt, ſuſpicioſi ſunt, iracundi nulla de cauſa, mœrentes præter rationem, cum in ſeverum, & tetricum furor vertitur: cum vero ad animi hilaritatem inclinat, læti, & alacres fiunt. Prius dicti ſine lædente cauſa vigilant: utriſque viſio depravata eſt: capitis dolor, aut ſaltem gravitas comitatur; auditu prompti ſunt, mente tardiſſimi: in quibuſdam ſane peculiares ſonant aures, & bombis adeo perſtrepunt, ut tubarum fiſtularumque voces audire ſeſe exiſtiment: idque fit, cum morbus crementum accipit: multo vento inflantur, anxii ſunt in ſumendo cibos voraces atque avidi: vigilant enim, & vigilia famem ſuſcitat: verum neque, ut ægri ſolent, emaciantur: ſed magis peculiaris melancholicis corpulentia eſt: item pallore quodam ſuffunduntur. Si quod autem viſcerum phlegmone invaſerit, tunc appetentia nutricatiove hebetatur; oculi cavi fiunt, non conniventes: ob quos cæruleæ atræque imagines ſeſe objiciunt ſi ad melancholiam affectus vergit: ſed rubicundiora, & punicea viſa ſunt, ſi ad furorem inclinat: pleriſque etiam tanquam fulgurans ignis apparet, pavorque eos veluti inſtantis fulminis occupat: nonnullis vero, & rubent oculi, & ſanguine ſuffuſi ſunt. In ſummo ægri-

tudinis impetu variis ſecundum quietem viſis perturbantur, immoderateque venerem concupiſcunt: neque eos etiam in publico ventrem exonerare pudet: ad mutua, & familiaria colloquia pigri ſunt, commonefacti, & increpiti ad iram excitantur, atque furore penitus inſaniunt. Exinde alius alio modo fuit, quidam immenſum ſpatium decurrunt, & quo perventuri ſint, neſcientes, eodem, unde diſceſſerant, curſu feruntur. Alii per longum iter eos, quibus forte occurrerint comitantur. Item nonnulli vociferantur, latrocinium, aut vim illatam querentes. Alii ab hominum conſpectu in ſolitudines fugiunt; ſecumque tantum modo verſantur. Cum vero jam inclinatus eſt morbus, ſtupidi, quieti, mœſtique ſunt: in notitiam enim morbi venientes, ſua calamitate miſeriaque triſtantur. Alia reperitur furoris ſpecies, qua laborantes propria membra dilacerant, pia cogitatione Diis ſuis tanquam id poſtulantibus gratificantes. Id furoris genus a perſuaſione quadam duntaxat proficiſcitur: in cæteris hi temperantes modeſtique ſunt: excitantur autem tibiæ cantu, aliove animi oblectamento, aut temulentia, aut præſentium hortatu. Deorum afflatu hic furor provenit: qui cum remittitur, hilares ſunt, & curis vacui, tanquam diis initiati: præterea decolores, & macie affecti ſunt, diuque ex vulnerum doloribus infirmum eorum corpus eſt.

De Nervorum reſolutione. Cap. VII.

APOPLEXIA, Paraplegia, Pareſis, Paralyſis, omnia genere eadem ſunt: aut enim motionis, aut tactus, aut utriuſque defectus eſt:

interdum, & mentis, interdum, & reliquorum ſenſuum. Sed Apoplexia totius quidem corporis, & ſenſus, & mentis, & motionis reſolutio eſt: proinde Apoplexiam fortem ſolvere nulla facultas poteſt: debilem vero tollere non facile eſt. Paraplegia eſt tactus motuſque remiſſio, ſed in membro uno, ut puta manu crureve. Paralyſis autem motus tantum fere eſt actioniſque defectio. Quod ſi nonnunquam ſolus tactus deficiat, (raro autem id evenit), potius Anæſtheſia, id eſt, ſenſus abolitio, quam Pareſis, id eſt, reſolutio nominatur. At ſi Hippocrates apoplecton, id eſt, attonitum crus ſecundum rectum dicat, illud tanquam mortuo ſimile, inutile, & inſanabile vult ſignificare, quod enim in toto corpore eſt vehemens Apoplexia, illud in crure Paraplegiam vocat. Urinæ autem in veſica aut ſuppreſſio, aut retinendi impotentia, Pareſis proprie eſt. Palpebrarum vero, & malarum, muſculorumque in maxillis, & genæ in alterutram partem diductio, ſi per convulſionem torqueantur, Canina convulſio nominatur. Genuum reſolutionem ſenſuſque per aliquantum temporis ſtuporem, & exanimationem, & caſum Lipothymiam, id eſt animæ deliquium vocitamus. Verum nonnunquam membra ſingulatim reſolvuntur; ſupercilium, exempli gratia, ſolum, aut digitus, aut majora etiam ut manus cruſve: nonnunquam ſimul plura, & alias dextra tantum, alias ſiniſtra, aut unum poſt aliud omnia reſolvuntur exquiſite, aut debiliter: neque tantum quæ diſtantia ſunt, & quæ eodem cenſentur nomine, conjugataque ſunt: ut oculi, manus, crura: verum etiam conjuncta, cognataque; ut nares uſque ad medium, & lingua uſque ad fines, qui in ipſa media poſiti ſunt;

una tonſilla, & iſthmus, ipſaque gula dimidia reſolvitur. Ego ſane ſtomachum etiam, & inteſtina, & veſicam, oblongumque inteſtinum uſque ad principium, id eſt anum idem vitium pati exiſtimo. Sed interiora membra reſoluta latent, obſcuraque ſunt; imperfectæ vero ſunt ac dimidiatæ eorum functiones, proinde mihi, & membra dimidia pati videntur in duas partes a morbo diducta. Hæc res nimirum documento eſt, quo dextræ partis facultas, & natura a ſiniſtræ partis natura, & facultate differat. Quippe aſſidens cauſa æqualis eſt, & utrique communes morbi occaſiones; ſive frigiditas ſit, ſive cruditas. Sed utraque haud æque pati idonea eſt. Natura vero æque valens eſt, ubi ſubjecta ſunt æque valentia; idem autem inæquabilis ineſſe nullo modo poteſt. Igitur ſi infra caput aliquod principium affectum ſit, qualis medullæ dorſi membrana eſt quæ nominis ejuſdem ſunt, & contigua, dextra in dextris, & in ſiniſtris læva reſolvuntur. Verum ſi caput primo in dextra patiatur, ſiniſtra, ſi in læva, dextra nervorum reſolutione laborant. Hoc ideo evenit, quod nervorum initia permutata ſunt. Neque enim dextri nervi in dextras partes ſecundum rectum uſque ad extremum progrediuntur; ſed ab initio enati protinus ad oppoſitos tranſeunt, ſe invicem id figuram hujus literæ X, quam græci Chiaſmon vocant, permutantes. Utque ſemel dicam, ſive omne ſimul corpus reſolutionem nervorum patiatur, ſive aliqua membra, ſive ab alterutra, ſive ab utraque parte, nervi de capite fluentes alia ratione patiuntur. Nam ſenſu quidem, ut paucis dicam, hi privantur, non admodum autem facile ex ſe motum amittunt. Quod ſi per communionem cum his, qui moven-

ventur, aliquid vitii contraxerint: paulum & ipſi motus perdiderint. Nam & per ſe ipſi motum tametſi minorem naturaliter poſſident. Nervi enim a muſculis ad muſculos tranſeuntes motionis principatum obtinent, & his, qui a capite manant, impertiunt. Nervi enim capitis ab illis plurimum motus participant, tamen ex ſe quoque, licet minorem, vim movendi habent. Atque hi nimirum in motu noxam magis patiuntur. Raro autem uſu venit, ut per ſe jacturam ſenſus faciant: neque tunc ex toto eam facere videntur. At ſi qua copula nervorum ab oſſe quopiam enatorum, & ad oſſa pertinentium, ſoluta, aut rupta ſit, tum membra proprio ſitu non continentur, luxantur, locoque dimoventur, non tamen ſenſu privantur. Hæ ſunt autem Paraplegiæ ſpecies, quandoque enim membra reſoluta in longum porriguntur: neque, quando extrema longiſſima apparent, iterum poſſunt recurvari: nonnunquam in orbem flectuntur, neque in longum extenduntur. Si quis autem ea, ceu ligna adaptans, & poliens, violenter protrahere nititur, breviora ea ſeipſis inveniet. Utrumque id vitium & in oculis pupilla ſuſtinet: aut enim in amplitudinem magnam diffunditur: idque Platycorien, id eſt, pupillæ amplificationem appellamus: aut hæc eadem in anguſtum contrahitur, idque Phthiſis, aut etiam *Mydriaſis* a nobis dicitur. Veſica etiam in ſuis obeundis muneribus depravatur, & Pareſim quam vocant, patitur, aut enim per extentionem reſolvitur retinendi impotens lotium effundit: aut in ſe ipſam convolvitur, cum urinæ plena reddere nihil poteſt.

Morbi hujus, Pareſis videlicet, cauſæ prægredientes ſex numerantur; vulnus, percuſſio, refrigeratio, cruditas, venus, vinolentia

Cæterum, & animi immodicæ perturbationes, ut repente incuſſi pavores, timores, animi conſternatio, & mœror: præterea & in pueris terrores: interdum inopinatum atque ingens gaudium: item riſus uſque ad mortem implacabilis nervos reſolvere conſueverunt. Hæc utique morbi prima initia ſunt. Sed ultima atque potiſſima cauſa eſt ingenitæ caliditatis refrigeratio, quando ab humiditate aut ſiccitate injuriam patitur: ab hac vero magis, quam ab illa ſanatu difficilis læſio eſt: nec non & a vulnere, nervique interciſione malum inſanabile provenit. Quantum ad ætates attinet, ſenes & ipſi curationem vix recipiunt; pueri facile ad ſanitatem redeunt. Inter anni tempora hiems hanc ægritudinem gignit præcipue, ſecundo ver, tertio autumnus, æſtas omnium minime. Habitus corporis pingues natura, humidi, deſides, belluini, hoc vitio facile corripiuntur. Affectus hi jam perfecti talibus ſignis deprehenduntur, immobilitate, ſenſu ſopito, qui neque calidum, neque frigidum, neque vellicantes aut ſcalpentes, aut aliter contingentes percipiat. Raro evenit, ut iſtis extremitates doleant: verum ſanitati recuperandæ indolentia non leviter prodeſt. Porro morbus hic repente invadere ſolet; nonnunquam tamen etiam prælonga habet initia, gravitatem, motum difficilem, torporem, frigoris ſenſum, alias caloris exceſſum, ſomnos breves, cogitationes ſive apparitiones vehementiores, atque tunc ſubito reſoluti ſunt.

Nempe in Canino vocato ſpaſmo, id eſt nervorum convulſione, omnes faciei partes convelli, non magnopere uſitatum eſt. Sed ad dextras partes lævæ, ad lævas dextræ feruntur: quando buccæ atque os huc aut illuc, tanquam ex ſede propria diſce-

dente maxilla longius detorquentur. Etenim quibusdam nonnunquam articulus luxatus eſt, cum valde hiantibus maxilla ad inferiora delapſa fuit: in læſa mala oculi inverſio, & ſtraboſitas; (ut ita dicam) fit: in palpebra inferiore palpitatio: palpitat, & ſuperior alias quidem cum oculo, alias vero ſola. Contenduntur & labia ſeorſum alterutrum, nonnunquam vero, & ambo collapſa balbutiunt: quibuſdam, & exacte occluduntur, poſtea repente ac late dehiſcunt, & ſolitum ſputum cum ſtrepitu ejiciunt, convellitur & lingua; ſiquidem & ipſa muſculus eſt, & nervi; quando ad palatum ſecundum latitudinem tota cohærens ſubito ſeſe removet, & concuſſionis ſonum reddit: convellitur, & columella; ac ſi oſſa, quæ interius ſunt, in unum cogat, inopinatus ſonus redditur, ſi vero dehiſcat, columellam intueberis nonnunquam palato ſecundum latitudinem adhærentem; nonnunquam violentia quadam in longum productam, ac deſcendentem; fiſtulæ perſimilem: quandoquidem & ipſa ſonum edit. Porro caninæ convulſiones decipiunt, quippe integræ ac ſanæ partes ægrotare ſpectantibus videntur. Nam in omnem partem tentione, calore, oculi amplitudine ſanæ partes læſionem pati exiſtimantur. Deprehenduntur vero & ridendo, & loquendo, & connivendo. Siquidem læſæ partes omnes cum violentia, & ſtrepitu quodam trahuntur; labium riſu caret; inter loquendum non movetur; palpebra non volubilis, oculus intentus ac rigens eſt; ſenſus tangendi nihil percipit. At ſana membra loquuntur, connivent, ſentiunt, rident.

De Phthisi. Cap. VIII.

Si ab externa causa abscessu in pulmonibus facto, aut a longinqua tussi, aut a sanguinis rejectione, pus extussiant; Pye, & Phthisis nominatur. Si pectus autem, costave suppuraverit, materiaque per pulmones traducatur, id genus homines Empyi græce vocantur, Purulenti a latinis dici possent. Quod si & ab his pulmo exulceretur a præterlapso pure corrosus, hoc vitium non ulterius empyma, id est purulentia, sed Phthoem, id est corruptionem appellato. Simul autem adest & ignis assiduus, qui nunquam intermittere videatur, interdiu latens sudore atque corporis frigore. Hæc enim propria Phthoem sequuntur, quod videlicet caliditas excidatur, & in noctem emicat, interdiu rursum in visceribus delitescit; patet autem istorum angor, & imbecillitas, & colliquatio. Nam si per diem corpus ignem evaderet, cur non fieret tunc homo carnosior, & robustior, & morbi tolerantior? ut enim recessit, gravia magis intenduntur: arteriarum motiones parvæ, & imbecillæ fiunt; vigilant, calor languet, alia omnia patiuntur, quotquot febricitantes comitari solent. At species humorum prope infinitæ sunt lividorum, atrorum, purorum ac sincerorum, aut pallido alboque, aut albo, & viridi mixtorum, latorum, rotundorum, durorum, glutinosorum, aut rarorum diffluentium, aut odore carentium, aut fœde olentium. Omnes autem hæ puris formæ ac species sunt. Quicunque vero aut igne, aut aqua humiditates explorant ac notant; hi haud ita multum phthoem mihi di-

gnoſcere videntur. Namque viſio quolibet alio ſenſu certior eſt, non modo his, quæ rejiciuntur, intuendis, ſed etiam ægrotantis ſpecie conſideranda. Si quis enim vel plebejus hominem viderit pallentem, imbecillum, tuſſientem, macie confectum: hunc vera Phthoe laborare pronuntiat. Quin etiam quibuſcunque quidem ulceratus pulmo non fuerit, nihilominus tamen diuturnis febribus conſumpti ſunt, ſæpiuſque duriter, & abſque effectu ullo tuſſientes nihil rejiciunt: hos quoque Phthiſicos haud ita multum improprie nominarunt. Simul vero, & his adeſt pectoris gravitas: pulmo enim infirmus eſt: angor, intolerantia, cibi faſtidium, veſpertina extremorum frigiditas, & matutina caliditas: ſudor uſque ad pectus caliditate moleſtior: per tuſſim varia, qualia memoravimus, extruduntur: vox rauceſcit: cervix nonnihil tortuoſa eſt, gracilis, non verſatilis, ſed veluti rigens atque intenta: digiti tenues ſed articuli craſſi ſunt: oſſium duntaxat ſpecies remanſit; ſiquidem, & carnes extabeſcunt, ungues adunci fiunt: digitorum ventres rugoſi, & lati; nam præ macie neque faſciam ambientem, neque rotunditatem obtinent: quam ob rem & ungues adunci ſunt; ea eſt enim digitorum requies & fulcimen, quæ ipſorum extremitates replet; quoniam & ipſi laborem ſuſtinent, utpote qui ſolida membra ſunt. Item nares iiſdem acuminatæ, graciles; malæ exſtantes, & rubidæ; oculi cavi: lucidi, micantes: tumida, excarnis, pallida, ſeu livida facies eſt, buccarum tenuia dentibus inhærent: ridentibus aſſimulantur; in omnibus denique cadaveris ſpeciem referunt. Hunc in modum & cætera ſeſe habent; tenues enim, & carnibus privati ſunt; brachiorum muſculi non apparent; mammarum

neque vestigia sextant; solæ autem papillæ cernuntur, costas non solum dinumerare perspicue licet, verum etiam ubi desinant, intueri facile est, neque enim cum vertebris factæ articulationes occultantur, patent etiam in os pectorale costarum insertiones: quarum interstitia inania, & cava sunt, rhombi figuram secundum ossium circumductum ostendentia: præcordia vacua ad superiora convulsa sunt; abdomen, & ilia spinæ dorsi cohærescunt, artus conspicui, prominentes, & macri sunt; perinde se habent, & tibia, & coxendix, & brachium, at spina vertebris superexstat, a priori parte cava, utrisque musculis per tabem dissipatis, scoptula operta tota sese conspectui offerunt, atque avium alas imitantur. Hujusmodi ægrotis si alvus perturbetur, actum est; sin ad sanitatem vergant, perniciosis contraria signis adveniunt.

Porro senes in hoc malum frequenter non incidunt, sed minime evadunt; Juvenes autem usque ad florentem consistentemque ætatem post sanguinis rejectionem in phthisim prolabuntur; inde sanescunt quidem, sed non facile. Pueri assidue tussi usque ad phthisim nonnunquam divexati facile ad sanitatem redeunt. Habitus vero in id vitium proni sunt graciles delicatique, sectilibus tabulis similes, alarum instar habentes, prominenti gutture, albidi, rariori pectore. Regiones autem frigidæ atque humidæ hujusce affectus germanæ sunt.

De Purulentis. Cap. IX.

QUIBUS hominibus in cavis locis e regione pectoris, aut inferius sub transverso septo

puris abſceſſus fiunt, ſi per os id ejiciunt, Empyi, hoc eſt, Purulenti vocitantur. Si per alvum pus dejicitur, Apoſtematiæ græco vocabulo dicuntur. Ac ſi in pectore quidem, cum eſt ulceratum, in pulmone vero, cum phthoe laborant, aut ſi ſubcingente coſtas membrana circa latus, aut os pectoris, quod græci Sternon vocant, aut inferius, ubi pulmo cum ſpina dorſi committitur, cohæreſcitque, aut ſi quo alio pectoris loco vitium ſit, omnibus ad pus excernendum via per pulmonem munita eſt. Sub interſepto vero in viſceribus, jecore, liene, renibus per veſicam, in mulieribus etiam, per uterum tranſitus datur. Nempe cuidam ego aliquando abſceſſum laxioris inteſtini dextra in parte prope jecur diſſecui: multumque inde puris effuſum eſt, multum quoque per renes, & veſicam ad plures dies emanavit: unde, & ſanitatem homo adeptus eſt. Cauſæ vero communes omnium hæ ſunt, plaga, cruditas, frigus, & id genus alia.

Porro, quibuſdam in pectore diuturna tuſſis incumbens, & lateris inflammatio, & vomica pulmonis, fluxio longinqua, nec non & acuti morbi in aliquod iſtorum decubitus, purulentiæ originem præbent. At humor alias iners imbecilluſque alii inhæret, alias acris, & mordax, & ad mortem uſque putrefaciens. Nam & ſpecies infinitæ ſunt, quas ſuo loco poſtea memorabimus.

Sed magnum profecto miraculum eſt, & quomodo id fiat, ut ab exili tenuique membrana, nihil craſſitudinis habente, membrana inquam coſtas interius obtegente, tanta copia puris effundatur, multum enim colligi in multis deprehenſum eſt. Hujus rei cauſa eſt inflammatio ex ſanguinis

multitudine oriens, ob quam membrana craffefcit: verum ex multo fanguine multum in medio pus contrahitur, id fi ad interiora fubeat, coftarum offa fuam propriam fedem obtinent. Sed phthifis altera fpecies fuperius a nobis memorata fecundum naturam eveniet, fin ad exteriora procurrat, offa disjunguntur: in aliquod enim inter coftas medium fpatium ipfius abfceffus acies exeritur, quando in hanc atque in illam partem coftarum offa pelluntur.

Notarum autem quædam omnium communes, quædam fingulorum affectuum propriæ funt: gravitas potius quam dolor, commune fignum eft. Pulmo enim dolorem non percipit: febres obfcuræ, horrores vefpertini, fudores in remiffione, vigilia, tumores in extremis pedibus, manuumque digitis fubinde confiftentes, atque infurgentes; inquies, cibi abominatio, totius corporis macies. Quod fi & in longum mutatio producitur, habitus phthificus redditur; neque enim ultra in officio natura perfeverat: quoniam concoctio non fit, qualis antea: inde caro confumitur: color, qualis belluæ efficitur.

Spiratio cunctis quidem mala, fed illis pejor, quibus ad fuperiorem ventrem morbus adfcendit: quin etiam tuffis ab initio tantifper vexat, donec inflammatio, quæ urget, perfeverat: quando & dolores, & horrores augentur, & caliditas, & vigilia, & fpiritus difficultas adhuc magis increfcunt.

Venarum motus parvi, torpentes, imbecilli fiunt: mens delirat, pectus diftenditur. Verum enim vero fi ad fuppurationem inflammatio veniat, omnia maxima fiunt: fed rejectio parva eft cum majore tuffi, & (*a*) ex violento abfceffu;

(*a*) *Aliter violenta extentione.*

in primis pituita fertur bile infecta, ad nigritiem vergens tanquam admixta fuligine, adhuc tamen cruenta ac pinguis pituita eſt. Quod ſi proxime rumpenda inflammatio eſt, quæ rejiciuntur, ſpeciem carnis habent, craſſioraque ſunt. At ſi jam rupta ſit, ſtrangulatus diſcrimen impendet, ſi multum ſubitaneumque pus emanavit: ſi pedetentim vero emittatur, exacte ſanitas advenit.

Porro ſi ad inferiora pus tranſire velit, partes quidem ſuperiores, ubi erat abſceſſus, acutus dolor occupat: alvus vero humida eſt, primum aquoſa cum pituitoſis dejiciens, deinde cruenta quædam circumfluentia, rurſumque carnoſa, cum jam effractus eſt abſceſſus. Hæc pus ſequitur aut per alvum, aut per urinæ vias elabens.

Sed materiæ ad renes, & veſicam tranſmutationes meliores omnibus ſunt. At ſi pus infra ſuprave feratur, ejus color varius eſt, pallidus, aut albus, aut cinereus, aut lividus, aut ater: pus item aut olidum eſt, aut odore vacans, craſſiſſimum, aut mediocris corpulentiæ: aut læve æquale, aut aſperum inæquale. Et fruſta carunculарum ſimilia in eo fluitantia rotunda, aut lata ſunt: quæ facile abluantur, aut tenacia. Utque in ſumma de pure dictum ſit, quæcunque alba feruntur, concocta, inodora, lævia, rotunda, & celerius extuſſiuntur, aut per alvum deturbantur, hæc tuta, & ſalutaria ſunt: quæcunque autem perpallida, bilioſa, & inæqualia ſunt, ea prava eſſe ſcito. Sed multo his pejora, livida, & atra; putredinem enim, & exedentia ulcera ſignificant. Ad hæc, & habitum ſimul animadvertere convenit, & quæ morbum comitantur: nam ſi excretionem æger bene tolerat, febre vacat, recte concoquit, bene coloratus eſt, bene ad cibos ſe habet, ſi facile extuſſit, ſi arteriarum motus bonus eſt, vires fir-

mæ, ægrotus perniciem evadit. At si febris superveniat, omniaque in deterius convertantur; de salute desperatum est. Præterea, & loci abscessibus occupati simul noscendi sunt; quibuscunque enim in osse pectoris, quod Sternon vocant, empyema id est, Purulentia fit, tarde abscedit; nudæ enim, & excarnes, & cartilagineæ partes illæ sunt, ejusmodi vero non facile phlegmones redundantia suscipiunt, & absque suppuratione multum temporis permanent. Siquidem res frigida cartilagines sunt, sed earum phlegmonæ minime nocent. Ipsius vero habitus colliquationes pravæ sunt; brevi enim tempore suppurant.

Lienis, jecur, & pulmo, & interseptum celerius quidem pus ducunt, sed periculosa, & mortifera sunt.

De Pulmonis abscessibus. *Cap. X.*

QUICUNQUE pulmonia laborant, si pituita fit, nisi diffundatur, superstites erunt: hi vero morbi primum impetum evadentes purulenti fiunt. Futuri quidem, aut jam perfecti abscessus indicia in capite de purulentis exposuimus. Cum perfectus jam abscessus est, non vi ac laboribus ad eum rumpendum rejiciendumque, quemadmodum in aliis corporibus usu venit, opus est: sed facile per superiora excernitur: cum magis in raritatibus, quam in corporis habitu distentio fiat. Rarus enim ac foraminulentus pulmo est, spongiæ similis, humorem haud moleste ferens: qui aliam post aliam inanitatem eo usque, donec ad asperam arteriam deveniat, permutare solet. Circuitus autem humori faciles sunt, quandoqui-

dem flexile atque lubricum pus eſt. Reſpiratio etiam ſurſum ſpiritum efflat. Sæpius autem mortem effugiunt, niſi aliquando quiſpiam ſubitanea ac multi humidi attractione ſtranguletur: quod arteria puris multitudine obſtructa aërem non recipiat. Horum nonnulli progreſſu temporis moriuntur, quemadmodum phthiſici aut purulenti extingui ſolent. Sputa vero candida ſunt, ſpumantia, cum ſaliva permixta, alias cineracea, aut ſubnigrantia.

Et Bronchia, id eſt, aſperæ arteriæ circuli nonnunquam expuuntur ob ulceris varietatem, ſi alte abſceſſus penetrat: quando & fragmenta viſceris expelluntur. Rauceſcunt, breve ſpirant: gravem vocem edunt: ipſorum pectora lateſcunt, & latioribus humiditatis cauſa indigent: oculorum nigræ partes fulgent, albæ vero albiſſimæ fiunt, ac pingues: malæ rubent: venæ in facie elatæ ac tumidæ ſunt. Mirum eſt autem in his, quod tenor, quam pro corpulentia, major eſt, animi vero alacritas, & conſtantia tenore potentior.

De Aſthmate, ſive Anhelitu. Cap. XI.

SI a curſu, exercitationibus, & quolibet negotio ſpiritus ægre redditur, Aſthma, græce, Anhelitus latine vocatur. Morbus quoque ille, quem Græci orthopnœam dicunt, & ipſe Aſthma nominatur; in acceſſionibus enim & ipſi anhelant. Orthopnœam vero appellant, quoniam erecto duntaxat corpore facile ſpiritum ducunt: decumbentes enim ſtrangulantur: propter extentionem igitur, quæ in ſpirando adhibetur, affectui nomen Orthopnœa, id eſt, recta ſpiratio inditum eſt. Erectus enim homo ad reſpirandum extendi-

tur, ac ſi ſupinus decubuerit, ſtrangulationis inſtat periculum.

Afficitur autem pulmo, ſimul etiam quæ ſpirationi conducunt, afficiuntur inter ſeptum, & pectus.

At ſi cor vitiatum ſit, nunquam diutius vita produci poterit: hoc enim loco ſpirandi vivendique initium ſitum eſt.

Cauſa eſt frigiditas ſpiritus, atque humiditas, materia vero craſſi interiuſque abditi humores. Huic vitio mulieres opportunæ ſunt magis, quam viri: quandoquidem, & humidæ, & frigidæ ſunt. Pueri facilius, quam hæ, liberantur: nam ipſorum natura in incremento eſt, quæ valentiſſime calefacere poteſt. Viri tametſi non facile hoc morbo capiuntur, citius tamen capti pereunt. Differtur autem interitus quibuſcunque opere conficiendo, aut lanis elaborandis pulmo incaleſcit, & accenditur: quemadmodum calcis opificibus, aut ærariis, aut ferrariis fabris, aut ignis in balneis excitatoribus.

Morbi vero incipientis notæ hujuſmodi ſunt, gravitas pectoris: tarditas ad opus ſolitum, & ad aliud quodlibet gerendum: in curſu, aut in acclivi itinere difficilis, & ægra ſpiratio: rauceſcunt, ac tuſſiunt: flatus in præcordiis, atque eructationes præter rationem excitantur: vigilant; noctu parum, & obſcure incaleſcunt: nares acutas, & ad ſpirationem paratas habent.

Si malum in pejus ruat, malæ rubent: oculi prominent, veluti in his qui ſtrangulantur: ſtertunt, dum vigilant, multo magis, cum dormiunt: humida, obſcura, ſonoque carens vox eſt: multum, & frigidum aërem cupiunt: ſub divo ambulant: quælibet enim domus ipſis ad trahendum ſpiritum parva, & anguſta eſt: Erecti ſpirant,

tanquam omni aëre attracto potiri cupientes; præ aëris autem cupiditate & os aperiunt, patefaciuntque, tanquam eo ampliore indigentes. Ipsorum facies præter malas, quæ rubent, pallida est: sudor circa frontem, & jugula emanat: assidua, & aspera tussis infestat: rejiciuntur pauca, tenuia, frigida, veluti quædam spumæ efflorescentia: inflante spiritu collum intumescit: præcordia revulsa sunt: arteriarum pulsatus parvi, crebri, atque depressi; crura exilia.

Quod si hæc ulterius crementum acceperint, instar comitialis morbi nonnunquam hominem strangulant.

At si vertantur in melius, tussis (*a*) longior, & rarior fiet: plura excernentur saniosa sputa, & humidiora: multa per ventrem aquea exturbabuntur urina copiosa, scaturieti licet nondum quidquam in ea subsidat: vox sonantior, clariorque reddetur; somni longiores, quantum satis fuerit, efficientur; præcordia remittentur; dolor interdum ad scapulas in remissione transibit; anhelitus rarus, lenis, sed cum vocis asperitate fiet. Ita sane mortem effugiunt.

Sed in morbi cessationibus, licet ipsi non decumbentes obambulent, secum tamen morbi signa circumferunt.

De Pulmonariis. Cap. XII.

ANHELITUS species Pulmonarium est, quod græci Pneumodes vocant. Et a pulmone vitium, quemadmodum & anhelitus, oritur.

(*a*) *Aliter minor.*

Quæ insunt enim, utrique communia sunt, & exigua differentia est. Nam spirandi angustia, & tussis, & vigilia, & caliditas utrumque vitium comitantur: item in cibos odium, & totius corporis extenuatio.

Id enim malum cum fœdum sit, producitur, neque tamen anni spatium excedit. Nam si autumni tempore ægrotare quis inceperit, vere, aut æstate futura vitam finiet: sin hyeme, sequenti autumno moriturus est.

Interdum, & senes in hanc labem facile incidunt, exterriti. Ea correptis levi momento ad perniciem opus est: omnes simillime spiratione privantur: arteriarum motus parvi, crebri, infirmi sunt. Sed hæc & in anhelitu reperiuntur. Privatim vero hi tussiunt, tanquam aliquid expulsuri, cum tamen irritus eorum labor sit, nihil enim rejiciunt: verum si quid ex pulmone vi extruditur, illud exiguum, album, rotundum, grandinosumque est. Pectus in his latius utique est, non obtortum, non ulceratum. Tametsi autem pulmo non suppuret, humorum tamen veluti concretorum plenus est. Temporis intercapedines inter hujusce morbi accessiones longiores sunt. Nonnulli ex his celerius suffocati sunt, quam aliquid deterius omne corpus invaserit: nonnullis vero in Hydropem circa ilia, aut in eum, qui anasarca dicitur, morbus iste mutatur ac desinit.

De Jecore Suppuratio. Cap. XIII.

JECUR lieni in generationem æquilibre est: dextram enim lævamque partem hæc viscera occupant, naturaliter paria numero, sed facultate tam in sanitate, quam in morbis imparia. In

ſanitate quidem, quoniam principatum alimenti jecur obtinet; ſiquidem venarum radicatio jecur eſt. Quin etiam in morbis ad ſanitatem conſequendam multo, quam mors, valentiorem cauſam habet. Igitur quanto ad ſanitatem jecur melius eſt, tanto & deterius a morbis afficitur.

Etenim celerius, & violentius inflammatur, & frequentius perniciofiuſque abſceſſum patitur. At duro tumore, qui Scirrhus græce nuncupatur, affectum velocius, atque dolentius, quam lienis, interficit. Quæ ad inflammationem attinent, in libro de acutis morbis propoſui.

Quod ſi in pus convertitur, dolor acutus ad jugulum uſque, aut & ad ſummum humerum pertinet. Nam præ onere interſeptum, unde jecur ſuſpenſum eſt, detrahit: interſeptum vero membranam coſtis ſubſtratam degravat: ipſum enim illa conſequitur, quæ plane ad jugulum uſque, & ad ſummum humerum extenſa eſt, atque hæc omnia ſimul ad inferiora detrahuntur. Ignis acer cum horroribus in ſuppuratione exoritur: tuſſis arida non admodum crebra divexat: colore herbaceo ægri tinguntur: ſi largius colorentur, in auriginem incidunt in albidum vergentes: ſomni haud ita viſis imaginibuſque vacant. Prudentes vero cum ſint in omnibus, in aliquo tamen ad tempus oblato repente delirant, ad ſeque protinus revertuntur. Tumor ſub mammis, aut ſub coſtis oritur: multi autem membranæ Peritonæi tumorem eſſe falſo crediderunt. Verum ſi tumor ſub ſpuriis coſtis fiat, cum premitur, dolor excitatur: jecur intumeſcit: humiditate namque refertum eſt. At ſi non ſub oſſe remaneant, inflatur membranæ ſignum. Et ipſius quidem circumſcriptio & fines patent; poſt enim fibrarum circumductum in vacuum abdomen comprimens

manus descendit, ac subsidet. Peritonæi vero interminata duritia est: & extremitatis processus nequaquam cernitur. Porro si ad interiora subit abscessus, longe medico natura præstat: aut enim ad intestina, aut ad vesicam pus convertet; verum multo innocentior est in vesicam via. At si extra feratur abscessus, ipsum non secare utique malum est: nam si prætermittatur incisio, a pure jecur eroditur, nullaque mortis dilatio est. Si secare autem malis, profluvii sanguinis periculum instat, statimque hominem perdi contingit; nam sanguinis e jecore profusio coërceri nullo modo potest. Igitur si aliquando necessario ad sectionem venire cogeris, ustorium ferramentum candens perspicuumque ab igne accipito, & usque ad puris locum intrudito: idem enim tibi & secat, & comburit. Quod si homo periculum evadit, tum pus album effluet, concoctum, læve, olidum, quoniam crassum est istis, febres, & acerba remittunt, omniaque facile mulcebuntur. Verum si in intestinum pus effunditur, ex alvo primum aquea feruntur, postea humori, in quo sint lotæ carnes, similia: item qualia in torminibus, ubi ulcerata intestina sunt, exire solent, interdum cruentum virus, interdum concretus sanguis effunditur: fertur, & bilis flava, sincera, aut porracea, & postrema interitum afferens nigra bilis.

Si non suppurat ulcus, & mali odoris quædam veluti putredinem venter expellit; crudum alimentum præterfluit ob ventriculi intestinorumque intemperiem: neque enim bene se habens jecur iterum ea concoquit: postea ignis acer suboritur, omniaque in malum prolabuntur, carnes colliquatione tabescunt: motus arteriarum parvi sunt, & ægra spiratio; ubi haud ita multo post vitæ finis imponitur.

Cæterum quibusdam difficultas quidem intestinorum ulcusque sanata sunt, morbus tamen in aquam inter cutem desiit.

Quod si omnia remittantur, pus album sit, læve, æquale, inodorum, venter dejiciat, & cibaria concoquat, homo in bona spe est. Optimum vero est per lotium crisim fieri: hac enim securior est minusque maleficus puris transitus.

Verum si a phlegmone jecur non suppurat, nemini dubium fuerit, tumorem durum subsidentem in scirrhum mutari ac stabiliri: quando continuus dolor non infestat: cumque adest, obtusus inersque sentitur; raro vero & caliditas; a cibis alienatio, ab amaris delectatio, a dulcibus contristatio; horrore afficiuntur: subalbicant, virent: lumbi ac pedes tument: facies corrugatur: venter squalet: dejectiones crebræ fiunt: malorum autem colophon aqua inter cutem.

Post aquam inter cutem si multa urina, & crassa feratur, multumque in ea limosi subsideat, & cum impetu erumpat, humorem illum intercutaneum effluere posse sperandum est: si tenuis autem, subsidentia carens, paucaque urina exeat, aquam inter cutem auget fovetque. Quod si pristinas vires natura recipiat, & quandoque per ventrem cum impetu materiam deturbet, post multorum, & crassorum, aquosorumque depulsionem, & ipsum hydropicum morbum tollere consuevit. Verum id genus auxilii cum periculo est: post enim subitas, & copiosas inanitiones, extremosque casus prostratis interdum viribus, quemadmodum in sanguinis profluvio accidere solet, ægri interierunt: cum minori autem noxa morborum, sudor, si liberalius effluat, dissolvit. Hydropici namque haud ita multum in summa cute humectari solent: atque morbo-

rum jecoris hic finis eſt, quando in jecore pus naſcitur.

Adoleſcentes, & qui uſque ad conſiſtentem ætatem pervenerunt, his vexantur morbis: mulieres minus his patiendi expoſitæ ſunt.

Hujuſmodi vitiorum cauſæ numerantur victus intemperantia, & longa valetudo: præſertim poſt difficultatem inteſtinorum, & colliquationes; quandoquidem, & eos Syntecticos, id eſt, colliquatos nominant, qui poſt ulcera jecoris tabefacti moriuntur.

De Liene. Cap. XIV.

LIENI familiaris longus morbus eſt, quem Scirrhum nominant. Purulentia vero haud ita facile, quandoque tamen efficitur: cum dolor non aſper, tumor autem ingens (*a*) ſpiratione major exoritur. Siquidem in dextram partem ad jecur uſque tota communione increſcere viſus eſt; unde multi ut fallerentur in cauſa fuit: tanquam non lienis, ſed membrana affecta eſſet, nam peritonæon, quod græci vocant, inflammatione occupari iſti exiſtimant, contumax autem atque indomitus inſtar lapidis tumor eſt; talis plerumque a Scirrho lienis efficitur: quando, & ambiguitas difficultaſque maxima ſimul adeſt.

Verum ſi forte ſuppuret, tractabilis eſt utique & in parte ſumma, ubi puris quoque creatio eſt, tactui cedit, quando vero pus non ducit, tactui omnino reſiſtit. Porro nonnunquam ſcirrhus

(*a*) *Aliter dolore.*

totus ſuper ventrem ſuſpenſus eſt, in hanc, atque in illam partem, prout impellitur, delabens: donec puſillus cum ſit, locum ad fluitandum habet. Adeſt nauſea, & anxietas: maxime cum inſtat eruptio.

Incrementi autem notæ ſunt febres, dolores, & horrores: multoties enim horrent; nonnunquam vero non horrent, cum brevi caliditate; & dolore vacant, hac de cauſa interdum, & in ſplene abſceſſus oriens latuit, rarum enim, & ſenſu carens in ſanitate quoque viſcus eſt. Turgent iſti, atque humoris, tanquam Hydropici pleni ſunt, atro colore viridi admixto ſuffuſi, ægre omnia patientes, pectore veluti pondere oppreſſo graviter ſpirantes: evidens enim malum eſt; uſque ad ſuperiora ſpiritu venter impletur craſſo, caliginoſo, humido quidem ad ſpeciem, cum tamen non ſit humidus; tuſſis adeſt, multumque irritantur, ſed pauca ſicca extruduntur.

Venter ſi quæ infra depellit aquoſa, primo paulum ſublevat, deinde ſi largius dejicit, hominem quidem tabefacit, ſed nihilominus juvat.

At ſi & abſceſſus ruptus fuerit: pus utique purum, & concoctum nunquam excernitur, ſed ſubalbidum, & cinereum, quandoque fæculentum, aut lividum: quod ſi & profundior abſceſſus fuerit, nigra etiam fertur humiditas, quando & aliqua ſucci lienis, qui ſimul tabeſcit, particula exprimitur. Quibuſdam præterea, & integræ lienis partes exierunt: ſiquidem & natura diſſolubilis lienis eſt.

Cæterum ſi morbus ulcere non ſubſtitit, ſed in longum tempus extrahitur; cibos averſantur, malo ſunt habitu, tumidi, aſpectu fœdi, multis ulceribus toto corpore, ſed maxime in cruribus ſcatent: rotunda, livida, concava, ſordida,

ægre ſanabilia ulcera ſunt; ſicque demum tabefacti interiere. At in exiguo tumore cum duritia, & renixu indolentia eſt: unde fit, ut iſti longiorem vitam ducant. Verum ſi ab affectu ſuperentur, aqua inter cutem, aut phthiſis neceſſario ſequitur: & corporis eliquatio ſupervenit: atque iſte ſane perniciei modus ipſos e vita migrare compellit.

Pueri ac juvenes facile calamitatem hanc patiuntur, facileque inde liberantur: ſenes vero non facile utique læduntur, ſed affecti evadere interitum nequeunt. Quin etiam ſeniores quidam neſcientes ipſi vitio lienis abſumpti ſunt: nam & puſillus tumor ipſis cauſa interitus fuit. Longa quoque ægritudo tabidos facit, & juvenibus otium maxime nocet: quicunque a certaminibus exercitationibuſque corpus quieti deſidiæque tradunt: loca paluſtria, aquæ exuberantes, ſalſæ, viroſæ: inter anni tempora ferinus autumnus.

De Morbo regio. Cap. XV.

Si bile flava, vitellina, aut crocina, aut nigra cum viridi mixta omne corpus a viſcere ſuffuſum ſit, affectus hic a Græcis Icterus, a latinis Regius morbus, ſive Arquatus, ſive Aurigo dicitur. Difficile utique in acutis malum eſt: quia non ſolum ante ſeptimum apparens, ſed etiam poſt ſeptimum infinitos necavit, raro autem ad extremum febrem bene indicavit: ipſe vero haud facile diſcutitur.

Neque vitio jecoris tantummodo provenit, ut nonnulli medicorum exiſtimant: ſed & ventriculus, & lienis, & renes, & laxum inteſtinum

in cauſa ſunt, & ab jecinore quidem naſcitur, ſi phlegmone, aut ſcirrho viſcus illud opprimitur, a ſolito tamen munere non impeditur, creatur enim in jecinore bilis, eamque in jecinore poſita veſica ſecernit.

Verum ſi meatus ad inteſtinum bilem deferentes phlegmone, aut ſcirrho intercluſi fuerint, veſica autem exundaverit; bilis retro labitur. Cum ſanguine igitur miſcetur, qui per totum corpus diſcurrens, ſecumque bilem vehens in omnia membra diffundit: atque ita corporis ſpecies bile tingitur. Stercora vero albida ſunt, & argillam referentia, neque enim bile colorantur, quoniam humoris ejus affluxu carent: idcirco & venter valde ſiccus eſt, ſiquidem bile neque madet, neque ſtimulatur: color autem ad (*a*) albedinem vergit.

Si morbus regius ab liene ortum habeat, color eſt ater cum viridi mixtus, lienis enim atra bilis alimentum eſt: cum ſanguinis atri effigies quædam ac ſimulacrum ſit, cujus purgamenta non ſuſcipit, neque elaborat lienis ægrotans, inde fit ut per omne corpus cum ſanguine dilabantur. Propterea lienis arquato laborantes cum viriditate quadam nigricant, ipſorum quoque conſueta ſtercora nigriore colore imbuta ſunt, nam quod alimenti in ſplene abundat, ad vias exitus tanquam recrementum propellitur.

A laxo etiam inteſtino, & ventriculo arquatus provenit: ubi concoquendi facultas in ventriculo, & laxo inteſtino, quod Græci Colon nominant, læſa fuerit; nam & in colo concoctio efficitur, & ab ipſo alimentum in jecur digeritur. Igitur

(*a*) *Aliter album cum viridi mixtum.*

ſi aliud alimentum crudius jecur ſuſceperit, proprium quidem elaborat, & conficit, alienum vero dimittit, ſanguis enim, qui diſtribuitur, coli ceſſationem atque inertiam retinens, in omnem partem labens eam diſſeminat, in colo autem cruditas ipſius bilis effectrix eſt.

Hunc ſane in modum ab omnibus viſceribus arquatus oriri poterit, non modo ab iis, quæ jecori eſcam ſuggerunt, ſed etiam ab iis, quæ a jecore ſuſcipiunt. Neque enim per canales duntaxat ſenſiles, ſed multo copioſius per halitus natura in omne corpus alimenta diſtribuit; qui a toto in totum natura ipſos per ſolidas, ac denſas partes dirigente diſcurrere facile queunt, gignuntur itaque halitus bile infecti, & corpus, ubi inſederint, colorant. Nempe per alvum laborante colo non fit albida excretio; jecur enim creandis ſuccis nullam noxam patitur, exitumque bilis ad inteſtina patentem habet.

Habitus quoque totius corporis ad morbum regium citandum ſummopere efficax eſt; habet enim, & in toto cauſam, quæ hujuſmodi eſt. In omnibus corporis partibus calor ad concoquendum inſitus eſt: in omnibus item humorum eſt creatio ac ſeparatio, ſed aliorum alia, ſingulis autem propria: ut puta in carne ſudor, in oculis lachryma, in articulis & naribus mucus, in auribus Cypſelis græce dicta, Latini aurium Marmorata, ſeu Cerumina vocant. Itaque ſi ad ſingula obeunda munera calidum fatigatum laſſatumque fuerit: ipſum quidem in acre atque igneum vertitur, humiditates autem omnes in bilem abeunt, ignis enim opera amara, & bile infecta ſunt; quod ſi & in ſanguine cruditas incidat, ſanguis bilioſus efficitur, & quoquoverſus nutriens

difpergitur. Propterea, & ubique bilis confpicitur.

Plane acerbum id malum eft, color vero fpecie horribilis: etenim colore aurum repræfentant: fed non hominem decet, quod in lapide pulchrum fuerit.

At fupervacuum mihi videtur, unde id nomen Icterus tractum fuerit, explicare: præterquam a terreftribus feris quadrupedibus; quas Græci Ictidas, Latini Viverras, aliqui Martes vocant, & fylveftris muftelæ fpecies eft: his enim beftiis oculi hujufcemodi colore tincti funt.

Duæ funt hujufce labis fpecies: aut enim in flavum croceumque vergit, fimulque albicat, & virefcit; aut in lividum nigrumque declinat; atque adeo iftorum caufa, & ipfius bilis caufa eft.

Aliqua enim bilis flava eft fubtilis, perfpicua, tenuioris generis: aliqua magis colore faturata, ut crocum, aut vitellum ejufdem fpeciei quis affirmet.

Secunda bilis fpecies nigrioris coloris eft, porri, aut ifatidis herbæ colorem referens, atra. Inter hæc extrema infinitæ funt colorum varietates, penes autem calorem atque humiditates iftarum mutatio fit. Quin etiam vifcera hujufce varietatis caufæ funt: ut puta fi flavum vifcus fit, quale jecur eft, aut lividum, qualis lienis. Quocirca fi ab aliquo vifcere arquatus oritur: a jecore quidem, jecoris notæ funt; a liene lienis; fingulorumque, unde oritur, membrorum indicia apparent. Si nullius membri figna videantur, univerfi habitus ægritudo eft. Perfpicua vero funt, & ea quæ in albiffimis oculis cernuntur. Frontis autem fecundum tempora, in corporibus naturaliter albis præcipue, & in parvo arquato color exquifitior efflorefcit.

Porro quicunque nigro arquato laborant, in his ater color viridi commixtus apparet, iidem frigent; imbecilli, desides; tristes, atque demissi animo sunt, tetrum odorem exhalant: gustatum amarum habent: spiritus non facile ducunt: in ventriculo morsum percipiunt: alvi excrementa porracea subnigra, arida sunt, ægreque descendunt; urina bene colorata est, ad nigrius vergens; ad hæc cruditate laborant, cibum detestantur, vigilant, mœrent, melancholia agitantur.

At in albiore arquato color est ex albo, & viridi temperatus: mente sunt hilariores: cibos accipere primo eos piget: sed ubi ceperunt, gnaviter comedunt: facilius, quam priores, concoquunt: alvi purgamenta alba sunt, arida, cretacea: lotium reddunt flavum: pallidum, crocinum.

In utrisque corpus omne pruriginosum est: calor in raribus exiguus quidem, sed mordax percipitur: nam biliosum distrahit laniatque. Gustatus amarorum quidem non amarus, quod mirum est, non tamen dulcis: dulcium vero amarus; in ore namque bilis in lingua residens, & prius cibis occurrens sensum hunc ludificatur, ac decipit. Lingua enim bile suffusa cibos non sentit: atque antea quidem jejunii tempore bilis quiescit: neque idcirco lingua, propter consuetudinem ægre fert; verum si cibis excitata bilis efferbuerit, ipsa cibis objecta prius linguam movet ac stimulat. Itaque sive amara sit esca, amari sensus est, sive dulcis, biliosi perceptio: bilis enim sensio prævertit. Falluntur autem, qui amara videri dulcia existimant; res enim haud ita se habet; sed quoniam membrum amaro aliquo delibutum duntaxat propter morbi consuetudinem amaritiem non percipit, ideo speciem dulcescentis repræsentat; verum in dulcibus, & amaris cibariis idem

ſtatus reperitur: fallacium igitur ciborum velamentum bilis eſt.

Utique ſi nullius viſceris calefactio evidens fuerit, plerumque ſine noxa arquatus eſt, ſed diuturnior; ſi perſeveraverit, atque inſuper viſcus inflammatione vexatum fuerit; in aquam inter cutem, & malum corporis habitum ut plurimum deſinit. Plerique & ſine aqua inter cutem colliquati interiere.

Id malum adoleſcentulis juvenibuſque familiare eſt; quibus & minus officit. Pueris autem, non admodum inuſitatum, non omnino tamen innoxium eſt.

De Cachexia, ſive de malo corporis habitu. Cap. XVI.

OMNIUM ſimul vitiorum malus habitus converſio eſt. Siquidem ab omnibus morbis propagatur, & emanat. Verum & ipſe ſolus citra alios morbos materiam multum lutulentam natus, a principio nova ægritudo gignitur. Et habitus quidem malus ſimplex communis eſt, & ſymptomata multa comitantur: nomenque ipſum ſignificanter inditum eſt.

Gracilitas vero aut pallor aut tumor, & ſi quid aliud inſit, ad tempus durans in corpore exoritur. Malus autem habitus unius ingentis affectus ſpecies eſt: eique nomen tale fuit impoſitum. Nam hominis ad omnia bonus habitus eſt, & ad concoctionem, aut ad diſtributionem ſanguinis creatio, atque omnis naturæ functio inde provenit; hæc conſequitur facilis ſpiratio, validæ vires, floridus calor, ſed prima omnium ſanitas.

Quod ſi ad imbecillitatem vitioſorum corporis humorum, quæ Cacochymia a græcis dicitur, natura converſa fuerit; id jam malus habitus eſt, quem Græci Cachexiam nominant. Valetudo hæc vix ſanabilis eſt, malumque longiſſimum: longo enim tempore acquiritur, neque ab uno corporis vitio, neque ab uno viſcere prodiens, ſed omnium eſt in deterius converſio. Quo circa ab hac enaſcentes morbi inevitabiles ſunt, ut puta aqua inter cutem, aut phthiſis, aut eliquatio. Siquidem & mali habitus cauſæ colliquationis germanæ ſunt.

Morbus autem in multum tempus extrahitur: inteſtinorum difficultas adeſt continua: quibusdam morborum reverſiones eveniunt: bene utique cibos appetunt, tametſi multos ingerant, ac repleantur: crudi vero, & non confecti digeruntur, quoniam alimenti elaboratio ad coctionem pertinens, debilis admodum atque invalida eſt.

Labis hujus cauſæ ſunt, & ab hæmorrhoidibus, quas vocant, venis effluvii ſuppreſſio, & uſitatorum vomituum retentio, & ab exercitationibus quies, & ſudorum exſiccatio, & ab ingentibus laboribus otium: quando enim horum ſingula, quæ aderant, non amplius revertuntur; tunc ſequitur corporis gravitas, pallor ſubinde repetens, venter flatibus refertus, oculi concavi, ſomni graves torporem afferentes.

Verum enim vero hæc ſi erratice, & non ſtatis temporibus fiant, morbi inconſtantiam infirmitatemque ſignificant: ſin altius exactis radicibus maneant, neque deſiſtere velint, ingentis mali nuncia ſunt. Stantibus pedes tibiæque intumeſcunt, decumbentibus autem partes declives atque jacentes. Quod ſi decubitum mutaverint, tumor in illas decumbentes partes devolvitur:

humidique aut frigidi in gravitatem fit circuitus; nam si calor humidum evaporet, id vero non effundatur, postea delabetur. Multos utique cibos appetunt, edaces admodum sunt: celerior concoctione distributio fit crudiorum magis, quam inconcoctorum, nutricatio non perficitur. Sed hoc inde provenit, quoniam in toto alimentum a natura non concoquitur; in ventre enim atque in omni corpore caloris imbecillitas eadem est; qua propter neque optimus, neque boni coloris sanguis procreatur, cumque crudorum succorum omne corpus refertum fuerit, & ciborum appetenti evanescat; sic malo habitu usque ad ventriculum grassante, & affectu jam summam potentiam obtinente, tunc sane tumidi fiunt, imbecilli, & ad omne opus abjecto prostratoque animo. Alvus siccior est, plerumque recrementa bile privata, alba, aspera, crudaque dejiciunt: corpore squalent, sudore carentes, & pruriginosi, somnus nequaquam firmus est, sed decumbentes connivent: tarde spiritum ducunt: arteriarum motus languidi sunt, debiles, frequentes: post quamlibet autem vel exiguam actionem frequentissimi sunt. Post hæc respiratio cum anhelitu fit: venæ in temporibus elatæ apparent: partes enim, quæ circumjacent, emarcuerunt: verum & in brachialibus longe grandiores inflatione venæ redditæ sunt: sanguis atro colore viridi admixto infectus est.

Ab his phthisis, aut colliquatio hydropem anasarca vocatam, aut ascitem adducit: istorumque procreatio inevitabilis est.

Ætates hujus morbi feraces sunt in primis senectus, neque mortem evadunt. Pueri, & celeriter pati idonei sunt, & liberantur facilius.

Florentes ætate haud ita valde huic malo patent, non tamen penitus facile ſanantur. Tempus anni non unum hanc fert ægritudinem, neque uno tempore finitur: verum autumnus concipit, hyems alit, ver ad ultimam vehementiam perducit, æſtas vero interficit.

ARETÆI CAPPADOCIS
DE
SIGNIS ET CAUSIS
DIUTURNORUM MORBORUM
LIBER SECUNDUS
JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO *INTERPRETE.*

Hæc insunt in hoc Libro.

De Hydrope, hoc est, Aqua inter cutem. *Cap. I.*

AQUA inter cutem, quam Græci Hydropa vocant, injucundum aspectu vitium est, &

toleratu difficile, ab ipſo enim perpauci liberantur; idque felicitate quadam, ac Deorum potius quam artis auxilio. Majora enim omnia vitia ſoli Dii medicantur. Nam aut in viſcere primario morbus deliteſcens totum in malum habitum convertit, aut omne corpus ingruente peſtilentia in malum ſuccum viſcera permutavit: quando ſibi utraque viciſſim ad perniciem ſuffragantur: nullaque eſt pars noxa carens, quæ vel modicam naturæ opem afferre poſſit. Eſt autem ad humectationem fluxio frigida, craſſa, qualis eſt nebula univerſa: aut converſio ab humida, & frigida, cauſa in talem habitum hominem permutante. Neque enim in inferiori ventre fluctuans humidum Hydropa nuncupamus; quandoquidem neque ibi vitium eſt: ſed cum morbum conſequitur tumor, inflatio, coloris fœditas: iſte in aquam habitus colliqueſcens hydrops, & eſt, & appellatur. Nam tametſi nonnunquam foras ſponte aqua prorumpit, aut aliquis præcordia reſcindens effundit, adhuc in ſede ſua permanent hydropici. Princeps itaque cauſa malus habitus eſt, ſpecies autem plures, verum, & ejus nomen aliud, atque aliud; nam ſi ſit humida ſuffuſio, quæ in ilibus fluitet, & præ inflatione, cum verberantur, tympanum quodammodo referant, Tympanias nominatur: at ſi aqua copioſa in peritonæo continetur, natantque in humore inteſtina, Aſcitem eam cognominarunt: ſin autem ilia nihil iſtorum habeant, ſed omne corpus intumeſcat, ſi ex alba pituita craſſa, & frigida, Phlegmatias ei nomen eſt: ſi in humorem ſanguineum, aquoſum, tenuem, carnes liquatæ fuerint, Hydrops anaſarca generatur.

Prava quidem eſt harum ſingularum conſtitutio, pejor autem multo ipſarum permixtio. Nam

earum, quæ in ilibus fiunt, una uni earum, quæ totum corpus inflant, ſociari nonnunquam conſuevit. Difficillimus eſt autem tympanias cum anaſarca vocato copulatus. Ex occupantibus enim ilia tympanias aſcite improbior eſt: ex infeſtantibus vero totum corpus leucophlegmatias, quam anaſarca benignior. Mitis quidem ut in deſperatis morbus eſt, ſi minor ſpecies cum minori pariter conjungatur: pejor vero, ſi aliqua ex minoribus cum altera ex majoribus admiſceatur. Quod ſi duarum majorum mixtio exacte facta fuerit, gravius inde malum exoritur.

Notæ autem maximæ ſunt, & viſu, & tactu, & auditu facillimæ. In aſcite namque in ilibus tumorem, in pedibus inflationem videre licet: facies, brachia, & reliqua gracilia cernuntur, intumeſcunt teſtes, præputium, & totus colis ob inæqualitatem tumoris tortuoſus eſt, tangito vero, & aliquam in partem manum imprimens intro moderate pellito, ad alias enim partes humiditas transfluet. Verum etiam in corporis ad alterutrum latus converſionibus humor in locum declivem, & tumorem, & fluctuationem facit, fluctuantiſque liquoris ſonitus exauditur, quin etiam ſicubi digitum impegeris, locus cavus efficitur, & multum temporis cavus perſeverat. Hæc utique aſcitem ſigna declarant.

Tympanias autem ultra tumoris ſpectaculum, etiam auditus ſonorus eſt, nam ad palmæ percuſſum abdomen ſonum edit, neque ad corporis converſionem ſpiritus locum mutat, etſi enim locus ambiens aliquorſum inclinat, ſpiritus tamen æqualis ſupra & infra ubique permanet. Cæterum ſi in nebulam, & aquam ſpiritus vertatur, (nam aſcites ex tympania gignitur) ſi non per-

fecte mutatus aliquando fuerit, ex dimidio factus in ventre fluitat.

Cæterum anafarca & leucophlegmatias ilia inania occupant: tumidam faciem, & brachia reddunt, & quæcumque in aliis vacua funt, in hujufmodi ægrotis opplentur. Quandoquidem in leucophlegmatia alba pituita, frigida, & craffa redundat, hac omne corpus impletur: facies, collum, brachiaque tumefcunt; abdomenque ex inflatione craffefcit: mammæ quoque in tumorem excitantur illis fcilicet, qui juvenes robufti in ætatis profpera fortuna confiftunt. At in hydrope anafarca vocato carnis liquamentum fit in fuccum fpeciem carnis referentem, faniefque cruenta, qualis ab inteftinorum ulceribus emanat: talis vero, & a membris aliquo gravi, quod fuper inciderit, corpore contufis, fi paulum fuperficiem fecueris, humor effunditur. Ex duabus quidem fpeciebus permixtio ambarum indicia obtinebit.

Omnibus vero fimul ineft pallor, fpirationis difficultas, tuffis: diverfis temporibus fegnes funt: pigritia multa, a cibo alienatio: quod fi aliquid affumant quamvis modicum, & flatu carens, nihilominus valde inflantur: diftentiones patiuntur, quales ex faturitate fiunt, citra madorem eorum corpus eft: idcirco neque in balneis fudore madefcunt, præterea albidi funt, & effœminati.

Anafarca laborantes colore ex atro, viridique permixto infecti funt: obfcurafque, & nigras venas habent.

In afcite atque tympania confpicuæ, atque admodum evidentes funt in brachialibus atque in abdomine.

In anafarca vero atque phlegmatia tumore omnia delitefcunt: fomni funt graves, torpentes, bre-

breves: animæ deliquium, circa minima quæque ſollicitudo, vivendi cupiditas, tolerantia non ex animi alacritate, ac bona ſpe, ut in iis eſt, qui proſpera fortuna utuntur; ſed ex ipſa morbi natura; neque cauſa dici poteſt, ſed mirari tantum id licet, quod mehercule magnum eſt, namque in aliis haud omnino pernicioſis affectibus ægrotantes abjecto ſunt animo, triſtes, mortis amatores; in his vero & bene ſperant, & vitæ cupidi ſunt. Ambo hæc contraria morbi efficiunt.

Aqua inter cutem nonnunquam a copioſo frigidæ potu continuo provenit, cum præ nimia ſiti ad ſaturitatem quiſpiam multam aquam gelidam ingurgitaverit; poſtea humidum in peritonæum delatum ſit, atque inde in ventribus inſitus calor refrigeratus fuerit; deinde in ilia guttæ effluunt, quæ prius in aërem verſæ per tranſpirationem digerebantur.

Id igitur ſi incidit: facilior eſt hujus morbi curatio, ante quam viſcus aliquod, aut totus homo affectus ſit. Cæterum, & ventoſus cibus, & cruditas, & bupreſtes aquam inter cutem pepererunt.

Eſt hæc omnibus communis calamitas viris, mulieribus, cuicunque ætati; præterquam quod alii in aliam ſpeciem ſunt propenſiores. In vocatam anaſarcam, & leucophlegmatiam pueri: Juvenes autem ad conſiſtentem uſque ætatem inundationi ilium obnoxii ſunt. At ſenes omnibus quidem generibus ſunt expoſiti, cum inopes ſint caloris; frigida enim ſenectus eſt; verum ad humoris multitudinem contrahendam apti non ſunt; ipſis igitur tympanias accidere conſuevit.

Omnes quidem ſpecies pravæ, hydrops enim morborum omnium vitium eſt; ſed inter ipſas leucophlegmatia mitior habetur: nam multæ, &

variæ ſunt ejus tollendæ proſperæ occaſiones, ſudoris, aut lotii excretione, aut alvi nonnunquam in hujuſmodi ægrotantibus copioſo effluvio, jam abeunte aquæ inter cutem habitu. Difficilis autem tympanias eſt; adhuc tympania difficilior anaſarca.

Oportet enim medicum hoc in morbo totum hominem permutare. Quod per Jovem neque Diis ipſis facile fuerit.

Nonnunquam, & exigua in parte homo aquam inter cutem patitur, ut ſecundum caput in eo morbo, qui Hydrocephalus nuncupatur, aut in pulmone ſolo, aut jecinore, aut liene, in mulierum utero, & cæteris hæc ſpecies ſanabilior. Nam ſi ejus oſtiolum a priori concluſione hiare cœperit; humorem quidem ſi habeat, effundit: ſi ſpiritum, efflat; quod ſi uterus anaſarca laboret, plurimum tota mulier aquam inter cutem patitur. Alia quædam hydropici morbi ſpecies talis agnoſcitur: in ea veſiculæ quædam puſillæ, crebræ, humoris plenæ in loco ubi Aſcites fieri ſolet, excitantur. Cæterum, quod humore multo refertæ ſint; illud indicio eſt, ſi abdomen perforaveris, parum admodum humoris effundes. Ab interiori namque parte veſica occluſit: at ſi in veſicam inſtrumentum impuleris, iterum ſuccus emanabit. Hæc utique aquæ inter cutem ſpecies haud levis eſt: unde enim id genus veſiculæ eruperint, via haud facile reperitur. Alii namque affirmant hujuſmodi ampullas per inteſtina tranſiiſſe. Ego vero id nunquam vidi: idcirco, neque non ſcribendo affirmo, nam ſive ex inteſtino colo, ſive ex ventre ferantur, qualis ſit ipſarum generationis modus, quid dicam nihil certi habeo: iter enim ad omnium excretionem per ſedem lubricum, ac patens eſt, at ipſius

humoris in ilibus collecti per inteſtinorum rupturam egreſſio credi non poteſt: neque enim innoxium, neque citra perniciem inteſtini vulnus eſt.

De Diabete, ſive urinæ profluvio. Cap. II.

DIABETES qui vocatur affectus, miraculum quoddam eſt, haud ita ſæpe hominibus uſitatus, carnium, ac membrorum in urinam colliquatio. Frigida atque humida, ut in aqua inter cutem, cauſa eſt. Tranſitus autem conſuetus renes, & veſica. Neque enim cum intermiſſione lotium reddunt: ſed perinde atque canales laxati ſunt, indeſinens eſt profuſio.

Diuturna eſt hujus morbi creatio, & longo tempore parturitur. Brevis erit autem hominis vita, in quo affectus iſte perfectus fuerit: velox enim eſt colliquatio, & feſtina interdum mors advenit, & vita fœda eſt, ac vexata doloribus.

Sitis intoleranda eſt, potus copioſus, multitudini tamen lotii non reſpondens: copioſius enim lotium redditur: neque eos quiſquam neque a potu, neque a mictu inhibere poteſt. Quod ſi vel punctum temporis inhibeantur, ſi quidem a potu, os ſiccatur, corpus areſcit, viſcera ipſi ſua conflagrare opinantur, omnia faſtidiunt, de omnibus dubitant, haud multo poſt mortem obeunt, ardentiſſima ſitis adeſt. Mictum vero quæ ratio ſuppreſſerit, aut quæ verecundia dolore potentior? Sin autem vel parum temporis a mejendo abſtinuerint, intumeſcunt lumbi, teſtes, & ilia: cumque remiſerint, lotium quidem calefactione profundunt, tumidæ vero partes detumeſcunt: in veſicam enim confluit exundatio.

Cum morbus iſte jam perfectus eſt, facile omnes eum deprehendunt. Sed cum futurus eſt, os humore privatur: ſaliva eſt albida, ſpumans, perinde atque in ſiti: nondum tamen ſitiunt, præcordia gravia ſunt: calorem, aut frigus a ventre in veſicam tendere ſentiunt, prout adventantis morbi proceſſus eſt, quin etiam paulo plus lotii, quam moris erat, effunditur: ſitis adeſt, ſed nondum vehemens. Cùmque amplius incrementum morbus accipit, calefactio parva quidem, ſed mordax viſceribus inhærens exoritur, abdomen habent rugoſum, venas exſtantes, totum corporis habitum gracilem, quando & urinæ profluvium, & ſitis jam auctæ inſigniter ſunt: cumque ad extremum colem vitii conſenſus pervenerit, protinus urinam reddunt: atque inde mihi huic morbo Diabetes appellatio indita fuiſſe videtur, perinde ac ſi pertranſeuntem dixeris, quod in corpore humor non remanet. Sed ubicumque in homine collectus ſtagnaverit, ad exitum labitur. Durant ſane aliquod tempus, licet non admodum diu: nam cum dolore mejunt, atque atrox fit liquefactio; neque enim ex potu aliqua inſignis portio in corpus abſumitur, & carnium magna copia in urinam eliquatur.

Hujuſce languoris cauſa aliquis acutus morbus eſſe poteſt, qui hanc in partem impetum fecit, & in criſi aliqua malignum virus latenter morbi reliquerunt. Haud incredibile eſt etiam aliquod pernicioſum venenum ex his, quæ veſicam, & renes infeſtant, huic affectui cauſam præbuiſſe. Quin etiam, ſi quis a Dipſade morſus ſit, talis morſum effectus ſequitur. Dipſas autem reptilis fera ſi quem percuſſerit, ſitim non ferendam accendit, iſque copioſe bibit; neque ſiti medetur, ſed ventrem obruit humore; adeo

inexplebilis eſt bibendi cupiditas. At ſi quis ob ventris diſtentionem doleat, graveturque humoris copia, & ideo paulum temporis a potu abſtineat; iterum ſitiens largiſſime bibit. Atque hæc eſt malorum viciſſitudo: ſe namque mutuo ſitis, & potus adjuvant.

Alii præterea ſunt, qui lotium non reddunt: neque ulla eſt alia ejus, quod bibunt, tranſpiratio: itaque potius inſatiabili aviditate, humoris inundatione, ventris diſtentione, repente ac penitus diſrupti ſunt.

De Renum affectibus. Cap. III.

RENES ſubſtantia glandulas, quas Græci Adenas vocant, referunt: colore autem rubidiores ſunt, quale eſt jecur potius, quam mammæ, aut teſtes: nam hi adenes ſunt, verum albiores. Figura teſtibus ſimiles, lati magis ſunt, juxta & retorti. Sinus habent exiguos ad lotium excolandum cribrorum inſtar foraminibus pervios. Ex utroque nervoſi canaliculi tanquam fiſtulæ expullulant, qui in veſicæ terga utrinque ſeſe inſerunt: æqualis eſt autem lotii a renibus in veſicam via.

Hujuſce viæ multi atque varii affectus renes, prædictoſque meatus male habent: aliqui acuti ſanguinis profluvio, & febribus, & inflammationibus jugulantes; hi vero ſunt, quotquot ego enumeravi: aliqui diuturni hominem colliquatione diſſolventes, haud lethales quidem, ſed inſanabiles, & una cum ægroto commorientes.

Diuturni itaque ſunt abſceſſus, ulcera, calculorum exortus, hæmorrhoides vocatæ.

Ulcera quidem hominis ex abſceſſu facta omnia plane diuturniſſima ſunt, atque ægre ſanationem recipientia.

Calculorum vero diuturna eſt creatio, cum dolore obſtructiones: haud enim facillimus eſt exitus: ad hæc difficilis eſt, & lotii ſuppreſſio. At ſi multi ſint, & exigui calculi, ſeſe mutuo impedientes, remorantur; aut ſi unus ſit magnus, locorum anguſtiis intruſus inhæreſcit. Atque ſi utroque in rene hæc fieri uſu veniat, intercluſa urina, diſtentiſque locis, paucis diebus ſuperſtites ægri moriuntur. Bene ſane natura renum ventrem oblongum, & urinæ canalibus magnitudine æqualem fabricavit, exiguis quidem calculis ampliorem, quo ſuperius concretus calculus expeditiſſimum in veſicam iter inveniat, atque ideo lapilli oblongi generantur. Plerumque enim prope urinæ fiſtulas id genus lapilli concreſcunt, & quotquot eo loco fiunt, inæqualis craſſitudinis ſunt: priori in parte ob canalium anguſtiam gracileſcunt, poſteriori autem craſſiores fiunt; quoniam renes deorſum vergunt, in ſolis autem renibus oriuntur, hiſque igneo calore ferventibus; neque enim ſedem in fiſtulis urinæ calculi obtinent, ſed arenulæ cum lotio per eas fiſtulas in inferius delabuntur, quæ, & indicia, & materia hujuſce affectus ſunt.

Quod ſi aliquando grandior effectus lapis concavo renis inhæſerit, tunc dolores lumborum circa muſculos, quos Pſoas Græci appellant, excitantur, & ad medias uſque coſtas perveniunt. Multis ſane dolor iſte, perinde ac ſi morbi lateralis eſſet, impoſuit: præterea gravitas adeſt coxendicis; deorſum ægre incurvatur, difficulter adnuunt: tormina dolores inferunt gravia, perſeverantia: inteſtinum enim ſinuoſum eſt: cumque exundat

urina, & diſtentiones increſcunt, ad mejendum, ut in parturiginibus, proritantur: flatuoſi ſunt, ſed flatus excerni nequeunt, febres adſunt mordaces, præaridæ, ſqualida quidem lingua, ſicca vero eſt alvus: macreſcunt; a cibo abhorrent: quod ſi quid adſumant, neque concoquere, neque diſtribuere facile poſſunt.

Si autem in lotii canaliculum lapis inciderit, concuſſio corporis fit, ut in rigore calculi progreſſus ſentitur (*a*) communi ſimul violento. Quod ſi in veſicam delapſus fuerit, lotium aquoſum uberius effunditur; alvus dejicit; flatus inde exhalant; extentus ſtomachus eſt: ructus eduntur; a prioribus malis quies datur: interdum quoque ulcerato canali præter lotium cruor emanat. Secunda porro calamitas eſt, cum per colem calculus tranſmittitur. Nam ſi amplior ſit, quam urinæ iter (Græci Urethram vocant,) capere poſſit, in eo multum temporis hæſitat, atque veſica multitudine urinæ completur: tumque ejus majore cum dolore ſuppreſſio fit; nam cum veſica, & canales ureteres vocati veluti incenduntur. Ægerrime autem tortuoſi calculi exeunt: quoſdam enim, & hamatos vidi, in meatibuſque adnatas quaſdam calloſas duritias: plerumque autem oblongi propter canalium rectitudinem figurantur. At colore nonnulli albicant argillam referentes, taleſque ſæpius in pueris generantur: alii flavi ſunt inſtar croci, hi vero in ſenibus reperiuntur, quibus in renibus creari ſolent; crebrius enim pueris in veſica lapilli oboriuntur.

Concretionis autem cauſæ geminæ ſunt. In ſenibus frigidum corpus, & craſſus ſanguis, fri-

---

(*a*) *Hæc verba abundare videntur.*

gidum vero crassas materias celerius cogit: indicio sunt aquarum natura calidarum fontes: hæ namque refrigeratæ in tophaceum lapidem condensantur. At in pueris multum sanguinis limum elixatum generandi calculi veluti sedem ignis habet. Igitur in calculi creatione talis est affectio.

Cæterum nonnulli sunt, qui per quosdam circuitus sanguinem mejunt; hujusmodi affectus hæmorrhoidum profluvio similis est; similis est quoque corporis constitutio, nam valde pallescunt, torpent, ignavi sunt, cibum fastidiunt, cruditate laborant, & cum excretus est sanguis, languidi fiunt, membra resolvuntur; caput vero levius, & agilius redditur. At si per circuitum nihil sanguinis effluxerit, capitis dolore vexantur, oculorum acies hebescit, tenebræ eis obversantur, vertiginem patiuntur. Inde alii infiniti in comitialem morbum incidunt, tumidi veluti caligine perfusi, aquam inter cutem patientibus similes: alii morbo atræ bilis, aut nervorum resolutione tentantur. Nam ex consueti profluvii sanguinis retentione hujusmodi mala proveniunt.

Si quidem a renibus defluat sanguis mundus, lotio non permixtus, plerumque tamen cum vesicæ urina confusus emanat. Nonnunquam, & ex renum disruptione sanguis fertur multus collectim, verum cogitur, & in grumos densatur: utque in sanguine extra corpus effuso fieri adsolet, interdum utique, & in vesica congelatur, quando atrociter urina supprimitur.

Ruptionem vero ulcera diuturna, atque vix sanabilia sequuntur; indicia sunt ramentum, aut membranula araneæ instar rubida egrediens; aut pus album mejendo profusum, modo purum, & acerum, modo cum urina permixtum. Ab iisdem & abscessus dignoscendi sunt, si vesperi fe-

bres accesserint, & rigores: dolores circa lumbos, & pruritus. At si ruptus fuerit, grumi purulenti, carnisque formam repræsentantes ejiciuntur: quin etiam & albida sanies excernitur. Ulcera vero mordacia sunt, modo repurgata, modo sordentia: id pus manifestat: urina quoque aut olida, aut nihil olens.

Ver sanguinis profluvia, & abscessus parit, hiems autem, autumnusque calculos. Quod si a calculis ulcera facta sint, insanabiles inde morbi nascuntur, cita colliquatio, morsque adveniunt.

De Vesicæ affectibus. Cap. IV.

VESICÆ morborum nullus placidus est, quippe acuti inflammatione, vulneribus, convulsione, febribusque acutis interficiunt. Ulcus vero, & abscessus, aut resolutio, aut lapis magnus tolli nequit: neque enim potione, aut medicamento frangitur, aut circumteritur; neque præter noxam exciditur; opus est enim, & tenues vesicæ partes simul cædere; id vero aut eodem die hominem perdit, aut paucis diebus convulsionibus, febribusque consumit. Nisi excidatur autem, præter urinæ conclusionem doloribus, febribusque, aut liquationibus homo contabescit. Fin haud ita magnus sit calculus, frequentius lotium cohibetur; nam facile in cervicem delapsus lotii transitum obstruit: securius autem quam grandiores exciditur, sed vesica quoque necessario sauciatur: cumque mortis periculum evaserint, in fistulam, Græci Rhœada vocant, prolabuntur, quod licet periculo vacet, ingenuis tamen hominibus non est tolerandum, perpetuum scilicet urinæ profluvium, sive quis ambulet, sive dormiat, ambulantibus vero maxime injucun-

dum. Valde parvi autem calculi plerumque citra noxam exciduntur.

Quod ſi veſicæ inhæſerit calculus, ex colliquationibus patefiet: ſed neque dolorum, neque gravitatis expertes ſunt, licet urinam expedite reddant; ſin minus, & urinæ difficultas accedet.

Omnes vero calculos ex ſabuloſis urinæ ſubſidentiis deprehendentur: & quod iſtis virilia ſæpius arriguntur; quando enim mejunt, ſubeſtque calculus, dolent, tractant, attrahuntque pudenda, tanquam calculum cum veſica exempturi. Anus quoque vitii particeps redditur pruritu laborans. Prominet vero & rectum inteſtinum vi, contentionibus, imaginatione perinde, ac ſi jam lapis excernatur. Ambo enim inter ſe copulantur anus, & veſica: quorum uno affecto, & alterum afficiatur neceſſe eſt: propterea inflammato codice urinæ exitus clauditur; & veſica exacerbata ſedes non dejicit, licet alvus admodum ſicca non ſit. Tales utique ſunt ex calculis labores.

At ſanguinis effluvium tametſi non admodum cito enecet, tempore tamen procedente infinitos jugulavit. Ab eo vero grumi creantur, lotii ſuppreſſio, & matura mors non ſecus, atque a calculis fieri compertum eſt, quamvis enim ſanguis tenuis flavuſque eſt, neque valde craſſus, neque concretus, veſica tamen longo tempore congregat, ac eadem calefaciens, & elixans cogit conſpiſſatque, atque ita grumus efficitur, & urinæ intercluſio, quam Græci Iſchuriam vocant, inferendæ morti potentiſſima. His accedit dolor acutus, ignis acer, lingua arida, & ab his delirantes moriuntur.

Sin autem a vulnere dolor excitetur: vulnus utique mortiferum eſt, ulcus vero, & ſi non protinus interficit, febribus tamen, aut inflammatione inſanabile redditur. Tenuis quidem eſt

craſſitudine veſica, nervus autem ſubſtantia; quocirca neque carnem contrahit, neque facile ad cicatricem ducitur. Accedit, & urina bilioſa, acris: mordax ulceris, communis victus. Veſica enim cum repletur, diſtenditur: cum inanis eſt, ſubſidit; in extenſione igitur, & contractione eundem, quem & articulus, affectum patitur. In articulo vero nullum ulcus bene ſaneſcit; ſuppurationem autem ex abſceſſu contrahit.

Veſicæ ſigna eadem ſunt; quæ, & in aliis membris inflammatis. Nam etſi febribus rigoribuſque ſuccedat abceſſus, eadem pericula impendent. Verum ſi pus craſſum, album, non tetri odoris ejiciat; ab his orta ulcera benigna ſunt. At ſi depaſcantur; fæculentam, mucidam, graveolentem urinam reddunt. Hujuſmodi ægrotantibus non tarda mors advenit. Mordax quidem urina eſt, & cum dolore eſt ejus emiſſio. Ad ſummum uſque colem dolor pervenit. Ipſos utique omnia etiam contraria lædunt, & ſaturitas, & inanitio, & otium, & exercitatio, & lavatio, & illuvies, & ſaturitas, & jejunitas, & dulcia, & acida: cum alia alios lædant, alios juvent, in unum autem convenire convenire non poſſint.

De Seminis profluvio. Cap. V.

MORTIS quidem periculo vacat Geniture profluvium, injucundum tamen eſt, & vel auditu inſuave. Nam ſi intemperies, & reſolutio humida occupat, genitaliaque membra, (ut a frigidis contingere ſolet), profluit ſemen: neque ipſum vel in ſomnis cohibere poſſumus, verum ſeu quis dormiat, ſeu vigilet, continens profuſio eſt: neque id, quod fit, ſenſu percipi-

tur. Ægrotant quoque & tali morbo mulieres, ſed partibus illis prurientibus, & cum voluptate nonnullis genitura profunditur: quin etiam virilem coitum impudenter appetunt. Viri autem nequaquam pruriunt: nam quod effluit, humidum, tenue, frigidumque eſt, ſine colore, infecundum. Qui enim genitale ſemen refrigerata natura emiſerit?

Quod ſi juvenes hoc vitio laborent, omnes ſenilem corporis habitum induant neceſſe eſt: quippe qui ſegnes fiant, reſoluti, exanimes, torpentes, hebetes, imbecilli, recurvi, ignavi, pallentes, albidi, effeminati, a cibis abhorrentes, frigidi, membris graves, & ſtupidi, cruribus impotentes, & ad omnia remiſſi, & languidi. Multis ſane id genus ægrotatio ad nervorum reſolutionem (Paralyſin Græci vocant) viam ſtravit. Quomodo enim nervorum facultas non afficiatur, cum natura ad vitæ generationem faciens refrigerata ſit? Atqui & genitura vitalitatem impartiens nos viros efficit, calidos, articulatos, hirſutos, vocales, animoſos, ad intelligendum operandumque valentes: id viri teſtantur. Contra vero quibus non ineſt vitalis genitura, rugoſi ſunt, debiles, acutæ vocis, glabri, imberbes, effeminati: eunuchi id manifeſtant. Si quis autem vir, & ſeminis profundendi abſtinens fuerit, robuſtus eſt, audax, neque vel feras expaveſcens: teſtimonio ſunt ex athletis temperantes. Nam, & illi, qui natura quibuſdam præſtant, ob intemperantiam deterioribus multo pejores fiunt: contra natura deteriores ex temperantia præſtantioribus longe meliores evadunt. Neque ſane ab alio quopiam, quam a genitura robuſtum animal generatur. Vitalis itaque genitura ad ſanitatem, ad robur, ad animi fortitudi-

nem, & ad generandum mirifice confert. A Satyriasi in seminis profluvium corporis status devolvitur.

De Stomachi affectibus. Cap. VI.

STOMACHUS delectationis, tristitiæque princeps est cordi periculosa vicinia, ad tenorem, animique alacritatem, sive abjectionem, ob animæ consensum præcipue stomachi facultas confert. Hæc mihi alio loco dicta sunt. Delectationis quidem hi fructus sunt, bona concoctio, carnis conveniens incrementum, floridus corporis color. Tristitiæ vero istorum contraria, nonnunquam, & animi abjectionem, cum alimento caret, inducit, atra bile vexatur, cibum refugit. Cum itaque stomachus ægrotat, escas odit, & abominatur, non modo cum offeruntur, verum etiam si non in conspectum dentur, sed eas memoria repetant, aut anxietate, aut madore stomachi, aut ejus ostioli dolore perciti, & salivam effundunt quidam, & vomitibus lancinantur; corpusque simul ab his vexatur. Quod si ventriculus istorum vacuus est; dolorem, quam cibi sumptionem facilius tolerat. Sin autem interdum ad alimentum capiendum accedere cogitur, id multo pejus est. Labor quidem famis est, ore contere-re, in devorando dolor, & major conflictatio. Cæterum non erga usitata quidem ita se habet, erga aliena vero optime, sed quæ naturaliter habent, in contrarium mutata sunt, & omnia gravatim ferunt, fugaque adest, & odim alimentorum. In interscapulis præterea dolor inhæret: sed longe major si edant devorentque; fastidiunt, animi pendent, visus hebetatur, aures sonant,

caput gravatur, membra torpent, crura, brachiaque resolvuntur; palpitant præcordia; dorsum imaginantur versus crura moveri: alias alio, huc atque illuc sese ferri existimant, seu stent, seu jaceant, quemadmodum a ventorum flatu harundines, aut arbores agitantur: pituitam frigidam, aqueam rejiciunt.

Quando vero, & in biliosis redundat bilis; istorum oculi tenebris caligant; siticulosi non sunt, etsi a cibis sitire videntur; vigilant; tardi sunt; dormiunt non vero tamen somno. Ii qui sopore gravi (Coma Græci appellant) occupantur, similia patiuntur; macie confecti, valde pallentes, debiles, resoluti, animæ deliquium patientes, animo consternati, meticulosi, quieti, repente tamen irascentes, valde melancholici; nonnunquam enim in atram bilem, quam Melancholiam Græci nuncupant, id genus ægrotantes inciderunt. Talem utique stomacho impatiente animæ affectum esse oportet.

Verum homines compatibilium membrorum ignari, in quibus hæc gravissima vitia fiunt, stomachum esse causam opinantur; magnum autem ad ea, quæ dico, probanda testimonium cordis contiguitas est, ubi omnium principatus collocatur; in medio enim pulmone cor sedet: horum autem medium stomachum conjungit: ambo vero dorso inserta sunt: propter hanc itaque cordis viciniam, & dolor ille excitatur, quem Cardialgiam Græci nominant, & resolutio, & morbi melancholici.

Nempe morbi causæ & aliæ sunt plurimæ: præcipua vero pus multum a ventre per stomachum effusum. Familiare est etiam id vitium illis, qui tenui victu, & duriore coacti sunt uti: quin etiam illis, qui ut erudiantur, laborant, &

ejus causa multa perferunt, quibus inest divinæ scientiæ cupiditas: qui cibi parsimonia, & vigiliis macerantur: qui doctos sermones, & res graves meditantur: qui victum pleniorem & varium contemnunt, sed famem pro alimentis habent, pro potu aquam, & in somnis vigilant: quibus molle cubile est nuda humus, stragula vestis ignobilis, tunica lacera, ipsorum vero tectum est communis aër: divitiæ autem adeptio, atque usus divinæ sapientiæ. Hæc utique ipsis eruditionis amore bona comparatur. Cumque cibum, & illum quidem ignobilem accipiunt: id vitæ tantum, non saturandæ famis, neque potum vini causa assumunt, non eos abstrahit voluptas, non vagatio, & peregrinatio, non corporum exercitatio, nec carnium circumpositio; a quo enim disciplinæ amor non avocet? a patria, a parentibus, a fratribus, a se ipsis usque ad mortem. His igitur corporis macies adest, decolor facies, & in juventa senescunt, & ob contemplationem stupidi habentur: animo autem severi, non ridentes, immites sunt. Atque ob stomachum erga cibos male effectum cito satiantur cibo usitato, vili, & ad manum, variis autem dapibus non sunt assueti, & erga omnes cibos pigri sunt; quod si aliquem inusitatum cibum acceperint, læduntur, omnes alios protinus aversantes. Iste est stomachi longus morbus.

Inflammationes vero, destillationes, oris ventriculi morsus, (Cardiogmon Græci vocant) aut dolor, stomachalis affectus non dicitur. Hunc morbum æstas affert: quando & concoctionis, & appetitus, & omnium est impotentia. Inter ætates vero senecta, quibus, & absque morbo ob vitæ finem, & appetentia ad extremum pervenit.

De Affectu ventriculi. Cap. VII.

VENTRICULUS concoctioni destinatum viscus in concoquendo laborat, cum alvi profluvium, quem Græci Diarrhæam vocant, hominem premit, & est liquidi alimenti inconcocti profluvium: nisi a recenti, & proxima causa unum aut alterum tantum diem permanente oriatur.

Præterea, & totus homo debilis redditur, quia corpus non alitur, unde longus morbus, Cœliacum quem vocant, efficitur, latine ventricularis dici potest, ob concoquentis caloris imbecillitatem, frigusque ventriculi: cum liquescit quidem a calore alimentum, sed non concoquit calor, neque in succum proprium vertit, semicoctum imperfectumque relinquens, cum perfectionem assequi non possit, id vero concoctione destitutum ad pravum commutatur, & colore, & odore, & consistentia; albus est enim bile privatus color: olida excernuntur, & lutulenta; liquida, & inconsistens ob profligatam actionem substantia est, virtutem modo atque principium coctionis præ se ferens. Hac de causa venter flatuosus est, ructus assidui, tetri odoris. Quod si deorsum penetrent, strident intestina, flatus erumpunt asperi, humidi, argillosi, videtur autem ipsis tanquam humidum quoddam effluere. Dolor ventriculi gravis est, aut subinde punctiones referens, gracilis vero, & emaciatus homo redditur, pallidus, iners, nihil ex negotiis usitatis valenter efficiens; sed cum ambulat, membra labascunt, temporum venæ exertæ sunt, siquidem ob alimenti penuriam tempora habent concava:

atque in omni corpore venæ inſignes apparent: non modo enim morbus iſte non concoquit, verum ſtatim neque in molem corporis diſtribuit. Nam haud ſolum concoctionis, ſed etiam digeſtionis vitium mihi eſſe videtur. Porro ſi in incremento morbus ſit, materias ab omni corpore in ventriculum rurſus adducit: tunc ea jam eſt corporis eliquatio, os eſt aridum, ſuperficies ſqualida, nihil ſudant: ventriculus nonnunquam ut ab ardenti carbone peruritur, alias tanquam a cryſtallo conglaciatur, interdum vero ſanguis in extremo vitæ diſcrimine conſtitutis in dejectionibus flavus defluxit, purus, non permixtus: ut venæ oſtiolum patefactum eſſe videatur, acredo namque venas exedit. Longiſſimum, & difficulter curabile vitium eſt. Etenim ſi abſque manifeſta cauſa deſiiſſe videtur; iterum invadit, ubi, & ex levi errore jam denuo ſuboritur. Per circuitum igitur morbus iſte revertitur.

Senibus hoc malum familiare eſt, & mulieribus magis quam viris. Pueris autem ventris effluvium aſſiduum eſt ob quotidianam cibi intemperantiam, ſed non ventriculi debilitate morbus advenit. Ex anni temporibus æſtas hoc malum ſæpius affert, ſecundo autumnus: deinde hiems frigidiſſima, ſi proxime ad extinctionem calor deveniat. Diuturnum quoque morbum, & affectus iſte, & difficultas, & lævitas inteſtinorum conſequuntur. Verum & largiſſimus frigidæ potus interdum hanc labem progenuit.

De Colicis id est intestini plenioris morbo laborantibus. Cap. VIII.

COLICI sane volvulo, & stropho, id est torminibus celeriter necantur; longe plurimæ sunt hujusce morbi causæ. Signa vero hæc sunt, gravitas in jejunio, ubi affectus maxime urget: pigritia multa adest, tardi sunt, cibos refugiunt, graciles, vigiles, facie tumidi. Quod si prope splenem ægrotet colon, id est, laxius intestinum; colorem habent nigrum cum viridi mixtum: album vero cum viridi, si prope jecur; ab his enim proximis visceribus malum communicatur. Sin autem cibum acceperint quantumvis paucum, & flatu vacantem, mirum in modum tum inflantur, & difflandi quidem cupiditas eos incessit, sed inferius exitus intercluditur: superius vero ructus violenter tentati neque ipsi finem assequuntur. Si qua vero parte flatus vi erumpunt, virosi plane odoris sunt: sursum petentes, & acidos ructus excitantes. Renes, & vesica in partem hujus doloris adducuntur, & urina cohibetur; istis alia pro aliis accedunt. Miraculum autem his majus est, quod in testes, & cremasteras, id est, suspensores inopinatus dolor invadit. Non paucis medicorum hæc morbi communicatio in occulto est: siquidem nonnunquam & suspensores exsecuerunt, propriam morbi causam eos continere opinati, quocirca, & his pro aliis alia fiunt. Ab hoc quoque vitio alia prodeunt, abscessus, & ulcera non mitia, aqua inter cutem, & phthisis morbi insanabiles, nam a frigore, & crassis humoribus, & longe

glutinosa pituita propositi intestini dolor exoritur. Quin etiam & ætate, & tempore, & regione frigida, & aspera hieme provenit.

De Dysenteria, id est, difficultate intestinorum. Cap. IX.

SUPERIORA intestina ad cæcum usque tenuia, & biliosa sunt, atque inde Græce Cholades nominantur, post hæc inferiora usque ad intestini recti initium crassa, & carnosa sunt. In omnibus ulcera fiunt, dysenteria vero est horum ulcerum species: idcirco, & varii existunt morbi. Aliqua etenim superficie tenus intestina radunt, excoriationem tantum facientia, & innoxia sunt: sed longe innocentiora, si in inferioribus intestinis consistant: alia paulo etiam profundiora ulcera, verum neque hæc immitia sunt. Alia profunda non uno loco manentia, sed exedentia, glandulosa, serpentia & sphacelum inferentia, mortifera sunt. Venulæ quoque in hisce ulcerum pastionibus circumrosæ apparent, & in his ulceribus stillationes sanguinis largiores cernuntur. Alia est species ulcerum, quæ oris tumentibus aspera sunt, inæqualia, callosa, ut in ligno Gemmam dicimus, id genus ulcera vix medicabilia sunt: neque enim cicatricem facile contrahunt; & facilius aperiuntur.

Dysenteriæ causæ plurimæ sunt: principes autem cruditates, refrigerationes assiduæ, acrium ciborum assumptio, obsonii, quod Græci Myttoton vocant, Latini Moretum dicerent: cepæ ipsius, allii, carnium vetustarum, acrium esus: a quibus postea cruditas supervenit. Super hæc

humidum aliquod inuſitatum, ut mixtura illa, quæ Cyceon græce dicitur: aut potio Ryteon appellata: aut qualia in ſingulis regionibus loco vini ſunt contra ſitim remedia: plaga præterea, refrigeratio, & frigidæ potus inteſtina exulcerant.

Excrementa vero, & quæ cum ulceribus ſunt, alia atque alia in aliis atque aliis reperiuntur. Nam ſi in ſuperficie ſint; ex ſuperioribus quidem tenuia, bilioſa, inodora, præter eum, qui ab inteſtinis fit, odorem: jejuni autem inteſtini excrementa puriora, crocea, mali odoris. Aliqua vero, & cum alimento liquato quidem, ſed aſpero exeunt, at modo gravis odor ob ulcerum putredinem fit, modo ut a ſolo ſtercore provenit. Ab inferiorum autem inteſtinorum ulceribus aquoſa, tenuia, ſine odore feruntur. Sin profundiora ulcera ſint, ſanioſa effluunt, ſubrubida, vinoſa, aut inſtar aquæ, in qua caro lota ſit, & hæc modo ſola, modo cum ſtercore, hocque liquidum eſt circumfuſo humore diſſolutum, non infectum bile, inodorum: aut compactum, ſiccumque, ſed ob humorem circumfluentem lubricum dejicitur. Cæterum ſi majora, lavioraque ulcera ſint, & in ſuperioribus inteſtinis eorum ratione, a quibus, & per quæ tranſeunt; bilioſa effunduntur; ſedem enim vellicant: nam bilis acris eſt, eoque magis ſi ab ulceribus effluat, bilis vero, & inſtar unguinis pinguis eſt. Ex profundioribus autem ulceribus, ſed inferioribus cruenta manant, craſſa, pituitoſa, carnoſa, non valde pinguia, ramentoſa: utpote quæ ab inteſtinis abſtrahantur, quin etiam & integræ inteſtinorum partes commixtæ ſunt. Excernuntur quoque, & albida, craſſa, mucoſa, adipis conciſi ſimilia, humore circumfuſa. Hæc utique a recto oblongo inteſtino feruntur.

Nonnunquam ſane mucoſa tantum, vellicantia, parva, teretia, mordaciaque egeruntur; crebro ſurgere cogentia, & dejiciendi cupiditatem cum voluptate afferentia: ſed quæ dejiciuntur valde pauca ſunt. Teneſmus huic vitio nomen eſt.

A cæco autem carnes longe rubicundæ, & grandes excernuntur, circumſcriptionem multo majorem habentes: in ipſo enim majora fiunt ulcera, cruor etiam craſſus, fæculentuſque emanat, & hæc omnia multo quam ante dicta fædius olent.

Cæterum poſtquam ſerpunt, & exedunt ulcera, & nullo remedio ullo in loco coerceri poſſunt; a ſuperioribus quidem non ſolum exquiſite bilioſa, ſed & crocina, ſpumea fæcem vini referentia, & nigra, iſatidis, & porri ſuccum repræſentantia, ante dictis craſſiora, atque inſtar putredinis graveolentia dejiciuntur. Alimentum nunc minus concoctum eſt, ſolum ut a dentibus voracius contritum. At ſi inferiora inteſtina ulceribus erodantur; guttæ cruoris atræ, craſſa, carnoſa, rubida, grumoſa, nonnunquam nigra, multis modis variantia, olida non ferenda, per ſedem expelluntur, humiditatumque exitus involuntarii fiunt. Nonnunquam oblongum quiddam in pluribus non diſcretum, inſtar ſani inteſtini dejicitur: & ignaris ſuſpicionem præbuit inteſtini. At negotium ita ſe habet, inteſtinorum tunicæ perinde ac ventriculi geminæ ſunt, & altera alteri oblique ſuperinjecta eſt. Igitur cum earum connexio diſſolvitur, interior tunica ſecundum longitudinem abſiſtens foras egreditur, exterior ſola intus remanet, & carnoſa efficitur, & cicatrice ſolidatur: ſaneſcuntque homines, & vivunt; id vero inferius inteſtinum ſolum patitur: in cauſa eſt tunicarum carnoſa ſubſtantia.

Quod ſi ex quopiam vaſculo cruor emanet flavus, aut niger; purus, non cum cibo aut ſtercore mixtus effunditur: verum concretum quiddam latis araneolis ſimile extenditur, in grumum enim, cum refrixit, obduratur: neque ſanguinem excretum eſſe credideris, ob ſonum autem multum cum ſpiritu major quam pro effectu, excretionis eſt apparentia. Interdum, & in pleniore inteſtino purulentus abſceſſus efficitur, nulla novitate ab aliis internis ulceribus differens: etenim ſigna, & pus, & ulcerum medicatio penitus eadem ſunt.

Si res duræ, carnoſæ contritis aſperiſque corporibus ſimiles excernantur, abſceſſus non benigni mortis ſignificatur. Nonnunquam ex laxo inteſtino aqua multa dyſenteriæ modo profluit, idque plurimos ab hydropico morbo liberavit. Ulcera quidem inteſtinorum (ut paucis dixerim) hujuſmodi ſunt. Cæterum, & ipſorum formæ, & ab ipſis purgamenta tot ſunt, quot ſupra comprehendimus.

Quæ ſingulis quoque ægrotantibus accidunt, explicabimus, ſeu placida, ſeu noxia ulcera ſint. Itaque collectim dictum eſto, ſi exulceratio ſuperficie tenus fuerit ſive ſupra, ſive infra, febrem non habent, nec dolorem: ac ſine decubitu tenui victus ratione diverſis modis ſaneſcunt. Sin ulcus altius deſcenderit, in ſuperioribus quidem mordacia tormina, & acria ſunt tanquam a pauca calida bile, aliis, atque aliis temporibus ſuppurant inteſtina: plerumque vero ſuppurant, aut coctiones dimidiatæ ſunt, cibos tamen non horrent. Si inferiora ulcerata ſint, longe ſuperioribus ſunt ſalubriora, hæc enim humiliora inteſtina multo carnoſiora ſunt aliis. Sin cava, & depaſcentia ulcera in ſuperioribus graſſentur,

febres acutæ concitantur, non emicantes, in visceribus demersæ: extrema refrigerantur; cibus fastiditur, vigilia adest, ructus male olent, nauseabundi sunt, bilis vomitus, vertigo, cumque multa expellantur, (ea vero biliosiora sunt,) tormina, atque alii dolores magis perseverant. His accedit virium consumptio, genuumque resolutio; ardore æstuant, sitibundi sunt, & anxii, atra per nauseam rejiciunt; lingua est arida; pulsus pusilli, debiles, atque his germana sunt, quotquot de perniciosis ulceribus mortifera exposui, oris etiam ventriculi dolore usque ad animæ deliquium torquentur. Quidam vero neque ex eo deliquio in pristinum restituti sunt, sed in tali affectu vitam finierunt. Hujusmodi calamitates, & inferiorum intestinorum corrosionibus communes sunt, si depascantur ulcera; neque eorum depastionem compescere valemus, præterquam quod tormina doloresque sub umbilico inferius, ubi ulcera sunt, percipiuntur. Formæ autem excrementorum tales sunt, quales supra posuimus. Verum si inter initia parva ulcera sint, in longumque tempus depastio producatur; alia aliis ulcera superveniunt, aliquibus mitescentibus, aliquibus in summum excrescentibus quales enim sunt in mari fluctus, talis est in ulceribus tempestas. Cæterum si quando natura resistere potens fuerit, simulque & medicus subvenerit, depascentia compescitur, mortisque timor removetur: intestina tamen dura, tumida, cicatricosaque remanent, & non nisi longo post tempore sanescunt.

Verum enim vero cum ab intestinis cruor erumpit, si ex magna vena, aut arteria exeat, matura mors advenit: neque enim aut manum intromittere, doloremque attingere, aut medica-

mentum ipſi ulceri adhibere poſſumus. Quin etiam ſi medicamento ſanguinis profluvium coerceatur, non propterea tuta eſt, ac vera mortis evaſio: quandoquidem nonnullis magna cruſta, (Eſcharam græci vocant), decidens, venæ oſtiolum patentius efficit. Ubi vero grumi intus concreſcunt, intuſque remanent, inevitabilis morbus eſt.

Incipientibus igitur ſanguinis eruptionibus ſuccurrere oportet, plerumque autem cum futuræ ſunt, licet non admodum claris ſignis, tamen ſeſe indicant, anxietas enim adeſt, & animi ambiguitas: gravitas ea in parte eſt, quæ rumpitur, & facies rubet, ſi nondum ruptura facta eſt. Sin autem vena proxime reſciſſa eſt, plurimum venter mollitur omnino: ſi ſatis temporis præteriit, difficilius, atque tardius ſolvitur.

Hujuſce qualitatis ſunt inteſtinorum ulcera. Præcipue naſcuntur æſtatis tempore, ſecundo autumni, minus vere, minime hieme. Pueris quidem, & adoleſcentibus ventris profluvia contingunt: dyſenteria viris, & juvenibus. Senecta vero ægre medicabilis eſt, & ad ducendam cicatricem longum tempus requirit. At ulcera exedentia ſenibus inuſitata, ſanguinis vero pro fuſio ſenectæ eſt conveniens.

De Lævitate inteſtinorum. Cap. X.

SI a torminibus, & a latis, valdeque profundis ſuperiorum inteſtinorum ulceribus cicatrices crebræ, craſſæ, ſolidæque contrahantur; ſtercora ex his deorſum liquida, ab alibili indiſcreta prolabuntur. Inteſtinorum enim raritas,

per quam furfum verfus alimonia difcurrit, a cicatrice interclufa eft. Homo igitur nutricationis inopia laborat, & pallor adeft, & infirmitas. Affectus ifte qui ab cicatrice fit, Lienteriæ cognomen accepit, ab inteftinis fcilicet, quæ Græci Entera vocant, & nunc quidem a cicatricibus morbus exoritur. Alias vero inteftina cicatricis expertia funt, fed confuctudo, & exercitatio inteftina profluvium pati edocent. In iftis enim calidum quandoque refrigeratum eft: ut neque concoctionem, neque digeftionem moliatur: fed præ imbecillitate retinere non poteft, omnemque elaborationem alimentum fubterfugit. Quod fi ex tempore, & non ftabilis, fed levis momenti purgatio fiat; fimplex a cibis vomitus morbum folvit. Sin autem aliquo tempore prorogetur, & in fede firma iftorum caufa permaneat; nihil opis vomitus affert. Morbus quoque longus, & malus habitus, qui decumbere non cogit, lienteriam peperit. Aqua inter cutem nonnunquam in hanc ægritudinem feliciter commutata eft, in malum fcilicet ex malo, fed melior eft fucceffio.

De Uteri morbis. Cap. XI.

MULIERIBUS uterus ad purgationem, & partum bonus eft, fed morborum infinitorum, malorumque acervum congerit, neque enim ulceribus tantum; & inflammationi, & fluori obnoxius eft; verum etiam fi totus repente furfum verfus moveatur, celerem interitum effert. Alibi quidem fcriptum eft, quinam ipfius morbi pernicioli acuti funt. Diuturni vero hi, fluor duplex, duritia, ulcera aliqua innoxia, ali-

qua maligna, exitus totius aut partis. Fluor ſane ruber, aut albus eſt; forma declarat. Ruber quidem, ſi ſanguis flavus emanet, & hujus ſpecies: vel lividus, vel niger, & tenuis, vel craſſus, & concretus, ut grumi. Albus, ut aqua, aut flavus cum pallido mixtus ut bilis, craſſus vero aut ſubtenuis, liquor, quem Græci Ichora vocant, & male olens, albus item, ut pus, ſed exquiſite albus, ut album ſerum, quin etiam gutta cruenta nonnunquam cum pure ſimul effluit: mille aliæ ſunt ſecundum rationem majoris, & minoris iſtorum ſpecies. Circuitus vero modo eſt menſtrua purgatio, ſed non ad priſtinum præſcriptum diem revertitur, non multus quidem ſanguis, ſed per multos dies effluit, paucorum autem dierum fit interpoſitio, ſed omnino pura. Alter eſt circuitus modus, ſed ad certum diem: neque plurimi ſanguinis eſt plerumque prima purgatio, bis autem ac ter purgantur per totum menſem. Tertia eſt quoque fluoris ſpecies: indeſinens quidem effluvium eſt, & ſingulis diebus modicum: ſed in totum menſem ſumma fit non admodum modica; neque enim uterus oſtium claudit, ſed hiat, ad effluxum humiditatis relaxationem patiens. Verum ſi neque intermittatur, neque parum effluat, ob ſanguinis effuſionem moriuntur.

Signa utique hæc ſunt; præter humiditatis effluentis colores, ipſius hominis color, pervigilant, cibos oderunt, anxietate vexantur, diſſolvuntur in rubro profluvio magis, & dolore torquentur, & in ambobus quod effluit, mali odoris eſt, ſed modo magis, modo minus. Album enim profluvium pejus olet, ſi quando major adeſt putredo. Alias autem rubrum, cum ſævius debacchatur eroſio. Brevibus ſane dictum

esto; ater fluor omnium pessimus est, deinde lividus. Pallidus, albus & purulentus, diuturniores quidem sunt, sed minus periculosi. Ex his ipsis pallidus deterior quidem est; sed longe melior est ille, qui cum usitato colore mixtus est: usitatus autem est ruber, ejusque species. Quin etiam & ipsis minus noxii sunt usitati: sed re vera senioribus infestiores sunt rubri fluxus, minime autem puellis, quibus magis albi nocent.

Item altera est albi fluoris species, menstrua purgatio, exalbida, acris, & pruriginem cum voluptate afferens. In istis vero humor albus, crassus, geniturae similis provocatur; hanc speciem Gonorrhæam, id est fluxum seminarium muliebrem appellavimus. Est autem vulvæ refrigeratio; quam ob rem humorum tenax esse non potest: quin etiam sanguinem in albidum colorem transmutat: vim enim ignis rubrificam non habet. Id genus vitii & stomachus patitur, ideo & pituitam evomit.

Simili affectu & intestina laborant, cum profluvio, Græce Diarrhœa vocato, ægrotant.

In utero præterea ulcera suboriuntur, aliqua lata, pruriginosa, tanquam sale inspersa: hæc sunt quædam superficiei excoriatio, pus habent crassum, inodorum, paucum. Ulcera hujusmodi mitia sunt. His caviora sunt ulcera, & deteriora, quibus dolores parvi accidunt, pus paulo plus, gravius olent: nihilominus tamen hæc quoque placida sunt. Quod si altius penetrent, & labia dura asperaque fuerint, & sanies quædam olida exeat, & quam in superioribus, dolor sit major, exedit vulvam ulcus, & nonnunquam caruncula quædam separata egreditur, neque ad cicatricem ulcus id ducitur, sed longissimo tempore hominem tollit: nam maxime diu-

turnum eſt, hujuſmodi Græco vocabulo Phagedæna nuncupatur. Nempe mortifera ulcera ſunt, ſi præter ipſa dolor exacerbatur, & mulier valde contriſtatur, & res putrida ab ulcere neque ipſis ægrotis tolerabilis emanat, efferaturque manuum attrectatione, & medicamentis, & quolibet genere medelæ exaſperatur; venæ autem in utero turgent, & proximæ ſimul partes diſtenduntur, id vero perſpicacibus medicis tactu deprehenditur: neque enim aliter liquet.

Cæterum ignis, & anxietas totius, & duritia ſimul, ut in feris ulceribus inſunt, quæ & ipſa mortifera ſunt, nec non cancri appellationem obtinent. At cancer neutiquam ulcus eſt, ſed tumor durus, & indomitus, qui una totum uterum diſtendit: dolores quoque & reliqua omnia, quæ in ulcere inſunt, cancrum comitantur. Hæc eadem vero cancroſa utraque ſunt, & diuturna, & pernicioſa. Ulceratus autem cancer non ulcerato longe improbior eſt, & odore, & doloribus, & vita, & morte.

Nonnunquam integra vulva de ſede ſua egreditur, & mulieris feminibus inſidet, incredibilis calamitas. Sed neque inſpectabilis eſt uterus, neque ingenerabilis cauſa, relaxantur enim membranæ ilibus appenſæ, quæ uteri ſunt ligamenta nervoſa: quæ in fundo ſunt juxta lumbos gracilia, quæ in cervice hinc atque inde juxta ilia, maxime nervoſa, lataque ſunt: qualia navigiorum vela cernuntur. Omnes igitur hæ membranæ remittuntur, cum vulva foras procidit. Plerumque ſane hujus exitus mortem affert, accidit enim ex abortu, & magis concuſſionibus, & violento partu. At ſi non interficit, diu hæ vitam producunt, non viſibilia videntes, extra alentes uterum, atque foventes. Videtur autem non-

nunquam duplicitas uteri, interitus fuccingens tunica quando a contigua divellitur. Geminæ namque membranæ tantum funt differentes a tunica, hæc vero abfcedit, & fluxione, & abortu, & violento partu, quando ipfa fecundis inhærefcit. Nam cum ipfæ vi extrahuntur, fimul & uteri tunica extrahitur: verum nifi pereat mulier, revertens eadem tunica utero ad amuffim connectitur, aut paulum extra prominet: contegit autem feminibus mulier.

Nonnunquam uteri ofculum folum ad cervicem ufque procidit, fed rurfum intro fe recipit, fi uterus fuffimenta mali odoris olfaciat, ipfum quoque mulier attrahit, fi grata odoramenta naribus fubjiciat. Quin etiam obftetricis manibus paulatim intro recurrit, fi placide, & fenfim prematur, & prius remedia mitigatoria, quæ Græci Hyfterica vocant, id eft uterina, ei adhibita fuerint.

De Arthritide, & Ifchiade, id eft, Articulorum, & Coxendicis dolore. Cap. XII.

COMMUNIS omnium articulorum dolor eft, Arthritis: fed pedum dolorem Podagram vocamus, coxendicum Ifchiada, manuum vero Chiragram.

Nempe aut ex tempore dolor eft, fi ex aliqua parum durante caufa confurgat: aut latenter meditationibus longo tempore contractus eft morbus, cum ab exigua occafione dolor, & morbus accenduntur. Eft autem omnium fimul nervorum affectus, fi autem malum omnibus ingruat. Initio vero nervi articulorum vincula, & quæ-

cunque ex oſſibus exorta ſunt, & in oſſa inſeruntur, dolere incipiunt. At iſtorum magnum eſt miraculum: non delent quidem vel minimum, etiam ſi quis ſecet, aut collidat: at ſi quis ab ipſis deleat, nihil aliud eſt eis ad dolorem citandum potentius: non ferramenta adſtringentia, non vincula, non vulnerans gladius, non exurens ignis, nam & hæc aſſumuntur tanquam majorum dolorum remedia. Quod ſi quis ipſa dolentia oſſa præciderit; ſectionis dolor, ut exiguus a majore obſcuratur. Sin autem iſte prævaleat, eos voluptaſque capit priorum malorum oblivionem afferens: id ſane patiuntur dentes, & oſſa.

Cauſam quidem veram ſoli Dii noverunt, probabilem vero, & apparentem etiam homines. Eſt autem (ut ſimpliciter dicam) hujuſmodi. Quod prædenſum eſt, contactum, vulneratioņeque non ſentit; idcirco, & ex tactu vulnerationeque non dolet. Dolor enim eſt res aſpera ſenſui: denſum autem non exaſperabile, ideo quoque eſt indolens. At rarum bono ſenſu præditum eſt, & vulnere exaſperatur. Cæterum quoniam, & denſa ingenito calore vivunt, per hunc eundem calorem etiam ſentire poſſunt. Siquidem efficiens cauſa ſubſtantialis ſit, ut gladius, ut lapis, ſubſtantialis patientis corporis pars non dolet: natura enim denſa eſt. Sed ſi caliditatis inſitæ intemperatura corripiatur, ſenſus fit permutatio, cumque ipſorum ex ſe ipſa dolet caliditas, ab interna ſenſus pulſione excitatur; natura autem in majus excedente, vel ex abundentia dolores proveniunt.

At alias in alios articulos morbus articularis invadit, quibuſdam in coxendices, (eaque parte plerumque claudus remanet), & in alia quædam membra nonnunquam exiguus, quandoque nec

in parvas particulas tranſit, pedes, & manus, nam ſi majora membra occupaverit morbum ipſum capere valentia, inſtrumenta illa non ſupergreditur. Sed ſi ab exiguo membro initium cœperit, mitis eſt, & inopinata evaſio. Iſchiadis quidem a femore poſterius, aut poplite, aut tibia initium eſt. Alias vero in coxæ cavo (Cotylam Græci vocant, Latini Acetabulum) dolor apparet, rurſus in clunem, aut lumbos impetum facit; & omnia potius eſſe videtur, quam coxendicis morbus. Verum etiam articuli ita fere dolere incipiunt, magnum pedis digitum dolor occupat, rurſum calcem in priori parte, qua nitimur; deinde in concavam ſubit. Malleolus autem poſtremus intumeſcit.

Doloris cauſam non legitimam afferunt, aliqui novæ crepidæ atritum, aliqui longam obambulationem, alii plagam, aut calcationem, nullus inteſtinam domeſticamque cauſam explicabit. Quin etiam ægrotis verum audientibus incredibile eſſe videtur, quam ob rem in inſanabilem affectum inciderunt; quoniam principiis, cum debiliſſimus morbus eſt, medicus non reſiſtit, qui ut temporis ſpatio vires acquiſivit, nihil medici diligentia proficitur.

Quibuſdam in pedum articulis uſque ad mortem reſidet morbus, quibuſdam in omnis corporis ambitum vagatur, plerumque a pedibus in manus proſilit, neque enim multum intereſt in pedibus ne, an fiat in manibus: cum utrique ejuſdem naturæ ſint, graciles, excarnes, externo frigori proximi, a calore interno remotiſſimi. Item cubiti flexura, & genu conveniunt, poſt hæc coxarum cavitates, quas Cotylas Græci vocant, & vocatus Periſtrophus. Tranſitus quoque in dorſi, thoraciſque muſculos fit: incredibileque

eſt, quam late malum ſerpat. Vertebræ dorſi, cervicisque dolent, & in ſummo ſacri oſſis dolor inhæreſcit, ſimulque omnium bos, aſinus, & proprius cujuſque dolor. Verum etiam tendines, & muſculi cum diſtentione dolorem patiuntur; nec non maxillarum, & temporum muſculi. Item communicatur renibus, & veſicæ. O rem admirabilem! Poſt omnia nares, & aures, & labia afficiuntur. Nam quoquo verſus nervi, & muſculi in capite feruntur, dolent capites ſuturæ, & quid doleat ægrotus ignorans indicat ſuturarum ſpecies obliquam, rectam, tranſverſam, poſterius, ac prius. Tenuem autem dolorem, & in oſſibus defixum conqueritur. Univerſam enim oſſium compagem morbus populatus haud ſecus, atque pedis, aut manus articulum.

In articulis quoque tophacea quædam coaleſcunt; ab initio quidem veluti abſceſſus occupant: poſtquam vero magis ſpiſſantur, etiam concreto humore difficiles fiunt inflexiones, demum tophi ſolidi alibi conſiſtunt. In toto autem membro tubercula exigua, quales ſunt Jonthi a Græcis appellati, Vari a Latinis, & majora exurgunt. Humiditas vero craſſa, abicans, grandinoſa eſt: nam, & totus morbus frigidus inſtar grandinis eſt.

Videtur autem caloris, aut frigoris differentiam præ ſe ferre, ſiquidem modo ex calore, modo ex frigore voluptas percipitur. At mihi placet unicam eſſe morbi cauſam inſitam frigiditatem, unicumque eſſe affectum, verum ſi protinus increſcat, & caliditas apparuerit, refrigeratione opus eſt, ac talibus delectatur: & hujuſmodi affectum calidum vocant. Quod ſi dolor in intimis nervis moretur; & articulus non calens collapſus ſit, neque extumeat, frigidum hunc eſſe dixe-

dixerim; in quo ad caloris revocationem medicamenta calida requiruntur: multis autem valde acribus opus eſt. Caliditas enim collapſas partes in tumorem excitat, & internum calorem ad ſuperficiem evocat, quo tempore frigida medicamina proficient. Huic rei fidem id facit, quod iiſdem eadem non conducunt, nam quod modo profuit, id alias noxium fuit, atque (ut compendio dicam,) calore in principio, frigiditate in fine opus eſt. Haud facile quidem continua podagra gignitur, ſed nonnunquam longo intervallo temporis intermittitur, tenuis enim eſt. Et in ludis olympicis podagricus morbo ſedato curſu victoriam adeptus eſt.

Viri facilius in hunc morbum incidunt, & ex mulieribus agiliores. Mulieres autem, licet rarius, quam viri, difficilius tamen hoc vitio laborant. Quod enim neque uſitatum, neque familiare eſt, id ſi aliqua urgente cauſa potentius evaſerit, violentum cum ſit, majorem calamitatem infert. Ætas autem huic morbo ſubjecta eſt a quinque annis, ſupra triginta, celerius quoque, aut tardius, prout cujuſque natura, aut victus ratio poſtulat.

Atroces ſane dolores ſunt, ſed dolores comitantia atrociora: defectus animæ, ad manuum contactum immobilitas, ciborum averſatio, ſitis, vigilia. Si diſcrimen evaſerint; tanquam ab inferis elapſi laxiorem vitam degunt, incontinentes, ſimplices, hilares, avari, in victu molles, ac delicati. Idcirco vero tanquam mortem rurſus ſubituri licentioſe præſenti vita fruuntur. Multis in hydropicum morbum podagra conceſſit, quibuſdam in depravatam ſpirationem, Aſthma Græci vocant, Latini Anhelitum. Hæc vero ſucceſſio immedicabilis, atque inevitabilis eſt.

De Elephantiasi. Cap. XIII.

ELEPHANTI morbo, & feræ elephanti communia multa sunt, & specie, & colore, & magnitudine, & victu. Verum neque ulli alii similia sunt, neque affectus affectui, neque animal animali. Nam Elephas fera longe ab aliis differt, primum quidem ingentissima crassissimaque est. Magnitudo enim tanta est, ut magnum animal super aliud animal turris instar imponere queas. Crassitudo quoque tanta, quantam plura crassissima animalia inter se conjuncta vix æquare valeant. Cæterum neque specie cuipiam admodum similem invenias: siquidem omnes exquisite nigro colore toto corpore obscurantur. Nam equorum alius candidissimus est, quales Rhesi equi Thracii: alii albis pedibus, qualis Menelai Podargus: alii flavi, quales centum & quinquaginta: alii cærulei, ut illi Homeri: „ factus „ equo similis concubuit cæruleos habens crines". Ita boves se habent, ita & canes, ita quælibet reptilia, & animalia, quæ super terram depascuntur. Elephantes autem soli nigri, tenebricoso colore, nocti, & morti similes. Specie vero tali sunt, capita quidem, & facies fædas habent, figura non evidenti super brevi cervice, ut caput in humeris considere videatur: atque ideo non evidens est, aures enim grandes sunt, latæ, alarum similes, ad jugula usque, & pectoris ossa. Hæ cervicem armosque tegunt, sicut navigia velis conteguntur. Cornua vero mirandum in modum candida nigriori colori internitentia possidet Elephas, alii hæc dentes appellant. Hæc sola autem candidissima sunt, quale nihil in ullo alio

quamvis candido animali reperitur, & hæc ipſa non ſuper frontem, & tempora, qualis cornigeris natura eſt, ſed in ore ſuperiorique maxilla ſita ſunt, deorſum verſus ſpectantia, recta non admodum, ſed paulum in ſuperiora retorta, quo a recto detorqueri liceret, & in ſimis dentibus pondus extollere. Grandia utique cornua ſunt, longitudinem extenti brachii, Orgyam Græci vocant, æquant mediocria, alia his multo etiam duplo longiora ſunt. Prominentiam habet ſuperior maxilla a labro enaſcentem, longam, exoſſem, tortuoſam, ſerpentis ſimilem. Duo vero in ſumma prominentia foramina ſunt: & hæc in pulmones uſque pertinentia natura terebravit, duplicis tibiæ imaginem referentia. Hac ſane fiſtula tanquam nare ad reſpirationem, nec non & vice manuum id animal utitur: poculum etenim, cum velit, hoc proceſſu corripit, complectiturque, & valide retinet: neque ab eo quiſpiam vi eripere poſſit, niſi alius ſit potentior Elephas: herbam etiam ad pabulum hoc quærit: neque ore minoribuſque dentibus carnes edendo vitam ducit: prælongi enim pedes longe a terra diſtans animal ſuſtinent: quin etiam breve (ut diximus) collum eſt; ore igitur humi pabulari non poteſt. Nonnunquam, & cornuum ab ore proceſſus herbam os tangere prohibet. Itaque hac prominentia magnum pondus haurit: deinde quotcunque venatur, hac complexus ventri futura alimentum in os detrudit. Rite igitur primi illi Proboſcida hanc vocaverunt, nam, pro, id eſt, ante ſe animal, hac βόσκεται, id eſt, pabulatur. Verum enim vero neque ex palude aut flumine ore bibere ei licet. Eadem enim cauſa eſt, quod ſi ſitiat, proboſcidis extremum narem in aquam demergit: deinde tanquam reſpirans, vice aëris,

multum aquæ attrahit: ubi vero implevit, narem ceu poculum in os, fluminis instar effundit: deinde iterum attrahit, iterumque effundit, quoad ventrem tanquam onerariam navem compleverit. Corium habet asperum, crassissimumque, tumoribus inæquale, fissuras habens, ceu semitas prælongas, alias divisuras concavas transversas, alias vero obliquas valde profundas. Totum Tripodonio persimile est. Pili autem aliis quidem animalibus natura, aut setæ sunt, Elephanti vero sordida lanugo est. Infinitæ sunt & aliæ differentiæ inter elephantem, & cætera animalia. Etenim retro versus quandoque secundum genu flectitur quemadmodum & homo, & mammas prope axillas habet, ut mulieres.

Cæterum non in præsentia mihi opus est de animalis hujus natura tractare, nisi quatenus ex eo, & morbus Elephas vocatus patefiat; quotque ægrotantis forma hujus animalis naturæ similia obtineat, agnoscatur. Morbum quoque hunc Leonem vocaverunt, ob extremarum frontis rugarum similitudinem: quam partem Græci Episcenium nominant. De ea posterius suo loco dicetur. Satyriasis etiam appellatur ob malarum ruborem, atque inexplebilem impudentemque coeundi libidinem. Nec non & Herculeus dicitur, quoniam eo nullus major est, neque valentior.

Magnus est quidem potentia morbus, ad mortem enim inferendam est omnium longe efficacissimus, est etiam visu fœdus, & in omnibus terribilis, quemadmodum & elephas bellua. Inevitabilem quoque affert interitum: quandoquidem a mortis causa ducit originem. Ea ingeniti caloris frigiditas est non exigua, vel potius congelatio, ceu quædam sæva hiems: cum aquam in nivem, aut etiam grandinem, aut crystallum, aut gla-

ciem convertit. Hæc est communis mortis ac morbi causa. Verum tamen neque ulla insignem conjecturam morbi principium obtinet: neque ulla nova, atque inusitata labes hominem incessit: neque in corporis summis partibus repræsentatur, ut protinus videre quis possit, & incipienti malo resistere, sed in visceribus tanquam domo Plutoni, delitescens ignis jam succenditur, internorumque victor rursum in superficie aliquando exardescit.

Plerumque sane a facie hæc pestis incipiens tanquam ignis de specula procul conspicuus effulget. Nonnulli vero ab extrema cubiti curvatura, a genu, a manuum, pedumque articulis. Idcirco autem hujusmodi hominum salus desperata est: quoniam medicus ad morbi debilissima initia artem non adhibet negligens, & ægrotantium calamitatis ignarus. Tardi enim sunt, ut ab aliqua levi, & vulgari causa, somniculosi, quieti, sicca alvo. Hæc etiam sanis haud valde inusitata sunt. In morbi autem crementis respiratio, grave olet ob interni spiritus exhalationem. Hujusce rei aër, aut quippiam aliud extrinsecum (*a*) causam præbere videtur. Lotium crassum est, album, turbidum, quale jumentum reddit, venerem appetunt, crudorum, & inconcoctorum distributio fit: (*b*) neque istorum est sensus, & meditatio, neque enim concoxerint, nec ne, percipiunt, & cruditas hæc concoctioni similis est: nam ipsi haud frequens est in optimum aut familiare concoctio. Digestio vero facile fit, tan-

---

(*a*) *Aliter intrinsecum.*
(*b*) *Aliter seminis crudi, & incocti emissio fit.*

quam in ſuum ipſius alimentum raptim morbo attrahente: propterea valde ſiccitate inferioris ventris laborant. Tumores alii juxta alios exſurgunt, nondum quidem continui, ſed craſſi, & aſperi: & interſtitium tumorum diſciſſum eſt, ut elephantis corium. Venæ latæ ſunt, non ſanguinis redundantia, ſed cutis craſſitudine. Non multo poſt autem & ſedes declarat univerſo corpore in æqualem tumorem diſtento. Pili in omni corpore præmoriuntur in manibus, femoribus, tibiis. Item in pube, in mento rari ſunt: rara quoque in capite cæſaries, quod vero majus eſt, intempeſtivi cani, & calvities affatim ſubitoque ingruunt; non multo poſt autem pubes, & mentum glabreſcunt. Quod ſi qui pauci pili remaneant; hi magis dedecent, quam qui defluxerunt. Capiti cutis altius reſciſſa eſt: rimæ autem frequentes, profundæ, aſperæ ſunt. Tumores in facie duri, acuti; nonnunquam faſtigio albido, baſi viridiore. Pulſus puſilli, graves, tardi, tanquam per cœnum vix ſe moventes. Venæ temporum diſtentæ ſunt, & ſub lingua ventres bilioſi. Lingua grandinoſis varis exaſperatur. Neque inopinabile eſt, & omne corpus talibus ſcatere tuberculis; quandoquidem, & in victimis pravos humores habentibus carnes grandinum plenæ ſunt.

Sin autem valde ab intimis partibus erumpet morbus, & in extremitatibus apparebit; impetigines ſummos digitos infeſtabunt, genua prurient, prurituſque cum voluptate ſcalpetur. Ambit vero impetigo, & mentum nonnunquam in orbem: rubent malæ cum tumore haud ita magno, oculi caliginoſi, æneі coloris ſunt, ſupercilia prominentia, craſſa, glabra, deorſum verſus pondere vergentia: contractis glabellis

eminens tumor inſurgit: color lividus, aut ater eſt. Epiſcenium vehementer contrahitur, ut oculos contegat, quemadmodum iraſcentibus, aut leonibus accidit: unde & Leonina hæc ægritudo vocatur. Igitur neque leoni, neque elephanto ſolum, verum etiam nocti tenebroſæ æquales ſunt. Hypopia, id eſt, ſub oculis inſurgentia oſſa, & nares cum atris tumoribus ſalebroſæ, exſtanteſque ſunt, labiorum proiminentia craſſa eſt, pars autem inferior liveſcit, (*a*) naſus tumet, dentes non albi ſunt, ſed nigricare videntur. Aures rubent admixta nigritia, obſtructæ, elephanticæ, ut grandiores conſueto eſſe videantur. Ulcera in baſi aurium ſunt: ſanies defluit: pruriunt. Totum corpus rugis aſperis exaratur: nec non & alte deſcendunt ſciſſuræ veluti nigri in corio ſulci, propterea & Elephas huic morbo nomen eſt. Plantarum, & calcaneorum uſque ad medios digitos fiſſuræ ſunt. Quod ſi plus augeſcat malum; tumores malarum, menti, digitorum, genuumque ulceroſi fiunt, ulcera fœtida ſunt, & inſanabilia: alia enim ſuper alia exſurgunt, ſuper alia alia niteſcunt, ſiquidem membra hominem diu morte præveniunt, quoad de corpore excidant naſus, digiti, pedes, genitalia, atque totæ manus.

Neque enim hæc labes prius perimit, a turpi vita, ſæviſque cruciatibus liberans, quam membratim dilaceratus homo ſit. At longæva eſt, quemadmodum & Elephas animal. Sin autem membrorum recens dolor ſit, longe acerbius affligit. Aliter atque aliter paratorum ciborum appetentia eſt non obtuſa, ſed guſtatus qualitatis

---

(*a*) *Aliter atque extat.*

expers eſt: nullaque edendi ac potandi delectatio: omnia vero ob doloris cruciatum oderunt: alimento privatur corpus: rabioſa ineſt cupiditas: ſpontaneæ ſunt laſſitudines; ſingulorum membrorum ſpecies hominem gravitate inuſitata premit, quantumlibet exigua membra ſint, quin etiam corpus omnia gravatim fert; non balneis delectatur, non illuvie, non cibo, non jejunio, non motu, non quiete: ab omnibus enim morbus alienus eſt: ſomnus tenuis, vigilia pejor mala ſua cogitans, ſpirandi vehemens difficultas: ſuffocationes fiunt, ac ſi laqueo ſtrangulentur. Hoc igitur pacto nonnulli vitam perdiderunt, inexcitabilem ſomnum in mortem dormientes.

Itaque tales cum ſint, quis non aufugiat? aut quis non averſetur, licet filius, aut pater, aut etiam germanus frater ſit? cum metus eſt, ne morbus communicetur. Propterea multi in ſolitudines, & montes ſibi chariſſimos abduxerunt; aliqui eorum egeſtati, quoad viverent, ſubvenientes, aliqui vero minime: cum eos vita defungi mallent. Fama eſt eorum quendam, qui in ſolitudinem expoſiti erant, ex terræ latebris reptantem viperam intuitum, aut fame coactum, aut morbi tædio inductum, ut malo malum commutaret, viventem viperam ediſſe, neque prius e vita migraſſe, quam omnia ipſius membra computruerint, atque exciderint. Alterum præterea ferunt, viperam in muſti dolium irrepſiſſe conſpicatum, cum muſtum ad ſatietatem ingurgitaſſet vomuiſſe, multumque veneni ſimul cum muſto rejeciſſe, quoniam in muſto fera extincta fuerat: iterumque hominem muſtum largiſſime epotum, vitæ pariter ac morbi finem quærentem, ut vero ſatiatus juxta inebriatuſque fuit, primum quidem humi proſtratus inſtar morientis ja-

cebat, poſteaquam deinde gravi ſopore experrectus eſt, ebrictatemque diſcuſſit, in primis comæ defluxerunt, præterea digiti, & ungues; deinceps omnia in ambitu corporis membra contabuerunt: quoniam vero adhuc in ſemine facultas erat, iterum tanquam ab ortu hominem natura veluti ex cera creavit, alios enim crines enutrivit, ungues novos, & nitidam carnem inſtauravit, ac vetus corium ceu ſerpentis ſenectam exſuit: & tanquam alter homo ad vitæ munia revocatus eſt. Ita habet fabula non admodum quidem vera, neque valde fidem excedens. Matum enim malo pulſum eſſe probabile eſt, naturam vero ex reſidua vitæ ſcintilla hominem redintegraſſe, haud ita a ratione abhorret, ut monſtro ſimile eſſe videatur.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE
MORBORUM ACUTORUM
CURATIONE.

LIBER PRIMUS.

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO
INTERPRETE.

Procemium.

PROOEMIUM.

ACUTARUM ægritudinum medicamina ſpeciebus ſignorum contigua ſunt, quæ ſupe-

rioribus libris a me comprehenſa fuere. Quæcunque ſane in febrium curatione fiunt ſecundum ipſorum differentiam, & ſecundum morborum ſpeciem, & in ipſis diverſitatem; eorum plura in Tractatione de Febribus explicabuntur. Quotquot autem cum febribus acuti morbi fiunt, qualis Phrenitis eſt, aut ſine febribus, qualis Apoplexia, eorum duntaxat medicamina commemorabo: ut ne aberrem, neque verboſior ſim, alia in aliis deſcribens locis. Idem vero principium, quod, & de morbis feci, eundem etiam finem faciam.

Curatio Phreniticorum. Cap. I.

ÆGROTUM cubare convenit in conclave mediocris amplitudinis, aëris temperati, hieme tepidi, æſtate frigidioris: vere autem, & autumno ſecundum temporum naturas conjectura uti decet. Deinde quieſcere jubendum eſt, & ægrotos ipſos, & omnes domeſticos. Acute namque audiunt phrenitici, & ſtrepitibus irritantur, nec non & ab iis in furorem aguntur. Parietes leves ſint, æquales, neque ſupereminentes, neque feſtucas, aut aliquid exertum habentes, neque picturis exornentur: pictura enim parietum mentem turbat: nam præ oculis falſa quædam ſimulacra obverſantur, & quædam non eminentia tanquam eminentia manibus contractant, omniſque occaſio citra cauſam manuum agitationem provocat. Cubilis longitudo, & latitudo moderata ſit; quo neque in ampliori volutari, jactarique poſſit, neque a nimis anguſto delabi. Stragulæ veſtes glabræ ſint, ut ne floccos colli-

gere in mentem veniat. In molli lecto decumbant; nam durum stratum nervis ingratum est. Non minime autem inter cæteros ægrotantes phrenitici nervis laborant: facile enim convelluntur. Amicissimi eos invisant; fabulæ, & sermones animum ne vellicent: cum delectabilia omnia esse oporteat; illis præcipue, quorum iracunda insania est. Uterum in tenebris, an in luce habendi sint, ex morbi natura conjicere debemus: nam si ad lumen efferantur, & quæ non sunt, cernunt, & quæ non adsunt, cogitant; aut pro aliis alia cognoscunt, aut quasdam novas, & vanas imagines accipiunt, atque in summa lucem, aut quæ in luce sunt, extimescunt, obscuro loco eos continere præstat: sin secus se habeant, lucido; bonum est autem ad lucem resipiscere, placarique insaniam.

Ne diu a cibis abstineant: cibi vero humidiores sunto, paucioresque, & continui: nam cibi animum demulcent. Occasio autem exhibendi cibi esto in utriusque remissionibus, febris videlicet, atque delirii. Quod si ab inedia furant, & non desinat febris; cibos dare non valde febrim lædentes utile est. Nempe bonum est febrim deliriumque in accessionibus remissionibusque concordare, quo exhibendi cibi opportunum tempus inveniatur.

In primis itaque considerandum est, sanguis nec ne mittendus sit. Si mentis quidem alienatio una cum febre a principio invaserit: vena in cubiti curvatura primo aut secundo die, media potissimum secanda est. Quod si non nisi tertio, aut quarto die delirium accedat; usque ad primum decretorium dierum circuitum venæ sectio differenda est. At si ultra conveniens tempus, ut puta sexto aut septimo die superveniat, venæ

ſectio dimittenda eſt: multo enim ante judicationes in acutis morbis evacuandum eſt, aut purgandum, aut aliis irritationibus utendum. Venæ quoque inciſor ne multum ſanguinis detrahat, licet a principio ſecet: phrenitis namque malum eſt in ſyncopam facile mutabile. Sin autem ægrotus valde repletus ſit, & juvenis plurimo cibo, & largiſſimo vini potu ſaginatus; hæ ad phrenitidem rationes non pertinent: verum iſtis, & citra delirium multum ſanguinis hauriendum eſt: longe autem minus auferendum, ſi iidem phrenitici ſint.

Verum tamen audacius vena ſolvenda eſt, ſi a præcordiis non a capite morbus oriatur: ibi enim vitæ principium eſt: caput vero ſenſus, nervorumque originis locus eſt, ſanguinemque potius a corde trahit, quam aliis diſtribuat. Igitur ſi membrum hoc affectum ſit, venam cubiti ſcindere non convenit; quippe in illis vitiis inanire vaſa oportet, a quibus non modica noxa provenit. Quod ſi vires patiantur, ut quantum ſanguinis ſatis eſt, evacuetur, ſemel auferendum eſt; ne, dum repetendo tempus conteritur, exhibendi cibi occaſio elabatur; quando quidem phreniticis continuæ febres ſunt, neque remiſſiones longas habent, ſed breves, & latentes ſublevationes. Cæterum ſi ante mediocritatem defecerit æger, ad ſecundum remiſſionem differendum eſt, niſi longo tempore poſt ventura ſit. Quod ſi non ſit, vires inſtaurando odoramentis, faciei tractatione, & pedum compreſſione, protinus ſanguis detrahendus eſt: quantum vero mittendum ſit, facultas oſtendet.

Eſca humida omnibus quidem febricitantibus idonea eſt, ſed phreniticis maxime: aridiores enim ſunt, quam ſi ſola adeſſet febris; neque mul-

ſa danda, niſi bilioſi ſint: nam facile a bilioſis naturis concoquitur. Far lotum cum aqua, aut mulſa convenit. Bonum quoque eſt ex his ſorbitiones ſimplices præbere, quales ſatureja, aut apio, aut anetho incoctis fieri ſolent, hæ namque bonam ſpirationem conciliant, & urinam cient: conducit autem phreniticis lotii excretio. Omnia olera proſunt: ſed malvæ potiſſimum lentor bonus eſt, & ad linguæ arteriæque levorem, & ad ſtercorum deſcenſum: optima eſt beta, blitum, coronopus, cucurbita, quicquid ſuis temporibus optimum fuerit. Hordei vero mundati cremor liquidiſſimus quidem in primis nutribilior eſt; ſed tanto etiam ſpiſſior craſſiorque ſit, quanto plus temporis morbus progreſſus fuerit. Verum in judicationibus, & paulo ante judicationes cibus ſubtrahendus eſt. Si morbus longiori tempore producatur, cibos ne ſubtrahito, ſed triticea exhibeto, quo ſufficiat ægrotus: quando extremorum, & volatilium carnibus in cremore liquefactis plerumque opus eſt, oportet enim hæc in elixando valde diſſolvi. Ex piſcibus ſaxatiles aliis præſtantiores ſunt: atque omnino regionis illius optimos deligito, quippe aliam regionem alias piſcium ſpecies procreare creditum eſt. Vinoſæ naturæ fructus ſubtrahito, quoniam caput, & mentem percutiunt. Verum ſi neceſſitas urgeat, viribus aut ore ventriculi labantibus; mala in mulſa elixa, aut in adipe toſta exhibeto: aliorum ſingula calida aqua diſſolvito, ſi roborandi duntaxat oris ventriculi cauſa exhibeas: ſin autem vires quoque inſtaurare opus ſit, non uſque adeo vinoſa facultas diſſolvenda eſt. Cibi quidem (ut ſemel dicam) hujuſmodi ſunto.

Irrigandum vero caput eſt refrigerandi cauſa olivæ acerbæ contritæ unguine: nam caput in

phreniticis calefieri non amat. Quod ſi vigiliæ, & cogitationes ægrotum agitent, roſacei parem modum in principio miſceto: adhuc vero plus roſacei addendum, quo magis extra intraque caput roboretur ac refrigeretur. At ſi mens labefactetur, & loquutio evariet, ſerpylli comam oleis incoquito; aut hederæ ſuccum, aut ſanguinalis, affundito. Si mentis vero alienatio vehementius hominem turbet, peucedanum, & ſpondylium oleis infervefacito, & aceti parum inſtillato: hæc enim halitus, & caliditatem difflant, craſſaſque humiditates, quæ & ipſæ deliramenti cauſæ ſunt, diſcutiunt: cavere autem convenit, ne in cervicem ac tendones madefactio deſcendat; tendonibus enim atque nervis inimica eſt. Nempe irrigandi ſemper occaſio eſt, præterquam exacerbationis initio, rarius quidem in incremento, omnium vero frequentiſſime vigente morbo: cum maxime inſaniunt, tum maxime irrigandum eſt humore frigido: atque æſtivo tempore multo magis refrigerato, hieme vero tepido.

Ut miteſcat autem delirium, poſca, aut conyzæ decocto cum ſpongia facies fovenda eſt. Deinde œnanthino, aut crocino unguine linenda: quin etiam nares, & aures iiſdem imbuendæ. Hæc enim ſomnum alliciunt. Si quando iſti inſomnes pernoctant, neque interdiu ſopiuntur, ſed penitus intenti ſunt oculi atque inſtar cornu rigentes, jactantur autem, & e lecto proſiliunt; iis ſomnus, & quies conciliandi ſunt: primum quidem caput roſaceo mero irrigando, aut amaracino cum ſucco hederæ, aut ſerpylli, aut etiam ſertulæ decocto. Magis autem ſoporiferum eſt papaver in oleo elixum capitis ſincipiti ſuperdatum, aut in aqua faciei per ſpongiam impoſitum; ipſæ quoque integræ herbæ (ſi proxime lectæ fuerint)

virides cervicalibus ſubjiciendæ ſunt, craſſant enim, madefaciuntque ſpiritum aridum tenuemque, & caliginem quandam ſenſibus obducunt: gravis autem, & torpens eſt caligo: id vero eſt ſomni principium.

At ſi valentioribus auxiliis egebunt, & ipſa papaveris lachryma ex aqua frons inungenda, quin etiam nares ea linendæ, & in aures infundenda eſt. Contractatio pedum ſuavis ex oleo, capitiſque adtactus efficax eſt, ſed potiſſimum ſi tempora, aureſque ſcalpantur: nam & ferarum iram furoremque, aurium & temporum mollis adtrectatio coercet. Cuique vero uſitata ſomnum accerſunt. Nautis in cymba decubitus, & maritima navigatio, & littorum ſonus, & undarum murmur, ventorumque bombus, & maris naviſque redolentia. Muſico tibiarum exercitatio quietem affert, aut lyræ cantus aut cytharæ, aut meditatio puerorum canentium. Ludi autem magiſtro puerilium fabellarum enarratio. Atque ita aliis alia animum demulcentia ſomnum inſinuant.

Cæterum præcordiis ac ventri madefactiones, & cataplaſmata adhibeto, phlegmone ſubſit, atque durities, flatuſque diſtendat: oleum quoque ex oliva bene matura, nequaquam acerba injicito: id enim craſſum eſt, & viſcidum, & calefaciens. Hæc utique in inflammatione facienda ſunt. Injiciatur vero in ipſa anethum, aut conyza: bonum quoque eſt ſi ſimul omnia. Quod ſi adſit etiam inflatio, cumini, & apii ſemina adjicito, & quæcunque lotium flatuſque prolectant: nec non & nitrum cribratum inſpergito.

Verum ſi in jecore vitium dolorque fuerit; lonas ab ove ſordidas accipito, oleum vero acerbum, aut roſaceum, & ſapam Græcam, aut Creticam admiſceto, ſertulamque incoquito, atque omni-

omnibus in unum ſuccum permixtis jecur irrigato. Ad lienem vero oleum cum aceto bene facit: aut ſi magis, quam prius turbet, poſca, & pro lanis ſpongia mollis adhibeatur, nam mirum in modum his gaudet miteſcitque lienis ægritudo. Porro ſi præcordia interius ſint, ſurſumque trahantur, & circumtenta cutis ſit, optimum hoc remedium erit loco unguinis, aut una cum ipſo craſſo tantundem opportunum eſt, cunila vero, & ros marinus incoquantur; anethum quoque non injucundum erit. Quod ſi cataplaſmati tempus erit idoneum, oleis quidem iiſdem in iiſdem affectibus utendum eſt. Materia ſit autem lini ſemen, fœnum græcum, hordei tenuis farina. Bonum eſt autem, & faba, & ervum, ſi venter intumeſcat: pariter & milium torrefactum in ſacculo poſitum leve mo lleque fomentum eſt: piſtum vero, & aqua inter cutem laborantibus cum melle, & oleo, & lini ſemine cataplaſma bonum eſt. Flores autem, & herbæ, & ſemina quæcunque a me in irrigationibus poſita ſunt, & in cataplaſmatibus eadem ſunto. Mel vero & cum ipſis bonum eſt, ut arida cogantur, miſceanturque ſqualentia, atque ut calor diutius permaneat: ipſum quoque ſolum bonum eſt pro cataplaſmate ſemicoctum, & ad irrigandum, ſi cum aliquo humore liquetur: mollit enim, calefacit, flatus lotiumque evocat, & ardores obtundit. Nam hæc quoque mulſa epota præſtat: hiſque plura, & meliora, ſi interius arteriam, pulmones, pectus, & ventrem ſubeat.

Aſſidue vero alvus irritanda eſt glandulis, aut illitionibus (ſæpius enim ſicceſcit), ut a capite materiæ detrahantur, & a pectore halitus diſſlentur, & alvi purgamenta excernantur. Quod ſi multis

diebus venter ſuppreſſus fuit; ipſum mulſa, oleo & nitro ſubluere opus eſt.

Verum ſi non ſatis phlegmones exhalationes deſierunt, cucurbitulam affigens incidito, qua parte phlegmone extumuit, & major apparet: unam autem, aut duas affigito, prout phlegmone ſignificaverit, & vires præceperint: & ſanguinis detrahendi copiam ab his conjectare oportet. Exceſſus enim ſyncopæ author eſt.

Primo quidem aut altero die madefactio eadem eſto. Tertio vero ceratum cum aliquo ex oleis ad irrigandum aptis imponito. Deinde epithemata in inflammatione ſi facultas ſit, ex hyſſopo, fœno græco ex mulſa decocto, terebinthi arboris reſina, & cera: olea vero in iiſdem eadem.

Quod ſi nihil iſtis delirium remittat; tondere caput neceſſe eſt: ſi longiſſimi crines ſint, primum dimidii: ſi breviores, ad cutim. Poſtea prius refectis viribus cucurbitula vertici capitis affigenda eſt, ſanguiſque hauriendus: verum prius inanis cucurbitula inter ſcapulas adhibeatur.

Cæterum quoniam thoracem in omnibus acutis morbis medicari oportet: nam prorſus ipſe cum corde, & pulmone laborat, primum quidem ob ſpiritus modo calidi, modo frigidi neceſſitatem, præterea ab ardenti febre, & tuſſi, & humorum pravitate, & nervorum communione, & oris ventriculi noxa, nec non ſuccingentis membranæ, & ſepti tranſverſi vitio: (cor enim ſi majori aliquo malo oppreſſum ſit, nunquam ſaneſcit:) in Phreniticis utique, & hæc inprimis mitiganda ſunt: ſiquidem nonnullis mentis alienatio ab aliquo eorum, quæ in pectore ſunt, vitio exoritur: ea vero ſunt, ſpiritus calidus, & ſiccus, ſitis acris, ignis intolerabilis qui undique in thoracem confluit, & pravitas quidem a do-

meſtico calore commutato, & major, & moleſtior provenit. Ab aliis etiam membris in thoracem contributio fit. Extrema namque frigida ſunt, caput, pedes, ac manus: ſuper hæc autem thorax eſt, igitur humectandi refrigerandique auxilio eget.

Humectatio quidem fit ex oleo, in quo chamæmelum, aut nardus incocta ſit. Æſtate vero, & ſapa græca benefaciet. At ſi epithematibus uti deceat, palmulæ vino auſtero maceratæ, deinde contuſæ in placentam cum nardo, polenta, atque œnanthe ſuave pectori cataplaſma fuerint. Refrigerant quoque mala piſta cum maſtiche, & ſertula: quæ omnia cera, & nardo excipiantur.

Sin autem & os ventriculi torpeat, & a cibis abhorreat, ſuccum abſinthii, aut comam una cum his terito, ipſo etiam in oleo incocto præcordia irrigato; & aquam, in qua maduit, aut ipſius ſuccum ante cibum propinato, duos ſcilicet aquæ illius cyathos, aut ſucci ad amaræ fabæ magnitudinem ex aquæ cyathis duobus.

At ſi os ventriculi ardor male habet, non ratione morbi, ſed ipſum duntaxat ab acribus ſalſiſque humiditatibus, ſive a bile mordetur, atque ſiti perareſcit; lac aquæ admixtum in cibis exhibendum heminæ videlicet dimidium uno aquæ cyatho temperatum: atque ita hujuſce lactis plurimum ſorbeat: nonnihil etiam cum pane aſſumat.

Verum tamen ſi ardor hominem torqueat, & ſitis, & anxietas, & furens inſania, & frigidæ cupiditas, propinanda quidem frigida eſt, ſed non tanta, quanta in ardore morbi abſque phrenitide propinatur. In iſtis enim timendum nervis eſt: itaque danda eſt, ut ori ventriculi ſubveniatur; pauca vero ſatis eſt, parum enim potant phrenitici.

Cæterum ſi in Syncopam prolabantur, nam & hoc incidere ſolet, viribus evaneſcentibus, in ſudorem liqueſcente homine, omnibus humoribus extrorſum impetum facientibus, tenore ac ſpiritu fatiſcentibus, tunc cura delirii poſthabetur; ſed cum metus ſit, ne in vaporem, humiditatemque homo diſſolvatur, unicum ſubſidium vinum eſt; celeriter enim ſubſtantiam alendo inſtaurat, & quoquo verſus ad extremitates uſque permeat: tenori tenorem apponit, & ſpiritum torpentem expergefacit, frigiditatem calore temperat, laxantem madorem adſtringit, extrorſum erumpentia atque diſfluentia coercet, olfactu ſuave delectat, vires demum fulcire ad vitam prorogandam poteſt, atque in inſania ad animum demulcendum optimum eſt. Hæc omnia epotum vinum ſimul præſtat; iracundia namque molleſcente animo conquieſcit: atque ipſimet ad recreandas vires cibos accipiunt, quin etiam ſe ipſos ad voluptatem replent. Jam autem ſi plus temporis morbus extrahitur, & febris ignava eſt, & delirium in fatuitatem vertitur, & præcordia non uſque adeo læſa ſunt, aut tumore, aut inflatione, aut duritia, ſed in capite potiſſima morbi cauſa eſt, audacter lavare oportet, atque ſæpius caput perfundere, habitus namque ſanabitur, & caput difflabitur: & omne corpus exhalabit. Atque ita ſiccitas obtunditur: & ſenſus caligo diſcutitur: & mens ſtabilis, atque inconcuſſa firmatur. Hæc utique ſunt tollendi morbi præcepta.

Curatio Veternoforum. Cap. II.

VETERNOSI in luce, & ad folis radios collocentur: morbus enim nihil aliud eft, quam tenebræ, & magis in loco calido habeantur; ipfius enim caufa eft infita frigiditas: cubile agitabile fit; ftragulæ veftes, parietum picturæ, omnia fint varia, quæcumque vifum proritare queunt: multus habeatur fermo: pedes premendo tractentur, vellantur pili: membra fcalpantur. Si altus fopor obtineat, vociferandum eft: iracunde increpandus eft æger: his, quæ timere confuevit, deterrendus; quæcunque prius optabat expectabatque, annuncianda funt: omnia ad foporem difcutiendum contra, atque in phreniticis, molienda.

Quod ad Veternoforum evacuationem attinet; hæc noviffe oportet, fi alteri morbo, utpote phrenitidi fuccedat veternus, venam ne folvito, neque aliunde multum fanguinem educito: fed ventrem fubluito non folum ftercoris educendi caufa, fed etiam ut aliquid a fuperioribus partibus revellatur, & a capite derivetur: igitur multum infit falis, & nitri. Optimum vero fit, fi fublutioni caftoreum infpergas: imum enim inteftinorum veternofis frigidum eft, & ad excretionem emortuum. Quod fi non per fucceffionem, fed fuopte ingenio veternus incipiat, & æger plenus effe videatur, fi fanguinis vena in cubiti curvatura fecanda eft: fi pituitæ aquofæ, aut aliorum fuccorum, purgare opus eft, cnico ex hordei cremore, aut nigro veratro ex mulfa inter initia, fi mediocriter purgare velis. Sin autem copiofius

medicamenti, quod Hieram id est Sacram vocant, pondo drachmas duas jejuno dato cum mulsæ cyathis tribus: atque tantisper expectans: quoad purgatio confecta sit; tunc cibos, si opportunum sit, exhibeto: sin minus, in posterum diem alimentum differto. Nonnunquam sane, & vesperi hieræ drachma cum aquæ, aut mulsæ cyathis duobus dissoluta in tempore datur. Nempe inedia malum est, malum est & cibi multitudo. Igitur exiguo cibo uti singulis diebus oportet: neque subito ac penitus jejunandum est, os enim ventriculi per totum diem refectione caloreque indiget. Quin etiam cibus esto attenuans, & alvum leniens in jusculis magis quam leguminibus, gallina, cenchride, herba vero mercuriali assidue utitor; acetumque affundito, & succis injicito, si forte succo ptisanæ utendum sit. Bonum autem spiritum reddit urinamque citat fœniculum, apium olera, aut horum semina. Item porrum acrimonia sua proficit, & brassica cum oleo, & garo, optime facit, & cuminum dulce cum brassica ad flatus digerendos, & lotium evocandum. Vesica enim atque venter in quolibet morbo irritant atque infestant. Irrigationes capitis tales fiant, quales & in phreniticis. Utrisque enim sensus pleni halituum sunt: quos refrigerando, adstringendoque rosæ atque hederæ succo propulsare necesse est, aut dirigere per transpirationem extenuantibus, exempli causa serpyllo, aut aceto rosaceo.

Si nervi doleant, & totum corpus, sed multo magis extrema frigescant, caput cervicemque castorio cum anethino oleo inungito, atque irrigato quin etiam spinam eodem, sicyonio, aut gleucino, aut veteri oleo admixto perfundito:

nec non, & manus ad humeros uſque, & pedes uſque ad inguina perungendi ſunt.

Nonnullis quoque veſica eſt humectanda: quæ tanquam nervus patitur, & tanquam urinæ iter laborat: inſuper humorum acredine vexatur: biliosum enim lotium eſt.

Sin autem major tremor adſit, & convulſionem minetur; neceſſario & ſicyonium oleum capiti ſuperfundendum: ſed brevis ejus uſus eſto.

Quod ſi præcordia inflammata ſint, cutis vero tumida, inflata, diſtentaque, aut introrſum vergentibus præcordiis concava efficiatur; madefactiones, & cataplaſmata ejuſmodi ſint, cujuſmodi in capite de phreneticis comprehendimus.

Cucurbitula minime utitor, ſi a phrenitide in hanc labem incidit: audacius vero cucurbitula uti poteris, ſi ab initio morbus iſte invaſerit. Sin autem atra lingua ſit, & tumor in præcordiis appareat, cucurbitulam affigere neceſſe eſt; poſtquam vero intervallo temporis ſenſus purgati fuerint, & alia facilius fereat, capitis vertici applicare, quandoquidem ea parte evacuare ſine ulla virium moleſtia poſſumus.

Et flatus ſupra infraque eliciendi ſunt. Veternus enim flatus colligit, & in ventriculis, & in toto corpore ignavia, marcor, animæque defectus conſpicitur. Motus autem ac vigilia diſcutiendi facultatem habent. Rutam igitur viridem cum melle, & nitro contritam illinito: ſic enim magis flatus digerit: cum his vero, & terebinthinæ reſinæ pars una miſceatur. Fotus quoque flatus provocat aut cum ſordidis calentibuſque lanis, aut cum aſperis panniculis veteribus atque attritis: aut cum ſpongia ex aqua, ubi hyſſopum, aut origanum, aut pulegium aut ryte incocta ſit. Evocant autem flatus, & quæcunque ante cibos

propinantur: quæ utique pituitam bilemque ab intestinis, & stomacho educunt. Hyssopus in mulsa elixum, dictamnus Creticus, origanum acria quidem sunt, sed eductoria. Adiantum, gramenque flatus, & lotia erumpere faciunt.

Si manus, & caput contremiscant, castoreum dimidiæ drachmæ pondere ex mulsæ cyathis tribus ad plures dies bibendum est: si bibi vero non possit, ad demoliendam calamitatem cum olei cyathis tribus, in quo ruta incocta sit, duplum in imum intestinum infundatur: idque per plures dies faciendum. Ultra vero utilitatem, quæ ex hoc provenit (nam supra infraque flatus expellit, & nonnullis urinam, stercusque detrudit:) si forte in omne corpus dilabens penetrat, firmi atque robusti nervi efficiuntur, & habitus ad calidum siccumque permutat: morborumque constitutiones convertit. Optime etiam proficit, si in nares inspiretur; nam & ea ex parte spiritus sternutamentis educit. Et quemadmodum per vesicam urinam expellit, ita per nares mucum. Hos autem effectus hoc loco suavi caliditate præstat, & melius quam alia sternutatoria, scilicet quam piper, veratrum, radicula, euphorbium. Nam hæc ad primum atque ultimum attactum immitia sunt, & caput sensumque perturbant. Castoreum vero paulatim adhibitum calefacit, cum & alioqui capiti conducat, quandoquidem nervi undique ex capite oriuntur; morbis autem nervorum castoreum medetur. Cæterum ipsum cum aliquo aut aliquibus ex supra comprehensis admiscere non ingratum fuerit, nam si admixtum sit, non protinus quidem caput mediocriter conturbaverit, diutius vero caliditatem accenderit.

Nares proritatione humidæ reddantur, odoramenta applicentur acria quidem ad sensum, sed

facultate calida, quale ipſum caſtoreum eſt, aut thymbra, aut pulegium, aut thymum, viridia aut arida aceto perfuſa. Acribus pharmacis pedes genuaque illinantur. Materia eſto calefaciens, & ex adjectione mordens: nam utroque veterno ſi opus eſt, calorem excitandum atque vigiliam. Primum igitur urtica crura verberato, tenuiſſimæ namque urticæ partes adhærentes non diu perſeverant, ſed pruritum, & dolorem non gravem inferunt; mediocriter vero ſtimulant, & tumefaciunt, & calorem excitant. Quod ſi hæc vehementiora fieri volueris; limneſtidis, atque euphorbii pares portiones cum unguine gleucino illinito. Optimum quoque eſt ſcillæ crudæ laminis perfricare, ſed a membris omne oleoſum detergere oportet: quodlibet enim acre minime mordax eſt, ad mixtum cun unguine, niſi id medicamentoſum ſit, quale eſt cyprium, au gleucinum, aut ſicyonium.

Si præter hæc altus adhuc ſopor occupet; proderit ſylvaticum cucumerem ex aceto tritum, & æquæ ſinapis portioni admixtum imponere, acre vero eſt id cataplaſma, celeriterque ruborem concitat: celeriter quoque calefacere poteſt: verum ne puſtulas vulneraque efficiendo periculum inferat, frequenter detrahendum eſt cataplaſma, atque numquid horum acciderit, inſpiciendum. Hæc utique ad ipſius torporem, ac veluti demortui languorem diſcutiendum quolibet morbi tempore præter exacerbationum invaſiones, molienda ſunt. Quod ſi jam ſenſum recuperet, pondus tamen aliquod in capite inſit, & ſonus aut bombus obſtrepat, etiam per os pituita elicienda eſt. Maſtichen in primis mandendam exhibe, ut continenter exſpuat: poſtea rurſum uvam taminiam, granum gnidium, ſed omnium maxime ſinapi;

& quoniam usitatum est, & quoniam inter alia magis pituitam educit: ac si quis sponte ipsum devoraverit, quæ in ventriculo sunt, disjicere potest: etiam alvum madefacere, & flatus excernere. Etenim aliquando casu hæc mihi evenerunt, cum homo quidam ne consentiente ipsum devorasset. Bonus autem magister est experientia, opus est vero, & ipsum periculum facere: imperitia namque timoris, & cautionis causa est. Caput quoque postquam ad cutim detonsum fuit, nisi magnopere proficiat, ut transpiret, radendum est: quin etiam ad usum acrium medicaminum, ut ejus, quo ex limnestide constat, aut hydar, aut thapsia, aut sinapi, humidum ex aqua cum dupla panis portione in linteolo veteri illitum capiti superdandum est: cumque horæ spatio ibi permissum fuerit, spongiis calidis fovere opportunum fuerit. Item ex usu erit, & lavatio omnibus, jam, aut saltem plurimis, & præcipuis ad morbi depulsionem adhibitis, adhuc tamen corpore torpente, ubi, & gestatio proderit, & frictio, quælibet lenis corporis agitatio.

De Curatione Tabis. Cap. III.

ISTOS sane si & tabes male habet, ocyus succurrendum est, ad balneum deducendo, & corpus dimovendo. Tabis quoque lac medela est, & nutricatio, & ventris calefactio, & vesicæ lenitio. Quin etiam eadem huic vitio, quæ & catocho, expediunt: similis enim atque eadem est horum morborum species. Castoreum utique istis opportunius est atque lenius, & potui datum, & illitum, & in intestinum infusum. Mulieribus autem qualia his similia ab utero vitia oriantur,

in libro de muliebribus morbis a nobis disputabitur.

De Curatione Apoplexiæ. Cap. IV.

APoplexia validus plane morbus eſt, nam in omnibus exanimes ſunt, quorum & corpus, & mens ſtupet. Si ægrotus ſenex ſit (quibus familiare id vitium eſt) non liberatur, & morbi magnitudine, & ætatis miſeria oppreſſus. Quibus autem notis morbi magnitudo conjectanda ſit, antea a nobis poſitum eſt. Si juvenis æger ſit, debilis eſt apoplexia, non tamen facile removetur. Tentanda igitur curatio eſt.

Æquale ſane adjutorium utpote magno affectui magnum remedium miſſio ſanguinis eſt; niſi quis pluſquam conveniat, mittendo delinquat, modum autem conjectare difficile eſt; nam ſi paulo plus detraxeris, hominem plane ſtrangulaſti, ad vitam enim tuendam his vel paucus ſanguis efficaciſſimus eſt, cum ſit vitæ corporiſque alimenti fomes; ſi minus detraxeris, quam cauſa poſtulat, nihil magni per magnum auxilium contuleris: adhuc enim cauſa permanet. Sed præſtat minus detrahendo, delinquere: nam ſi minus detractum eſſe viſum ſit, aliqui vero optimi ſucceſſus apparuerint, iterum venam reſcindere congruens fuerit: ſcindenda eſt autem vena in concavo cubiti, hæc enim in ſiniſtro fluida eſt. Simul quoque in puſilla apoplexia, & reſolutæ partes conſiderandæ ſunt, in ſiniſtro ne, an in dextro latere reſolutio ſit: a ſalubribus enim partibus (ut dicere mos eſt) ſanguinem haurire oportet, hac enim ſanguis facile delabitur: hac etiam a læſis partibus materia derivatur. Igitur ſi abſque evidenti cau-

ſa attoniti reddantur; ſic de ſecanda vena ratiocinandum eſt.

At ſi ab ictu, aut delapſu, aut compreſſione in hanc labem inciderint, in aliud tempus res differenda eſt; nonnullis vero ad medelam atque vitam id ſolum ſatisfuit.

Cæterum ſi frigiditate multa, & torpore, & ſenſuum abolitione hominem occupante vena minime ſcindenda videatur, ſubluenda alvus eſt, quo multitudo humorum ab inteſtinis extrahatur (plerumque enim ex voracitate, & crapula in morbum talem prolabuntur, (utque humores caput occupantes revellantur. Sublutio plane acris eſto, pituitam, bilemque ſubducens. Igitur nitrum ſolum ne habeto, ſed etiam euphorbium trium obolorum pondere, (qui eluendæ alvo modus uſitatus eſt), & cucurbitæ agreſtis interanea, aut centaurii comæ decoctum ex oleo, aut aqua. Optima quoque ſublutio fuerit, mellis conſuetæ portioni ruta adjuncta, & cum unguine elixa, & terebinthi arboris reſina, & ſal pro nitro, & hyſſopi decoctum. Quod ſi per hæc ſubſidia paulum excitatus homo fuerit, aut febre correptus, aut ſenſum ab illo marcore ſuſcipiens, aut arteriæ bono pulſu reſtituto, aut facie utcunque meliora ſignificante, ſpes ſalutis concipienda eſt, audaciuſque ſubveniendum.

Interim igitur roboratis viribus, purgatorii medicaminis, quod Sacrum vocant, jejunio maxime quidem integra potio danda eſt: ſi vires prohibeant, dimidium cum mulſa, & æger in lectica ſupinus collocatus agitandus eſt, ſenſim eum, qui ferunt, geſtantibus; frequenter vero, quo laſſitudo arceatur, interquieſcat: ac ſi alvus liquida ſit, libens admittito: ſin ſecus, aquæ, aut mulſæ, cyathos duos potui dato. Sin autem & dum

purgatur, nauſeabundus ſit, id ne prohibeto, nam & illa diſtentio ad expergefaciendum vigorem quendam præſtat, & pituitæ vomitus morbi cauſam evellit: ſenſum vero, & caput, & nervos repurgat ſacrum quod vocatur medicamen.

De qualibet itaque ab initio adminiſtranda purgatione ſatis diſſeruimus. Totum vero hominem lanis involutum oleo ſicyonio perfundere oportet, aut gleucino veteri, aut ſingulis ſeorſum, aut ſimul mixtis. Sed optimum fuerit ad conſpiſſanda olea ceræ parum colliquare: atque iſta nitri ac piperis mixtione valentior reddenda eſt: ſint vero tenuiter contrita, & cribrata.

At miram habet vim ad reſolutos caſtoreum, etiam illitum cum aliquo ex antedictis oleis: ſed longe potentius eſt, ſi cum mulſa potui detur, portio vero tanta ſit, quantam in veternoſis novimus. Conjectare autem oportet, & ætatem ægrotantis, & mentem, an pluribus diebus bibere ſit paratus. Nempe innuctiones irrigationibus præſtant, facilius feruntur, & magis proficiunt: neque enim dilabentes lectum, & ſtragula inquinant, ægrotis vero id inutile eſt: illæ autem inhærentes corpori in colliquatas partes a calore ſorbentur, quin etiam & ipſarum perpetuitas conducibilis eſt: nam irrigatio diffluit. Inunctionum autem materia eſt, quæcunque a me ſupra dicta ſunt: cum ipſis vero caſtoreum. Accipitur itaque reſina terebinthi arboris, euphorbium, limneſtis (hoc eſt adarce), pyrethrum æquis portionibus, piperis, galbani dimidium, nitri ægyptii triplum, ceræ quantum ad liquida conſpiſſanda ſatis ſit. Cæterum medicamina multo magis, quam hæc, varia, & multo plura ſeorſum loco ſuo tradita ſunt. Epiplaſmata quoque duris diſtentiſque partibus ſuperdanda. Horum ſylva eſt lini ſemen, fœnum

græcum, farina hordei, mel, oleum, ubi ruta, aut anethum incocta ſint; althææ radix piſta, & in mulſa uſque ad ceræ mollitudinem decocta. Sunto vero & tractabilia, & temperatura ſuavia. Siquidem ægri adhuc febre vacant, aut leviter febricitant, poſthabita caloris cura hæc facienda ſunt.

At ſi febres acutæ ſunt, & reliquus morbus his levior eſſe videtur, febres vero in diſcrimen adducunt; ad has, & victus rationem, & reliquam curationem convertere oportet. Alimentis itaque ſumme tenuibus, & facilis coctionis veſcendum eſt, atque opportunitas nunc magis obſervanda. Et per totam curationem in exacerbationibus ſubtrahere, atque penitus in febres animum intendere oportet.

Cum morbus autem diu trahitur, & caput in cauſa eſt, cucurbitula occipiti affigenda, & ſanguis largiter hauriendus: plus enim, quam venæ ſectio, proficit, & vires nequaquam labefactat. Sed prius inter ſcapulas inanem cucurbitulam admoveas, ut in contrarium ejus, quæ in occipitio eſt, ſuccos revellat.

Etiam interdum & gula reſoluta eſt; in qua ſola attonitis ſalutis præſidium collocatur, devorandis ſcilicet alimentis, & medicaminibus tranſmittendis; neque enim inediæ famiſque tantummodo periculum inſtat, verum etiam tuſſis, difficilis ſpirationis, atque ſtrangulatus. Nam ſi quis intra os liquidum cibum infundat, in trachæam arteriam ſubterlabitur, cum neque tonſillæ ad impulſum ciborum concidant, neque epiglottis in proprium locum ſubſidat, quæ arteriæ aſperæ operculum a natura facta eſt. Quapropter opus eſt mulſam, aut ſuccum longa myſtilla infundentem, ſupraque arteriam attollentem in gu-

Jam demittere: id quoque enim ad deglutiendum inſervit.

Verum enim vero ſi ægrotus jam morti proximus ſit, ipſius adeo cervix ſpirituſque congelaſcunt, ideo cervicem, & mentum calefactoriis illinito, & foveto. Fruſtra vero laborant, atque imperiti illi ſunt, quicunque ſub mento cucurbitulam, ut gula dilatetur, affigunt: quandoquidem non dilatatione ad impoſitionem ciborum, ſed ad deglutiendum compreſſione opus eſt, dilatat autem cucurbitula: & cum devorare velis, prohibet revellens ac retrahens; cum remittendum potius ſit, quo in devorando conſtrictio fieri poſſit. Inſuper tracheam arteriam repleri, ut ſtrangulatio fiat, periculum eſt, neque etiam ſi hac & illa in parte gutturis affixeris, cucurbitulam quicquam prodeſt; muſculi namque, & nervi, & tendones, & venæ ante ipſum poſiti ſunt.

Veſica utique, & laxum inteſtinum inter ſe proxima interdum ad excernendum debilitantur, reſolvuntur, recrementorumque ſemper plena reperiuntur: veſica vero, & in maximam molem extumeſcit. Interdum autem ita reſolvuntur, ut purgamenta continere nequeant: per ipſa enim tanquam inanima ſupervacua delabuntur. Tunc igitur inſtrumentum, quod Cathetera vocant, in veſicam demittere haud ſane tutum eſt; ne corrumpatur enim veſica, atque homo convellatur, diſcrimen impendet; ſed præſtiterit cremore haud multo alvum ſubluere; cumque ſtercus ab inteſtino ejectum fuerit, iterum injiciendum eſt cum oleo caſtoreum. Spes autem unica omnium pariter reſolutorum, ſeparatimque ſingularum partium eo vitio laborantium in oleum inſeſſio fuerit, quomodo vero ipſa adminiſtretur, in ſermone de diuturnis morbis exponetur.

De Comitialis accessionis curatione. Cap. V.

COMITIALIS morbi primus casus perniciosus est, si acute morbus invadit; nonnunquam enim & uno die hominem perdit. Periculosæ etiam sunt per circuitus exacerbationes, unde factum est, ut in acutorum numerum comitialis morbus poneretur. Quod si malo assuescat homo, & morbus tenaciter adhærens occupet, non solum diuturnus, verum etiam nonnullis perpetuus efficitur: nam si ætatis florem vigoremque excedit, consenescit cum ægro, commoriturque.

Quotquot igitur medicamina ut diuturno morbo conveniunt, in sermone de diuturnis comprehendetur: quotquot autem ad mortis celeritatem evitandam facienda sunt, horum plura in sermone de attonitis tradidimus, venæ sectiones, alvi sublutiones, inunctiones, cucurbitulas: hæc enim ut homo expergiscat, valentissime efficiunt. Quotquot autem prolapsui peculiaria adjutoria inveniuntur, ea in præsentia docebimus. Pueris itaque, quibus ex corruptione, aut ex vehementi refrigeratione inusitata hæc labes incessit, vomitus aut cibi, aut pituitæ, aut aliorum quorundam succorum prodesse consuevit, pennæ autem irino unguento delibutæ nauseam excitant, verum tamen & irino non usque ad convulsiones tonsillæ sunt illinendæ. Comprimere quoque leniter ilia opus est, puerum in ventrem suspensum convertendo: hæc enim figura ad vomitum habilissima est. At si vellatur, aut distorqueatur maxilla, aut manus, & crura jactentur, aut una cum toto corpore oculi distendantur,

dantur, manibus perunctis tractando demulcere convenit: obtorti oculi dirigendi ſunt, rectæ partes ne torqueantur, ſuaviter continendæ: frigida membra lanis antiquis ſordidis, attritiſque panniculis fovenda: ſedem præterea melle cum rutaceo oleo inungito, aut cum nitro, aut reſina liquida cum his mixta: hæc quoque leviter intra anum intrudito: flatus enim proliciunt: flatuum autem excretio hujuſce morbi in pueris medela eſt. Porro ſi deglutire valeant, pharmacum iſtud exhibendum eſt, cardamomi pars, æris combuſti dimidia, hæc ex mulſa propinato; aut enim evomunt una cum humoribus ventriculum infeſtantibus, aut alvus ſubducitur. Optimum quoque eſt hujuſmodi linctuarium, cardamomi, ſinapi, hyſſopi comæ par modus, iridis radicis pars cum nitro duplo, piperis tertia pars: omnia cum melle permiſceto, & maxillam diducens, in os infundito: interius etiam, quam ubi ſunt tonſillæ, quo deglutire valeant, injicito. Hæc adeo pueris expediunt.

Juvenibus autem & hæc quidem proſunt, verum etiam potentiora his medicamina ad vomitum deligenda ſunt, ut narciſſi, bulbi, ſinapi, & hyſſopi, pares partes, æris, & piperis dimidio minus, quam priora, cum melle miſcens exhibe. Hæc profecto ad levandam exacerbationem abunde fuerint: quæ vero ad propulſandum morbum facient, in ſermone de diuturnis morbis perſequemur.

De Curatione Rigoris, quem Tetanum vocant. Cap. VI.

IN præſentia lectum mollem, tractabilem, levem, ſuavem, calidumque eſſe neceſſe eſt: nervos enim inflexiles, duros, rigenteſque morbus efficit: quin etiam cutis tota ſqualens aſperaque corpori obtenta eſt: palpebræ natura verſatiles vix oculos connivendo protegunt; oculi intenti ſunt in profundo convoluti, nec non & artus ſunt deligati, ob diſtentionem immobiles. Ægroti domicilium calidum eſto, ſi æſtas ſit, citra ſudorem, aut reſolutionem: ad ſyncopam enim morbus inclinat. Neque vero ad alia magna remedia cunctanter accedendum: haud enim differendi datur occaſio. Quapropter ſive ob refrigerationem abſque manifeſta cauſa rigor invaſerit, ſive ex vulnere, ſive ex abortu mulieri inceſſerit; venam in cubito reſcindito: curans in deligando brachio laxiorem compreſſionem fieri, ſectionemque leniter, & facile expediri: ſiquidem iſta nervorum convulſiones cient. Semel etiam cruor citra defectum animæ friguſque extremorum mediocriter effundatur. Neque inedia æger maceretur; res enim frigida ſiccaque fames eſt: propinetur itaque mulſa ſpiſſa meracior, & ptiſanæ cremor cum melle. Iſta namque, & tonſillis comprimendo minimum dolorem inferunt, & gulæ deglutiendo lenia ſunt, & facilia, & ad molliendam alvum molliſſima, & ad vires inſtaurandas valentiſſima. Omne corpus lanis involvito oleo gleucino, aut crocino madentibus, in quibus aut roſmarinus, aut conyza, aut artemiſia incocta ſit: atque omnia & facultate, & ad

tactum calida sunto. Oblinere autem corpus unguine convenit, quod ex limnestide, (quam adarcen esse putamus, quæ in stagnis nascitur,) & euphorbio, & nitro, & pyrethro conflatum est; his vero & multum castorei adjiciatur. Bene quoque fuerit tendones lanis contegere, & secundum aurem, & mentum loca perungere, nam partes hæ maxime patiuntur ac distenduntur. Præterea levibus calefactoriis fovendi sunt tendones, & vesica per sacculos milium torrefactum includentes, aut bubulas vesicas olei calidi semiplenas: quo locis, quæ foventur, secundum latitudinem applicari valeant.

Interdum coegit necessitas, ut capiti fomenta adhiberentur, quod neque sensibus usque adeo tutum est, neque nervis salutare, sensibus enim quandam caliginem effundit, multis halitibus ipsos petentibus: nervos autem replet. Quo circa, modo fovendi quam tutissimo utendum est, atque materia haud ita multum fœde olens deligenda; utique materia esto oleum in vesicis in duplici vase citra nidorem fervefactum; aut sales tenues, in sacculo; milium enim ac lini semen tactu quidem lenia sunt, sed halituosa, & graveolentia. Ratio vero fovendi hujusmodi esto; tendonibus resupinato ægro fomenta usque ad verticem subjicienda sunt: ulterius vero ad sinciput ne procedito. Iste namque locus omnibus sensibus communis est; ab ipsoque, tanquam ex fonte, omnia adjumenta, omnes noxæ scaturiunt. Quod si epiplasmata tendonibus superdanda sunt; erectum occipitium esto; nam si magis sursum versus imposueris, caput exhalationibus complebis. Materia sit autem epiplasmatum lini, & fœni græci semina. Post epiplasmata vero utilis fuerit cucurbitula occipitio

ab utroque ſpinæ latere adhibita. Sed parce admodum flamma accendatur; nam quæ ab labris cucurbitulæ fit circumpreſſio, doloris convulſioniſque author eſſe ſolet. Igitur diutius trahere præſtat, ac molliter magis, quam plurimum brevi tempore; ſic enim tibi in convexum locus ſine dolore attolletur, qui concidendus eſt. Scopus autem modi ſanguinis extrahendi tibi vires ægrotantis proponantur. Hæc utique rigoribus; qui ſine ulceribus fiunt, remedia conveniunt.

At ſi ex vulnere convulſio facta ſit, perniciosum profecto id eſt, ægreque de ſalute ſperari poteſt: nihilominus tamen opem ferre decet: quandoquidem nonnulli & adhibitis remediis mortem evitarunt.

Oportet ſane ultra cæteram medelam, & ulceribus conſulere cum calefacientibus, quæcunque a me jam dicta ſunt, irrigando, & fotibus, & cataplaſmatis, & medicamentis, quæcunque & facile calorem excitent, & humectando pus abunde moveant. Ulcera enim in rigore ſicca, & ſqualida ſunt. Accipito ergo thuris mannam, polii comam, terebinthi pinique arborum reſinam, althææ radicem, & rutam conyzamque herbam: hæc in cataplaſmatis commiſcere opus eſt, alia, quæ pulverea ſunt, inſpergendo, alia in oleo prius macerando, althæam vero in mulſa ante contuſam decoquito. Inſpergendum eſt etiam ulceri caſtoreum, neque exiguus inde in totum corpus calor emanabit. Horrores enim ab ulceribus prodeuntes malefici ſunt. Perungendæ quoque ſunt nares caſtoreo cum crocino unguento permixto: quin etiam caſtoreum trium obolorum pondere aſſidue bibere expediet, verum ſi ab hac potione gula laboret, interjicienda eſt laſerpitii radicis exhibitio ponderis tanti, quanti

& caſtoreum dandum eſſe diximus: aut myrrhæ dimidio minus, quam laſerpitium, ſed omnia cum mulſa potanda præbeantur. Quod ſi cyrenaici laſerpitii lachrymæ copia tibi fiat, hanc opus eſt melle cocto involutam ad ervi magnitudinem devorandam dare, ita enim optimum factu eſt, quo palatum præteriens ægrotum lateat; acris eſt enim ructumque inſuavis ac fœde olens excitat; ſi neque hac ratione devorari poſſit, in mulſa eliquata propinetur: omnibus enim potionibus, quæcunque calefacere, humectare, diſtentionem laxare, & nervos remollire aptæ ſunt, hæc haud dubie valentior eſt. Cæterum ſi nihil ægroti deglutiant, in anum caſtoreum cum oleo dandum eſt: hoc etiam anus cum unguine aut melle illinendus; hoc item veſica irriganda, & cum cera, ut craſſius reddatur, perungenda. Sin autem flatum ſtercuſque educendi tempus adſit, purgatorii, quod Hieram, id eſt, Sacram vocant, drachmas duas cum mulſa, & oleo in ſedem ejicito. Nam præterquam quod illa evocat, inteſtinum etiam, & inferiorem ventrem calefacit ac fovet; varium namque, & calidum medicamentum hiera eſt.

De Curatione Anginæ. Cap. VII.

DUÆ anginæ ſpecies reperiuntur. Altera cum caliditate, & magna tonſillarum inflatione, & extrorſum verſus tumefactione; quin etiam lingua, gurgulio, & omnes adjacentes particulæ in tumorem efferuntur. Altera iſtis locis collapſis, & ſubmiſſis efficitur; ſed interius compreſſio majore ſtrangulatu diſcruciat: ut interna inflammatio ad cor uſque pertinere videatur.

Huicque celerrime occurrendum eſt, nam & hac celerrime ægroti rapiuntur.

Igitur ſi crapula, & ebrietas in cauſa ſunt, eodem die inferius humorem injicito, iſque duorum generum ſit, alter uſitatus, quo ſtercora educantur, alter ejuſmodi, ut aliquas a tonſillis pectoreque humiditates evellere poſſit; neque tamen in cæteris efficacior meraciorque eſto; ſed centaurii, & hyſſopi decocta infundenda ſunt: hæc enim & pituitam educere ſolent.

Si tenuis autem victus præceſſerit; ſcindere cubiti venam expediet, & latior ſectio, quo majore cum impetu, copioſiorque ſanguis emanet, facienda eſt. Hujuſmodi namque profuſio minime quidem ad caliditatem mitigandam ſatis eſt, ſed ſtrangulatum ſolvere, & reliqua omnia diminuere valet. Haud ignobile quoque adjumentum præſtat, ſi ad animæ uſque defectum ægrum perduxerit, uſque eo tamen, dum ne anima deficiat: quandoquidem nonnulli ſecta vena ab animi deliquio vita exceſſere. Item vinculis ſupra talos, & genua conſtringentes opitulabimur. Optima quoque ſunt vincula ſupra brachialia verſus cubitos, & ſupra cubitos verſus humeros.

At ſi deglutiendi via expeditiſſima ſit; elaterium, & cum mulſa, & cum ſero lactis, quantum ad purgandum hominem ſatis ſit, præbetur, aliis enim purgatoriis elaterium in his ægrotis præſtantius eſt. Conferunt etiam cneorum ſeu thymelæa, & ſinapi: ſiquidem hæc ambo ventrem repurgant.

In quibus vero inflationes deglutitionem impediunt; linguam ad palatum reflectens, ipſius vena reſcindito; quod ſi prompte multuſque ſanguis defluat, inter alia remedia hoc magis proderit. Irrigatione utique locis inflammatis pri-

mum quidem adſtringentes, quo retrorſum materiæ labantur, conveniunt, quam ob rem lanæ ſordidæ hyſſopo vino madentes, aut oleo ex immaturis olivis expreſſo accipiantur. Quin etiam cataplaſmata irrigationibus ſimilia ſunto, exempli cauſa palmulæ vino madefactæ tunſæque cum roſarum foliis, & molle cataplaſma, etiam hordei farina admiſceatur: aut lini ſemen, & mel, & oleum, ut omnium mixtura fiat.

Quod ſi ad ſuppurationem veniat, calida admovenda ſunt, quibus, & in altera anginæ ſpecie utendum eſt; adeſto igitur fœni græci farina, & manna, & reſina, quæ liquari poſſunt, & polii coma inſpergatur, nec non & fomentum calidum adhibeatur, ſpongiis in decocto lauri baccarum hyſſopique madentibus. Ad movendum pus autem efficaciſſimum eſt columbinus fimus tenuiter per cribrum, id eſt, lineum ſacculum inſtar pulveris tranſmiſſus, ac ſuper inſperſus, idem & caninus eodem modo præſtat. Ex mulſa vero cum lentis, aut hyſſopi, aut roſarum, aut palmularum, aut ſimul omnium decocto collutiones fiant.

Illinendum præterea totum os eſt uſque ad intimas fauces ſimplicibus quidem, ut mororum, aut malorum punicorum aqua maceratorum ſucco, aut palmularum decocto: compoſitis vero medicamentis, ut Diamoro, quod vocant, aut eo quod ex Beſaſa, id eſt, ruta ſylveſtri, & ſucco rhoi componitur; aut Diachelidonio, id eſt, ex hirundinibus confecto medicamento.

Sin ulcera cruſtoſa ſint, collutiones, & gargariſmi fiant ex hyſſopi in mulſa, aut pinguium ficorum in aqua decocto: præter hæc amylum percolatum in mulſa, aut in ptiſanæ tragive cremore.

Si Angina cum concidentia, quæ erat altera ſpecies, occupet, ab interioribus extrorſum omnia evocanda ſunt, & humores, & caliditas, & omnis caro, ut totum foras extumeat. Proinde calidæ irrigationes ſunt cum ruta, & anetho, nitro inſperſo. Et cum his ſuperius memorata cataplaſmata. Proficit etiam ceratum ex nitro, & ſinapi ad calorem excitandum ſuperdare: calor autem exterior hujuſmodi vitium tollit, ſed in collo tumor extuberat.

Tumor autem foras in ſublime elatus a pulmonis inflammatione liberat, intus vero abditus anginam patientibus pernicioſum malum eſt. At quicunque ſtrangulationem ab angina verentes, quo laxius ſpiritus duceretur, arteriam ſecuerunt; non ſane experimento rem comprobaſſe videntur. Quippe caliditas inflammationis major ex vulnere efficitur, ſtrangulatum adauget, tuſſimque commovet. Quin etiam ſi alioqui periculum id evaſerint, vulneris oræ in unum coaleſcere nequeunt; ambæ enim cartilagineæ, atque inter ſe inglutinabiles ſunt.

De Curatione Columellæ. Cap. VIII.

VITIORUM, quotquot columellam infeſtant, aliqua per ſucciſionem curare neceſſe eſt: ſed de eorum chirurgia diſputare ad præſentem locum non attinet. Aliqua, utpote acuta, medicamentis ſananda ſunt, & difficultate ſpiritus aliqua iſtorum hominem perimunt. Talis eſt utique quam Uvam, & quam Columnam dicimus: utraque enim cum inflammatione, craſſitie, longitudineque ſuboritur, ita ut in arteriam pendulæ fiant. Æquabili ſane craſſitudine a baſi ad

ſummum uſque palatum columna, inæquali vero uva conſtat, hujus enim ad palatum baſis gracilis eſt, in extremo teres, & craſſa, rubens aut livida, idcirco & Uvæ appellationem id vitium ſortitum eſt. Quapropter his mature opem ferre decet: celerrima namque a ſtrangulatu pernicies impendet.

Proinde ſi ægroti juvenes ſunt, a vena cubiti ſanguis detrahendus eſt: utque largius evacuetur majore plaga vena aperiatur: ſiquidem hujuſmodi ſanguinis detractio a ſtrangulatu, tanquam a laqueo, ægrotantem liberat. Subluenda quoque alvus eſt mitiori lotione primum: deinde alias, atque alias acriore, uſque eo, dum aliquid a ſuperioribus partibus derivetur. Circumdentur & vincula adſtringentia extremis cruribus ſupra malleolos, & genua, nec non & humeris ſupra brachialia atque cubitos.

Quod ſi ſtrangulatio invaleſcat, cucurbitula occipitio atque pectori adglutinetur, & iſtarum aliqua incidatur: omniaque adminiſtrentur, quæcunque a me in capite de angina præcepta ſunt, cum eadem utroque vitio ſit mortis ratio. Iiſdem præterea intra os medicamentis, & adſtringentibus, & mollientibus, & exteriori fotu, & cataplaſmatis, & oris inunctionibus utendum eſt. Circum columnam vero, aut circum uvam adſtrictorium rhoi ſuccum, acaciam melle aut aqua diſſolutam, hypocyſthida, terram Samiam, Lemniamve, aut ſinopicam rubricam, atque omphacium ponito.

Si ulceroſa ſit uva, gummi, & amylum roſarum aut palmularum decoctio liquefacta, item ptiſanæ aut tragi cremor adhibeantur. At in columnæ curatione aliquanto plus valentiorum medicaminum adjicito; quæ ex myrrha, coſto, atque

cypero componantur. Nam id genus acria columna tolerat.

Verum si nonnullis locus iste purulentus effectus est, atque palati ossa computruerunt; hi longo temporis intervallo vitam finiunt. Sed horum auxilia nobis alio præcipientur.

De Curatione pestilentium in faucibus morborum. Cap. IX.

HOrum vitiorum curatio cum aliis tonsillarum affectibus qua communis est, qua propria.

In inflammatione, & strangulatu purgatio per clysteres, venæ sectio, irrigationes, cataplasmata, fotus, deligationes, cucurbitulæ, omnia demum eadem, atque in his, conveniunt. Illitiones autem acriorum medicamentorum faciendæ sunt: neque enim ulcera quiescunt, neque crustæ in superficie fiunt.

Verum si ab his sanies ad interiora destillet, celeriter partes, etiam si integræ erant, ulcerantur: celerrimeque ulcera interius depascendo serpunt, atque hominem perimunt.

Porro igne vitium adurere, cum in superiori parte sit: imprudentis esse propter Isthmum judico. Sed medicamentis igni similibus, quo, & depastio coerceatur, & crustæ decidant, utendum præcipio. Ea vero sunt alumen cum melle, galla, balaustium arida cum mulsa. Hæc eadem calamo, aut penna, aut crasso, & oblongo caule, quo medicamina ad ulcera perveniant inspiranda sunt. Optima sane est & chalcis usta cum trita cadmia ex aceto: esto autem cadmia portione dupla, & rhei radix cum aliquo humore.

Præterea ne ulcerum compreſſio fiat, cavendum eſt: ab ea namque, & humeſcunt, & magis exedunt. Hac de cauſa opus eſt penna medicamenta arida inſpergere: liquida vero liquentiſſima reddentem in gurgulionem infundere.

At ſi cruſtæ jam reſolvuntur & ulcera rubida fiunt, tunc convulſionis maxime periculum ſubeſt, reſiccantur enim plerumque ulcera, & cum his nervi diſtenduntur. Itaque lacte cum amylo, & ſucco ptiſanæ, aut tragi, aut lini ſeminis, fœni græci, remollire madefacereque convenit.

Quibuſdam & columella uſque ad palati os exeſa eſt: quin etiam tonſillæ ab baſim uſque, & epiglottida; ac propter cicatricem devorare neque ſolidum quicquam, neque liquidum poterant. Sed & ipſum, quod bibebat, interdum repercuſſum hominem fame necavit.

De Curatione Pleuritidis, ſeu morbi lateralis. *Cap. X.*

NULLA moræ atque dilationis in pleuriticis, quin protinus valenti remedio ſuccurramus, datur occaſio; febris enim peracuta ad perniciem properat: dolor quoque ſuccingentis membranæ in pejus urget, nec non & tuſſis pectus caputque concutiens vires proterit. Quocirca eodem potiſſimum die vena cædenda eſt. Sin autem ex ingurgitatione ciborum potuſque ægritudo provenerit; inedia diem unum ægroto imperanda: poſt, ſanguinem a vena mittito, quæ in cavo cubiti eſt, non ejus, qui ſecundum rectum inceſſum inflammatis coſtis opponitur: præſtat enim maxime procul abducere. Sanguinem vero ne uſque ad animæ deliquium fundito: nam ſi refrigeratum

corpus animo destituitur, pulmoniam invadere periculum est. Humores enim exteriori caliditate attractioneque privati in penitiores relabuntur. Item pulmo rarus, calidus, ad trahendumque valentissimus est, costis etiam proximus, earumque doloris est particeps.

Verum morbi pulmonis pleuritidi succedentes non usque quaque salubres sunt. Pleuritis vero a pulmonis vomica exoriens benignior est. Quapropter cum mediocriter sanguis effluxerit, interjecto ad recreandum hominem temporis spatio, iterum detrahere opus est: si bene quidem habeat, eodem die, cum longa remissio fit: sin minus, postridie. Quod si neque febris remittat, (sæpe enim diem unum febris occupat, & augetur,) tertio die in secunda remissione, in qua & cibi dandi sunt, sanguinem mitte: totum hominem uberius perungens, costisque oleum molle infundens, cum calido unguine ex rutæ anethive decocto. Ipsum vero latus admodum leniter irrigandum est, sed nonnullis & dolor, & inflammatio erupit, ut eorum locorum affectus esse videretur, cum tamen id interiorum vitiorum incrementum sit.

At in præsentia de alimonia, quemadmodum & de universa curatione, quo nihil in ea delinquatur, sermonem habeamus; in alimentis enim medicamenta ponentur, quin imo in alimentis medicamenta sunt. Itaque genere calidus humidusque cibus esto, lenis, æquabilis, migmatodes, id est, bene permixtus, dissolutorius, pituitam solvendi, extenuandique potestatem habens. Proinde cibariis omnibus ptisana anteponatur; initio quidem, quo ipsius crassamentum solidumque rejiciatur, in cremorem percoletur, soloque cum melle condiatur, ab ipsa vero usi-

tata ad voluptatem varietatemque parandam medicamina removeantur; in hac enim ægritudine ſolus cremor ſatis eſt. Quippe humectare, calefacere, pituitam ſolvere, & detergere, per ſuperiora ſine moleſtia, quæcunque evocanda ſunt, evocare, facile quoque ventrem ducere ſola ptiſana poteſt. Ipſius vero lenitas blanda eſt, & ad devorandum habilis, ipſius etiam lentor caliditates mitigat, membranas mundat, tuſſes concoquit, omnia emollit: tales hordei virtutes ſunt. Halica vero ſecundum gradum occupat: quæ cum pauca quædam cum ptiſana communia poſſideat, ob ea probatur, optimaque cenſetur. Lentor enim, lenitas, ſuavitaſque in devorando utrique communes ſunt: in cæteris omnibus halicam ptiſana antecellit: ſed ea quoque ſimplex cum melle ſolo conficiatur. Tragi præterea boni ſunt. Deterior ipſis oryza eſt: quoniam ſiccat, & exaſperat: potiuſque coſtarum purgationem ſupprimit, quam facilem reddit. Optimus quoque eſt panis aridus, contuſus, per ſubcerniculum tranſmiſſus, bene temperatus, concoctu facilis: cum mulſa, quantum ſatis eſt, alimenti præbet.

Nempe ſi jam diu morbus producitur, cum dictiſque cibariis homo labare cœpit, ptiſana ex hordeo præbeatur bene trita, bene cocta, condiatur vero anetho, ſale, & oleo tenui, puro, non viſcido, non exaſperante. At non multum olei cum ptiſana coquere præſtat: nam & ſorbitionem pinguem reddit, & pravitatem oleum deponit: longa enim decoctione in cremorem hordei abſorptum, amplius non apparet. Item porrum cum ſua coma, & amygdala amara cum cremore incoquantur. Ita namque ferculum ad ſpirationem expediendam commodum medicamentoſumque ab his efficitur. Porri autem cum cre-

more comesti utilitatem juxta delectationemque summam afferunt. Jam vero, & ovorum bonum succum creantium opportunitas adest, ac si humida copiosaque per os materia feratur; sulphur ignem non expertum nitrumque in ova inspergito. Sed mirifice prosunt ova nuper a gallina edita ex igne carentia, quippe a matre caliditas inest igne quidem humidior, sed ægrotanti familiarior, utpote animali ab animali.

Sin autem pituita glutinosa ac tenax sit, in ova oleum infundito, ac resinam siccam pineam, quo sulphur melius reddatur, inspergito, nec non & terebinthi resinam liquato. Piper præterea in ovis, in ptisana, in omnibus epulis, & quæcunque piperi similia sunt, bene proficiunt. Inter carnes extremi pedes in cremoribus eliquati, columbæ, gallinæ elixæ, porcorum cerebra cum omento quidem tosta, sine illo vero nidore vacantia. Si inter spirandum æger strepitum non reddit, dandi sunt etiam marini pisces aut saxatiles, quidquid optimum regio ferat. Verum ut neque cupiditate delinquat, neque victus tenuitate contabescat, ex fructibus malum concedito in aqua, aut mulsa elixum, aut cum adipe assatum, sed corium, & interiora aspera cum seminibus abjiciantur. Tempore quoque illo, quod Horam græci nominant, ficus, & alii id genus fructus concedantur; quatenus, scilicet, innoxii sunt, quin potius adjumentum præstant. Hæc sane de alimentis abunde sint.

Lateri autem lanæ superdentur sulphure fumigatæ, unguine imbutæ in quo anethum rutave incocta sit. Igitur his latus madefaciendum, cataplasmatisque ante cibi assumptionem tegendum est; præter usitata cataplasmata sertulam in mulsa elixam accipito, cui papaveris carnem incoctam

commiſceto, mannæ quoque pulviſculum inſpergito. At ſi humidius ſputum copioſumque rejicitur, lolii farina, aut irionis commiſcenda eſt, & nitrum inſpergendum.

Cæterum ſi morbus producto, dolor eſt pertinax, & humida fit expurgatio; tunc purulentum hominem fore ſperatur, itaque ſinapi, & cachrys cataplaſmatis admiſcenda ſunt.

Sed ſi penitiores locos ægroti frigidos eſſe perſentiunt, acetum affundito, illud autem efficere operæ pretium eſt, ut cataplaſmatum calor diu efficax permaneat, melior eſt enim id genus caliditas, quam cataplaſmatum innovatio. Proinde calefactiones in ſacculis ex hujuſmodi, utpote ex milio fiant, aut ex calenti oleo in veſica incluſo. Omnis vero fotus machinatio, ne pondera dolori dolorem adjiciant, levis eſto, his enim levibus, & aſſumpto cibo, cum dolor infeſtat, uti nihil prohibet.

Jam vero poſt hæc etiam admovendæ cucurbitulæ occaſio adeſt. Sed hoc poſt ſeptimum diem facere optimum fuerit: ante ne feſtines, haud enim placidi morbi ſunt quicunque ante ſeptimum cucurbitulam requirunt. Eſto autem magna, omni ex parte lata, dolentem locum ambire valens, quippe cum haud interius deſcendat dolor, ſed in latitudinem diffuſus ſit. At flamma ſub cucurbita multa eſto, quo non ſolum attrahat, verum etiam ante ignis extinctionem calefaciat. Extincto igne ſcarificandum eſt, tantumque ſanguinis, quantum vires permittunt, detrahendum, multo vero plus eſto, quam ſi alia de cauſa de præcordiis ſanguinem haurires, nam maxime perſpicuum eſt, quod in lateris morbo vexatis a cucurbita percipitur adjumentum. Sal quidem, aut nitrum in ſcarificationibus mordacia

ſunt ac dolorifica, ſed ſalutaria. Quapropter conſiderandæ ſunt hominis vires, & ingenium; nam ſi forti animo ac tolerans ſit, ſal inſpergendus eſt, non ipſis vulneribus ita, ut ipſa contingat; ſed ſuper linteolum oleo maditum inſpergatur, id vero ſuper locum ſcarificatum extendito: humiditates enim ex ſalis colliquatione manantes minus quam ſal, mordaces ſunt. Sed multo oleo perfundendum linteolum eſt, quo hujus lenitate morſionis dolor retundatur.

Secundo die autem cucurbitulam affigere mirifice juvat, ut ex vulneribus tenuis quædam ſanies extrahatur, id vero priore cucurbita multo eſt efficacius, multoque magis vires conſervat, neque enim ſanguis, aut alimentum, ſed ſanies emanat. Atque id quidem facito, cum prius vires exquiſite perpenderis.

Die tertio ceratum cum cyprino oleo, & rutaceo imponito.

Quod ſi ulterius purgatione ſputa indigeant, in ceratis reſinam eliquato, aut ſulphur ignem non expertum admiſceto, atque iterum fotum loco adhibeto.

Porro modus cucurbitæ talis eſto, fictile vas habendum eſt, leve, lateri congruens, latum, aut æneum. Id pronum in labra dolentibus locis circumponito: flammam vero multam cum oleo ſubjicito, quo vivens flamma in longum tempus ſufficiat. Vaſculi autem oras carni ne imprimito, ſed ad difflationem tranſitus aliquis eſto, quo minus ſuffocata flamma extinguatur; diutius vero illam accendere expedit; nam intra vas illud incluſa caliditas optimum fomentum eſt, & bona ſudoris provocatio. Neque vero medelam inferioribus partibus adhibendam negligere oportet: viris quidem in anum rutaceum oleum, mulieribus

bus autem & in uterum infundendum eſt. Perpetuo ſane quæ bibuntur, ac devorantur, ſunto mulſa cum ruta, & ſucco ptiſanæ, ſi continenter tuſſit, ut in alimento medicamentum ſit.

Verum ſi nondum alimenti præbendi tempus adſit, aliquod compoſitum, quod Picerium Græci dicunt, accipiatur, variis conſtans, cum melle ad conſiſtentiam decoctum. Globulos autem fabæ magnitudinem æquantes, turbinatoſque dare oportet ſub lingua continendos, ut non devorabile, ſed eliquabile ſit. Suave quoque id, quod ex papavere cum melle ac ſertula campana medicamen conficitur lene, atque ſomniferum. Hæc utique, & ante cibi aſſumptionem, & aſſumpto cibo, & poſt ſomnum ipſum præbenda ſunt; ſed jejuno homini medicamentoſa exhibeantur: quale eſt, quod hæc accipit, urticæ, lini ſeminis, amyli, nucis pineæ cujuſque contriti cyathum, amygdala amara numero viginti quinque, totidem & piperis grana; oportet autem hæc torrere, ac trita cum melle ad eclegmatis temperaturam permiſcere: horum detur myſtilla una; ſi autem æger liquida crudaque excreat, myrrhæ drachmas duas, croci drachmam unam, piperis grana quindecim, cum mellis libra ſubigito; id ſane medicamentum, & ante cibi acceptionem myſtillæ dimidiatæ menſura dari debet, bene facit in longo lateris morbo, quando & oxymel dare convenit, ſi ſpirandi urgeat difficultas.

Frigidam vero aquam quicunque medici pleuriticis conceſſerunt, neque, qua ratione id fecerint, aſſequi valeo, neque experimento confirmare, quippe ſi qui a frigida periculum exitarunt, hi profecto mihi non laborare pleuritide viſi ſunt. Verum apud vetuſtiores etiam medicos ſpecies

quædam concurſus, pleuritis, ſeu Lateralis morbus vocabatur; cum bilis eſſet excretio, cum dolore lateris, & exigua febre, vel etiam ſine febre. Hujuſmodi ſane affectus nomen quidem pleuritidis, rem vere non obtinet. Quin etiam ſpiritus nonnunquam in latere concluſus ſitim, dolorem partium, mollemque caliditatem excitat: id quoque vitium ignari homines Pleuritidem nuncuparunt. His nempe frigida aqua remedio eſſe poterit, cum proſpera utentis fortuna extincta ſitis erit, bilis ac ſpiritus per inferiora ſubducetur, & dolor, & caliditas exhalabunt. Verum in lateris inflammatione, & ſuccingentis membranæ tumore non ſolum frigida aqua, ſed etiam frigida reſpiratio noxia eſt. Itaque ſi ex prius tradita medendi ratione incolumes redduntur pleuritici, paulum tamen adhuc tuſſiunt, & caliditas ſubinde repetit, atque infeſtat, ad hæc penitus diſcutienda maturandum eſt; aut enim quæ relinquuntur, recidivas faciunt, aut ad ſuppurationem convertuntur.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

ACUTIS MORBIS CURANDIS.

LIBER SECUNDUS

JUNIO PAULO CRASSO PATAVINO *INTERPRETE.*

Curatio Peripneumoniæ. Cap. I.

PERACUTUM lethaleque malum est inflammatio repletioque pulmonis: quas strangulatus brevis consequitur: Igitur æquis resistentia viribus matureque ferenda subsidia sunt. Protinus in cubito venæ aperiantur, sive utraque in dex-

tra videlicet, ac læva manu, idque potius sive una tantum, & ea major, quo ab utraque pulmonis regione humiditatum revulsio, non tamen usque ad animi deliquium fiat; strangulatum enim animi deliquium auget. Cæterum si vel paulum respiraverit, tunc supprimendus sanguis est, ac denuo postea mittendus; nam si a sanguine morbi causæ provenerint, eas venæ sectio tollit. Atqui seu pituita, seu spuma, seu quævis alia humiditas tumefaciat, venarum inanitiones ampliorem pulmonis locum ad respirationis transitum efficiunt: opus est autem humores, & flatus, post venæ sectionem deorsum versus trahere, nitro; melle, ruta, resina terebinthi liquida sedem oblinendo: sed missionis sanguinis loco, si quod majus impedimentum sit, acrem succum per clysterem in sedem immittito, ut puta, salem cum nitro, aut terebinthi resinam cum melle. Ruta quoque in oleo, & hyssopum in aqua decocta. Item cucurbitæ sylvaticæ carnes interiores in aqua excoctæ conveniunt. Præterea inanes cucurbitulæ egregie faciunt; sic ergo dorso præcordiisque ubique adhibeantur: quod sicubi pectus carnulentum sit, quo minus circum ossa cutim cucurbitula incumbens affligat, ibi etiam affigito: nam si ad quamcunque partem corporis humores distrahantur, & spiritus ad extima evocetur, quibus pulmo opprimitur, aliquod mali solamen invenias: omni enim ex parte Pulmonaria obsidenda impugnandaque est.

Verum neque ullum ex his medicamentis, quæ ore sumpta conducunt, despiciendum est: quippe ea est natura pulmonis, ut sive recte valeat, sive ægrotet, ad se humores alliciat. Quocirca ejusmodi medicamenta præbeantur, quæ

humores ad tranſpirandum attenuent, lubricos fluxileſque ad extrudendum efficiant. Propinetur quidem celeriter juvandi cauſa nitrum cum hyſſopi decocto, aut muria cum aceto, & melle, aut ſinapi humidum cum mulſa: ſingulis autem iridis radicem, & piper inſpergere auſo bene cedit, item hæc arida cribrato, & cum melle exhibeto.

Quod ſi interdiu inſomnes ſint, & noctem quoque totam pervigilent; ne hominem furor corripiat, metus eſt: variiſque ſomnificis medicamentis, niſi ægritudo remittat, uti decet: quo medicamenta in tempore data morbi acerbitatem leniant, & obtundant: multa vero ſoporifera ſunt.

At ſi in ſtrangulationis impetu, jamque adventante interitu medicamen præbeas, apud tuos contribules mortis ejus author appellaberis.

Alimenta pariter ejuſmodi eſſe debent, acria, videlicet tenuia, craſſitudinem diſſipantia, extergendique facultatem habentia. Inter olera porrum, aut cornicis pes, aut urtica, aut braſſica in aceto incocta. Inter frumentacea vero ptiſanæ cremor parum origani, aut hyſſopi, nec non piperis, ſed plus nitri loco ſalis accipiens. Alica præterea mulſæ incocta prodeſt. Omniaque per elixationem flatum abjiciant: flatus enim vomica pulmonis laborantibus infeſti ſunt. Vinum, ſi febre vacant, quod haud ita multum adſtringat, potui detur; quippe denſat corpora adſtrictio. Iſtis vero membra potius laxanda ſunt, ſputique eductioni ſtudendum. Sed in totum potus modicus eſto, cum pulmoni madefactio inimica ſit, quoniam a gula atque ventriculo trahit. Thorax autem lanis oleo imbutis cum nitro, aut ſale contegatur. Optima inunctio eſt ea, quæ ex adarce fit. Sinapi etiam aridum, & cum cera-

to humido prodeſt. Atque in ſumma & humores, & calor, & ſpiritus foras educendi ſunt. Huic rei opitulantur acrium olfactus atque illitio, & extremorum deligatio. Hæc facienti niſi morbus cedat, de hominis valetudine actum eſt.

De Hæmorrhagiæ curatione. *Cap. II.*

OMNES ſanguinis effuſiones haud mite vitium ſunt, non modi ſolum ratione, ut ſi per fracturam, aut eroſionem, verum etiam ſi per rarefactionem effunditur, neque ſi ex pectore, aut pulmonibus, aut ſtomacho, aut jecore fertur, periculoſum eſt: e capite vero ſi defluit, minorem noxam affert: ſanguinis enim exitus eſt. Sanguis autem omnium eſt alimentum, omnium calor, omnium color, terroremque incutit, ſanguinem ab ore utcunque manantem intueri, malumque eſt, ſi a primario viſcere: pejus vero ſi ob fracturam, aut eroſionem profunditur. Hujus itaque vitii medicus ad opem ferendam maturet, neceſſe eſt.

Inprimis quidem aërem frigidiorem ad reſpirationem deligito; conclave non titubans, cubile firmum, quo nullam in partem quatiatur, inhabitet: concuſſiones enim malum exaſperant, ſtratum ſolidum, haud multum cedens, neque profundum, neque calidum eſto: poſitus figurave corporis erecta ſit ne ſermocinentur, neve ſermones audiant, animi abſit perturbatio, ſed contra oblectamentis leniatur: ſiquidem id genus ægrotos magna animi conſternatio corripit: quis enim vomens ſanguinen mortem inſtantem non perhorreſcat?

Igitur ſi ſanguine referti ſunt, & venas prominentes habent, in qualibet ſanguinis profuſione venam pertundito, nam ſive ex fractura, ſive ex eroſione profluit, ſectio venæ conducit. Sin rarefactio in cauſa eſt, ne multitudo venam effringat, metuendum; cædenda eſt autem cava in cubito vena. Etenim ex hac facile ſanguis effluit, & ipſa ſectioni expoſita eſt: utque per plures dies ſanguis innoxie decurrat, commode aperta ſervatur, in omnibus autem omnium (ut ita dicam,) præcipuorum viſcerum hæc eſt ſanguinis via. Vena utique hac ſuperior, nec non & hæc unius in brachio venæ ambæ propagines ſunt, quare nihilo plus ſuperior, quam media emolumenti affert, nam propaginum ignari ſunt, quotquot ſtomacho, & jecori ſuperiorem venam copularunt. Sin a liene ſanguis fertur; ſiniſtræ manus venam illam quæ inter minimum anularemque digitum ſita eſt, reſcindito: quandoquidem medicorum nonnulli eam ad lienem uſque pertinere arbitrantur; verum & hæc ipſa inter cubiti venas inferioris propago eſt, cur itaque potius eam quis prope digitos, quam in cubiti curvatura proſcindat, cum hoc in loco amplior ſit, & ad effluxum habilior?

Prorſus quidem ante animæ defectum ſanguis cohibendus eſt, atque haud ita multus auferendus: nam & ipſa cruoris per os effuſio ſatis hominem labefactare poteſt; aſſidue vero poſt paucum detractum ſanguinem iterum detrahito, & eodem die, & poſtridie, nec non, & perendie. At ſi ægrotus tenuis, & inops ſanguinis ſit; venam ne ſcindito. Hæc de ſanguinis miſſione abunde ſint.

Succurendum eſt etiam extremorum deligaturis, pedum quidem ſupra malleos, & genua,

M 4

manuum vero ſupra brachiale, & cubitum: faſcia ipſa lata ſit, quo ſit validior, neque dolorem moveat conſtrictio. Nempe locis, unde ſanguis erumpit, lanas ovium ſuccidas imponito, & humore perfundito, utpote auſtero vino, & roſaceo aut myrtino oleo. Si cruoris effluvium urget, lanarum vice ſpongiæ admovendæ ſunt, & pro vino acetum infundito, locumque myrtino ſubungito, in omnibus autem ſpongiis acaciæ, aut hypocyſtidis etiam aloes ſucci aridi ſunt; optime facit & omphacium aceto liquatum.

Quod ſi irrigatio ſordida ſit ægreque feratur; emplaſtris uti conveniet: cutim enim circumtendunt, ac veluti manu corripiunt; ii enim ſua facultate refrigerare, exſiccareque magnopere valent. Infinitæ vero aliæ aliis experimento cognitæ vires inſunt: ſed optima emplaſtra ac tutiora ſunt, quæcunque acetum habent, & ſalicis foliorum ſuccum, nec non, & bitumen, & æruginem, & alumen, & thus, & myrrham, & æs uſtum, & æris ſquammam, atque in ſumma quæcunque hujuſmodi emplaſtra ſunt; emplaſtris ſordidæ lanæ, aut ſpongiæ pauco aceto perfuſæ ſuperdentur.

Sin emplaſtorum diſtentionem ferre nequeunt, id genus epithema facito. Palmulæ pingues nigro vino auſtero maceratæ ad mazæ, id eſt, placentæ craſſitudinem conteruntur; poſtea acacia trita, & malicoria inſperguntur; hæc omnia panniculo trito ac veteri illita pectori inducuntur. Item polentam vino aut aceto perfuſam, nec non lentis farinam tenuem per incerniculum transmiſſam cerato ex unguento roſaceo facto excipiens imponito: cum quo, & ſymphyti radicem tuſam, & cribratam admiſceto. Aliud epithema hæc recipit, Prunorum damaſcenorum quæ Bra-

byla Græci vocant, agreſtium radices in aceto incoquito, ad ſpeciem placentæ contundito, ac rhoi, commis, myrti paulum miſceto: ex his utique alia aliis, prout medicaminum efficacia, lenitate, odore opus eſt, miſcenda ſunt: ſiquidem & ægrotantibus gratificari decet. Hæc nimirum exterius applicanda remedia ſunto.

At his præſentior medela in potionibus devorandiſque conſiſtit, ut proxima vulneratis partibus medicamina ſint. Porro triplex iſtorum forma eſt, ut vel fluxionis ductus ligent, cogendo vaſcula, & comprimendo: vel defluentem humorem craſſum compactumque efficiant, quo licet tranſitus pateat, ne deſtillet: vel exſiccent incurſus in ſede antiqua ſanguinem retinentes; ut ne effluvio loci exhauſti ita permaneant, exundatioque ibi ſit, quo facta eſt effuſio.

In venarum quidem rarefactione adſtrictio ſatis eſt: ipſæ namque ceu ſitula nova imbecilla in rarefactionibus perfluunt. Diviſionibus vero, ut labia committantur, adſtrictio quoque medetur: ſed majoribus valentioribuſque medicamentis utendum. Verum enim vero ſi ſit eroſionis modus, neque per adſtringentia ulceris oræ cogantur, ſed vulnus dehiſcat, neque ex compreſſione in unum redire valeat; ſanguinem atque calorem congelare neceſſe eſt, nam iſtorum immobilitate concretioneque profluvium coercetur. Poſca igitur rarefactis adſtringendum ſatis eſt: neque enim ſanguis effluens purus eſt, ſed ipſius ſanies per oſtiola parva dilabitur, atque hujuſmodi poſca neque adeo multa, neque frequenter egemus. Nonnullis & exterius admota remedia abunde fuerunt. Quin etiam palmularum, aut ſiliquarum eſculentarum, decoctum potui datum ſolum quoſdam liberavit: eſto autem acetum ex

vini adſtringentis genere; quod ſi non medicatione, tempore ſaltem acre adſtringenſque evaſerit.

Verum in vulnerum dilatationibus præter poſcam medicamenta primum ſimplicia adhibeantur, ut plantaginis, aut ſanguinalis herbæ, aut ſeridis ſuccus ſingulorum portio æqua cum poſca; quod ſi adhuc plus effluat, hypociſtidis, aut acaciæ, ſuccorum cujuſque pondo drachmam in tres poſcæ cyathos inſpergito, optime vero facit & uvæ acerbæ ſuccus. At ſi calamitas hæc ſemper in pejus irritetur; gallam tritam, & rubi radicem arefactam, & lapidem ex mari, Corallium quod vocant, aridum tuſumque conſpergito, verum rhoi radix ad refrigerandum, ſiccandum, adſtringendum, omniaque facienda his efficacior eſt, ſed hæc quoque cum poſca ſola præbetur.

Sin auxilia majora requiruntur: radicis hujus tres obolos, ſeridis atque plantaginis ſuccis, qui trium aut quatuor cyathorum menſuram compleant, injicito.

In eroſionibus autem prorſus adſtringentia exhibere tenta: quo dilabentem ſanguinem concretum, compactumque reddas, & ſuſcipientia membra conſtringas: ut procul a vulnere venæ concidant, & occludantur; quin etiam quæ bibuntur, tenacia ſunto, concretionem efficere valentia. Succum igitur coriandri ex aceto propinato; item & leporis, aut hinnuli, aut hœdi coagulum. Sed multum ne concedito: nam iſtorum aliquod nonnunquam plus, quam convenit, datum hominem jugulavit, coriandri quidem ſucci ne minus ſemicyatho cum tribus poſcæ cyathis præbeatur: coaguli vero tres oboli, ad ſummum quatuor. Ad hæc hujuſmodi fluoris

ſanguinei ſpeciebus, & terra Samia efficaciter ſubvenit, & eretrias, & aſter quæ vocatur, valde candida, & rubrica ſinopica, & ſigillium Lemnium. Iſtorum pondus minimum drachma: maximum drachmæ tres cum decocto aliquo præbeatur; ut palmularum, aut ſiliquarum edulium, aut rubi radicum.

Sin arteria exaſperatur proptereaque tuſſiunt, in Cretia ſapa id genus terræ inſpergatur: egregie ad arteriam leniendam, & amylum facit cum lævore, & glutinandi poteſtatem habet. Si profuſio ſanguinis urget, ſemel in die ante cibi aſſumptionem dandum eſt; ſin minus, & ſecundo, & tertio ſub veſperam. Ex medicamentis quoque ſiccis catapotia fieri poſſunt ex melle ad conſiſtentiam decocto, qualis eſt galla trita: optimus eſt etiam rhus, quo in obſoniis utimur, vinacea, acuti rumicis ſemen, per ſe ſingula, & ſimul omnia. Hæc utique, & ſub lingua ad perpetuam eliquationem habenda ſunt. Gummi etiam cum planta porri, & ſpinæ lachryma proſunt. Variorum ſane medicamentorum infinita eſt experientia, varii etiam uſus: ut paſtilli ex Ægyptia ſpina, & paſtilli ex Electro, & ejus, qui Croceus appellatur, quorum apparatus proprio loco expoſitus eſt.

Porro cum febris abeſt; omnia in medicamentis audenda ſunt, & multa, & multoties exhibendo. Si febre vexantur, (plerumque autem corporum inflammationibus febres ſuperveniunt,) neque affatim eruptio ſupprimenda eſt, neque in acceſſionibus medicamenta potui danda: quoniam multi celerius febre, quam ſanguinis effuſione conſumuntur.

Alimenta varia ſunto, ſpecieque medicamentis ſimilia, quin etiam in cibis medicamenta repe-

riuntur, neque enim in uno duntaxat cibo omnia alimenti bona invenire facile eſt. Atqui ſi non unus cibus ad medicationem ſufficit, non uno propterea uti ob ſatietatem facile eſt, ſed per varia eundum: jam enim diuturna valetudo facta eſt. Itaque adſtringentia ſint alimenta, & facultate refrigerantia, & ad tactum quoque frigida eſſe debent, calor enim ſanguinem prolicit. Alica lota, oryza in poſca: ſin acetum tuſſim exaſperat, palmularum decoctum: panis aſſus, præaridus, contuſus, atque in farinæ ſpeciem redactus, & cribratus: atque ex his omnibus cum oleo ſorbitio fiat; item thymbra ſale condita, & rhus cibis aſpergatur. Quod ſi aliqua in re ægrotanti morem gerere placeat, coriandrum, ſi gratum ſit, delectationis cauſa concedito: aut aliquod ex ſeminibus urinam moventibus, facilemque ſpirationem reddentibus, lens utique ſi profluvium ſanguinis urgeat, cum plantaginis ſucco præbeatur: ſi non urgeat, a ſucco abſtineto: quippe qui nec concoctu facilis, neque guſtatui jucundus eſt, iſtis vero minime omnium ægre concoctilia danda ſunt.

At ſi ob ſanguinis effuſionem mortem inſtare verearis, tunc injucunda concoctu difficilia, quin etiam immania ſint licet, ea quæ ſalutem afferunt dato; propterea galla arida trita lenti ſiccæ, & frigidæ adſpergatur: ova coquendo craſſiora effecta cum mali punici corio, aut galla exhibeto; tale utique neceſſario in medicamine alimentum eſt. Potus omnino parciſſimus eſto: nam ſicco victui humor inutilis eſt. Hæc nimirum adhibenda ſunt, ſi adſtringere ac refrigerare ſtatueris; ſi vero ſanguinem ad ſpiritum craſſiorem efficere, lac amylum, & alica proſunt: modo cum amylo, modo cum alica lac miſceto, tali

temperatura, ut ne ſic, liquida ſorbitio ad concretionem perveniat. Cæterum ſi adhuc magis craſſare adſtringereque cupias; alicam cum palmulis decoquito; ad ſpiſſandum autem amylum lacque optima fuerint, & far tyrrhenum cum lacte, craſſum cum ſit, viſcidum, & glutinoſum. Hœdi vero coagulum in decocta liquida cauſa concretionis affundito: ſicut in lac quoque, ut ad recentis caſei temperaturam deveniat, his craſſius eſt milium, ut far, in lacte decoctum, inſpergantur autem galla, & malicorium. Verum exſiccantium, aut craſſantium mediocritates conjectura aſſequi oportet: id genus namque tuſſim movent. Siccitatis quoque excellentia nonnullis & venas laceravit.

Si bene cedit curatio, ſanguiſque compeſcitur, in contraria paulatim adjiciendo fiat mutatio: atque, (ut dici ſolet,) ne quid nimis; hujuſmodi enim vitia facile reverti ſolent, ac maligno ingenio prædita ſunt. Jam vero hominem inſtaurare, carneque replere, & novas cicatrices ſolidare neceſſe eſt geſtationibus, mollibus frictionibus, peregrinationibus, animi oblectamentis, cibis variis atque uſitatis. Hæc utique facienda ſunt, ſi a ſanguinis exitu vulnus coaluit, & congruenter locus ſanatus eſt, ſin ulcus relinquitur, purulentumque fit, altera deliberatione opus eſt; ſiquidem & iterum profuſio ſanguinis redit, verum de hoc affectu in ſermone de diuturnis morbis diſputabimus.

De Curatione Cardiacorum, aut Syncopæ. Cap. III.

In Syncopa medicum providentiæ ſedulo navare operam neceſſe eſt: futuram enim ſi pro-

ſpexeris, & præſentia tibi feſtinanter opem ferent, & ipſam ante, quam invadat, propulſabis; præſentem vero non facile evadunt ægrotantes. Solutionem namque naturæ Syncopam eſſe diximus. Inſtaurabilis autem non eſt diſſoluta natura. Hanc igitur maxime quidem futuram arcece, ſin minus, ſaltem nuper incipienti reſiſtere debemus: præſcienda vero ea ſunt, quæ de acutis morbis diſſeruimus, quando & cauſas, & ſigna explicavimus.

Nam febris ardens initium eſt: febrem ardentem ſigna peſſima conſequuntur, ariditas, vigilia, caliditas viſcerum, qualis ab igne provenit: extimæ partes frigent: manus pedeſque extremi frigidiſſimi ſunt, reſpiratio in attrahendo longa eſt; ſiquidem frigidi aëris, quoniam ignem exſpirant, avidi ſunt; arteriæ motibus exiguis, creberrimis, tremuliſque agitantur.

Ab his itaque ſumpta conjectura, & ab aliis, quotquot a me inter ſigna comprehenſa ſunt, ipſis ab initio ſyncopæ occurrendum eſt. Quapropter niſi hæc omnia impediant, habitus, ætas, anni tempus, hominis timiditas, vena cædenda eſt. Quod ſi multa prohibeant, quæ numerum inſignem, & magni faciendum conſtituant, utpote lingua aſpera, & ſicca, & nigra, (omnia enim interiora ſigna noſcuntur) in omnibus facultas perpendenda eſt, niſi prius morbo, doloribus, inedia labefactata ſit; ſiquidem non defectu tantum, verum etiam ſtrangulatu proſternitur. At ubi præ multitudine ſyncopa fit, & inflammatio aliqua inſignis in præcordiis, aut jecinore apparet; nequaquam procraſtinare expedit. Secanda eſt igitur vena cava in cubito: per minutas ſectiones, id eſt ſcarificationem etiam, ſanguis detrahendus eſt, quo facultas haud ita in-

ſignem jacturam faciat: copioſum enim ac ſubitum naturam vitiat, quin etiam multo minus ſanguinis, quam in aliis occaſionibus, hauriendum eſt, nam in ſyncopa ſi vel minimum erroris committitur, ad interitum ducit. Protinus igitur ad vires inſtaurandas alimentum dare convenit. Natura enim priorum repulſa: & novorum adjectione lætatur.

Utique ſi miſſionem ſanguinis facultas non ſuſtinet, inflammationeſque infeſtant, cucurbitula tunc multo ante morbi judicationem ei admovenda eſt, in judicatoriis enim diebus ſiyncopa incidere ſolet; in iiſdem vero circuitibus, & naturæ judicant, & morbi interimunt. Si vini potandi neceſſitas homini incidit, diligente conſideratione opus eſt, neque enim uſque adeo tuta eſt in inflammationibus vini potio, ſiqudem vini potio inflammatione laborantibus dolores auget, inflammatione vacantibus naturæ incrementum affert: ſed ante quam ſemel, aut iterum cucurbitulam affixiſti, & ad membra relaxanda, & ad ſanguinis facilem exitum, utilis eſt: nonnullis, & poſt cucurbitulæ ſecundam affixionem benefecit. Hoc vero in caſu, & parſimonia utendum eſt, nam & in cucurbitulæ uſu nimiæ ſanguinis effuſionis idem periculum adimus: evacuationibus autem per clyſterem duntaxat, ad inveterata ſtercora ejicienda opus eſt, ſed facultatis rationem habeto.

Capitis irrigationes frigidæ, quotquot mihi in ſermone de phrenitide relatæ ſunt, paulum mediocritatem excedentes adhibeantur. Aër mundus, ad inſpirandumque frigidior deligendus. Viſus plantarum, picturæ, aquarumque adſpectu oblectandus, & hæc omnia jucunde ſuaviterque intuenda, amicorum præſentium locutiones ſint

joculares atque ridiculæ. Summa ſit in ægrotantis corpore quies, in animo hilaritas, odoramenta ſuavia, quæ capitis ſenſum non gravent, adhibenda; quin etiam grati odoris alimenta naribus offerantur, qualis polenta eſt aqua aut aceto reſperſa, aut panis calidus recentiſſime coctus. Nempe vino haud copioſe os colluatur, neque prorſus, denegetur. Potum frequentiorem, quam aliis & magis aſſidue his concedito.

Eſca per totum diem ſit levis, concoctilis, plerumque triticea, nec non ægrotanti jucunda, licet paulo deterior: iſtis enim magis, quam aliis gratificandum eſt: quandoquidem haud minime ad ſtomachi reſolutionem id morbi genus aptum eſt. Inedia vero aut fames nequaquam prodeſt: ſatis enim morbus ipſe omnia conſumere, & exhaurire poteſt.

Porro cum jam circuitus ad judicationem pervenit, humiditas vero jugulum frontemque irrorat, extrema algent, arteriarum pulſatus minimus eſt, frequentiſſimus veluti repens, ac tenore debilis; tum paulum quid alimenti triticei ſumendum, vinumque evidenter deguſtandum eſt. Sed caput irrigationibus præmunire oportet pariter & veſicam. Hæc vero auxilia in tractatu de phrenitide a nobis memorata ſunt. Vinum utique non pleno ore, neque ad ſaturitatem uſque ingurgitandum eſt.

Aliqui ſane importune repleti, poſtea inappetentia, atque cibi potuſque accipiendi impotentia vita exceſſere: multis autem ſatis large veſcentibus, natura jam reſoluta ad mortem evitandam alimentorum copia nihil profuit; in ventriculum quidem cibis delabentibus, ſed ad recreandas vires a ventre non adſcendentibus. Alimenti ſane varia ſint oportet, plerumque triticea;

quo

quo ſorberi potius, quam mandi apta ſint: ſi ſolida ſunt, lubrica ſaltem efficiantur. Ova neque valde concreta, neque torrefacta ſint, ſed omnino ſoliditatis expertia. Panis buccellæ vino madentes, & calefactæ duæ treſve initio præbeantur. Poſt autem omnia frigida miniſtrentur, niſi forſan interius phlegmonæ deliteſcant. Vinum odoratum, haud ita multum adſtringens, quam minime craſſum deligatur, ex Græcis Chium, aut Lesbium, & quotquot alia inſulana tenuis ſunt temperaturæ: ex Italicis autem Surrentinum, aut Fundanum, aut Falernum, aut Signinum, niſi vehementer adſtringat: atque ex his omnibus illud vitandum eſt, quod pervetuſtum, aut valde novum ſit. Nempe detur primo calidum non minus cyathis quatuor ante indicationem, neque plus cotyla, ſive hemina, quamvis bibax homo ſit; deinceps cibo exhibito, ſi inflammatio permiſerit, iterum frigidum vinum, quod ſiti medeatur, propinandum. At ſi neceſſitas urgeat, vino non ſolo, ſed cum cibo utendum eſt, verum ne mentem vinum lædat, cibus ante ſumendus eſt: & poſt hæc abſtinendum. Si poſt aliquod temporis intervallum dormire velit, quies concedenda eſt. Verum ſi multus ſudor emanet, arteriæ jam micare deſinant, vox acutior reddatur, & pectus calore deſtituatur; vini quantum potare poſſit, concedendum, in ſolo enim vino refrigeratis ſpes vitæ poſita eſt. Vinum itaque ſit uſitatum, & modo id ægrotus tantum bibat, modo cibum cum vino aſſumat, id autem per intervalla fiat ad tollendam laſſitudinem, quæ tum ex morbo, tum ex cibo provenit, nam qui exiguas vires habent, & poſt aſſumptum cibum valde laborant.

Igitur & ipſum decet forti eſſe bonoque animo, & medicum ſuavi oratione eum ab bonam

ſpem cohortari, varioque alimento, & vino opitulari: nec non & alia efficaci medela uti opus eſt, & ad ſudores coercendos, & ad vires inſtaurandas, ut pene extinctæ reviviſcant. Quapropter pectoris ſiniſtræ mammæ palmulæ in vino maceratæ cum aloe, & maſtiche ſuperdentur; ceratum vero cum nardo factum iſta excipiat; quod ſi iſtud durum ſiccumque fiat, aliud epithema imponendum: mala cotonea extracto ſemine, & quicquid durum eſt, contuſa polentæ odoratæ admiſceto: poſtmodum abſinthii, & myrti comam, acaciam quoque, & mannam cribratas permiſceto, ſimulque omnia ſubacta œnanthino cerato excipito. Si per hæc ſudor non ſupprimatur, uvæ acerbæ ſuccus miſcelæ addendus eſt: ſuccus igitur iſte, quem Græci omphacion vocant, cum maxime acerbus eſt, & acacia, & gummi, & rhus eſculentus, & alumen, & palmulæ, & roſarum ſuccus bene olens, ſimul omnia cum nardo, & labruſcæ pinguiori parte pectoris ſuperponantur, hujuſmodi namque epithema juxta refrigerat, & adſtringit.

Decumbat vero æger in aëre frigido, aut & ad urſam domus vergat, at ſi & frigida boreæ aura afflabit, male ſpirantem animum excitabit. Moretur autem & prope virentia prata, fonteſque, & obſtrepentes rivos: nam & ab his emanans bonus halitus, & mentis delectatio, animam fovet, & naturam ſuſcitat, vitæque reſtituit; quin etiam cibi potioniſque deſiderium laceſſit. Cæterum ſi quis ob inopiam hæc aſſequi nequeat; imitari oportet & auram frigidam ramorum bene olentium voluptariis flabeliis, & tempus vernum foliis ac floribus præſentibus humum ſternentes. Operimentum quoque leve ſit, & obſoletum, ut aërem quidem accipiat, calorem autem pecto-

ris exhalare permittat, optimum vero eſt vetus linteum. Cervices quidem, & jugula, & pectus polenta conſpergito; ut odoris ſuavitate enutriat, ſiccitate coerceat, item & polline quidem corporis raras partes contegito: nec non, & faciem terra Samia lineo ſacculo cribrata, & raro linteolo incluſa reſpergito, ut minutiſſimus pulvis in frontem, & malas excutiatur: calx præterea extincta, & gypſum exuſtum per lineum parvum ſacculum, quem Græci Criſeram vocant, tranſmiſſa ſudore madentibus injiciantur. Compreſſit ſudores nonnunquam & ſpongia ex frigida faciei admota: dilabentes enim humores coguntur, & cutis raritas conſpiſſatur. Prodeſt etiam ſedem inungere: ut frigidus flatus & ab alimento exortus effundatur. Item revocandus excitanduſque eſt extremorum calor illitu gleucini olei, aut ſicyonii, quod ex agreſti cucumere efficitur, cum pipere, caſtoreo, nitro, & cachry: modicum ceræ in eis eliquando, ut inunctio membris inhæreſcat. Illitio quoque ex adarce (limneſtida vocant) euphorbio, & lauri bacca calorem exſuſcitat: pariter & bulbi crudi, illi inquam, qui exigui, & rubri ſunt, cum pipere, & aceti fece levigata valentiſſimum pedibus cataplaſma imponitur: ſed intra horæ ſpatium illud frequentiſſime auferendum eſt: inſtat enim periculum ulceris, & veſicarum.

Porro ab his ſpes affulget ita ægrotantem perniciem, evaſurum: quod ſi omnia ſecundum rationem medicus præſtet recteque omnia cedant, cum ſyncopa, ſi inflammationes quoque adſint, diſcutiuntur: ſudor nuſquam effluit; calor in quamlibet corporis partem ad extremos uſque pedes, & ſummas nares diffuſus reviviſcit; facies vegeto colore decoratur, pulſatus in magnitudinem efferuntur,

nihil tremuli, ſed vehementes: vox autem conſueta revertitur, & canora eſt; ipſeque prorſus vividus efficitur, laſſitudinem quidem haud exiguam percipit, verum dormire etiam conſpicitur, atqui ſi ipſum ſomnus occupaverit, cibaria plane concocta erunt, ſenſus mali obliterabitur, naturæque vis egerminabit, & revireſcet; cumque a ſomno expergiſcitur, bene ſpirat, levis eſt, expeditus, & robuſtus: revocat autem in memoriam morbum ceu quoddam ſomnium.

At nonnulli ſunt, quibus febres obſcuræ, tanquam reliquiæ morbi remanent, nonnunquam, & inflammationes modicæ, & lingua arida, & ſudoris privatio, præterea rigent, torpent, diſſolvuntur: hi ſane in tabem prolabuntur. Tunc vero tempus terendum non eſt quiete, & victu tenui: ſed ad motiones æger traducendus per geſtationes, frictiones, & lavacra, quo vitæ reſiduum a morte vindicetur, augeatur, ac recreetur. Propinandum vero eſt etiam lac maxime mulieris quæ proxime peperit, puerumque nutrit: hi namque alimento, ut nuper in lucem editi pueri, egent: ſi lactis humani copia non datur, aſinæ, quæ non pridem peperit, lac accipito: tenue enim ac fluxile hujuſmodi lac. Poſt hæc ad reſumptionem, & ad conſueta æger ducendus eſt.

Curatio Choleræ. Cap. IV.

IN Cholera, eorum quæ ejiciuntur ſuppreſſio mala eſt: cruda enim ſunt, quare nos oportet ea facile ſponteque exeuntia libenter permittere: ſi non exeant, incitare, aquam tepidam ſorbitioni dantes, aſſidue quidem, ſed paucam, ne ten-

ſiones inanes id ſtomacho fiant convulſioni ſimiles. Si torquentur inteſtina, & pedes frigeſcunt, irriganda eſt alvus calido unguine, in quo ruta, cuminumque incocta ſint; ut flatus digerantur diſſipenturque: lana quoque imponenda eſt, & pedes inungendo molliter fricare oportet, contrectando magis, quam premendo; ſed genubus tenus hæc fiant, ut caliditas, quæ abierat, revocetur. Hæc vero tantiſper facienda ſunt, donec ſtercora per inferiora dejiciantur, & ſuperius bilioſa efferantur. Sin autem omnia antiqua ſtercora dejecta fuerint, & bilioſi humores tranſierint, bilioſuſque vomitus, & diſtentio adſint, faſtidium, anxietas, virium labefactio; tunc frigidæ aquæ cyathi duo, aut tres propinandi ſunt ad ventris adſtrictionem, ut retrogadus humorum curſus cohibeatur, utque ſtomachus ardens refrigeretur: aſſidue vero id, cum potam aquam vomuerit, facito: facile quidem frigida in ventre incaleſcit; verum eam ſtomachus evomit a calido pariter ac frigido dolore affectus, ſemper autem frigidum potum expetit.

Porro ſi arteriarum motus ad parvitatem lapſi fuerint, nec non aſſidue, & frequenter micent arteriæ, ſudor circa frontem, & jugula & qualibet corporis parte ſtillatim effluat, alvi profluvium non ſiſtatur, & ventriculus adhuc evomat cum diſtentione, & animi deliquio; parum vini odorati, & adſtringentis, aquæ frigidæ infundendum eſt: ut pro odore ſenſus excitetur, ob ejuſque potentiam roboretur, & corpus ob nutricationem recreetur: vinum enim celeriter ſurſum petit, ut retrogradum humorum fluxum coerceat: tenue vero oportet eſſe, ut facile diffuſum naturæ ad ſanitatem recuperandum opem ferat; validum quoque, ut vires dilabentes fulciat, atque

ſubſtineat. Inſpergenda eſt etiam nonnunquam recens, & bene olens polenta.

Verum enim vero ſi omnia urgeant, ſudor, & tenſio non ſtomachi modo, ſed etiam nervorum, ſingultus inanis, & pedes contendantur, & alvus multa excernat, & homo caliget, & pulſatus arteriarum ad immobilitatem vergant; tunc hujuſmodi ægroti ſtatum prævertere opus. Quod ſi jam adſit; frigidæ ac vini multum præbendum eſt, & nequaquam meracius, ne fiat ebrius, ac ne lædantur nervi; ſed cum cibo, & panis buccellis madefactis. Præbere quoque aliam eſcam convenit, qualis a me in capite de ſyncopa tradita eſt, item fructus mollioris corticis, Oporam Græci vocant, adſtringentes, ſorba, meſpila, mala cydonia, uvam.

Cæterum ſi omnia evomit, & ſtomachus nihil retinet; ad calidas potiones, & cibaria recurrendum: nonnullis enim hæc mutatio vomitionem compeſcit: calida vero calidiſſima ſunto. Sin horum auxiliorum nullum proficit, cucurbitula inter ſcapulas affigenda eſt, atque infra umbilicum, verum aſſidue cucurbitulæ mutandæ ſunt: nam ſi diutius permaneant, dolorem cient; periculumque eſt, ne veſiculas excitent. Prodeſt interdum & auræ motus ſuavis: ut & ſpiritus reviviſcat, & cibus in ventriculo remoretur, utque melius ægrotus ſpiret, meliuſque arteriæ micent.

At ſi hæc in pejus labantur, ventri, pectorisque talia imponenda ſunt, qualia, & ad ſyncopam ſupra memoravimus; palmulæ vino madefactæ, acacia, hypocyſtis, hæc roſeo cerato excepta, linteoloque illita ventri imponito: pectori autem maſtichen, aloem, abſinthii comam tritam cum cerato nardino ſuperdato, aut œnanthem toti pectori inſpergito. Pedes vero, & muſculos, ſi con-

vellantur, ſicyonio, gleucino, aut veteri oleo cum exigua cera perungito, caſtoreo quoque reſpergito. Porro ſi frigidi etiam pedes ſint; unguine ex adarce, & euphorbio inungito, & lanis obvolvito, & manuum palpatione foveto, quin etiam dorſi ſpinam, tendones, & muſculos, nec non, & maxillas iiſdem inungere expedit. Quod ſi poſt hæc ſudor, & venter ſuppreſſi fuerint, & ſtomachus cibos admittat, neque evomat, pulſus magni, & validi ſint, & convulſio deſinat, ſed calor ubique increſcat, & extrema infeſtet, ſomnus vero omnia concoquat, ſecundo die aut tertio (*a*) ſolvendus eſt æger, & ad conſueta mittendus.

At contra ſi omnia vomitu rejiciat, ſudor perennis effluat, frigeat laborans, & lividus fiat, pulſus etiam prope extincti ſint, & vires cadant; cum ita inquam ſe habuerint, inde honeſtam fugam capeſſere bonum eſt.

Curatio Volvuli. Cap. V.

IN Volvulo dolor eſt perimens ob inteſtinorum phlegmonem: diſtentio adeſt, & inflatio, & celerrima ac citiſſima pernicies impendet; nonnulli enim deſparata ſalute ægrotantes mortem evidentem tantummodo formidant; aliqui vero in volvulo ob cruciatus acerbitatem mortem expetunt, quo circa neque remedium ullum morbo inferius, neque debilius a medico adhiberi opus eſt.

Verum ſi morbi cauſam inflammationem eſſe invenerit, venam in cubito magna ſectione aperiat:

(*a*) *Aliter lavandus.*

quo multus ſubito ſanguis inflammationis alimentum, vel uſque ad animæ deliquium effundatur. Etenim hoc vel ſedandi doloris, vel ſtuporis ac ſenſus privationis initium eſt. In volvulo autem recreatio eſt, ac reſpiratio, vel ad breve tempus (licet præ ignorantia) tormenti dilatio, quandoquidem hominibus ita viventibus mori beatum eſt. Medico autem cuiquam mortem inferre nefas ducitur. Sed fas eſt interdum, cum præſentia mala evadi non poſſe manifeſte provideat, gravitate capitis torpida ægrotum ſopire.

Sin abſque inflammatione ob corruptionem, aut ingens frigus volvulus provenerit, venæ ſectio dimittenda eſt: reliqua autem omnia facienda. Conſulendum eſt igitur, ut a potu aquæ tepidæ frequenter evomat, oleum bibat, deinde rurſum evomat, flatus inferius irritamentis educendi: irritatoria quidem ſunt cyclamini ſuccus & nitrum, aut ſal; flatus autem evocant cuminum, & ruta. Igitur his omnibus cum reſina terebinthi ſedem oblinere oportet, & ſpongiis fovere, aut hæc per clyſteres infundere cum oleo, melle, & hyſſopo, & cucurbitulæ ſylveſtris carnis decocto.

Quod ſi ſtercus excretum ſit, iterum oleum calidum cum ruta injiciendum: id enim ſi intus moretur, fomentum inteſtinis propitium eſt, præterea dolentes locos oleo, in quo ruta, & anethum abunde incocta ſint, perfundere conducit. Adhibeantur & fotus ex lentibus figulorum aut fabrorum ferrariorum, ut ex milio & ſale uſtulatis. Cataplaſmata vero præter vulgata ſunto lolii farina, & cuminum, & hyſſopi aut origani coma. Cucurbitulæ quoque leves quidem, ſed frequentes, aliæ juxta alias abdomini, & ilibus ad inguina uſque admoveantur: quin & a

tergo coxendicibus ad renes usque, & dorsum: ubique enim quisque omnia dolorem levantia faciens juvat. Præbibat autem cumini, aut rutæ decoctum, & sinonis, aut una cum his aliquod ex anodynis appellatis medicamentis: infinita autem alia ab aliis probata experimento inventa sunt. Bonum vero est & ex viperis medicamentum plus consueta portione potui datum.

Cæterum si neque dolor remittitur, neque flatus, neque stercus dejicitur: purgatorium pharmacum, quod hieram vocant, necessario dandum est: aut enim simul cum pituita, & bile pharmacum vomitu expellitur, aut descendit; flatum, dura stercora, pituitam, bilem ipsius mali fomenta secum educens. Alimenta exhibeantur alvum ducendi vim habentia, juscula gallinarum, ostreorum insigni pulchritudine præditorum, hordei cremor cum multo oleo decoctus, quod a principio ante decoctionem infusum sit; habeat vero cuminum, nitrum, porrum cum coma. Aut medela adhibeatur cum aliquo jure ventrem subducente, cochleæ valde elixæ, & ipsarum succus. Tellinæ aqua potui detur (si febricitet) cum asaro, aut nardo, aut cachry excocta; nam hæc flatus eliciunt, urinam cient, & spirandi potestatem facilem reddunt.

At si (*a*) dolor absit; & vinum bene facit, ut intestina calefiant, utque vires labantes confirmentur, etiam fœniculi radicis decoctum, si bibatur, & adiantum, & cinamomum.

Sin ad abscessum inflammatio convertatur; huic opem ferre satius fuerit medicamentis abscessui convenientibus utentem, ea vero in libris de

---

(*a*) *Aliter febris.*

morbis deſcripta ſunt, ubi colici affectus ſanatio traditur.

Curatio Acutorum Jecoris vitiorum. Cap. VI.

IN jecore ſanguinis creatio eſt, & in totum ſanguinis a jecore emanatio; ac omnino jecur eſt veluti ſanguinis gelatus: ideo phlegmonæ hoc loco acutiſſimæ fiunt: hac enim in parte alimentum reſidet. Sin uſpiam alibi phlegmone conſtiterit; non uſque adeo acuta eſt: advena eſt enim ſanguinis accurſus; in jecur autem non opus eſt aliunde effluere: nam ſi obſtructio aliqua exitus occludat, jecur effuſione privatum repletur abundatque ſanguine, alimenti vero ad jecur tranſitus adhuc patet: aliud eſt enim iter alimenti a ventriculo, & inteſtinis, in omne corpus.

Quocirca evacuare facile oportet, venam cubiti ſecando: multum quidem ſanguinis, ſed non ſemel totum detrahendo. Inedia primum imperanda eſt, poſtea cibi paucitas, ut & medicamentis ingredientibus jecur inane pateat. Inſuper medicamentis exterius appoſitis, quæ in jecore acervata ſunt. diſcutere oportet: igitur illinatur aloe, aut nitro; lanæ œſypo ſordentes admoveantur. Refrigeratione quoque opus eſt: jecur enim ſanguine accenditur: nam ſanguis calidus eſt. Hujuſmodi ergo cataplaſmata ſunto; accipiatur farina loliacea, aut irionis, aut hordei, & ſeminis lini, ex humoribus autem vinum acidum, cydoniorum ſuccus & capreolorum vitis, & labruſcæ maturæ, aut oleum cum ea. Item cum ſpongiis fomentum fiat ex decocto baccarum lauri, lentiſci, pulegii, iridis. Per iſta mitigato morbo cucurbitula ma-

jor applicetur, ut ex omni parte hypocondrio circumdetur: atque altius concidenda cutis, ut multum ſanguinis effundatur. Nonnullis autem hirudines, quam ſcarificationes, magis placent, nam ejus beſtiolæ morſus altius penetrat: verum eroſiones quoque majores facit: unde & ſanguinis effluvium ægre ſupprimitur, cumque ſanguinis potu ſaturata hirudo ceciderit, cucurbitula eſt applicanda: ab intimis enim partibus tunc attrahit. Quod ſi ſatis evacuatum ſit: vulnera medicamentis ſanguinem coercentibus morſuque carentibus obtegenda ſint, ut aranearum telis, manna aloeque inſpergenda: panis cum ruta, aut ſertula, aut althææ radicibus elixus ſuperdandus, tertio vero die ceratum cum myrobalano, aut abſinthii coma, & iride convenit. Quin etiam, & malagmata vocata medicamenta talia eſſe debent, ut extenuare, aut rarefacere, aut urinam ciere valeant, optimum ſane eſt medicamentum ex ſeminibus conſtans, quorum omnibus medicis experientia perſpecta eſt, bonum eſt & illud, in quo aut ſampſucus, aut ſertula ponitur.

Cibi tenues ſunto, labiles, lotium moventes, penetrabiles: alica cum mulſa, & ſorbitio ex ea cum ſale, & anetho. Hordei vero cremor, & detergendi facultatem habet: at ſi & dauci ſeminum non nihil addatur, ad urinam laceſſendam præſtantior eſt: ſubducit enim per alveolos, qui a jecore in renes pertinent: opportunus vero eſt a jecore effluentibus illuc tranſitus, & vaſorum laxitate, & itineris rectitudine. Idcirco & cucurbitulis ea nos trahere oportet eo loco, ubi renes ſunt, ſecundum os coxendicis applicantes. Cæterum, & hi unguine cum ruta, aut odorato junco, aut calamo aromatico irrigandi ſunt:

per hæc utique ægrotum poſſe mortem effugere ſperandum eſt.

Sin ad ſuppurationem convertatur; pus moventibus medicamentis utitor, quotquot a me in ſermone de colicis literis prodentur. Cum pus autem jam genitum fuerit, quo modo incidendum, quomodoque medendum ſit, alio loco ſcriptis mandabimus. Eadem nobis, & de ſplene ſcripta ſunto: ſi quando, & inflammationis acutæ calamitas eum invaſerit.

Curatio acuti morbi dorſalis Venæ, & Arteriæ. Cap. VII.

VEnæ concavæ, craſſæque arteriæ, quæ ſecundum dorſum extenduntur, inflammationem cauſi ſpeciem majores noſtri appellaverunt, nam, ardoribus ſimiles affectus in ambabus oriuntur: ignis acutus, & acer, faſtidium, ſitis, anxietas, pulſus palpitans in præcordiis, & in averſa parte, quam Græci Metaphrenon vocant, & quotcunque a me in volumine de ſignis relata ſunt. Nempe, & in ſyncopam tendit ignis, quemadmodum & in ardoribus: ſiquidem venæ radicatio (ut ita dicam) jecur eſt: arteriæ vero principium cor, haud ab re igitur exiſtimes eorum viſcerum ſupremas partes maxime ad vitam facientes ægrotare. Etenim cor arteriæ calorem impertit, venæ autem ſanguinem jecur infundit. Amborum vero magnorum viſcerum magna ſunt germina, ipſæ videlicet phlegmonæ.

Venas itaque in cubito protinus cædito, multumque ſanguinis, ſed non ſemel totum mittito, imo & bis, & ter, & alio die, quo interim vires inſtaurentur, repetito. Deinceps cataplaſma-

tis utitor, & cucurbitulam præcordiis, ubi eſt arteriæ tranſitio, nec non, & inter ſcapulas, nam ibi quoque pulſationes ſunt, affigito, liberiuſque ſcarificato, & multum ſanguinis detrahito: haud enim ita facile ex horum vaſorum inanitione in animæ defectum homines cadunt. Verum & alvus præter conſuetudinem valde ſuppreſſa ad lubricitatem per clyſterum molliores infuſiones eſt revocanda; acribus autem minime utitor: nam hi ægri facile in febrim incidunt a muria, & nitri liquatione: ideo lini ſeminis, & fœni græci ſuccus eſto; & radicum malvæ decoctum ad provocandum, & ad mordendum ſatis eſt. Extremas partes, pedes videlicet, & manus gleucino oleo, aut ſicyonio, aut ex adarce unguine excalefacito: nam partes iſtæ in iſtis ægris valde frigeſcunt.

Præterea ante cibos potui dato, quæ lotium evocant; meon, aſarum, abſinthium, nitrum quoque inſpergito, ſed omnium valentiſſima eſt cucurbita, & cinnamomum, ſi quis ejus copiam habeat. Lac iſtis, & alimenti, & medicinæ vim præbet: etenim refrigeratione indigent, cum in eorum viſceribus veluti quidam ignis exæſtuet, & dulci alimento, nec non & multo in parva mole; has nimirum virtutes alimenti lac obtinet: eſto autem mulieris, quæ proxime peperit: & duobus lactis cyathis unus aquæ admiſceatur; lac etiam bubulum optimum eſt: tertio loco caprinum ponitur. Cibaria concoctu facilia præbeantur, plerique ſucci, fœniculi radix, & apii ſemen: indatur, & mel: aqua vero, quæ bibitur, iſta habeto.

Oportet etiam ſudores elicere, & ubique difflationes humidas, & fluxas facere. Caput ſicut in ardentibus febribus irrigetur. Epithema pectori, & ſiniſtræ mammæ, quale in ſyncopa, ſuper-

detur. Cubile rectus decubitus: ut omnia his similia ſint, quæ in ardentibus febribus fiunt. Exercitatio modica ad ſudores evocandos, nec non & balneum, ſi iſte interius exardeſcit, neque enim judicationibus hujuſmodi vitia ſolvuntur, & ſi cauſis ſpecies ſunt.

Curatio Nephritidis. Cap. VIII.

PEracuta ſane in renibus inflammatio exoritur; ſimul enim inflammantur a jecore in renes diſcurrentes venæ, cum illis autem & jecur: cum haud valde latæ ita præ longæ ſint, ſed valde latæ adeo, ut renes proximi jecori ſuſpenſi eſſe videantur. Verum & urinæ retentio inflammationi ſupervenit, vehementiam inflammationis adaugens: nam renum cava lotii non exeuntis alluvione replentur. Porro idem & in calculis evenit, ſi in renibus calculus urinæ canalium laxitate major oriatur, qui non egrediens inhæreſcit, atque ſic & ipſe urinam intercludit. Cæterum de calculorum creatione in libro de longis morbis ſermonem habebimus, quomodo aut ne coaleſcant, aut jam concreti exterantur, comminuanturque. De calore autem atque obſtructione, quæcunque celeriter enecant, in præſentia differemus.

Si calculi jam conflati ſunt, adeſtque inflammatio, venam cubiti, niſi ætas præpediat, ſecato: bene fluidus autem multuſque ſanguis exeat, neque enim phlegmonæ tantum evacuatione mitigantur, ſed etiam calculorum intruſiones vaſorum inanitione laxantur; quin etiam per mictum calculi elabuntur. Poſtmodum irrigationibus gleucini aut cyprini olei, fomentis, & cataplaſmatis particulæ remittuntur. Artemiſia vero herba, & juncus & calamus aromaticus in cataplaſmatis eſto.

Deinde cucurbitulam renibus in regione coxendicis adhibeto, maxime namque ab ea parte evacuatio profuit. Alvus præterea ducatur per clysteres cum lubricis, & viſcidis potius, quam acribus, ex malvæ, aut fœni græci cremoribus, nonnunquam vero medicamenta ante cibos urinam citantia dentur, qualia in vitiis jecoris narrata ſunt: pariter & cibaria ſimilia concoctu facilia, cruditas enim iſtis noxam affert. Optimum ſane lac eſt, maxime quidem aſinæ, ſecundo equinum, ovillum autem, & caprinum confert, quatenus lac eſt. Si pauperes ægroti ſint, os lavare ſatius eſt: ſin minus, in decocto herbarum deſidant umbilico tenus ſolio repleto.

Verum ſi ad pus vergat, quibus cataplaſmatis ac medicamentis utendum ſit, multis in locis ſuperius traditum eſt.

At ſi calculus inſtiterit, fomentis utique, & cataplaſmatis iiſdem uti oportet. Calculi vero medicamentis potabilibus conterendi ſunt, ſimplicibus quidem ſio, & prionite (aſplenium puto) herbis cum oleo, aut aceto eſculento decoctis; earum quoque ſucco potui dato: compoſitis autem ea antidoto, quæ Beſtinas appellatur, & ea, quæ ex viperis conſtat, & beſtia, quæ Coſcinos id eſt Cribrum dicitur, & quotcunque experientia optima eſſe comprobavit.

Geſtationes iſtis, & corporis concuſſiones ad movendum propellendumque calculum bene faciunt: nam calculorum in veſicam tranſitus ingentes dolores concitat. Quod ſi inde exciderint, dolor tollitur, ut neque per ſomnium dolorem ſentire ſibi videri ſoleant, quin etiam tanquam ex inevitabilibus malis animus perterritus ſolvitur.

Curatio acutorum Vesicæ affectuum. Cap. IX.

Et Vesicæ acuta vitia renalibus similia proveniunt; phlegmone, & ulcera, & lapides, & grumorum obstructiones, a quibus urinæ suppressio, & stillicidium exoritur, sed in hoc membro acutior dolor est, interitusque celerrimus: vesica enim nervus latus est. At renes veluti concrementum sanguinis jecoris speciem habent: in quibus & gravissimi, & maxime miserabiles morbi incidunt: unde mors cum maximis cruciatibus miseris mortalibus ingruit.

Protinus igitur ventris ea pars laxa, quam Ceneona Græci vocant, secanda est; multoque oleo cum ruta, & anetho vesica est irriganda. Si concretus sanguis doloris, impeditæque urinæ author sit; oxymel bibere debet; aut calcis parum cum mulsa, quo grumi dissolvantur: deinde quæ urinam movent, & herbæ, & semina exhibenda.

Sin ex sanguinis effusione periculum instet, absque ulla cunctatione ei magis, quam cæteris subveniendum: neque enim id leve discrimen est. Nempe medicamina sanguinem coercentia opem ferunt: opem fert autem vesicæ refrigeratio, ex rosaceo, & vino irrigatio, & cum lanis succidis obvolutio. Epithema bonum est, palmulæ ex vino cum malo punico, aut succo rhois. Verum si aversatur epithemata gravia, & vehementes refrigerationes, (cavendum est enim vesica natura frigida tenuisque, ne ita multum refrigeretur) eam gleucino illinito, aut acacia, aut hypocistide ex vino. A spongiis vero, nisi valde urgeat sanguinis eruptio, abstineto.

Escæ

Eſcæ triticeæ coctu faciles, bonum ſuccum gignentes, lotiumque educentes præbeantur, quales a me in capite de renibus comprehenſæ ſunt, lac, vinum dulce Theræum, aut Scybellite. Medicamenta potabilia ſunto, urinaria, bene olentia: fluxilia, & id genus alia. Utiliſſimum utique veſicæ remedium cicadæ ſunt tempore ſuo toſtæ pro cibo exhibitæ, extra tempus autem aridæ tritæ cum aqua: ſed radicis nardi parvum cum cicadis elixetur: in iiſdem quoque loco balnei ad veſicæ laxamentum æger deſidat.

Quod ſi lapillorum interpoſitio mictum impediat; auriculario ſpecillo lapis amovendus eſt, urinaque educenda, niſi adſit phlegmone, in phlegmonis, namque neque meatus inſtrumentum admittit. Præterea auriculario ſpecillo vulnerantur.

At ſi expediri medicatio nequit, homoque doloribus conſumitur; locum eum, qui ſnb glande eſt, cervicemque veſicæ incidito, ut lapis excidat, atque urina effundatur; ac deinde potiſſimum medendum eſt ad cicatricem vulnus ducendo: ſin minus, puris effluvium, quod rhœas Græce dicitur, factum eſſe pro futura hominis vita ſatius eſt, quam ut tormentis miſerrime cruciatus intereat.

Curatio Hyſtericæ ſuffocationis. *Cap. X.*

UTERUS in mulieribus membranis extentis hinc atque inde ſecundum illas continetur, ac perinde atque animal vitia in olfactu patitur: nam ad bene olentia delectationis cauſa ſe recipit, fœde olentia contriſtantiaque præ moleſtia refugit. Igitur ſi aliquid ſuperius triſte offera-

tur, uterus ad naturalia descendit; si extus, ostio naturalium apponatur, retro sursumque recedit: nonnunquam vero in hoc aut illud latus ad lienem, aut jecur movetur: ad recessum ejus autem contradictionemque membranulæ, ut in navibus vela, cedunt, atque consentiunt. Hæc vero illi, & propter inflammationem eveniunt: nam si ejus cervix afficitur, atque intumescit, fit prominentior. Si in fundo exoritur inflammatio; sursum repit. Sin ad pedes foras vergat, turpis & immunda res est, dolores afferens, & contristans, præterea difficulter ambulare potest, & in latus, & supina decumbere, nisi pedes mulieris phlegmone laborent. At si ad superiora uterus recurrerit, quam ocyssime hominem strangulat; urget autem spiritum comprimens: neque enim prius conqueri, & clamare, & opem ab adstantibus petere valet, quod nonnullis, hisque pluribus respiratio, nonnullis autem vox celerius intercipitur: par est itaque eos, qui his miseriis intersunt, prius quam mulier intereat, medicum accersere.

Verum si forte aliquando occurreris, cognita phlegmone venam scindito, præcipue quidem eam, quæ in malleolo; quæ si non bene fluida sit, eam, quæ in cubito est, petito: sed a vena malleoli sanguinis missionem repetito.

Alia vero omnia administrato, quæcunque strangulatui, & citra inflammationem subveniunt: qualia sunt manuum ac pedum vincula ad torporem usque adstringentia: fœde olentium olfactus, ut liquidæ picis, capillorum, lanæque, exustorum, flammæ in lucerna extinctæ nidoris, castorei, quod præter fœditatem odoris nervos etiam refrigeratos calefacit: lotium præterea vetus vel demortui fere corporis sensum magnopere suscitat, & uterum ad inferiores partes abigit.

Porro medicamenta odorata naturalibus ſunt imponenda: unguentum vero lene ſit, & minime tactum vellicans, nardus, aut bacchar ægyptium, aut unguentum ex malabathri indicæ arboris foliis compoſitum, aut cum aliquo odorato unguine tuſum cinnamomum: atque his muliebres locos oblinito. Quod ſi ex his fuſile medicamen confletur, illud in vulvam infundito, anum quoque flatuum eductoriis inungito, per clyſteres quoque non acres, ſed molles; viſcidos lubricoſque humores indito, ut ſtercora ſolum ejiciant, ſedeſque utero ampla vacuaque remaneat: id ſuccus altheæ, fœni græcive præſtabit; ſertulam vero, aut ſampſucum cum oleo decoquito.

Cæterum ſi majore vi, aut depulſione, uterus egeat, tunc validæ mulieris aut viri bene tenacis manibus hypochondrium comprimatur, aut faſciis adſtringentibus ſuccingatur: quo in anguſtum locus redigatur, neque iterum ſurſum verſus uterus procurrat. Item naribus apprehenſis ſternutamenta citentur: quibuſdam enim ſternutamento & contentione, uterus in propriam ſedem redire poteſt; in nares autem pulvis inſpiretur ex radice lanariæ, aut piperis, aut caſtorei. Idem leves cucurbitulæ in fæminibus, ilibus, coxis, inguinibus attrahendis uteri cauſa defigantur, amplius, & dorſo inter ſcapulas ſtrangulatui ſubveniens admoveto.

Sin a phlegmone ſtrangulatus proveniat, vena ad pubem veniens ſcindenda eſt, multumque ſanguinis fundendum. Item faciei frictione, capillorum evulſiones, ut mulier ad ſe redeat, ſimul bene facient.

At ſi vel parum tolerare poterit; in decocto aromatum deſidat, odoratibuſque ſuffumigetur.

Ante cibos caſtorei paulum bibat, & hieræ paulum cum caſtoreo. Quod ſi ferre valet; lavetur, & in tempore ad antiquos uſus revertatur: detque operam mulier, ut quam facillime menſes elabantur.

Curatio Satyriaſis. Cap. XI.

NERVORUM in virilibus inflammatio penis tentiginem facit cum appetitu contriſtationeque in actu venereo: fiunt autem diſtentiones nervorum convulſioni perſimiles, nuuquam mitigabiles. Quin & ipſo concubitu ſedari non poteſt iſta calamitas.

Mentis quoque alienatio ſequitur, nam primum quidem impudentes evadunt, dum caſum ſuum licentioſe narrant: audaces enim eos coeundi inſatietas efficit. Poſtea vero cum affectus iſte deſierit, tunc ad ſe redeunt, & mente optime conſtant.

Igitur omnium horum cauſa venam in cubito, & in talo aperias, & multum cruoris, ac ſæpe detrahas; neque enim id temporis intempeſtivum fuerit, & ad mentis ſtupefactionem, & ad inflammationis remiſſionem, & ad caloris virilium mitigationem faciendam, animæ deliquium afferre, quippe ſanguis multus calorem, & audaciam valde accendit, inflammationem alit, mentis perturbatioem confuſionemque veluti eſca ignem procreat.

Omne corpus etiam medicamento, quod hieram, id eſt, ſacram vocant, purgáto: neque enim purgatione ſolum egent, ſed etiam leni medicatione: utrumqe autem præſtare hiera poteſt,

Insuper genitalia, & lumbos, & locos inter femina, & inguina (Plecada Græci vocant) & locum inter anum, & scrotum (Perinæus Græce dicitur), & testiculos lanis ab ove detonsis adhuc sordentibus obvolvito, sed lanas rosaceo ac vino perfundito, partesque istas multa irrigatione madefacito, ne ab lanis caliditas oriatur: imo nativus calor a frigida humorum potestate obtundatur. Ejusmodi quoque cataplasmata superdanda, panis cum plantaginis herbæ succo, & solano, & seride, & papaveris foliis, idque genus aliis quæcunque torporem, frigoraque injiciunt; nec non & similibus virilia, & locos inter inguina, & femina, & coxas illinito cicuta ex aqua, vel vino, vel aceto: item mandragora, aut acacia, & spongiis vice lanarum utitor. Interea subluenda alvus est malvæ decocto, & oleo, & melle: omnia vero acria vitentur. Defigantur in coxa cucurbitulæ, aut in abdomine. Optimæ sunt autem & hirudines ad sanguinem deorsum adtrahendum. Et super vulnera cataplasma imponatur micæ panis cum althæa. Postea in aqua desidat, ubi artemisia, salvia, conyzaque decoctæ sint.

At si longiori tempore vitium extrahatur, neque multitudo (plethora) secundum proportionem minuta fuerit, & nervorum convulsionis metus adest, (nam facile in affectibus convelluntur,) curandi rationem mutare opus est, quippe calefacientia admovenda sunt; gleucinum scilicet oleum, aut sicyonium pro rosaceo, lanis autem mundis, & cataplasmatibus tepefacientibus partes illæ contegendæ; quandoquidem hujusmodi curatio mitigavit: amplius & castoreum cum mulsa bibitum.

Cibaria parum nutrientia frigidaque sunto: pauca triticea: plurima olera, malva, bliton, la-

ctuca, cucurbita elixa, cucumis maturus elixus, pepo ſuo tempore collectus. A vino, & carnibus, longo temporis intervallo abſtineto: ſiquidem vinum eſt nervorum calefactio, animæ remollitio, voluptati revocatio, genituræ creatio. venerifque excitatio.

Hæc a me in acutos morbos remedia ſcripta ſint. Oportet autem, & juvenem medicum ipſum ſuo marte aliqua ſibi comparare; neque omnia ex alienis commentariis depromere. Hoc ſane pacto acuta vitia fiunt, ut ordine ſingulis, quæ ſcripta ſunt, aut omnibus uti valeas.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

DIUTURNORUM MORBORUM CURATIVUS.

LIBER PRIMUS.

Cætera capita deſiderantur numero octo; vide primum librum de ſignis, & cauſis longorum morborum.

Procemium. Cap. I.

IN longinquis morbis dilatio medelæ mala eſt: nam ob cunctationem in vitia inſanabilia prolabuntur. Inflatio ſane ita habet, ut non facile recedat, ſi ſemel invaſerit: at ſi & diutius trahitur, temporis ſpatio vires acquirit: & non-

nunquam evenit, ut commoriantur. Exiguos quoque morbos majores excipiunt: cumque priores discrimine vacarent, eorum soboles perniciosa exoritur. Itaque nullo pacto ægrotum silere convenit, ne morbus deprehenuatur, erubescentem: neque aufugere vim curationis metuentem: neque medicum pigrum esse, ignavumque oportet: utrumque enim ad morbum insanabilem efficiendum consentit. Nonnulli autem sunt ægroti, qui præsentium, nec non & futurorum ignoratione ad finem usque cum morbo degunt. Nam plerique neque pereunt, neque futuram mortem suspicantur: quocirca neque se medici fidei committunt. Horum probatio ex cephalæa colligitur: de qua prius sermonem instituam.

Curatio Cephalææ. Cap. II.

CAPUT quanto ad vitam magis necessarium est, tanto difficiliori ægritudine laborat. Atque morborum capitis invasio quidem tolerabilis est: nam parum dolent, aures sonant, gravitas adest: at si intendantur, finis est mortiferus. Igitur exiguos dolores ne spernito: nam & exiguis medicamentis in quibusdam discussi sunt.

Si plus temporis extrahuntur, majores cruciatus superveniunt, propterea vena cubiti incidenda est: sed duobus ante diebus vinum bibat, tantum autem sanguinis detrahito, quantum ejus vires tibi conjectanti ostenderint, verum non semel totum detrahere magnopere expedit; porro quorum vires copiosam sanguinis detractionem patiuntur, his ipsis continuo morbus discutitur: atque id omnibus longis ægritudinibus convenit.

Tribus autem quatuorve diebus interjectis liberalius alendi ſunt. Deinceps purgatorium, hieram quod vocant, cum mulſa propinandum: ea enim a capite morbi alimentum maxime abducit, modus vero medicamenti quatuor aut quinque drachmarum pondo eſto. Quod ſi bene purgaverit, tunc lavandus eſt, & vinum exhibendum, & vires augendæ. Poſtea iterum vena frontis recta ſcindenda eſt: hæc enim eſt opportuniſſima ſanguinis detractio; modus autem eſto hemina, aut paulo plus, neque ultra ſanguinem mittito, quoniam vaſa inanire non expedit. Deinde capillis novacula detractis cucurbitulam priorem vertici affigito, alteram inter ſcapulas citra ſanguinis effuſionem admoveto: & eam, quæ in vertice fixa eſt, liberius ſcarificato: quo ſanguis uberius attrahatur, & partes profundiores incidantur; remedia namque ad oſſa uſque penetrantia cephalæam juvant. Quod ſi vulnera cicatricem ducant, arteriæ ſecentur: duplices autem ſunt; aliquæ poſt aures paulo ulterius, propriiſque motionibus produntur: aliæ vero aurium arteriæ prorſum verſus ſitæ ſunt auribus proximæ: nam inſtrumento, quod Antitrochon Græci nominant, adducuntur. Verum hæ quoque propriis pulſationibus innoteſcunt, nempe majores oſſibus vicinæ ſecentur: hæ namque utilitatem afferunt: adjacent & aliæ ſingulis auribus, oppido tenues, quas incidere prorſus inutile eſt, modum vero incidendi in libris de manuum operationibus expoſui.

Cæterum poſt medelam in cephalæa, morbo comitiali, & vertigine, utque ſemel dicam, in omnibus capitis vitiis (prius ventre, aut purgatorio, quod devoretur, aut clyſteri, evacuato) pituita evocanda eſt, modo e naribus per ſternu-

tatoria, modo ex ore per ducentia pituitam. Species autem ſternutamenta citantium ſunt piper, radix herbæ lanariæ, fibri teſticulus; hæc quidem ſunt vulgata, & communia; ad lævorem autem terito, & cribrato, & calamo aut craſſiore pennæ anſerinæ caule inſpirato. His efficacius in attrahendo violentiuſque euphorbium eſt, cum aliquo ipſorum admixtum. Quin etiam cum oleis miſcetur, gleucino ſcilicet, aut ſicyonio, id eſt, ex cucumere ſylvatico, aut cum unguento ex ſtyrace: redditur autem magnopere liquidum, ut fuſile ſit, infunditur per naſi fiſtulas: hæ vero geminæ ſunt, atque ab uno canali cognatæ, & cohærentes adeo, ut ſemel utriuſque infundendum ſit, neque enim tolerabilis eſt alterutrius naris ſigillatim dilatatio, nam protinus caput accenditur, & acerbus dolor invadit.

Quæ autem per os pituitam eliciunt, hæc ſunt: ſinapi, granum cnidium, piper, uva taminia: id præſtant vel mixta, vel ſingula. Cætærum quoniam & ipſa mandere, & exſpuere aſſiduum eſt: idcirco, & cum aqua, aut mulſa, aut poſca permixta danda ſunt, atque os eluendum; ad tonſillas enim impulſo humore extentoque collo exſpirationis flatui ablatur.

Poſteaquam pituitam, quantam libet, eduxeris, permulta aqua calida lavandum caput, atque perfundendum; ut perſpirabile atque difflabile reddatur: ingentes enim obſtructiones fiunt. Cœna frugalis, & ſimplex eſto: in qua & vinum ad ſtomachi reſtitutionem ſumatur, ſiquidem & ipſe magno dolore vexatur.

Interea vero, ubi vires ægri ſtabiliveris, lotione per clyſterem uſitata opus eſt: in qua nitri multum inſpergatur, aut reſinæ a terebintho ar-

bore drachmæ duæ eliquentur, poſtridie ſanguis e naſi interioribus detrahatur: intro enim prælongum inſtrumentum immittitur, quod catejadion vocant, aut illud, cui ſtoryne nomen eſt, aut ſi quis horum copiam non habuerit, pennæ anſerinæ caulem craſſiorem ſumere debet, ejuſque nervoſam partem denticulatim inſtar ſerræ incidere, atque ſic in narem uſque ad oſſa, quæ ob cribi ſeu colatorii ſimilitudinem ethmoide vocantur, immittere; deinde utraque manu agitare, quo locus a dentibus inſculpatur, ac vulneretur. Facilis eſt autem ac copioſus ſanguinis curſus: nam graciles venæ hic deſinunt, corporaque hac in parte mollia ſunt, & ſectioni habilia: verum & multos nares vulnerandi modos vulgus novit, herbas ſcilicet aſperas, & arida lauri folia naribus imponentes, aut digitis eas fortiter agitantes.

Cum vero, quantum ſatis ſit, evacuaveris, quod erit heminæ dimidium, coercendus ſanguis eſt ſpongiis, & poſca, aut aliquod aridum, quod ſiſtendi ſanguinis vim habeat, naribus inſpirandum, galla, aut ſciſſile alumen, aut balauſtium.

Verum enim vero poſt hæc remedia ſive dolor capitis perſeveret, ſive deſinat, oportet ad finem hujus medicationis pervenire, quoniam id malum ſæpe reverti ſolet, & in ſuo vigore conſiſtens plerumque deliteſcit. Itaque novacula deraſis capillis, (quandoquidem & hoc capiti prodeſt,) ferramentis candentibus urendum eſt: ſi in ſuperficie, ad muſculos uſque pervenias: ſin oſſe tenus penetrare velis, a muſculis caveto, nam muſculi exuſti nervorum diſtentiones cient, quod ſi in ſumma cute uſſeris, vinum odoratum album cum roſaceo infundere ſatis eſt. Pittarium vero madefactum per triduum ſupra cru-

ſtas extendito: quod ſi cruſtæ altius deſcendant, porri comam cum ſale tritam, linteoloque illitam ſuper dato. Tertio die cruſtis ſummam cutim tantum occupantibus ceratum ex roſa, profundioribus autem lentem ex melle imponito. Sed quæ medicamenta cicatricii inducendæ apta ſint, alio loco deſcripſimus. Nonnulli ſuper frontem ea in parte, ubi ſutura eſt, quæ corona dicitur, cutim oſſe tenus inciderunt: illudque aut exterentes, aut excidentes uſque ad meditullium (quam græci diploen nominant) ad carnis repletionem perduxerunt. Alii & oſſa ad membranam uſque perforarunt. Verum id genus remedia temeraria ſunt: nihilominus tamen adhibentur, ſi omnibus aliis tentatis adhuc cephalæa perſeverat, & æger eſt animoſus, vel corporis robur excellit.

Si jam paulatim ad ſanitatem acceſſio fiat, exercitationes recto corpore pectori humeriſque adhibeantur, manuum fiat geſticulatio, halteres jaciantur, ſaltu corpus moveatur, atque in his perite corpus torqueatur; primo, & poſtremo crura fricentur, medio tempore caput: picatio aſſidue picem inſpergendo adminiſtretur: item caput rubrificandum nonnunquam ſinapi cum duplo pane affricando, ne intolerabilis ignis excitetur: nonnunquam medicamina ſimul illinendo, quale eſt illud, quod ex adarce, & euphorbio, & pyrethro componitur: proficit autem & ad dolorem in tempore ſedandum, & ad radicem mali exſtirpandam thapſiæ ſuccus, & medicamina cum ipſa jungenda, quotcunque cutim tumefaciunt, & variis ſimilia tubercula excitant.

Victus ratio in ſingulis dolorum generibus tenuis eſto: exiguus potus, & aquæ potio ante ullam medelam potiſſimum adhibeatur: ex toto vero ab acribus temperet, cepis, alliis, & ſucco

laſerpitii, a ſinapi autem non penitus: ſiquidem ejus acrimonia, præterquam quod ſtomachi vim roborat; capiti quoque haud ingrata eſt, pituitam fundens ac difflans, aut ad inferiora deturbans. Leguminum peſſima faba eſt, & ejus ſpecies ipſa, & quæ a græcis ochri, & dolichi nuncupatur; illi cicerculæ folio ſimiles, hi faſeoli aut lobi a nonnullis vocitati: ſecundo loco ponitur lens, quæ nonnullis concoctionis excretioniſque virtutibus prædita eſt: ſed caput replet, doloremque concitat: nihilominus cum pipere elixa ſpernenda non eſt. Far lotum haud ingratum eſt cum vino, & melle, quantum ad condimentum ſatis ſit, & ex ipſo conflata ſorbitio, & ejus ſemina in ſimplici juſculo decocta, utique bona ſunt, & in condimento, quod Græci caryceneam vocant; ſemina cari, coriandri, aniſi: apii vero ſemen iis anteferendum: mentha herba, & pulegium præterquam quod bene olent, quandam vim habent, & urinam movendi, & flatus per inferiora expellendi.

Inter carnes vetuſtæ omnes damnantur: nuper interfecti galli carnes laudanrur. Inter aves torquatus palumbus, columbus, & aliæ quæcunque haud ita multum pingues ſunt; ſuum extremitates, lepus aſſatus. Bubula ovillaque caro craſſum ſuccum creat, & caput replet. Hœdus non penitus malus. Lac & caſeus caput dolore vexant. Ex piſcibus ſaxatiles deligendi, & quotquot in ea regione optimi cenſentur.

Olera elixa quidem ea aſſumantur, quæ lotium, & ventrem citant, malva, blitum, beta, aſparagi; acris vero & braſſica eſt. At inter cruda, lactuca omnium eſt optima. Radices autem, etiam elixæ, pravæ ſunt, radiculæ, rapæ; paſtinacæ

urinam movent, ſed caput explent; ſiſarum flatus edit, & ventriculum tumefacit.

Vinum album tenue dulce admittatur, tantum adſtrictionis habens, quod alvum non remoretur. Omnia bellaria capiti inimica, (*a*) quin, & palmularum omne genus; ficus autem, & uva demulcent, & quicquid ea parte anni, quam horam Græci vocant, bonitate præſtat: ſed quibuſcunque vel etiam juvantibus ſatiari malum eſt; pejor eſt cruditas. Labores minus, quam cruditas nocent: nihilominus, & ipſi ſunt detrimentoſi.

Deambulationes matutinæ, alvo prius exonerata, citra ſpiritus difficultatem bene feruntur; optimæ ſunt etiam & a cœna; geſtatio longa per loca non ventoſa conveniet, atque ubi ſol caput non feriat: ei namque ſirius officit. Uſus veneris capiti ac nervis labem accerſit. Peregre proficiſcatur ægrotus in regiones calidiores ex frigidioribus, & in ſicciores ab humidioribus. Confert & navigatio, & in mari vitæ traductio, & ſi quis ſit maris accola, in ſalſa aqua frigida lavari, & in mari natare, & in arena volutari, victumque ex mari quærere proderit. Doloris vero capitis, quem hemicraniam Græci nominant, eadem medicamina ſunto: nam quæ toti capiti remedia conducunt, eadem ſingulis ejus partibus adhibere, bonum eſt. Quibuſcunque vero per hæc morbus depulſus non fuerit, iis reliquum eſt, ut veratro utantur, utpote ultimo atque valentiſſimo omnino remedio.

(*a*) *Aliter præter.*

Cuaatio Vertiginoſorum. Cap. III.

ET ſuccedit cephalææ vertigo, & ipſa per ſe propriis de cauſis oritur, ſi profluvium ab hæmorrhoidibus coerceatur, ſi e naribus ſanguis non effluat, qui prius effluere conſueverat, ſi corpus non diffletur aut ſudore, aut labore antea fatigatum.

Igitur ſi ab cephalæa ducit originem, ea medendi ratione uti debemus, quæ ad cephalæam ſupra expoſita eſt; quibus autem violentius cum ultimis remediis occurendum ſit, poſterius explicabo.

Sin ab aliqua humorum ſuppreſſione morbus inciderit; uſitata excretio movenda eſt, naturæ namque ſalutaris eſt materiæ recurſus.

At ſi iſta tardat, malum vero increſcit: in aliis quidem ſuppreſſionibus, aut ſanguinis e naribus manare aſſueti, aut ſudorum, ſanguis mittendus eſt e vena cubiti.

Sin ab jecore multis humoribus affluente, aut a liene, aut ab aliquo ex viſceribus in medio corpore poſitis, vertigo prodeat, cucurbitulæ ſubveniunt. Sed quantum ex vena defluit, tantundem per has ſanguinis eſt detrahendum, ſanguis enim eſt cauſæ alimentum, quemadmodum & ventriculus. Deinceps capitis remedia ſubjungenda, vena cubiti recta, aut naſi arteriæ utrinque in angulis ſecandæ, cucurbitula vertici affigenda, caput radendum, rubrumque faciendum; pituita e naribus per ſternutatoria, aut ex ore, quemadmodum docui, evacuanda; omnia denique modo in cephalæa narata adminiſtranda,

duntaxat adjicitur cyclaminis ſuccus aut anagallidis, in aures fundendus:

Poſteaquam vero medicaminum capitis ad finem perveneris: deinde quotquot efficaciora ad vertiginoſos inveniuntur, ea ſunt adhibenda. Vomitibus a cœna, nec non vomitibus ab eſu radicularum uti poſtea decet: quin etiam ad veratri aſſumptionem hæc præparatio fuerit; nam præexercendus eſt ſtomachus, cum vehementioribus vomitoriis uti volumus. Pituita quoque impræſentia magis attenuatur, & ad veratrum bene funditur.

Veratri exhibendi modi plures ſunt, ut validioribus quidem ſuccurrat, ad magnitudinem amæ, id eſt placentulæ, aut paulo craſſius eſt incidendum, & cum farre loto, aut lente aſſumuntur drachmæ duæ; imbecillioribus autem, & gracilioribus decoctum cum melle propinatur, & duarum aut trium myſtillarum modus eſt: quis vero ſit faciendi modus, alio loco declarabitur.

Inter ſingula autem remedia æger cibis reficiendus eſt: quo ea, quæ interim incidunt, ſuſtinere valeat.

In acceſſionibus quoque ſic opitulandum eſt; deliganda ſunt crura ſupra talos, & genua, & manus brachialia, brachiaque infra humeros prope cubitos: ad caput irrigandum facit roſaceum cum aceto, oleo vero incoquito ſerpyllum, aut ſpondylium, aut hederam, aut id genus alia; fricentur extrema, & facies, olfaciat acetum; pulegium, mentham, aliaque ejuſmodi ex aceto; inter dentes aliquid apertionis cauſa imponatur, nonnunquam enim maxillæ colliduntur, & cohæreſcunt: in tonſillis fiat titillatio, vomitus citetur: nam interdum rejecta pituita æger e tenebris

nebris excitatur. Hactenus ad acceſſionis levamen, & tenebrarum diſcuſſionem dictum ſit.

At de univerſa victus ratione tam in curando, quam poſt curationem hæc noſtra ſententia eſt. Somnus multus æque, atque inſomnietas inimica ſunt: multus enim ſomnus ſtuporem capitis ſenſibus injicit; vaporum exuberantia torpet omnis actio. Hi plane gravitatis, & ſonorum in auribus, & ſplendorum quorundam oculis obverſantium cauſæ, morbi vero indicia ſunt. Vigilia cruditatem facit, alimentum ſubtrahit, laborem affert, corpus contriſtat, mentem labefactat: propterea facile furere, atque atra bile vexari iſti conſueverunt. Mediocris autem ſomnus ad alimenti diſtributionem, & ad laborum diurnorum levationem utilis eſt. Alvo ad excretionem conſulendum: nam difflationis cauſa potior alvus eſt. Iterum crurum frictio per aſpera linteola uſque ad ruborem, deinde dorſi, & laterum, poſtremo capitis adhibenda, ab his ambulationes circa initia, & finem leniores, mediæ vero acriores. Quies conſiſtentia ſpiritus poſt ambulationes eſto.

Vocem leniter exercere oportet, gravibus vocibus intentum ſonum edere; acutæ namque voces capitis diſtentiones, temporum palpitationes, cerebri pulſationes, oculorum inflationes, auriumque tinnitus efficiunt: mediocriter acuta vox edita, capiti prodeſt. Poſtea vero geſtationis tempus adeſt, ad difflandam totam capitis gravitatem opportunæ; longa ſit autem, verum citra fatigationem, neque in tortuoſis regionis tramitibus, neque aſſiduis itineris flexibus geſtatio fiat: quoniam ſic vertigines oboriuntur; ſed rectæ, & longæ & lenes ac ſuperioribus locis geſtationes fiant. Siquidem ita aſſueti ſint, optimum panem

ſolum aſſumant, quantus exercitationibus impedimento ne ſit, prius enim concoctum eſſe oportet: caput, & manus exercendæ, horumque frictiones faciendæ; in his vero leniter agendum: ut caliditas excitetur, & caro augeatur, & vires reſtituantur, poſtea ſuum ipſius caput erectum fricato diutius hunc laborem ſuſtinens. Quin & exercitationes ad cervicis uſus, & ad manuum agilitatem faciunt, ſi ſcienter fiant: ſurſum attollendo, caput atque oculos exercere oportet. Manuum exercitatio fit, aut diſcorum jactu, aut certando ceſtibus, aut pugnis, pila vero parva & magna, detrimento eſt; nam capitis, & oculorum circumvolutiones atque intentiores vertigines afferunt. Optime faciunt ſaltus, & curſus; omnia velocia exercitia cruribus conveniunt, & omnia roborant.

Frigida lavatio illuvie, illuvies autem calida lavatione melior; adſtringere, denſare, ſiccare caput frigida lavatio efficaciſſime poteſt; & hic ſalubris ſtatus eſt humectare, ſolvere: tenebras offundere valentiſſime calida lavatio poteſt, & hæ capitis morborum cauſæ ſunt; tales ſunt & auſtri auditui graves: exercitationibus quies ſuccedat, ut perturbationem ſedet. Capitis preſſiones ad cutim poliendam faciunt. Aquæ, aut aquati vini propinatio, eſt res optima, paratu facilis. Coma olerum aſſumatur, quæ ventrem molliunt, malvæ, betæ, bliti. Liquamen bonum ſtomacho, ori ſuave, alvum leniens, neque grave capiti, ex thymo, aut thymbra, aut ſinapi conficitur.

Ova hieme calida, æſtate frigida putamine ſpoliata, non toſta præbeantur. Olivæ palmulæ ſalſamentum, recte conditum: alica elota cum

aliquo dulci, quantum condiendi caufa affumi debet; poft hæc fal adhibendus.

Otium, & quies ab audiendo, & loquendo, ambulationibus utatur fub aëre perfpirabili; delectat autem locus, aut arboribus confitus, aut herbidus. Utique vertiginofus cum ad cœnam accedit, maxime iterum in frigida lavetur, parum unguine corpus fublinens: fi nolit, at crura tantum. Cœna triticea efto, quale eft itrion, quod eft placentæ genus, aut forbitio ex alica, aut ptifana flatu vacans, per elixationem concoctu facilis. Medicamenta vero fuaviorem ptifanam reddentia funt piper, pulegium, mentha, cepæ aut porri paulum, neque tantum, ut innatet; acetum vero acre utiliter affumit. Carnes ex pinguibus animalibus non pingues, fuum pedes, & capita. Volatilia omnia, fed multitudinem conjectura metiri oportet, lepus, & venatio, gallina quæ in promptu habetur, & juvat. Omnia bellaria caput dolore infeftant, præter palmulas aut maturas ficus, aut uvas, fi flatibus homo vacet, hæc benefacient. In fecundis quoque menfis utiliter ea fumuntur, quæ facile concoquuntur, fi nidore vacant, & levia funt. Poftea deambulatio, mentis ex hilaratio; in quiete ad fomnum converfio adhibenda.

Curatio morbi Comitialis. Cap. IV.

INGENTIBUS medicamentis atque valentiſſimis in morbo comitiali opus eſt; nam quoties ejus idea in mentem venit, non modo laborioſum malum, & periculi plenum, ſed etiam generis morbi fœditatem, & calamitatis opprobrium exhorremus: atque ita exiſtimo, ſi ſe mutuo in acceſſionibus ſpectantes ægroti, quæcunque patiuntur, cernerent, non ultra vitam ducere tolerarent; verum quæ ſingulis atrocia fœdaque inſunt, ſenſus privatio, intuendique ſublata facultas abſcondit.

Cæterum medendi rationem naturæ facilitatem ſequi optimum eſt: quando per ætatis mutationes in longe melius hominem permutat. Quoniam ſi uſitatus in malo victus, in quo morbus alitur, deſierit, non ulterius hominem infeſtat, ſimul enim cum priore victus ſpecie morbus recedit. Igitur ſi caput occupavit, inhabitat, quocirca omnia quæ a nobis in capite de cephalæa relata ſunt, facere neceſſe eſt, detrahendo ſanguine, & corpore purgando. Venæ autem, & quæ in cubito, & frontis recta ſecandæ ſunt, cucurbitula admovenda; non eſt autem uſque ad animi deliquium ſanguis detrahendus: ciet enim morbum deliquium animæ. Arteriæ omnes, & ante, & poſt aures incidendæ, inter hæc omnia excellens purgatio facienda purgatorio, quam hieram vocant, atque his, quæ e capite pituitam eliciunt: ſed multo valentiora ſint medicamenta, ſiquidem iſtorum habitus eſt dolorum patiens. Hilaritas vero, & bona ſpes id genus ægros miſeros reddit.

Opus eſt etiam ignem capiti inferre: proficit enim. Imprimis os perforare uſque ad ſecundam laminam oportet: deinde ceratis cataplaſmatiſque uti tantiſper, donec membrana ab oſſibus receſſerit. Terebra nuda oſſa circumcidere convenit: ac ſi paulum reſiſtant, uſque ad ſpontaneam avulſionem perſeverandum, quouſque nigra nonnunquam iſtorum, & craſſa membrana inventa fuerit. Cumque per putrefactionem vel etiam purgationem audacter curante medico vulneri cicatrix inducta fuerit, ægrotus morbum evaſit. Maxime omnium capitis ab ruborem uſque frictiones valent uſitatæ quidem, quæcunque a me ſuperius traditæ ſunt: valentior eſt autem, quæ fit per cantharides, ſed tribus diebus ante, quam his utamur, lac, ut veſica muniatur, bibendum eſt: cantharides enim magnopere veſicam lædunt.

Hæc abunde ſint, cum caput affectum eſt. At ſi mediæ corporis partes cauſam præbent, & ab his morbus exoritur: (rariſſime autem iſta fiunt, potius enim mediæ partes in conſenſu morbi trahuntur a capite, utpote ab ingenito malo, quod ægritudinis initium eſt): utcunque igitur res habeat, & in his vena cubiti ſolvenda eſt; a viſceribus enim materiæ curſus eſt.

Quin etiam iſti magis, quam alii, purgandi ſunt, & hiera, & cneoro, quam thymelæam vocant, & coccognidio, quæ chamelæa dicitur: hæc enim pituitam extrahunt, peropportunum autem ipſis remedium eſt cucurbitula: epithematum vero, & cataplaſmatum ſylva omnibus perſpecta eſt, & ea ubique ſcribere ſupervacuum ducimus, niſi quatenus eorum vim noſſe conveniat: quod ſcilicet iis extenuare, per halitus digerere, fluxa ſpirabiliaque corpora reddere oporteat.

Item concoquentibus medicamentis calidis, aridisque, & urinam moventibus in nutritione, & in medicatione utendum: sed omnibus præstat fibri testiculus sæpius in mense ex aqua mulsa potus, præterea quæcunque ex variis composita medicamenta idem præstant, adhibenda sunt theriaca & mithridatium, nec non & Bestini antidotus bibenda est: quandoquidem hæ concoquendi facultatem roborant, utiles humores creant, & urinæ movendæ aptæ sunt, nam quæcunque simplicia medicamenta scribere opus esset, hisce continentur antidotis, cinnamomum, casia, folia malabathri, piperis, seselisque omnia genera; & quodnam ex valentissimis remediis in istis compositis non reperies? Fama est, & vulturis cerebrum, & crudæ fulicæ cor, & domesticos feles comesos morbum discutere. At ego istorum periculum non feci, nonnullos autem vidi nuper jugulati hominis vulneri phialam subjicientes, atque inde haustum cruorem bibentes. O ingentem necessitatem, quempiam sustinere, malum malo piaculo depellere! atqui ex ea ad sanitatem nec ne isti pervenerint, nemo vere mihi affirmare potest. Quin & quendam auctorem legi, qui humanum jecur epulandum apponi præcipiebat: sed hæc illis scripta sunto, qui ad hunc usque miseriæ terminum pervenerunt.

Præterea, & victu opitulandum est, & singulis remediis, quæ aut ab aliis, aut ab ipsomet ægro fieri possunt, utique in hoc casu nihil spernendum est, nihilque temere faciendum, maxime quælibet exigua adhibendo, quæ penitus prosint, nihil vero lædant. Etenim spectacula non spectanda, quæ ut & sermones & edulia & suffimenta plurima, morbum patefaciunt. Igitur omnia diligenter consideranda sunt. Somnus

multus craſſitudo eſt, ocium & nebula ſenſuum, bonum vero mediocritas. Alvi excretio a ſomno, præcipue flatuum ac pituitæ res optima. Ambulationes longæ commodæ ſunt, non flexuoſæ bonum ſpiritum reddunt, ſub arboribus myrtho, aut lauro, aut inter acres & bene olentes herbas, calamintham, pulegium, thymum, mentham, maxime quidem agreſtes, & ſponte naſcentes: ſin harum copiam non habeat, inter humano cultu procreatas. Inter has quoque geſtationes longæ, & ipſæ rectæ fiant. Itinera facere bonum eſt, non ſecundum fluvium, ne delabentem aquam intueatur: vertiginem enim aquæ fluxus affert, neque ullum, qui in orbem volvatur, neque turbinem, qui circumagatur, inſpiciat, eſt enim imbecillior, quam ut firmum ſtabiliat ſpiritum, nam ſimul cum circulo vertitur: circumvolutio autem vertiginem, & comitialem morbum accerſit. Poſt geſtationem lenis deambulatio, poſtea quies: ut agitatio in geſtatione contracta ſedetur. Ad hæc exercitationes manuum fiant, extremis ſudario ex crudis linis confecto involutis: inunctio non valde pinguis ſit: frictio lenta quidem ſed durior denſandi cauſa: tumidi enim, & craſſi ſunt plurimi, in medio vero totius frictionis caput erectum perfricetur. Exercitationes ad cervices, & humeros pertinentes, manuum commotio: omnia, quæcunque a me de vertiginoſis dicta ſunt, adminiſtrentur, ſatis vero hic ex copia ibi deſcripta poſitum eſt; præterquam quod velociores horum exercitationes eſſe oportet ad ſudorem movendum, caloremque excitandum: hæc enim omnia extenuant. Verum, & in omni vita oportet excandeſcentiam iracundia vacantem injicere.

Alimenta omnia ex craſſis leguminibus mala: triticei vero panes ſicciores præbendi, alica

elota, & ex ea ſorbitiones, ſed medicamenta voluptatis cauſa eadem cum ſupra poſitis ſunto: nunc autem plura ex acrioribus ponito, piper, zingiber, libyſticum. Liquamina vero ex aceto, & cumino, & ſuavia ſunt, & utilia. A carnibus quidem maxime in totum abſtineant, ſin minus, in curatione ſaltem; in refectione vero carnes deligantur, quæcunque ſunt natura leves: quales ſunt volatilium, præter anatem, & concoctu faciles, ut lepores, ſuum pedes, ſalſamentum; & poſt hæc ſitis utilis eſt. Vini paulum bibatur albi, tenuis, odorati, quod lotium movet. Elixorum olerum aſſumantur quæcunque facultate acria extenuant, & urinam citant, qualis eſt braſſica, aſparagus, urtica: crudorum autem lactuca ea parte æſtatis, quam horam Græci medici nominant.

Cucumeres autem, & pepo viro quidem robuſto ſupervacua, nonnullis vero guſtatione tenus præbenda, mala eſt enim horum multitudo, cum frigida ſint, atque humida. Ficus viridis, & maturæ uvæ, uſus convenit. Ambulationes; poſt eas animi oblectatio moleſtia carens juvat, iracundia utique, & venus noxiæ ſunt. Effectus enim morbi ſimilitudinem adducit. At nonnulli medici de concubitu falluntur. Nam quoniam naturalis in virum tranſitus aliquantum proficit, puerorum naturam intempeſtivo concubitu violarunt, tanquam citius eos roboraturi, ſed iſti a natura ſponte præfinitum tempus, in quo omnia remedia fiunt, ignorant: Hæc enim ſingulis ætatibus propria ſimul opportunis temporibus creat, in tempore namque concoctiones ſeminis, barbæ, canorum. Quis igitur medicus naturæ cum mutationem ſeminum a principio, tum præfinitum ſingulis tempus variaverit. Quin & in morbi naturam impegerunt: nondum enim in tem-

pore quidam veneri dare operam cœperunt, ante immaturitate rei noxam accipientes. Vitam autem degere oportet in regionibus calidis, & ſiccis, ſiquidem res frigida atque humida morbus eſt.

Curatio Melancholiæ. Cap. V.

NUM ſanguinem detrahere expediat, deliberatione indiget in melancholicis, ex quo humore morbus oritur: quin etiam ex non pauca malorum ſuccorum (cacochymiam Græci nominant) multitudine. Itaque ſi in juvenili ætate quis morbo corripitur, & veris tempore, vena in dextro cubito media cædenda eſt, ut a jecore ſit oportunum effluvium, id enim viſcus ſanguinis fons eſt, & bilis generatio, utrumque vero melancholiæ alimentum; cædenda eſt, inquam, licet ſint graciles, & ſanguinis inopes: ſed paulum ſanguinis mittendum, quatenus videlicet venæ ſectionem vires ſentiant, ſed nullam noxam earum tenor accipiat. Nam, & ſi craſſus, & bilioſus, & concretus, & ater, qualis amurca, ſanguis eſt, nihilominus ipſius naturæ prælium eſt atque alimentum. Quocirca ſi plus, quam decet, ſanguinis effuderis; natura cibi penuria de propria ſede prolabitur. At ſi ſanguine refertus eſt æger; plerumque quidem non uſque adeo malus ſanguis eſt, vena tamen utique ſecanda eſt, verum non eodem die; ſed aliis diebus repetendo, quantum ſatis eſt, ſanguinis detrahatur: eodem vero die modum ſanguinis mittendi vires declarabunt; medio autem tempore, quo aliam evacuationem ſubſtinere valeat, liberalius nutriatur.

Opus eſt autem & ventriculo ipſi quoque æ-

grotanti, & laboranti opitulari, eum vero ſi atra bilis urget, per diem unum prius tenuiter nutrito; ægro nigri veratri drachmæ duæ ex aqua mulſa præbeantur, id enim bilem atram expurgat: nec non & thymi attici coma, & ipſa bilem atram educit; commodiſſimum eſt autem ſingulorum partem, ut ex utroque duarum drachmarum pondo fiat, exhibere.

Poſt purgationem lavetur, vinique paulum bibat, & alia in cibis jucunditas concedatur, ſtomacho enim ac viribus laborioſa purgatio eſt: poſthac iterum ad media faciendus tranſitus; cum prius vero cataplaſmate atque irrigatione laxaveris, cucurbitulam jecori, & ventriculo, aut ejus ori admoveas, namque hæc detractio multo, quam ſectio venæ eſt opportunior, tergis quoque inter ſcapulas cucurbitulam affigito; ſiquidem eo loco ſtomachus adhæreſcit.

Deinde rurſum reficiendus æger. Atque ſi alimentum vires inſtauraverit; caput radendum: cui poſtea cucurbitula affigenda eſt, hujus enim morbi inter alios prima ac maxima cauſa in capite eſt. Porro neque ſenſus ipſis a noxa immunes ſunt, nam inde ipſorum exortus atque initium eſt; commutantur igitur, & ipſi, ægritudinemque participant, utique nonnulli, & ſenſibus delirantibus, corrupte ſentiunt.

At ſtomacho potiſſimum ſuccurrendum eſt: cum, & ipſe male habeat, & in ipſo bilis atra reſideat. Igitur abſinthii ſuccum ab exiguo incipiens ab fabæ uſque magnitudinem aſſidue devorato, id enim ne bilis gignatur, impedimento eſt. Benefacit & aloe, namque ipſa ad inferius inteſtinum bilem deducit. Nempe ſi recens malum ſit, neque multum homo a naturali ſtatu diſceſſerit, alia huic medela opus non eſt, ſed re-

liqua victus ratione utendum, & ad priſtinum habitum recuperandum, & ad exactam mali purgationem faciendam, & ad vim corroborandam: quæ omnia, ne iterum morbi revertantur, efficiant. Victum autem in refectione convenientem poſterius exponam.

Si ab his paulum debilitatus morbus denuo invaleſcere viſus fuerit; vehementiora medicamenta requirit: neque in aliud tempus differendum eſt.

Verum ſi a coercitis mulierum menſibus, aut in viro a ſuppreſſo hæmorrhoidum profluvio, morbus creatus eſt, irritandi ſunt loci, & aliquid ſoliti excrementi profundendum. Si cunctatur, neque deſcendit, in aliam quampiam partem ſanguine prolapſo, morbus vero exacerbatur; evacuatio facienda eſt, & a talis incipiendum. Quod ſi non, quantum ſatis eſt, ſanguinis inde manaverit; cubiti quoque vena ſecetur. Interjectis autem reficiendi cauſa tribus, aut quatuor diebus, hieram, id eſt, Sacram, quæ purgatorium medicamentum eſt, potui dato. Ad hæc cucurbitam mediis corporis partibus applicato, jecori videlicet affigens.

Sed maturanda negocia ſunt, ac celeritas adhibenda, exiguis enim medicamentis morbus non obſequitur; ſi magnis autem non vincitur, ſed reſiſtit, tunc firma ſede melancholia nititur. Quod ſi penitus totum corpus occupaverit, ſenſus, mentem, ſanguinem, bilem, nervos etiam corripuerit, & ipſa inſanabilis efficitur, & aliorum morborum corpori ſobolem inſerit, furoris, convulſionis paralyſiſque, quæ ſi a melancholia proveniunt, ſanationem utique accipere nequeunt.

Quam ob rem ad hoc malum propulſandum veratro utendum eſt.

Sed antequam veratrum ægrotus accipiat; ſtomachum ad vomendum exerceat, & humores extenuet, & corpus fluxile reddat. Vomitiones autem hæ præſtant nonnunquam jejuno ſtomacho, nonnunquam radice provocati. Docebimus vero & modum, & materiam: docebimus & veratri ſpecies, & utendi rationem item quo pacto ſinguli, & diſtinguere, & ordinare prius oporteat; & quo pacto in vomitionibus ſubveniendum ſit, indicabimus. Incredibile eſt autem niſi ab his funditus convulſus eſt morbus, at multorum ſaltem annorum intervallo non ſopiri, plerumque enim poſtea melancholia rurſum ſuboritur.

Quod ſi jam firmas radices egit; nihil jam ultra differendum eſt, ſed quæ ad veratrum pertinent, omnia adminiſtranda. Nempe ægroti omnes ſanari non poſſunt: medicus enim Deorum potentiam anteiret, verum dolores ſedare, morbos intercipere, atque obſcurare, medico fas eſt. Itaque nimirum his, quæ poſuimus, adhibitis, medici defatigantur, ſeque aliud quicquam facturos negant, atque duas cauſas, aut morborum inſanabilem eſſe, aut omnia ſe remedia tentaſſe prætexunt. Nihilominus tamen ſacram ex aloe medicinam ſubinde præbere haud alienum eſt, ſiquidem opportunum melancholiæ ſubſidium affert ſtomacho, & jecori ſubvenit, bilemque dejiciens mirifice prodeſt. Quin etiam malvæ ſeminis drachmam ex aqua propinare optimum eſſe quidam experientia compertum habuit. Infinita præterea ſunt ſimplicia medicamenta, quorum aliis alia utilia ſunt.

Poſt id genus labores demum, reficiendus æger eſt: quibuſdam enim quamdiu medicatio adhibetur, tamdiu morbus permanet, quamvis labefactatus ac debilis: at ſi homo carnes reſarciat,

ac vires inſtauret, ſimul omnia morbi veſtigia obliterantur; nam potentia naturæ ſanitatem, imbecillitas morbum parit. Propterea ad refectionem convertatur ægrotans, in aquis ſponte calidis ſæpe commorans: medicamenta enim, quæ in his ſunt ingenita, opem ferunt, bitumen videlicet, aut ſulphur, aut alumen, ac multo his plures aliæ facultates. Bona utique eſt humectatio morbi ſqualorem tollens, & curationis vexationem mitigans.

Raræ autem ac molles carnes ad ægritudinis remiſſionem maxime faciunt: verum ſiccæ ac denſæ melancholia laborantibus carnes ſunt. Inunctio pinguis cum leni frictione adhibeatur, cum multo autem oleo, hæc contineat. . . . . .

Multa deficiunt.

panes loti cum vino aliquo dulci Theræo, Cretenſi, & Scybellite, quod Pamphyllum vocant: aut vinum, & mel, quæ jam diu permixta fuerint, ova, & frigidiora, & calida, putaminibus nudata; non pingues carnes vim detergendi habentes; porcorum pedes; & capitis partes; avium alæ pingui carentes; venatio, ut leporis, caprearum, damarum carnes; fructuum autumnalium quiſquis optimus fuerit.

Stomachi ſubverſioni conſulendum eſt ante cibum, quo minus devoratus rejiciatur, quare ante omnes cibos mulſæ cyathi dimidium dandum eſt, bibitumque per vomitum reddendum, quo ſtomachi excrementa purgentur; ſic enim cibus in ventriculo firmus reſidet. At medicamina neceſſario educendorum purgatoria ſunt, pini fructus & urticæ, ſemina coccali, & piperis, amygdala amara, mellis conſiſtentiam præbeat.

Sin exſiccare volueris; optime proficit myrrha, & iridis radix, & medicamen ex viperis, & Beſtini, & Mithridatis antidotus, & id genus alia prope infinita.

Exterius apponenda ſunt cataplaſmata, quorum materia eſt ſertula, & papaver, & terebinthi lacrima, & hyſſopum, & oleum ex roſis, aut ex œnanthe; cera autem hæc omnia cogantur.

Inunctio pinguis geſtationes, deambulationes, & alia, quotquot carnes reficiunt, & vires inſtaurant, & naturam in antiquum ſtatum revocant, adminiſtrentur.

Sextum, & ſeptimum caput deficiunt.

De curatione Phthiſis, ſeu ulcerum pulmonis. Cap. VIII.

Carens principio, & fine.

. . . .

quemadmodum in navi, & tranquillitate, nam ſi recte habuerit ægrotans, in mari geſtatio fieri poterit, atque ibi vitam deget: cum ulceribus enim quiddam ſuccum marina ſalſugo communicat: a geſtatione quiete conceſſa utendum in præſentia pingui oleo; poſt frictiones oleum cum aceto infundatur, paulum primo, deinde adjiciendum uſque ad heminas quinque, aut ſex, aut multo plus etiam: ſin minus, at ſaltem quantum quis ferre poterit, multoties enim, vel id ſolum pro omni alimento ſatisfecit. Lac vero aſſumptu ſuave, potu facillimum, nutritu ſoli-

dum, & qualibet eſca a pueritia familiarius eſt: præterea viſui colore delectabile, medicamen arteriam non aſperans, guttur lævigans, ad ejiciendam pituitam facilem ſpiritum reddens, inferiorem exitum lubricum efficiens, ulceribus dulce ſubſidium, & quolibet alio benignius: ſi quis multum lactis potat, nullo alio eget alimento, in morbo enim bonum medicamen lac, ejuſdem & alimentum efficitur; nam hominum lacte veſcentium nationes frumentum non edunt: optima vero eſt cum & puls, & bellaria, & alica lota, & quæcunque edulia ex lacte fiunt. Quod ſi & alia eſca indigeat, ejuſdem generis eſto; ptiſanæ cremor concoctu facilis, tenuis materiæ eſt, eatenus vero condiendus erit, quatenus abſorptu facillimus ſit. Si quid etiam ſaporis jucunditatem affercus capiat, & illud medicamentum eſto; qualis eſt liguſtici coma, pulegium, mentha, ſalis exiguum, acetum, aut mel; ſi ventriculus non concoquit; hujuſmodi exhibenda ſunt. At ſi nihil ventriculo tale exhiberi neceſſe ſit, omnibus ptiſana præſtantior eſt. Licet & ptiſanam in alicam permutare: minus enim flatuoſa, & concoctu facilior eſt; ſi quemadmodum & ptiſana exterſa deglubitur. In humidioribus rejectionibus faba ulcera purgat, ſed flatibus redundat; item piſum, & ochrus, qui, & quanto pauciores flatus citant, tanto minus ulcera purgant. Itaque medicus conjecturis ductus, prout præſentia poſtulant, his uti debet: iſtorum quoque condimenta ſunto quotquot de ptiſana memorata ſunt. At ova ex igne quidem aquea calida, ſed ex animalibus nuper edita optima ſunt: priuſquam eam. . . . .

Reliqua hujus capitis uſque ad xjjj. caput deficiunt.

De curatione ulcerum Jecoris; & puris ab eo effusionis. Cap. XIII.

Carens principio, & fine.

. . . .

in jecore ulcus perniciosus insit: periculosissimus autem est, qui in ventrem fit saniei confluxus; si stomachum occupet, qui viam superiora petentibus præbet. Alimentum enim vitæ causa est: ipsius vero alimenti dux est stomachus, insuper medicamenta intimis corporis partibus stomachus distribuit: quapropter si ad quælibet devoranda male se habeat, celerius ægrum morbo atque fame consumi necesse est.

Hæ sunt cujusque loci, quo se pus conversurum est, inter se differentes notæ. Nam si per intestina delabitur; tormina vexant, alvus liquida est, pituita, & bilis fertur: deinde cruentum virus circumfluens, aut humiditas aquæ similis, in qua crudæ carnes demersæ lotæque fuerint.

Si pus in vesicam defluit; gravitas in renibus lumbisque sentitur, ac primo lotium multum, & bile infectum, postea turbulentum, nullam subsidentiam continens, quam græci hypostasim dicunt, inconstansque decurret; ad extremum vero & sedimentum album apparebit.

Sin ad stomachum sursum versus pus rapitur, tunc orietur nausea, odium cibi, vomitus pituitæ, aut bilis, defectus animæ, vertigo usque eo, donec pus erumpet. Præcipuum sane fuerit in aliam partem avertere, prava enim hæc via est.

Quod

Quod si pus violentius feratur; omnia facienda sunt, stomachoque succurrendum escis, medicamentis, victusque ratione. Sed omnia leniter adhibenda. Medicamentis quidem ut sinus effringatur, studendum est: herbam itaque hyssopum cum mulsa potui dato, & marrubii comam ipsa quoque cum mulsa, & succo absinthii. Hæc utique quo humores extenuentur, & viæ lubricæ reddantur, & purulenta corpora facile rumpantur; ante cibos bibere expedit. Dandum est & asininum lac bilem non generans, bene nutriens, in caseum non spissescens: quæ lactis virtus est. Ad hæc ægrotanti gratificandum in cibo, & potione: quos, & si paulo deteriores juvantibus sunt, nihilominus tamen concedito, nam stomachus nausea vomenti, & contristanti humori transitus erit, siquidem nonnullos puris exitus offendit.

Cavendum est etiam ne jejuni sint: cumque aliquid cibi capiunt, illud purum sincerumque sit.

Opus est autem, in cæteris effluviis diligentissimam stomachi curam suscipere: quandoquidem ipse omnibus medicamentis iter præbet.

Meminisse quoque jecoris oportet, ubi ulcerum radix est.

Porro si pus in vesicam impetum facit, urinam citantibus eliciatur, ut puta asari radice, adianto, & meo potabilibus: hæc enim ex mulsa potui danda sunt. Bestini utique varium medicamentum, & quod ex vesicario solano conficitur, & quotquot experimento aliquibus probantur, optima sunt. Verum enim vero si per intestina educere malis, tibi lac eductorium esto, præcipue quidem asinæ: id si non adsit, capræ, aut ovis. Succi autem lubrici, & abstergentes præbeantur: qualis est hordeaceus. Obsonia sunto

piper, zingiber, ligusticum, utque semel de omni victus ratione absolvam, in qualibet puris eruptione alimenta sint boni succi, stomacho utilia concoctionem facile admittentia, ea vero sint aut cremores, aut ex lacte pultes, & cibi ex amylo, & bellaria cum lacte.

Curatio Lienis. Cap. XIV.

SCIRRHI in liene geniti discussiones non facillimæ sunt; quod si & ab hoc oriundi morbi proveniant, utpote anasarca, aut malus habitus; insanabile malum effectum est. Hac ratione vero scirrhis medicus opem ferre debet: orientes avertere, & nuper incipientes discutere oportet: inflammationibus autem resistendum. Siquidem scirrhi inflammationibus ad difflationem tendentibus veluti hereditario jure succedunt: hæc enim inflammationis germina sunt.

Porro iis remediis utendum est, quæ a me in sermone de acutis morbis relata fuerunt. Si tibi omnia facienti in inflammatione scirrhus immaneat; igni quoque similibus ad molliendam duritiem utitor: irrigationibus ex aceto, oleo, & melle. Sed lanæ vice panni lintei complicati accipiantur. Sic unguentariæ glandis pulvis cribratus inspergendus est, & cataplasmatis quammollissimis: . . . .

Reliquum istius libri usque ad portionem duodecimi capitis secundi libri de curatione tardarum ægritudinum deficit.

ARETÆI CAPPADOCIS

DE

DIUTURNORUM MORBORUM CURATIONE.

LIBER SECUNDUS.

Cujus prima quinque capita Craſſus non vertit.

SECUNDI LIBRI CAPITA.

Q 2

Curatio diabetis, id est urinæ profluvii. Cap. II.

DIabetis, *id est urinæ profluvii*, morbus hydropis species est, quod ad causam & habitum adtinet: loco unde humor effluit solo differt. Nam peritonæum conceptaculum est ascitis, nec defluvium habet, sed illic permanens exundat: in diabete verò idem est a patiente lapsus humoris, eademque colliquatio: in renes autem & vesicam exeundo fertur effusio; aqua intercute laborantes hac via procedunt, si a morbo convalescant: ac bonum est si causa solvatur, nec ponderis duntaxat levatio fiat: his autem major sitis adest, humidum enim defluens exsiccat. Remedia ad colliquationem sedandam eadem, quæ ad hydropas valent: ad sitim vero medicina magna est opus, ea enim in omnium dolorum genere maxima est, &, si ægri humidum bibant, meïendi provocatio est; adde quod & effluens his humor secum abducit ea quæ de corpore colliquat. Opus est igitur medicamentis sitim depellentibus, sitis enim magna est, ac potus insatiabilis cupiditas, nullus enim potus quantus quantus is fuerit, siti medetur. Omnino stomacho, unde sitis fons scaturit, succurratur necesse est. Igitur ubi hiera purgaveris, epithematibus utitor, nardo, mastiche, palmulis, malis cydoniis crudis: horum quidem succus cum nardo & rosaceo ad humectandum optimus est, eorum vero cum mastiche & palmulis cataplasma fiat. Cum cera vero & nardino unguento horum mixtio bona est, vel succi acaciæ & hypocistidis, tum ad humectandum, tum ad cataplasmata. Cæterum & aqua, quæ potui dabi-

tur, cum pomis decoquatur. Alimenta ſint, lac, & cum eo cibaria amyli, alicæ; ſorbilia, vinum adſtringens, ad ſtomachum roborandum, id que ſi meracius ſit, præſtat ad evaporandos & diſiiciendos alios humores, nam ſitim ſalſi pariunt: vinum vero una & adſtringens & refrigerans, mitigatione pariter & temperatione: ad vires autem prodeſt etiam, ſi vinum dulce ſit ut ſanguis, ad ejus procreationem. Variæ medicinæ eædem adhibeantur, theriaca Mithridatica, quæ ex fructibus mollioris corticis (quos oporam Græci vocant) conficitur, & alia hydropi conducentia: itemque univerſa victus vitæque ratio eadem eſto.

Curatio calculorum & ulcerum in renibus. Cap. III.

DE inflammatione & ſanguinis eruptione, & quicumque a renibus affectus acute perimunt, in libris de morbis acutis ſcripſi: de exulceratione calculorumque ortu, quæ utplurimum ſenibus commoriuntur, nunc potiſſimum ſcribo, ad curationem quam proxime poſſum accedens: ſin minus, ad laborantium non nullam mitigationem. Calculorum igitur procreationem e fecunda ſterilem reddere nemo poteſt, facilius eſt enim uterum a pariendo prohibere, quam calculoſos renes calculis vacuare; ad exitum quoquomodo procurandum auxilia quærenda ſunt. Itaque ſi calculi conſidant, remedia dicam, nam valde tum ægroti dolent; inſuper & torminibus, & volvulo coli, & urinæ ſuppreſſione mortem obeunt: contigui enim ſunt renes & colon. Nam ſi calculi inſiſtant, inſitque præterea lotii ſuppreſſio ac volvulus, vena malleoli quæ recta reni reſpondet, ſecetur. Nam ſanguinis e renibus fluxio-

nes, calculorum inhæsiones cohibent, inflammatio enim colligata tenet omnia: evacuatio autem solutio est phlegmones, lumbique humectandi, ubi renum locus est, adhibeatur vero veteri vel recenti oleo rhyte. Anethi quoque coma ad urinam ciendam prodest, & libanotis, aut sampsuchum: iis autem aqua inspergenda est, parum enim inunctiones essent: cæterum & iis fovendum, coriis bubulis infuso anthemidis oleo. Cataplasmatum sylva cum farinis eadem esto. Soluit & nonnunquam calculos insistentes cucurbitula levis; ac optimum fuerit, si super inflammatione scarifices. Quod si etiamnum tibi hæc facienti superstites calculi maneant: in oleum homo descendat. Id enim simul omnia confert; tepor quidem emollit, & quadamtenus ad lentitiam adducit: acrimonia prompte mordet, quæ quidem & calculorum exitui prosunt, eosque provocant. E simplicibus pharmacis potui dandæ sunt radices, phu, meon, asarum: herbæ, prionites, petroseli, sium; è variis, unguenta quæ capiunt nardum, casiam, myrrham, cinnamomum. . .

. . . .

cicatricem obducet sinapi, & crustæ ab igne obductæ, & quæ antea dixi epithemata. Diæta vero, inunctio, navigatio, & vita in mari acta, omnia renum affectibus remedia sunt. . . . .

Curatio profluvii seminis. Cap. V.

GOnorrhæa, *id est seminis profluvium*, quæ malorum omnium causa est, haud cunctanter solvenda est, tum propter colliquationis periculum, tum propter morbi turpitudinem, tum propter succeſſurorum liberorum procreationis neceſſi-

tatem. Ac primum quidem, quemadmodum communis fluxus, ſananda eſt medicamentis adſtringentibus partes veſicæ & fluentibus locis propinquas atque refrigerantibus lumbos, ilia, pudenda, teſticulos, ne diu genitura diffluat: deinde rurſus univerſum corpus calfaciendum, ut excrementa ſiccentur. Adſtringunt igitur & macerant, & ab ove ſuccida lana, & unguinoſum roſaceum unguentum, aut œnanthinum, cum albo vino odorato, ſed ſenſim calorem excitando: oleum commune, & melilotum cum eo fervefactum, & ſampſuchum, & libanotum, aut conyza. Optima eſt & anethi coma & multo magis rhyte. His autem ad cataplaſmata utitor, hordei & ervi farinis & irionis ſeminis, nitrum quoque: mel vero ad omnium conſpirationem & connexionem. Talia etiam ſunt cataplaſmata quæcunque rubefaciunt, & jonthos *id eſt varos* cient, & fluxionem derivant, & locos tepefaciunt, tale eſt cataplaſma viride, & quod ex lauri fructu conficitur. Caſtoreum quoque frequenter bibendum, & de radice halicacabi unica drachma detur, & menthæ decoctum. Ex variis medicamentis; quod ex pipere gemino conficitur; Symphonis item & Philonis antidotum, optimum, & quod ex fera quæ ſinchus appellatur, ad potionem paratur pharmacum, & Beſtini antidotum, & theriaca ſerpentibus viperis conficitur. Univerſum autem victus rationi tribuendum concedendum & credendum eſt, exercitationibus & ambulationibus & geſtationibus; hæc enim habitum ad calorem convertunt, quo in hoc affectu eſt opus. Quod ſi temperans ſit rerum venerearum, & frigida lavetur, ſpes eſt fore ut celerime homo virilem habitum induat.

Curatio laborantium stomachi vitio. Cap. VI.

IN aliis morbis post curationem diæta ad vires & robur corporis, bona concoctio est; stomachi affectibus laborantibus solis hæc vitiosa est: quonam igitur pacto hæc comparetur dicam. Nam gestationum, deambulationum, exercitationum, declamationum, & alimentorum concoctionem adjuvantium quod satis est, prodest quidem ad debellandum stomachi cibos fastidientis vitium: sed id concoquendi longam imbecillitatem tollere non potest, nec maciem corporis in corpulentiam convertere: multo vero magis proficiet medicus, ægrotantibus, si gratificetur, & pariter omnia faciat, ac cupiditatibus eorum indulgeat in rebus quæ non magnopere lædunt. Est enim id optimum, nisi rerum valde juvantium appetitu moveantur. Medicamenta potui danda sunt, succi, absinthium, nardinum unguentum, theriaca, petroselini fructus, & zingiberis & piperis, & seselios. Hæc ad concoctionem valent, etiam pectori ad adstringendum imposita; nardi, mastichis. aloës, acaciæ, & pulpæ cydoniorum succus. Ipsæ quoque malorum carnes contusæ cum palmulis, epithema præbent adstringens. Quinetiam alia quæcumque in diabete ad sitis sedationem mihi commemorata sunt: eadem enim & his & illis sitim provocant: tametsi stomachicis constitutio stomachi siticulosa minime sit.

Curatio cœliacorum, id est ventriculo laborantium.
Cap. VII.

SI ventriculus ciborum digerendorum impotens ſit, diffluat autem alimentum non coctum, non mutatum, crudum, nihilque ad corporis molem tranſeat, cœliacos hos appellamus, refrigerato nimirum intus innato calore, quominus coquat, & viribus, quæ diſtribuunt alimenta, debilitatis.

Ventriculus igitur primum quiete & inedia labores remittat oportet; ita enim eo vires recurrunt. Si vero multitudo eorum, quæ ſtomachus acceperit ſubeſſe videatur, jejunis nauſeis ex aqua vel mulſa utendum eſt, Ventriculus autem contegendus; & ut adſtringatur, irrigandus lanis ab ove ſuccidis, ac unguinoſo roſaceo unguento, aut œnanthino, aut melino: optimum quoque fuerit ſi & lentiſcino, hypociſtide etiam aut omphacio. Cum his etiam cataplaſmata adhibeantur, calida quidem tactu, ſed viribus adſtringentia. Atque ſi alicubi ad jecoris vel ventriculi os tenſiones aut inflammationes ſint, cucurbitula admota incidere oportet: & ſunt quibus id ſolum ſufficiat. Ubi vero ceratis ad cicatricem ulcera perducta fuerint, & ad duritiem pervenerint, eo hirudines admovendæ: deinde epithemata concoctionem juvantia imponenda, quale eſt quod ex ſeminibus conficitur; ſi chamæleontis radicem habeat, optimum eſt: ubique lauri fructus inſint; malagma etiam quod viride appellatur, & meum, quod myſterium eſt, *id eſt arcanum.* Ea enim emolliunt & leniunt, & calorem cient, viſceraque flatibus evacuant, quibus ad adſtringendum eſt opus: cæterum & ſinapi, limneſtis, & euphor-

bium, & omnia talia, quæcumque refrigerationem amoliuntur, calorem autem revocant. Talia quoque ad adſtringendum medicamenta potui danda ſunt; primum quidem uſui eſt arnogloſſi ſuccus cum aqua myrtis aut cydoniis adſtricta; optimus quoque acinus uvæ omphacinæ, vina vehementer adſtringentia: deinde medicamenta quæ ventri medicantur: potiones quotquot ex zingibere, & pipere, & fructu ſylveſtris petroſelini conficiuntur: theriaca quæ viperis feris conſtat, maximam vim concretionis dabit. Si vero hic nihil aut parum proficiatur, vomitibus ex radiculis utitor, ſin autem & his albi veratri radicem per noctem unam includas, valentiſſima tibi fiet purgatio, tum ad humores frigidos purgandos & expellendos, tum ad calorem reſtaurandum. Cæterum & victus ratio vitaque hoc modo moderatæ ſunto: noctu ſomni, interdiu deambulationes, declamationes, geſtatio vel in lauris, vel in myrtis, vel in thymo, nam in perſpiratione ac reſpiraiione, ad bene concoquendum medicamenti vis aliqua ineſt: exercitationes corporis, frictiones, manus geſticulatio, halteribus jaciendis, thoracis & ventriculi laſſitudines, ante cibos potationes, minimè enim ad vires parandas expeditus eſt panis: his addatur frictio ad ruborem uſque, deambulationes ſegnl. . . . .

De curatione Arthritidis & Iſchiadis. Cap. XII. Secundi Libri

. . . .

ciborum, & raphanorum plerumque, deinde ad veratrum veniendum eſt.

In his victus ratio aliarum affectionum communis est, & post victus rationem inunctio, lavatio in frigida marina præcipue quidem omnibus articularibus vitiis communia medicamenta sunt; nam & podagricis veratrum mirifice, sed in primis morbi invasionibus succurrit. Quod si multis jam annis inveteravit, vel & a majoribus per successionem descendit; ægrotum ad mortem usque comitatur.

Artuum exacerbationibus hoc sane pacto subveniendum est; lanæ ex ove sordidæ adhibeantur, irrigationes fiant ex rosaceo, & vino; nonnullis & spongia e posca profuit. Ad hæc cataplasma fiat, panis sumatur cum refrigerantibus, ut pote cucurbita, & cucumere. Accipiatur & cucurbitula tenuis, & plantago herba, & rosarum folia. Nec non & sideritis dolorem sedat cum pane, & musco: & symphyti radix. & pentaphyllos herba (quinquefolium Romani vocant), & marrubium, quod foliis est tenuibus; hujus decoctum quidem infusum dolorem levat: ex ipsa vero herba cum panis micis, aut cum hordei farina cataplasma fiat. Malorum quoque citriorum pars non apta cibo cum polenta magnopere subvenit. Ficus aridæ, & amygdalæ cum aliqua farina. Hæc utique est refrigerationis materia. Et hoc quidem remediorum genus aliud alium juvit, & idem interdum alium atque alium.

Nonnullis vero calefacientia remedio sunt, atque idem remedium alias alii opitulatur. Pervulgatum est autem, & hoc ad dolorem tollendum proficere; capram oportet herbam iridem ad satietatem depasci; deinde interposito tempore, quantum ad pabulum in ventriculo conficiendum satis sit, capram immolare, atque intra ejus ven-

trem in fimo pedes ægrotantis occulere. Demum infinita ſunt medicamenta, ægrotos namque ſibi ipſis remedia parare urgens impellit calamitas. Sed medicorum auxilia in propriis libris conſcribentur.

Curatio Elephantiaſis. Cap. XIII.

& ultimum ſecundi voluminis

De curatione longorum morborum.

MORBIS, quo diſſolvantur, majora eſſe remedia opus eſt. Sed quænam medela excogitari poterit, quæ elephantiaſim, tam ingens malum, expugnare digna ſit? Neque enim in parte una, aut viſcere uno inhæreſcit, neque aut intus duntaxat labes occulitur, aut extra prorumpit; ſed & in penetralibus totum hominem occupat, & exterius totum amplectitur. Triſte profecto, & viſu terribile ſpectaculum, feræ namque ſpecies eſt, ac una cum his vivere, una cibum capere, perinde atque in peſtilentia, formidoloſum eſt; etenim per inſpirationis communionem facilis infectio eſt. Quid igitur quiſpiam in arte medica inveniat, quod hujuſce mali dignum remedium contineat?

Verum enim vero omnia conferre ſimul oportet medicamenta, & victus rationem, & ferramenta, & ignem. Hæcque ſi novo, & orienti, affectui adhibueris, ſanationis ſpes affulget. Sin ad ſummum ſuæ creationis adſcendat, in viſceribuſque ſtabilis ſedeat, quando & in faciem invadit; tunc de ægri ſalute ſpes omnino abſciſſa

eſt. Itaque venas in cubito ambas incidito; incidito & venas in malleolis eodem die: temporis enim interjectio atque ſeparatio fundendo ubertim ſanguini, & recreandis viribus aptior eſt; nam ſanguinem ſæpe, & multum, mittere operæ pretium eſt, quippe qui vitii hujus alimentum ſit; exigua vero ipſius pars eſt optima, quæ naturæ cibum præbeat. Idcirco qua ratione pravum inquinatumque detrahatur, atque interim corpori familiare ac bonum procreetur, conjectandum eſt, quoad alimenti penuria morbus prius fatigetur; nova enim eſca applicata, corpori ſpatio temporis, antiquam obſcurat atque debilitat.

Poſtea medicinam ſacram non ſemel propinato: quin omnia ſæpius iteranda ſunt, & reſumptio, & ad priora redditio. Eſto & alia medicamentoſa in cibis purgatio, ſicut antea de curatione doloris coxendicis diximus. Lac etiam promiſcuum atque indiſcretum, ſed largius, ad alvum molliendam potui detur, verum quintam aquæ partem, quo lac totum dilabatur, atque deſcendat, adjicito. At jejunos primo ad vomitum celerius ducito, deinde a cibis iterum, poſtea aſſumptis raphanis; frequenter autem atque aſſidue omnia fiant. Veratrum quolibet tempore, ſed potius vere atque autumno diebus alternis exhibeto: atque idem in proximum annum repetatur.

Cæterum ſi morbus invaluerit, potabilia medicamenta, quotquot quis cognoverit, potanda præcipiat, multa enim ac varia adhibere medicamenta eſt operæ pretium. Atqui & ego, quotquot mihi cognita ſunt, literis mandabo. Cedriæ cyathum unum, braſſicæ duos miſcens dato. Aliud; ſideritidis ſucci cyathus unus, trifo-

lii cyathus unus, vini & mellis cyathi duo. Aliud; dentis elephantis ramentorum drachma cum vini cretici cyathis duobus. Quin etiam viperarum reptilium ferarum carnes, & ipsæ in pastillos conformatæ bibuntur: oportet autem & caput, & caudam ad quatuor digitorum spatium præcidere; reliquum usque eo elixare, donec spinæ separentur: carnes vero in pastillos redactas in umbra frigefacere: qui potioni, quemadmodum, & scillæ exhibeantur. Ipsæ quoque viperæ in cœna obsonio dentur, quas coquere, & condire perinde, ac pisces, opus est. At si medicaminis illius varii ex viperis compositi facultas adsit, id pro omnibus, quandoquidem omnia simul continet, bibendum est.

Præterea corpus detergendum est, tumoresque calefaciendi.

Alia item medicamenta sunt innumera Celtarum, quos hac tempestate Gallos vocant. Nitrosis quoque illis factitiis globis, quibus velaminum sordes expurgant, saponemque vocant; illis, inquam, globis corpus in balneo detergere optimum est: & portulaca, & sedum cum aceto bene facit. Rumicis etiam radicum decoctum cum sulphure crudo summopere deterget. Illud item varium ex alcyonio trito, & nitro, & aceti fæce combusta, & alumine fisso, & sulphure vivo, & costo, & iride, & pipere, forsitan autem omnia pro singulorum viribus miscenda sunt. Aliquibus vero & hoc æquis portionibus compositum inspergentes perfricabimus.

Faciei tumoribus sarmentorum cinerem alicui ferarum adipi admiscens illinito, leonis videlicet, aut pantheræ, aut ursi, sin his careas, animalis, quod græce χηναλώπεκα vocant, latine vulpanserem dicas, quod genus avis est, si per literas,

κ & η prima ſyllaba ſcribitur: aut laconicum canem ſignificat ex vulpe, & cane natum ſi per κ & υ eandem ſyllabam ſcripſeris; ſimile enim in diſſimilibus, quemadmodum ſimilia homini, mirifice prodeſt. Item ammoniaca gutta cum aceto, & plantaginis, aut ſanguinalis herbæ ſucco, & hypociſtis, & lycium.

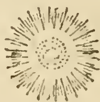
Si carnes liveant, prius, quo locus ſucculentus reddatur, ſcarificandus eſt. At ſi ab acribus fluxionibus exulceratas partes lenire volueris; fœni græci aut hordei cremoris decoctum molle abſterſorium eſt, item ex oleis roſaceum, aut lentiſcinum. Aſſiduæ vero lotiones, & ad corporis madefactionem, & ad noxiarum humiditatum difflationem mire proficiunt.

Eſca munda eſto, boni ſucci creatrix, concoctu facilis, ſimplex, & victus ratio prorſus recte inſtituta ſit in ſomno, & vigilia, in ambulationibus, & locis deligendis. Exercitationes adhibeantur, curſus, converſiones corporis, peræ aut ſacculi jactus; omnia hæc citra laſſitudinem apte, & congruenter intendantur. Eſto & vocis emiſſio, ſpiritus opportuna exercitatio. Veſtis eſto munda, non modo ut aſpectu jucunda ſit, ſed quoniam etiam ſordida cuti mordacia ſunt. Oppido quam utilis eſt & panis ex hordeo, & ſalſamentum tempeſtivum, & exiguum quid malvarum, aut braſſicæ ſemicoctum cum cumini liquamine. In cœna ſtaphylini radix apponatur, & alica cum vino, & melle antiquo mixtis, & marina quotquot ventrem ſubducunt, tellinarum juſcula, oſtrea, erinacei, & ex piſcibus ſaxatiles: ex terreſtribus feræ lepus, aut ſus: inter aves perdices omnes, palumbi, columbi, & quæcunque optima in illa regione inveniuntur. Inter fructus arboreos illi admittantur, quos

Græci horæos vocant: quod ea parte anni maturescant, quam iidem græci Horam appellant. Vina dulcia vinosis meliora. Balnea sponte calida sulphurosa juvant; vita in aquis diu ducenda est, & mare, & navigatio conveniunt.

Præterea per veratrum purgationes fiant. Album, quidem superiorem ventrem, atrum vero inferiorem purgat. Quin & album veratrum non vomitum tantum molitur; sed etiam omnium simul purgantium medicamentorum efficacissimum est, non multitudine, & varietate excrementorum: id enim & affectus ille, qui Cholera dicitur, præstare solet: non distentionibus, & violentia in vomendo (ab hoc enim, & nausea, & mare validiora sunt), sed potentia, & qualitate non vitiosa; quippe quæ laborantibus sanitatem reddit per exiguam purgationem, & modicam intentionem, vetustorum præterea morborum omnium firmis radicibus inhærentium, si cuncta alia medicamina viribus inferiora sint, id unicum remedium est, siquidem igni facultate persimile est album veratrum, & quod ignis exurens facit, eo plus veratrum interius discurrens operatur, videlicet facilem spirationem ex difficili, ex pallido colore floridum, & ex macie corpulentiam.

RELIQUA DEFICIUNT.

INDEX
RERUM ET VERBORUM.

A

D.

E.

I

L.

N.

O.

Q.

R.

S.

T.

V.

vulnus

FINIS.

CATALOGUE
DES LIVRES DE NOS SORTES, SOIT D'IMPRESSIONS;

Ou dont nous avons un certain nombre d'exemplaires.

Messieurs les Libraires ou amateurs qui nous feront l'honneur de s'adresser à nous, seront ponctuellement servi. Nous avons un fond considérable de Librairie, consistant en environ dix mille articles différents, de toutes facultés, en langues orientales, en latin, françois, anglais, espagnol, & italien, *dont nous envoyerons les Catalogues avec les justes prix à l'adresse que l'on nous indiquera. Nous possédons une Imprimerie très bien assortie de caractères neufs, & nous imprimons avec propreté & correctement les Livres & Manuscripts que l'on nous confie. Nous avons aussi une presse pour l'impression des tailles douces. C'est enfin chez nous, que l'on trouve les véritables éditions originales des Ouvrages de Messieurs* de HALLER, de VOLTAIRE & TISSOT.

OUVRAGES LATINS DE MR. DE HALLER,
ou donnés par ses soins au Public.

Elementa physiologiæ corporis humani, 4. *maj.* 8 *tomi in* 10 *partes distributi, cum fig. Lausannæ* 1757 ad 1763.

Primæ lineæ physiologiæ, 12. *ibid.* 1771.

Disputationes medico-anatomico-chirurgicæ, 4. 10. *part. cum figuris.*

Disputationum anatomicarum selectarum volumina VII. *cum figuris*, 4. *Gættingæ.*

Disputationes ad morborum historiam & curationem fa-

cientes, 4. *maj.* 7 *tomi & 8 partes, multis cum fig. ibid.* 1757-1759.

Opera minora anatomici argumenti, 4. *maj.* 3 *tomi in* 5 *partes diſtributi, cum fig. Lauſannæ* 1763-1768.

Hiſtoria ſtirpium indigenarum Helvetiæ inchoata; Plantæ flore compoſito. Didynamiæ. Papilionaceæ. Cruciatæ. Meioſtemones. Iſoſtemones. Diploſtemones. Polyſtemones. Liliaceæ. Gramineæ. Apetalæ & Apetalæ ſtaminibus, inconſpicuis *complectens. folio*, 3 *tomi cum mult. figuris* 1768.

Opuſcula pathologica, 8. *maj. cum fig. ibid.* 1768.

Methodus ſtudii medici, 4. 2 *vol. Venet.* 1753.

Hiſtoria morborum qui Vratislaviæ graſſati ſunt, 4. *maj. Lauſannæ* 1746.

Nomenclator ex hiſtoria plantarum indigenarum Helvetiæ excerptus, 8. *maj. Bernæ* 1769.

Opuſcula ſua anatomica, 8. *cum fig. Gottingæ* 1751.

De allii genere naturali libellus, 4. *maj. cum fig. ibid.*

De reſpiratione experimenta anatomica, 8. *Lauſannæ* 1761.

Ad viri illuſtris Antonii de Haen difficultates Apologia, 8. 1762.

Principes artis medicæ, Hippocrates, Aretæus, Alexander, Celſus, Aurelianus, Rhazis, *tomus I, II, III, IV & V.* 8. *maj. Lauſannæ* 1769-1771. continuatio *ſub prælo. Collectionis hujus tractatus ſeparatim quoque venduntur.*

Hippocratis opera genuina quæ edidit & præfatus eſt D. Alb. de HALLER, 8. *maj.* 4 *tomi* 1769-1771.

Alexandri Tralliani de Arte medica libri duodecim, Johanne Guinterio Andernaco interprete ex recenſione & cum præfationibus D. Alb. de HALLERI, 8. 2 *tomi, Lauſannæ* 1772. *ſub prælo.*

Aretæi Cappadocis de cauſis & ſignis acutorum & diuturnorum morborum Libri IV. de curatione acutorum & diuturnorum morborum Libri IV. ad editionem Joh. Wiggani recudi curavit & præfatus eſt D. Albert. de HALLER, 8. 1772.

OUVRAGES EN FRANÇOIS DE MR. DE HALLER.

Mémoires ſur la nature ſenſible & irritable des parties du corps animal, contenant nombre d'expériences faites par l'Auteur & de divers Savans étrangers ſur ce ſujet, 12. 4 *vol. fig. Lauſanne* 1759.

Mémoires ſur la formation du cœur dans le poulet, ſur l'œil, ſur la matiere du jaune, 12. 2 *vol. fig.* 1758.

Mémoires ſur la formation des os, fondés ſur des expériences, 12. 1758.

Mémoires ſur le mouvement du ſang & ſur les effets de la ſaignée, fondés ſur des experiences faites ſur des animaux, 8. 1756.

ſes Poëſies traduites de l'allemand, 8. 2 *vol. Paris ſous Berne* 1760.

Elémens de Phyſiologie, traduit du latin par Mr. Bordenave, 12. 2 *part. Paris* 1769.

Diſcours ſur l'irreligion, 8. *Lauſanne* 1760.

Diſſertation ſur les parties irritables & ſenſibles des animaux, traduit du latin par Mr. Tiſſot, 8. 1755.

OUVRAGES DE MR. DE VOLTAIRE, *ou qui lui ſont attribués.*

Collection complette de toutes ſes Oeuvres, nouvelle & derniere édition, conſidérablement augmentée & améliorée par lui-même. On y trouve beaucoup de pieces qui n'avaient jamais été imprimées, & tout y eſt rangé à ſa véritable place. *Cet ouvrage eſt imprimé* in-8. *avec des caractères neufs & ſur du beau papier fin de France; la correction en a été faite avec le plus grand ſoin. Le prix de la ſouſcription eſt actuellement de* 40 *ſols de France par volume en feuilles; il en a paru juſqu'ici* 12 *volumes & on délivrera tous les trois à quatre mois ſix autres volumes juſqu'à la fin de la collection.*

Collection complette de toutes ſes Oeuvres de Théatre, avec toutes les pieces qui y ont rapport; *nouvelle & derniere édition, conſidérablement augmentée & améliorée par lui-même, ainſi qu'il a déclaré à la tête*

du premier volume sous sa propre signature. On ne sait pas précisément combien cette collection aura de volumes, mais l'impression en sera finie à la fin de la présente année 1771, *& comme on n'en imprimera qu'un très petit nombre d'exemplaires outre ceux pour Mrs. les souscrivants, on fera bien de retenir d'abord le nombre qu'on en voudra. Le prix de chaque volume est de* 45 *sols de France.*

Epitres, Satires, Contes, Odes & Pieces fugitives du Poëte Philosophe, dont plusieurs n'ont point encore paru; enrichies de notes curieuses & intéressantes, 8. 1771. très bien exécuté.

— id. *un petit nombre d'exemplaires, imprimés sur du papier superfin de Hollande.*

la Henriade, en dix Chants, précédée, accompagnée & suivie de toutes les pieces rélatives à ce Poëme & à la Poësie épique en général, avec toutes les préfaces & notes sur cet ouvrage, nouvelle édition, revuë & exactement corrigée par l'Auteur, 8. 1772. proprement exécutée.

Histoire de Charles XII. Roi de Suede, nouvelle édition très augmentée par l'Auteur, 8. *Lausanne* 1771.

Histoire du Parlement de Paris, & des autres Parlements du Royaume de France, *nouvelle édition corrigée & augmentée*, 8. 2 *vol.* 1770.

Histoire de Pierre le Grand, Empereur de Moscovie, *nouvelle édition augmentée, corrigée & enrichie de notes très curieuses*, 8. 2 *vol.* 1771.

Ouvrages françois, latins et italiens de Mr. Tissot.

Avis au Peuple sur sa santé, *cinquieme édition originale, corrigée & augmentée par l'Auteur*, 12. 2 *vol. Lausanne* 1771.

Onanisme, ou Essai sur les maladies produites par la masturbation, *nouvelle édition considérablement augmentée par l'Auteur*, 12. 1772.

Dissertation sur l'inutilité de l'amputation des membres, par Mr. Bilguer, traduite & augmentée de quelques remarques, 12. *Paris* 1764.

Santé (*de la*) des gens de lettres, *seconde édition originale, corrigée & augmentée*, 8. 1769.

Essai sur les maladies des gens du monde, *seconde édition fort augmentée*, 8. 1770.

— id. in-12.

Lettres à Mrs. de Haen, Hirzel & Zimmermann sur divers sujets de Médecine, 12. 1771.

Epistolæ medico-practicæ auctæ & emendatæ, 12. *maj. Lausannæ*, 1770.

Epistolæ ad D. Zimmermann de morbo nigro, 12. 1760. *separatim.*

Traité de l'Epilepsie, 12. 1771. *NB. C'est la véritable édition originale, & ce volume formera le tome 3me. du Traité des nerfs & de leurs maladies, qui est sous presse, & l'un & l'autre se vendront séparément.*

Traités sur différents objets de Médecine, ouvrage traduit du latin, par Mr. B., 12. 2 *vol. Paris* 1769.

Trattato sopra le malattie a cui sono sogette le persone dedite alla conversazione; tradotta in italiano da un uomo letterato, 12. *Losanna* 1770.

NB. *Ceux marqués d'une étoile * ne sont pas de nos impressions, mais nous en avons un certain nombre.*

ABregé du cours de Religion à l'usage des jeunes gens, par demandes & par réponses, 8. 1767.

— le même sur du papier colé.

Abregé des principes de la Grammaire françoise par Mr. Restaut, 12. 1770.

l'Amour de la Patrie, Sermon prononcé à Geneve par Mr. Francillon, 8. 1766.

Amours de Sainfroid, Jésuite, & d'Eulalie, fille dévote, histoire véritable, 12. 1748.

l'Antropologie, ou traité métaphysique de l'homme, par Mr. de Gorini Corio, grand in-4. 1761.

* Apologie de Mr. Petit-Pierre, Pasteur à Neufchatel, sur son systême de la non-éternité des peines, 8. 1761. *broché.*

Aristide, ou le Citoyen, 12. 2 *vol.* 1766.

* Art de faire les garçons, ou nouveau tableau de l'amour conjugal, 12. 1770.

Articles Jésuite & Peuple, tirés de la grande Encyclopédie, 12. 1766.

Avantures de Télemaque avec des remarques & des notes critiques, ainsi que la clef de cet ingénieux ouvrage, *nouvelle édition ornée de tres-belles figures dessinées à Rome & gravées à Paris*, 12. 2 *vol.* 1762.

Avis au Peuple sur sa Santé, par Mr. le Prof. Tissot, *cinquieme & nouvelle édition originale*, *augmentée*, 12. 2 *vol.* 1772.

Bélisaire par Mr. Marmontel, *nouvelle édition*, 8. *avec figures* 1771.

—— le même livre sans les figures.

Calas sur l'échaffaut. discours à ses Juges, en vers; 4.

Chef-d'œuvre (le) d'un inconnu, Poëme satirique & comique, avec des remarques savantes & recherchées, par Mr. le Docteur Matanasius, *neuvieme édition corrigée & augmentée*, 8. 2 *vol. fig.* 1758.

Citoyen (le) de Geneve, ou Discours sur l'économie politique, par Mr. J. J. Rousseau, 12. 1764.

Collection complette de toutes les Oeuvres de Mr. de Voltaire, nouvelle & derniere édition, considérablement augmentée & améliorée par lui-même. On y trouve beaucoup de pieces qui n'avoient jamais été imprimées, & tout y est rangé à sa véritable place. *Cet ouvrage est imprimé in-8. avec des caracteres neufs & sur du beau papier fin de France; la correction en a été faite avec le plus grand soin. Le prix de la souscription est actuellement de 40 sols de France par volume en feuilles; il en a paru jusqu'ici 12 volumes & on délivrera tous les trois à quatre mois six autres volumes jusqu'à la fin de la collection..*

Collection complette de toutes les Oeuvres de Théatre de Mr. de Voltaire, avec toutes les pieces qui y ont rapport; *nouvelle & derniere édition, considérablement augmentée & améliorée par lui-même, ainsi qu'il a déclaré à la tête du premier volume, sous sa propre signature. On ne sait pas précisément combien cette collection aura de volumes, mais l'impression en sera finie à la fin de la présente année, & comme on n'en impri-*

mera qu'un très petit nombre d'exemplaires outre ceux pour Mrs. les souscrivants, on fera bien de retenir d'abord le nombre qu'on en voudra. Le prix de chaque volume est de 45 sols de France.

Confession de foi de Mr. de Volt****, 8. 1769.

Considérations sur les causes de la grandeur des Romains & de leur décadence, par Mr. de Montesquieu, 12. 1770.

Considérations sur la conversion & l'Apostolat de St. Paul, par Mylord Littleton, traduit de l'anglois; 12. 1758.

* Contemplation de la nature, par Mr. Charles Bonnet, 12. 2 *vol. nouvelle édition* 1770.

Cours de Religion à l'usage des jeunes gens, par demandes & par réponses, & où l'on a joint diverses Prieres, par Mr. de Bons, 12. 1766.

Cri (le) des Nations par Mr. de Volt****, 8. 1769.

Criminel (l'honnête) drame en cinq actes & en vers, par Mr. Fenouillot de Falbaire, 8. 1768.

Dancourt, Arlequin de Berlin, à Mr. J. J. Rousseau, 12. 1760.

Devoirs des Communians par Mr. Osterwald le fils, *nouvelle édition*, 12. 1765.

Dictionnaire militaire, ou recueil alphabétique de tous les termes propres de l'art de la guerre, 12. 1743.

* Discours de Mr. de Servant addressé au Parlement de Grenoble concernant la cause d'une femme protestante, 12. 1767.

Discours de Mr. le Marquis Cesar Beccaria Bonesana sur le Commerce & l'administration publique, 8. 1769.

Discours de Mr. J. J. Rousseau de Geneve, qui n'avoit point encore été imprimé, sur cette question: *Quelle est la vertu la plus nécessaire au Héros, & qui sont les Héros à qui cette vertu a manqué?* 8. 1769.

Discours sur l'Economie politique par Mr. J. J. Rousseau, 12. 1764.

Echappemens à repos comparés aux échappemens à recul, par Mr. Godin, 12. *fig.* 1762. *Cet ouvrage est très-utile pour régler toutes sortes de montres.*

Eloge de Louis Dauphin de France, par Mr. Thomas, 12. 1766.

l'Enfant prodigue, comédie en vers diſſilabes par Mr. de Voltaire, 8. 1739.
Entretiens, ou leçons mathématiques de Mr. Panchaud, 12. 2 *vol.* 1743.
Entretiens ſolitaires d'une ame dévote avec ſon Dieu, 12. 1759.
Epitre à Mr. de Voltaire ſur la nouvelle édition qu'il a donnée au public des Oeuvres de Mr. Corneille, 4.
Epitre à Mr. J. J. Rouſſeau ſur ſa Julie ou la nouvelle Héloiſe, 4.
Epitres (trois) de Mr. de Voltaire à Boileau, à l'auteur du nouveau livre des trois impoſteurs, & à Mr. de S. Lambert, 8. 1769.
Epitres, Satires, Contes, Odes & Pieces fugitives du Poëte Philoſophe, (Mr. de V ....) dont pluſieurs n'ont point encore paru; enrichies de notes curieuſes & intéreſſantes, 8. 1771. *très bien exécuté.*
——— id. *un petit nombre d'exemplaires, imprimés ſur du papier ſuperfin de Hollande.*
Ericie ou la Veſtale, drame en trois actes en vers, 8. 1769.
Eſſai ſur l'homme par Alexandre Pope, traduction françoiſe en proſe, par Mr. de Silhouette, avec des éclairciſſemens, des préfaces & des notes, & l'original à côté, de même que cinq magnifiques planches & pluſieurs vignettes, 4. *grand papier & gros caractères*, 1762.
——— le même livre ſeulement en françois ſans notes & figures, 12. 1760.
Eſſai ſur les maladies des gens du monde, par Mr. Tiſſot, ſeconde édition augmentée par l'auteur, 8. 1770.
——— le même, 12. 1770.
Eſſai ſur les maladies, auxquelles ſont ſujettes les perſonnes qui vivent à la Cour & dans le grand monde, traduit de l'allemand de Mr. Langhans, Médecin penſionnaire de la Ville & République de Berne, revû & augmenté conſidérablement par l'auteur, 12. *Lauſanne* 1771.
Eſſais ou reflexions intéreſſantes, relatives à la Chymie, l'Oeconomie & le Commerce, par Mr. Othon Struve, 8. 1772. *ſous preſſe.*
Eugenie, drame en cinq actes en proſe, avec un Eſſai ſur le Drame ſérieux, par Mr. de Beaumarchais, 8. 1768.

Fables orientales de Mr. de S. Lambert, l'Auteur des saisons, poëme, 8. 1770.

Félicité (de la) publique, considerée dans les paysans cultivateurs de leurs propres terres, précedé de la Dissertation qui a remporté le prix à la Societé de Petersbourg sur le même sujet, 8. 1770.

Force (la) de l'éducation, 8. 1762.

Gazette litteraire & universelle de l'Europe, qui contient l'annonce & les extraits des principaux livres qu'on y met au jour, avec divers morceaux sur l'Agriculture, l'Economie rurale, le Commerce, la Poësie, la Peinture, la Musique, la Sculpture &c. 8. 5 *vol.* 1763-69.

Géographie des enfans, ou méthode abregée de la Géographie, par Mr. Lenglet du Fresnoy, 12. *fig.* 1769.

Grammaire, ou clef universelle de la langue françoise & espagnole, &c. par Mr. Galmaces, *nouvelle édition*, augmentée sur celle de Madrid, 8. *Lausanne*, sous presse.

Guerre (la) litteraire, ou choix de quelques pieces polémiques de Mr. de Voltaire, avec les réponses, 12. 2 *part.* 1759.

Haller (Mr. le Baron de) Mémoires sur la nature sensible & irritable des parties du corps animal, contenant nombre d'expériences faites par l'Auteur & divers Savans étrangers sur ce sujet, 12. 4 *vol. fig.* 1759.

— idem *les tomes* 2, 3 *&* 4*me de ce livre séparés.*

Haller, Mémoires sur le mouvement du sang & sur les effets de la saignée, fondés sur des expériences, 8. 1756.

— Mémoires sur la formation des os, fondés sur des expériences, 12. 1758.

— sur la formation du cœur dans le poulet, sur l'œil, sur la matiere du jaune, &c. 12. 2 *vol. fig.* 1758.

— Discours sur l'irreligion, où l'on examine ses principes & ses suites funestes, opposés aux principes & aux heureux effets du Christianisme, 8. 1760.

la Henriade, en dix Chants, précédée, accompagnée, & suivie de toutes les pieces relatives à ce Poëme & à la Poësie épique en général, avec toutes les préfaces & notes sur cet ouvrage, par Mr. de Voltaire, nouvelle édition revue & exactement corrigée par l'Auteur, 8. 1771. proprement exécutée.

Histoire de Charles XII. Roi de Suede, par Mr. de Voltaire;

nouvelle édition très augmentée par l'Auteur, 8. *Lausanne* 1771.

* Histoire du Christianisme d'Ethiopie & d'Armenie par Mr. la Croze, 8. 1739.

* Histoire du Concile de Trente, écrite en italien par Fra-Paolo, & traduite en françois, avec des notes historiques, critiques & théologiques, par le Pere le Courayer, 4. 2 *tomes* 1738.

* Hstoire de l'Eléphantiasis, contenant aussi l'origine du Scorbut, du feu St. Antoine, de la vérole, avec un précis de l'histoire physique des tems & des notes, par Mr. Raymond, 8. 1767.

* Histoire de l'établissement des moines mendiants, 12. *Lyon* 1767.

* Histoire du Parlement de Paris par Mr. de V****, *nouvelle édition corrigée & augmentée*, 8. 2 *vol. sur du très beau papier* 1769.

Histoire de Pierre le Grand, Empereur de Moscovie; nouvelle édition augmentée & corrigée, enrichie de notes très curieuses, par Mr. de Voltaire, 8. 2 *vol.* 1771.

Histoire de la vie, du regne, du détronement & de la mort de l'Empereur de Russie Pierre III. 12. 1766.

* Histoire de la vie & de la mort d'Iwan III. Empereur de Russie, 12. 1766.

Histoire des Religieux de la Compagnie de Jésus, connus ci-devant sous le nom de Jésuites, 12. 3 *vol.* 1741.

l'Homme au Latin, ou la destinée des Savans, histoire sans vraisemblance, par Mr. de Volt****, 8. 1769.

* Idées d'un Citoyen sur l'administration des finances du Roi, sur sa puissance & le commerce de la nation françoise dans l'Orient, 8. 4 *part.* 1763. *broché.*

Instruction donnée par Catherine II. Impératrice & Législatrice de toutes les Russies, à la Commission etablie par cette Souveraine pour travailler à la redaction d'un nouveau Code de Loix, traduite de l'allemand & ornée du portrait de l'Imperatrice, 8. 1768.

Jour (l'heureux) épitre à mon ami, 8. *fig.* 1768. *petit papier.*

Lamentations de la province des Jésuites en Portugal, parodie des lamentations du Prophête Jeremie, avec des notes historiques, 8. 1762.

* Lettres de Mr. d'Alembert à Mr. Rouffeau, 8. 1759.
* Lettres de Mfgr. l'Evêque d'Annecy à Mr. de Volt**** avec les réponfes, 8. 1769.
Lettres de Monfieur le Chevalier de Boufflers, écrites à Madame fa Mere, pendant fon voyage en Suiffe, à Geneve & à Ferney auprès de Mr. de Voltaire, 8. 1771.
* Lettres de l'Abbé Platel à un Evêque de France au fujet de l'exécution de Gabriel Malagrida, Jéfuite, 8.
Lettres de Mr. Tiffot à Mrs. de Haen, Cantwel, Hirzel & Zimmerman, fur différents fujets de Médecine, 12. 4 *parties* 1771.
On vend auffi ces Lettres de Mr. Tiffot féparées.
Louvet (le) maladie du gros bétail, fon origine, fes progrès, & la maniere de le guérir, par Mr. le Docteur Reynier, 12. 1762.
Littleton (Mylord) preuve indépendante de toute autre, de la vérité de la religion chrétienne, 12. 1766.
Magazin des Adolefcentes par Madame le Prince de Beaumont, 12. 4 *vol.* 1766.
* Malheurs (les) de l'impénitence, où Sermon prononcé le 19. Février 1756. jour de jeûne, par Mr. Louis de Bons, 8. *broché.*
* Mandement de Mfgr. l'Evêque d'Aix, portant condamnation contre les ouvrages impies du Marquis d'Argens, 8. 1767.
Manuel de l'honnête homme, ou Maximes orientales néceffaires en tout tems & en tous lieux, auquel on a joint toutes les Fables orientales de Mr. de St. Lambert, 8. *jolie & nouvelle édition*, 8. 1770.
Maria, ou la nouvelle Pamela, contenant les véritables Mémoires d'une Dame illuftre par fon mérite, fon rang & fa fortune, traduit de l'anglois, 12. 2 *vol.* 1766.
* Mélanges litteraires, 12. *Paris* 1756.
Mémoires hiftoriques, politiques & militaires fur les principaux évenemens arrivés dans l'isle de Corfe, avec l'hiftoire naturelle de cette isle, & diverfes remarques curieufes fur les peuples qui l'habitent, par Mr. Jauffin, 12. 2 *vol. avec la Carte*, 1760.
Mémoires pour fervir à l'hiftoire de Fréderic le Grand, avec les pieces juftificatives des faits qui y font rapportés, 8. 2 *vol. fig.* 1762.

* Mémoire à consulter pour Mr. de Valdahon, Mousquetaire de la premiere compagnie, contre Mr. de Monier, par Mr. Loyseau de Mauleon, 8. 1765. *broché.*

Mémoires de Mr. l'Abbé de Montgon, publiés par lui-même, contenant les différentes négociations dont il a été chargé dans les Cours de France, d'Espagne & de Portugal, 12. 8 *vol.* 1752.

— du même ouvrage les tomes 1 à 5 & le tome 8me. séparés, le volume à L 1. 15.

Mémoires critiques pour servir d'éclaircissemens sur divers points de l'histoire ancienne de la Suisse, & sur les monumens d'antiquité qui la concernent, avec des cartes de la Suisse ancienne, par Mr. de Bochat, 4. 3 *tomes; fig.* 1747-750.

Mercure historique & politique dès le mois de Janvier 1768. qui forme 12 vol. par année, & dont la suite paroit tous les mois, le mois à 5 s.

Nécessité du culte public parmi les Chrétiens, établie & défendue par Mr. de la Chapelle, *nouvelle édition augmentée*, 12. 2 *vol.* 1747.

* Nourriture (la) de l'ame, ou recueil de prieres pour tous les jours de la semaine, par Mr. J. R. Osterwald, 12.

Observations & expériences sur diverses parties de l'agriculture par Mr. Formanoir de Palteau, 12. 1768.

Observations sur des matieres de jurisprudence criminelle, traduit du latin de Mr. Paul Risi, avec un essai sur l'usage & les inconvéniens de la torture dans la procédure criminelle, par Mr. S. D. C. 8. 2 *part.* 1768.

l'Onanisme, ou Essai sur les maladies produites par la masturbation, par Mr. Tissot, *nouvelle édition beaucoup augmentée par l'Auteur*, 12. 1772. *sous presse.*

Ouvrages pour & contre les services étrangers, par Mr. de Bochat, 8. 3 *vol.* 1738.

* Patriote (le) françois & impartial, ou Mémoires historiques de ce qui s'est passé de plus remarquable au sujet de la Religion reformée en plusieurs provinces de France depuis 1744 à 1752. avec des pieces pour & contre, 12. 4 *part.* 1768.

Pensées générales contre le Déisme, par Mr. Rosset, 8. 1760.

Pieces curieuses concernant la famille Calas, fournies par Mr. de Voltaire, 12. 1768.

— le même, 4.

Prieres pour tous les jours de la ſemaine, par Mr. Pictet, 12. 1768.

* Principes de la muſique vocale, expliqués au chant des Pſeaumes, 8. 1764.

Recettes pour les maladies des chevaux, recueillies des plus habiles Ecuyers & maréchaux ferrans d'Italie, par Mr. Harpur, 8. 1761.

Recueil de pieces curieuſes & intéreſſantes preſque toutes de Mr. de Voltaire, 12. 1760.

Reflexions ſur la foi, adreſſées à Mr. l'Archevêque de Paris par le Pere Berruyer, Jéſuite, & auteur de l'hiſtoire du peuple de Dieu, 12. 1760.

Réflexions ſur l'ouvrage intitulé: *la belle Wolffienne*, auxquelles on a joint pluſieurs éclairciſſemens ſur le traité de l'eſprit humain, par Mr. de Crouſaz, 8. 1743.

* Reflexions politiques ſur l'état & les devoirs des Chevaliers de Malthe, par Mr. le Chevalier Luc de Boyer d'Argens, 12. *la Haye* 1739.

* Rélation abrégee, concernant la République des Jéſuites, 8. 1758.

* Relation de la conduite de Tobie Rocairol, Colonel au ſervice de LL. Hautes Puiſſances, 8. *la Haye* 1753.

Repſima, Eſſai d'une tragédie domeſtique, 8. 1767.

République (la) litteraire, ou deſcription allégorique & critique des ſciences & des arts, ouvrage poſthume de Don Diego Saavedra Fajardo, traduit de l'eſpagnol, 12. 1770.

Requête des ſous-fermiers du domaine du Roi, pour demander que les billets de confeſſion ſoyent aſſujettis au controle, 8. 1752.

Santé (de la) des gens de lettres par Mr. Tiſſot, ou avis aux gens de lettres ſur leur ſanté, *ſeconde édition originale très-augmentée*, 8. 1769.

Sara Th** nouvelle très jolie, traduite de l'anglois, 12. 1766.

Secours (nouveaux) pour les corps arrêtés dans l'œſophage, ou deſcription de quatre inſtrumens plus propres qu'aucun des anciens moyens à retirer ces corps par la bouche, inventés par Mr. Venel, 12. *fig.* 1769.

Sermons ſur le Chapitre XII. de l'Evangile ſelon St. Jean, par Mr. de Beauſobre, 8. 2 *tomes*, *qui ſont les tomes* 3 *&* 4 *du recueil complet* 1759.

Sermons ſur divers textes de l'Ecriture ſainte par Mr. Caillard, Paſteur à Dublin, traduit de l'anglois, 12. 2 *vol.* 1761.

Sermons de Mr. du Freſne, 8. 1737.

* Sermons ſur divers textes de l'Ecriture ſainte, par Mr. Jaquelot, 12. 2 *vol.* 1758.

Sermons de Mr. Jacques Saurin, Paſteur à la Haye, *en gros caractères & en XII. vol. grand in-*8. 1762.

Sermon prèché par ordre de Sa Majeſté Impériale ſur la tombe de Pierre le Grand, le lendemain du jour que l'on reçut à St. Petersbourg la nouvelle de la victoire navale remportée ſur la flotte turque, par Platon Archevêque de Twer, 8. 1771.

Siecle de Louis XV. par Mr. de Voltaire, ſervant de ſuite au Siecle de Louis XIV. du même auteur, *nouvelle édition corrigée & augmentée*, 12. 2 *vol.* 1769.

Siege (le) de Calais, tragédie avec des notes hiſtoriques par Mr. du Belloy, 8. 1765.

* Spadacrêne, ou diſſertation phyſique ſur les eaux de Spa, par Mr. de Heers, 8. *la Haye.*

Supplement à l'hiſtoire de la guerre des Huſſites, par Mr. Lenfant, & du Concile de Basle, par Mr. de Beauſobre, avec des remarques & obſervations, 4. 1741.

Syllabaire nouveau françois & latin, à l'uſage des enfans de l'Egliſe catholique romaine, 12. 1769.

Synode florentin contre Sixte IV. en faveur de Laurent de Médicis & de ſa maiſon, au ſujet de la conſpiration de celle des Pazzi, 8. 1770.

Teſtament (l'ancien) expoſé & éclairci par demandes & par réponſes, avec des courtes explications, & des remarques pour en faciliter l'intelligence, par Mr. le Profeſſeur Polier, 8. 11 *vol.* 1764-66.

* Théorie de l'impôt, 12. 1761.

Traité de l'Epilepſie, par Mr. Tiſſot, Profeſſeur en Médecine à Lauſanne, 12. 1771.

NB. C'eſt la véritable édition originale, & ce volume formera le tome 3. *du* traité des nerfs & de leurs maladies, *qui eſt ſous preſſe, & l'un & l'autre ſe vendent ſéparément.*

* Traité complet de Théologie ſpéculative & pratique, tiré des meilleurs Ecrivains, mais ſur-tout des plus habiles

Théologiens & Prédicateurs anglois, par Mr. Stackhouſe, traduit de l'anglois, 4. 5 *vol. Lauſanne* 1760.
Traité de la Comête, avec des obſervations & diſſertations aſtronomiques, 8. *fig.* 1744.
Traité théologique & philoſophique de la vérité, par Mr. Elie Dupin, 12. 1737.
* Veſtale (la) Clodia à Titus, poëme héroïque, 8. 1768.
Vie de Mr. l'Abbé de Choiſy de l'Academie françoiſe, 8. 1742.

LIBRI LATINI.

Alexandri Tralliani de arte medica libri duodecim, Johanne Guinterio Andernaco interprete ex recenſione & cum præfationibus D. Alb. de HALLERI, 8. 2 *tomi Lauſannæ* 1772. *ſub prælo.*
* Anecdotorum faſciculus ſive Sancti Paulini Nolani Anonymi ſcriptoris, Alani magni, ac Theophylacti opuſcula aliquot. D. Joh. Aloyſius, nunc primum edidit, præfationes ac ſcholia addidit, græca latine reddidit, *fol. Romæ* 1756.
Aretæi Cappadocis de cauſis & ſignis acutorum & diuturnorum morborum libri IV. de curatione acutorum & diuturnorum morborum libri IV. ad editionem Joh. Wiggani recudi curavit & præfatus eſt D. Albert. de HALLER, 8. 1772.
* Aſſemanni (Simonis) Kálendaria Eccleſiæ univerſæ, notis & diſſertationibus illuſtrata, 4. *maj. cum fig.* 6 *tomi Romæ* 1756.
* Auguſtini (Anton. Archiepiſc.) Dialogorum libri II. de emendatione Gratiani, Steph. Baluzius emendavit & auxit, 8. *maj.* 2 *tomi, Napoli* 1760.
Aurelianus (Cælius) de morbis acutis & chronicis: ad optimas editiones reſtituit, revidit & præfationibus neceſſariis illuſtravit Alb. HALLERUS, 8. *Lauſannæ, ſub prælo.*
Bernouilli (Joh.) opera omnia, tam antea ſparſim edita quam hactenus inedita, 4. *maj.* 4 *vol. multis cum fig.* 1742.
Biblia ſacra, vulgatæ editionis Sixti V. Pont. Max. juſſu

recognita & Clementis VIII. auctoritate edita, *editio nitidissima*, *in-24. 7 vol.* 1764.

— *eadem in-8. editio nova, & nitidissima, sub prælo.*

* — *eadem 8. Lugduni.* 1732.

Binkershoek (Cornelii van) Opera omnia juridica, *fol. 2 tomi*, 1761.

* le Blanc (R. P. Thom. S. S. Theol. D.) Commentarii amplissimi concinnatorii in omnes Davidis Psalmos, *fol. 6 vol. Coloniæ* 1744.

* Blanchini (Franc.) Evangeliarum quadruplex latinæ versionis antiquæ seu vetus Italica: *fol. maj. 4 vol. cum fig. Romæ* 1749.

* Bonacinæ opera omnia theologica, *fol. 3 vol. Venetiis* 1754.

* à Brixia (R. P. Fortunati) Philosophia sensuum & mentis, 4. 4 *tomi*, *cum fig. ibid.* 1756.

* Bullarium Cappucinorum, seu collectio Bullarum, Brevium, Decretor. & Oraculorum quæ a S. Sede Apostolica, pro Ordinem Cappucinorum emanata sunt, *fol. 7 vol. Romæ* 1740.

Cæpola tractatus de servitutibus tam urbanorum quam rusticorum prædiorum, cum additionibus. 4. 1758.

Caldas Pereyra & Castro (Jurisconf Lusit.) opera omnia juridica, civilia & canonica, *fol. 7 tomi*, 1745.

Carvalho de testamentis, *fol.* 1746.

* Catalogus Bibliothecæ Cardinalis Imperialis, *fol. Romæ*, *carta maxima.*

Celsi (Aur. Cornelii) de re medica libri octo, ad præstantissimarum editionum fidem nunc denuo edidit, correxit præfationibusque illustrantibus locupletavit Alb. HALLERUS, 8. *maj. sub prælo.*

* Causæi Musæum Romanum, sive Thesaurus eruditæ antiquitatis, *fol. 2 tomi*, *cum fig. Romæ* 1746.

* Ciampini (Joh.) Opera sive vetera monumenta, *fol. 3 tomi*, *cum fig. ibid.* 1747.

Commercium litterarium inter G. G. Leibnitium & Joh. Bernoullium in varias Philosophiæ partes, 4. *maj. 2 tomi*, *cum fig.* 1744.

* Correa (R. P. Eman.) Idea consiliarii seu methodus tradendi consilia ex regulis conscientiæ, *fol. Romæ* 1752.

* Delectus scriptorum rerum Neapolitanarum, qui populorum ac civitatum res antiquas aliasque vario tempore

geftas memoriæ prodiderunt, *fol. cum fig. Neapoli.*

Dupin tractatus philofophico-theologicus de veritate, 8. 1737.

* d'Ebulo carmen de motibus ficulis ex Mfs. edidit D. Engel, 4. *maj. cum fig.* 1746.

Euleri (Leonardi) introductio in Analyfin infinitorum parvorum, 4. *majori 2 vol. cum fig..* 1748.

Euleri methodus inveniendi curvas maximi minimive proprietate gaudentes, five folutio problematis ifoperimetrivi latiffimo fenfu accepti, 4. *maj. cum fig.* 1741.

Fermofini (Nicol. Rodrig.) Opera omnia canonica, civilia & criminalia, fol. 14 *vol.* 1741.

* Fineftres & de Monfalvo (Jurisconf. Barcion.) Opera juridica, 4. *6 vol. Cervariæ* 1750-757.

* Gayo Epitome hiftoriæ chronologicæ geftorum omnium Patriarcharum, Judicum. Regum & Pontif. populi hebraici ab Adamo ad Agrippam ufque juniorem, à propriis cujusque iconibus auctum & illuftratum, *fol. cum fig. Romæ* 1751.

* Giardini promptuarium artis argentariæ, *fol. 2 tomi cum fig. multis*, *Romæ* 1753.

* Gothofredi (Jac.) manuale juris, 12. *Napoli* 1758.

Grotius (Hugo) de Jure belli ac pacis cum annotationibus auctoris, nec non Gronovii & Barbeyraci animadverfionibus & Sam. de Cocceji introductione, 4. *maj.* 5 *vol.* 1751.

* Guarnaccii (Marii) Hiftoria Pontificum Romanorum ac Sanctorum Romanorum fanctæque Romanæ Ecclefiæ Cardinalium a Clemente X. ad Benedictum XIV. ufque, *fol. 2 vol. cum fig. Romæ* 1753.

Halleri (Alberti de) Elementa Phyfiologiæ corporis humani, 4. *maj.* 10 *tomi*, 1757-768.

— Operum minorum, 4. 3 *tomi in 5 partes diftributi cum multis fig.* 1763-768.

— Difputationes ad morborum hiftoriam & curationem facientes, 4. *maj. 7 tomi & 8 partes*, *cum fig.* 1757-761.

— Libri hujus *tomi*, 4, 5, 6 *& 7us feparatim.*

— idem *tomus feptimus in duas partes diftributus.*

— Opufcula pathologica, *editio nova aucta & emendata.* 8. *cum fig.* 1768.

— primæ lineæ phyfiologiæ quinto auctæ & emendatæ, 12. *maj.* 1771.

Halleri (*ejufd.*) Tractatus de refpiratione, 8. 1761.
— ad viri illuftris Antonii de Haen difficultates apologia, 8. 1762.
Hallier de facris electionibus & ordinationibus ex antiquo & novo Ecclefiæ ufu, *fol.* 3 *vol. Romæ* 1739.
Heineccii (J. Gottl.) Elementa Juris civilis, fecundum ordinem inftitutionum, *edit. nova*, 12. *maj.* 1766.
Hippocratis opera genuina, recenfuit præfatus eft Alb. de Haller, 8. *maj.* 4 *tomi* 1769-770.
Horatii Logica ad ufum ftudiofæ juventutis à J. P. de Crofa edita, 12. 1739.
Juftiniani Inftitutionum five elementorum libri quatuor, 18. 1772. *fub prælo.*
Kees Commentarius ad Inftitutionum D. Juftiniani Imp. libros IV. *editio nova & emendata*, 4. 1768.
Kempis (Thom. à) Opera omnia quæ exftant theologica, 4. 1759.
* Lambfma (N. Med. D.) ventris fluxus multiplex & antiquis & recentioribus monumentis propofitus, 8. *maj. Amftel.* 1756.
* Lancifius de motu cordis, *fol. cum fig. Romæ* 1728.
Lanzoni Opera omnia medico-phyfico-philologica, 4. 3 *vol.* 1738.
* Laymanni (R. P. Pauli e S. J.) Theologia moralis, *fol.* 2 *vol.*
Lombardi (Petri) Sententiarum libri IV. 4. 1757.
Marchantii (R. D. Jac.) Hortus Paftorum facræ doctrinæ floribus polymitus, una cum candelabro myftico aliisque opufculis ejusdem auctoris editus, ftudio & opera Michaelis Alix. *fol.* 1752.
Martini (Eman.) Oratio pro crepitu ventris habita, 8. 1767.
Matthæi (Anton.) commentarius ad libros XLVII. & XLVIII. digeft. de criminibus, *editio nova correcta & aucta*, 4. *maj.* 1761.
Mead (Rich.) medica facra, five de morbis infignioribus, qui in Bibliis memorantur, commentarius, 8. 1760.
* Miffale mixtum juxta regulam fancti Ifidori dictum Mozarabes notis differtationibus ac variant. lectionibus illuftratum cura & ftudio Alexandri Leslei S. J. 4. 2 *vol. Romæ* 1755.

Monro (Alex.) tractatus de venis lymphaticis valvulofis & de earum imprimis origine, 8. 1751.

* Montibus (Phil. Cardin. de) Elogia S. R. E. Cardinalium pietate, doctrina, legationibus ac rebus pro Ecclefia geftis illuftrium, à Pontificatu Alexandri III. ad Benedictum XIII. appofitis eorum imaginibus, *fol. Romæ* 1751.

* Navarri manuductio ad praxin facræ pœnitentiæ; 8. *Romæ* 1756.

Newtoni (Ifaaci) opufcula mathematica, philofophica & philologica, 4. *maj.* 3 *tomi*, *cum fig.* 1744.

Orationes felectæ clarorum Valentinorum, 8. 1767.

* Paftor (Melch.) de beneficiis & cenfuris ecclefiafticis de bonis temporalibus ecclefiæ acquirendi & confervandi, de jurisdictione ecclefiaftica, de jure feudali & emphyteut. cum notis Solier, *fol. Tolofæ.*

Pichleri (R. P. Viti) Theologia polemica, *fol.* 1746.

* Pirringh (R. P. Ern.) jus canonicum, nova methodo explicatum; *fol.* 5 *tomi*, *Venetiis* 1759.

* Pomey (R. P. Franc.) Pantheum myticum feu fabulofa Deorum hiftoria, 8. *cum fig.* 1752.

* Poteftatis (Felicis, Ord. Min. S. Franc.) Examen ecclefiafticum in quo univerfæ materiæ morales, omnesque fere cafus confcientiæ folide ac perfpicue refolvuntur, *fol. Venetiis* 1745.

— idem liber, 4. *ibid.* 1735.

Principes artis medicæ, *Hippocrates*, *Aretæus*, *Alexander*, *Aurelianus*, *Celfus*, *Rhazis*, recenfuit, præfatus eft Albertus de HALLER, *tomus I. II. III. IV. & V.* 8. *maj. Laufannæ* 1769-770. *continuatio fub prælo.*

* Regia Parnaffi, feu palatium Mufarum, ad ufum ftudiofæ juventutis, 8. *Tolofæ.*

Regula Cleri ex facris litteris fanctorum Patrum monumentis ecclefiafticisque fanctionibus excerpta, *ftudio & opera* SIMONIS SALOMO & MELCHIORIS GELABERT *Presbyt. Doctorum & Miffionariorum Diæcefis Elnenfis.* Quinta editio, ab ipfimet auctoribus recognita, emendata, aucta, & in aptiorem methodum redacta, 12. *Laufannæ* 1770.

* Religio medici, 8. *Tiguri* 1743.

Rhetoricæ Sinopfis, 8. 1739.

* Rigantius (Joseph.) de Protonotariis apostolicis, *fol. Romæ* 1751.

* Rocca (Angel.) Thesaurus Pontificialium, sacrarumque antiquitatum, nec non rituum, praxium ac ceremoniarum, *fol.* 2 *vol. Romæ* 1745.

* Scipionis Gentilis (Jurisconsulti & Antecessoris Norici) opera omnia, 4. 8 *tomi*, *Napoli* 1762. à 1768.

Störck (Ant.) tractatus medicus cum diversis experimentis de cicuta, 8. *cum fig.* 1762.

Synodus florentina contra Sixtum IV. in favorem Laur. de Medicis & Domus ejus, in occasione conjurationis familiæ de Pazzis, 8. 1770.

Tissot epistolæ medicæ auctæ & emendatæ, 12. 1770.

Tuba magna mirum clangens sonum ad Jesuitarum doctrinam cognoscendam, 12. *maj.* 2 *vol.* 1762.

Turretini (Alphonsi) in Pauli Apostoli ad Romanos epistolæ capita XI. prælectiones criticæ theologicæ & concionatoriæ, 4. *maj.* 1741.

* Turselini particulæ latinæ orationis, 12. *Pat.* 1758.

Velasco jùdex perfectus seu de judice perfecto, *fol.* 1740.

* Verde (Franc.) Tirocinium universi juris civilis, *fol.* 2 *tomi*, *Venet.* 1757.

* — ejusd. institutiones canonicæ & civiles cum notis Torelli, *fol.* 4 *tomi*, *Neapoli* 1735.

Vicat (Beati Phil. Jurium Prof.) Vocabularium juris utriusque ex variis ante editis præsertim ex Alex. Scotti, Joh. Kahlii, Barn. Brissonii & Joh. Gottl. Heineccii accessionibus, 8. *maj.* 3 *tomi* 1759.

* — idem, 8. 4 *vol. Neapoli.*

* Voet (Joan.) de jure militari liber singularis, 8. *Francof.* 1758.

Withoff (Caroli) tractatus physicus & curiosus de castratis, 8. 1761.

Wolffii (Christiani) compendium elementorum Matheseos universæ, 8. 2 *vol. cum fig.* 1758.

* Zachariæ (R. P. Franc. Ant. e S. J.) excursus litterarii per Italiam, 4. *Venet.* 1754.

* Zachariæ manuale legendi expeditius res romanæ, 12. *ibid.* 1757.

* Zacagnii (Laur. Alex.) collectanea monumentorum vete-

rum Ecclesiæ græcæ & latinæ, quæ hactenus in Bibliotheca Vaticana delituerunt, *fol. Romæ.*

Zelst (Ant.) tractatus medicus de podagra, cum dissertatione de istius morbi origine, 8. 1760.

* * *

Carte géographique nouvelle de l'isle de Corse, dressée par Mr. Robert de Vaugondy.

Carte geographique de la Suisse, dressée sur les meilleurs auteurs sous la direction de Mr. Robert de Vaugondy.

Vue de la Ville de Lausanne en Suisse, dessinée par Mr. Gaudard de Chavannes fils.

